

Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΝΤΡΕΑ ΚΟΡΝΑΡΟΥ (1611)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ παρακάτω δημοσιευόμενη διαθήκη τοῦ βενετοκρατικοῦ ἄρχοντα Ἄντρεα Τζάκομο Κορνάρου, τιμαριούχου τοῦ χωριοῦ Θροισανοῦ Πεδιάδας, εἶναι ἀντίγραφο ἀπὸ τὴν πρωτότυπη — ὅπως τὸ ἀναφέρει τὸ χειρόγραφο — καταχωρημένο στὰ φ. 95 - 119 τοῦ κώδικα τῆς Biblioteca Nazionale di San Marco di Venezia μὲ τὰ στοιχεῖα: Mss. Italiani, cl. 7, N° 918 (8392) «ἐκ τῶν τοῦ Ἱερωνύμου Κονταρίνου»¹.

Ὁ ὀγκώδης αὐτὸς κώδικας DCCCCXVIII τοῦ ΙΣΤ' — ΙΘ' αἰώνα περιέχει διάφορα περὶ Κρήτης καὶ δυὸ ἐκθέσεις γιὰ τὴν Κύπρο, γραμμένα μὲ διαφορετικούς χαρακτηρισμούς, μὲ σελίδες χωριστὰ ἀριθμημένες καὶ συρραμμένες ὅλες μαζί, ὕστερα ἀπὸ τὸ γράψιμό τους. Συγκεκριμένα περιέχει:

- 1) Compera dell' isola di Candia.
- 2) Descrizione delle anime del Regno di Candia, con una nota delle spiagge, porti et redoti di esso.
- 3) Canzone rustica di Candia.
- 4) Relazione fatta al Senato sul Regno di Candia (sec. XVI).
- 5) Relazione fatta al Senato dal clarissimo messer Marin Cavalli nel 1572².
- 6) Copia del testamento di Andrea Cornaro di Candia (1611).
- 7) Breve relazione sull' invasione del Regno di Candia al tempo d' Ibraim che montò sul trono nel 1640.
- 8) Relazione di Bernardo Sagredo del Regno di Cipro.
- 9) Placito fatto dal N. H. sier A. Corner in Sermo Maggior Consiglio, affinché sia fatto processo contro Francesco Morosini per la resa di Candia nel 1669 ai Turchi.
- 10) Ἄλλη ἐκθεση περὶ Κύπρου.

---

¹) Ὁλόκληρο τὸν κώδικα, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ 500 περίπου σελίδες συνολικά, ἀποκτήσαμε σὲ μικροφίλμ, μὲ δαπάνη τῆς Ἑταιρίας Κρητικῶν Ἱστορικῶν Μελετῶν — στὴν ὁποία καὶ ἀνήκει — χάρις στὸ ἔξαιρετικό ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Κρήτης κατὰ τὴν βενετοκρατία τοῦ βενετσάνου φίλου μου καὶ φίλου τῆς Κρήτης κ. Mirko Vedovato. Τὸν κ. Vedovato θεωρῶ ὑποχρέωσή μου νὰ εὐχαριστήσω καὶ ἀπ' ἐδῶ.

²) Τὴν ἐκθεση αὐτὴ ἐδημοσίεψε σὲ περίληψη ὁ Σπ. Θεοτόκης στὸ Ἡμερολόγιο τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, 1933, σ. 315.

11) Renga fatta nel Sermo Maggior Consiglio dall' Ercmo sigr Gio: Sagredo cavre e avoc. a favore dell' Ercmo S. Francesco Morosini, cavr e proc. fù Capitano General da Mar.³.

Ἡ διαθήκη τοῦ Ἀντρέα Τζάκ. Κορνάρου ἔχει πολὺ μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Κρήτης γενικὰ καὶ μάλιστα τοῦ Χάντακα καὶ τῆς Σητείας, γιατί μᾶς δίνει πολλὲς πληροφορίες γιὰ χωριά, γιὰ ἐκκλησίες, γιὰ πρόσωπα γνωστὰ καὶ ἄγνωστα, ὡς καὶ γιὰ τὸν πλοῦτο καὶ τὴ χλιδὴ τῶν ἀρχοντικῶν σπιτιῶν τοῦ Χάντακα στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Βενετοκρατίας καὶ γιὰ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τῶν ἀρχόντων τῆς Κρήτης ἐκείνης τῆς ἐποχῆς.

Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ ἐνδιαφέρει περισσότερο ἀπὸ ὅλα εἶναι τὸ ἴδιο τὸ πρόσωπο τοῦ διαθέτη καὶ ἡ οἰκογένειά του, ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ἔρευνας γιὰ τὴν καταγωγή τοῦ ποιητῆ τοῦ Ἐρωτόκριτου⁴.

Ὅπως εἶναι γνωστό, οὔτε ὁ ἀείμνηστος Ξανθοῦδίδης, ποῦ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἀπασχολήθηκε μὲ τὸ θέμα, δὲν κατόρθωσε, παρὰ τίς προσπάθειές του, νὰ λύσει θετικὰ καὶ ὀριστικὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ ἀρκέστηκε νὰ ὑποθέσει ὅτι ποιητῆς τοῦ σπουδαιότερου ἑλληνικοῦ μεσαιωνικοῦ ἔπους τοῦ «Ἐρωτόκριτου» πρέπει νὰ εἶναι ὁ χαρακτῆς τοῦ χαράγματος (graffito) τοῦ Ἀγ. Ἀντωνίου τῆς Σητείας τοῦ 1677 Βιτσέντζος Κορνάρου, ἄγνωστος κατὰ τὰ ἄλλα⁵.

³) Περιγραφή τοῦ ἴδιου κώδικα ἀπὸ τὸ Σπ. Θεοτόκη βλ. στὸ περιοδικὸ «Ἑλληνικά» τόμ. Δ', Ἀθήναι 1931, σ. 407. Τὰ ὑπόλοιπα περιεχόμενα τοῦ κώδικα, ποῦ ἀφοροῦν τὴν ἱστορία τῆς Κρήτης, θὰ δημοσιεύσω στοὺς ἐπόμενους τόμους τῶν «Κρητικῶν Χρονικῶν».

⁴) Ἀντίγραφο τῆς διαθήκης τοῦ Ἀντρέα Τζάκομο Κορνάρου, ποῦ δημοσιεύω ἐδῶ, εἶχε πάρει ἀπὸ τὸν ἴδιο κώδικα καὶ ὁ Ἀντ. Ν. Γιάνναρης καὶ μάλιστα ἐσκόπευε νὰ τὴν ἐκδώσει, μαζὶ μὲ τὴν ἱστορία τῆς Κρήτης τοῦ ἴδιου Ἀντρέα Τζ. Κορνάρου. «*Παραγγέλαντες ἀντίγραφον τοῦ σπουδαιότατου τούτου διὰ τὴν Κρήτην συγγράμματος ἐλπίζομεν νὰ ἐκδώσωμεν αὐτὸ ὡς καὶ τὴν πλουσιωτάτην καὶ ἀξιωμακρόντων μακρὰν διαθήκην τοῦ συγγραφέως ἧς ἔχομεν ἤδη ἀντίγραφον μετὰ χεῖρας*». (βλ. Α. Ν. Γιάνναρη, περὶ Ἐρωτοκρίτου καὶ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ, ἐν Ἀθήναις 1889, σ. 26, ὑποσ. 2). Ὅπως δὲ μὲ πληροφορίες ὁ Κ. Δ. Μέριτζιος τὴν ἀντέγραψε, γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Γιάνναρη, ὁ Ἰταλὸς Dr. Pellegrini πρὸ 50 ἐτῶν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ σημείωση, τὴ συνημμένη στὸν κώδικα.

⁵) Τελευταῖα δημιουργήθηκε μιὰ ἀτυχή καὶ ὄχι ὅπως πρέπει συζήτηση στὸν ἀθηναϊκὸ τύπο πάνω στὸ θέμα τοῦ ποιητῆ τοῦ Ἐρωτόκριτου. Ὁ Κ. Δ. Μέριτζιος, πολὺτιμος φίλος τῆς Κρήτης καὶ ἀπὸ τοὺς καλύτερους συνεργάτες τῶν «Κρητικῶν Χρονικῶν», ποῦ ἔχει προσφέρει ὄχι λίγα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Κρήτης κατὰ τὴ Βενετοκρατία, ἔρευνῶντας γιὰ νὰ προσφέρει κάτι καινούργιο, βρῆκε στὸ Archivio di Stato di Venezia «*Ἐν πωλητήριον συμβόλαιον ἐκ περιγμηνης ἄριστα διατηρημένον τοῦ ἔτους 1561, καμωμένον εἰς τὸν Χάνδακα τῆς*

Ἡ διαθήκη τοῦ Ἀντρέα Γζάκ. Κορνάρου μᾶς ἀνοίγει νέους δρί-
ζοντες, γὰρ νὰ ἐρευνηθεῖ θετικά τὸ ζήτημα τῆς καταγωγῆς τοῦ ποιητῆ
τοῦ Ἐρωτόκριτου. Μελετώντας κανένας τὴ διαθήκη αὐτὴ δὲν μπο-
ρεῖ παρὰ νὰ πεισθεῖ, νομίζω, πὼς ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου ἀνή-
κει σ' αὐτὴ τὴν οἰκογένεια τῶν βενετοκρατικῶν ἀρχόντων Κορνάρων,
ἂν ξεκινήσει ἀπὸ τὴ σωστὴ ἀποψη, ὅτι ποιητὴς τέτιου ἔπους δὲν μπο-
ρεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἄνθρωπος πολὺ ἐγγράμματος, γνώστης τῶν ἑλληνι-
κῶν γραμμάτων, γλωσσομαθῆς⁶ καὶ κάτοχος τοῦ ἕφους τῆς ἰταλικῆς
Ἀναγέννησης⁷. Τέτιος μπορεῖ νὰ ἦταν μόνο ἓνας οἰκονομικὰ ἀνεξάρ-
τητος, γιατί ἡ παιδεία καὶ γενικά ἡ μόρφωση κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεί-
νους δὲν ἦταν καθόλου προσιτὴ στὶς λαϊκὲς τάξεις. Τὸ προσόν, λοι-
πόν, αὐτὸ τῆς οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας τὸ εἶχε ἀναμφισβήτητα ἡ
οἰκογένεια τῶν βενετοκρατικῶν ἀρχόντων τιμαριούχων Κορνάρων.

Ἴσως ἀντιτάξει κανένας, πὼς δὲν ἦταν δυνατόν, βενετοὶ αὐτοὶ, νὰ
γνώριζαν τόσο καλὰ τὴν κρητικὴ διάλεκτο καὶ νὰ ἔχουν αἰσθήματα τό-
σο γνήσια ἑλληνικά⁸, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ γράψουν ἓνα τέτιο ἔργο.
Ἄν μελετήσῃ ὅμως προσεκτικὰ τὴ διαθήκη τούτη, θὰ τοῦ φύγει κάθε
τέτια σκέψη. Ὁ διαθέτης Ἀντρέας Κορνάρος, παρ' ὅλο πὺν ἀφίνει
κληροδότημα στὸν καπελάνο τοῦ Ἀγίου Μάρκου τοῦ Χάντακα «γιατὶ

---

*Κρήτης ἀπὸ τὸν συμβολαιογράφον Στεριανὸν Λαγῶν ἑλληνιστί», τὸ ὁποῖον ἀναφέ-
ρει ὡς πωλητὴ ἓνα Βιτσέντζο Κορνάρο. Ὁ Μέρτζιος τόσο χάρηκε ἀπὸ τὴν ἀνα-
κάλυψη αὐτὴ — γεγονός πὺν δείχνει ἀκόμη μιὰ φορὰ τὸ θερμὸ ἐνδιαφέρον του
γὰ τὴν ἱστορία τῆς Κρήτης — πὺν ἔσπευσε ἀμέσως νὰ δημοσιεύσει σχετικὴ ἐπι-
στολὴ στὴν ἐφημερίδα «Καθημερινὴ» τῶν Ἀθηνῶν, γιατί νόμιζε ὅτι τὸ συμβό-
λαιο ἦταν ἄγνωστο καὶ ὅτι ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ συμβολαίου αὐτοῦ εἶ-
ναι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου.*

Τὸ δημοσίευμα ἔδωσε ἀφορμὴ στὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθη-
νῶν Ν. Β. Τωμαδάκη, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε ὅτι τὸ συμβόλαιο αὐτὸ ἦταν γνωστὸ
καὶ δημοσιευμένον ἀπὸ τοὺς Miklosisch - Müller στὰ Acta et Diplo-
mata graeca medii aevi, vol. III, Vindobonae 1865, σελ. 264 - 265, καὶ
ἀναδημοσιευμένον ἀπὸ τὸν Κ. Σάθα στὸ περιοδικὸ «Ἰλισσός» Α' (1868 - 1869)
σελ. 264 - 266, ἔδωσε, λέγω, ἀφορμὴ νὰ ἀπαντήσῃ στὸ Μέρτζιο καὶ νὰ ἐπακο-
λουθῆσῃ μιὰ συζήτηση πᾶνω στὸ θέμα, πὺν, ὅπως γίνεται, ἀσφαλῶς δὲν προ-
άγει» τὴν ἱστορικὴ ἔρευνα. (Βλ. ἐφημερίδα «Καθημερινὴ» Ἀθηνῶν, τῆς 17, 18,
26, 29 Ἰουνίου καὶ 27, 29 Ἰουλίου 1955).

⁶) Ἀποδείχθηκε ἀπὸ τὸ ρουμᾶνο Ν. Cartoian ὅτι ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος
εἶχε σὰν πρότυπο τοῦ ἔργου του τὸ γαλλικὸ ἱπποτικὸ μυθιστόρημα Paris et
Vienne τοῦ Pierre de la Cypède. (Βλ. Gar. Morgan, French and ita-
lien Elements in the Erotocritos, στὰ «Κρητικὰ Χρονικά» Ζ' σ. 201 κ.ἐξ.).

⁷) Βλ. Στυλ. Ἀλεξίου, Κρητικὴ Ἀνθολογία, Ἡράκλειο 1954, σ. 76.

⁸) Πρβλ. Στεφ. Ξανθοῦ δίδη, Ἐρωτόκριτος, ἔκδοσις κρητικὴ, Ἡρά-
κλειον 1915, σ. LXXV.

νά κάνει κάθε μήνα μιὰ λειτουργιὰ καὶ νὰ παρακαλεῖ τὸ Θεὸ καὶ τὸν ἔνδοξο Ἅγιο, γιὰ τὴν εὐτυχία καὶ τὴν εὐημερία *del Serenissimo Dominio Veneto et per la conservation di questo Regno sotto il suo christianesimo imperio*», εἶναι ἀνεξίτητος καὶ ἀφίνει περισσότερα κληροδοτήματα στὶς ὀρθόδοξες ἐκκλησίες καὶ στοὺς ὀρθόδοξους παπάδες παρὰ στοὺς λατίνους· ξέρει ἄριστα τὴν κρητικὴ διάλεκτο, τόσο ὥστε νὰ μὴν τοῦ διαφεύγει πὼς λένε στὴ γλῶσσα αὐτὴ τὸ κάθε πράγμα καί, τὸ σπουδαιότερο, ξέρει νὰ γράφει ποιήματα στὰ ἑλληνικά, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ γραμματικὸς τοῦ Λάνδος. Καὶ ἦταν δυνατόν νὰ μὴν ξέρει τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ μάλιστα τὴν κρητικὴ διάλεκτο, ἀφοῦ ἡ οἰκογένειά του ζοῦσε στὴν Κρήτη ἀπὸ τὸ 1300, τρεῖς ὀλόκληρους αἰῶνες, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος γεννήθηκε, ἀνατράφηκε, μεγάλωσε, ἔζησε καὶ ἀπέθανε στὴν Κρήτη; Ὁ Ἄντριεῖς Κορνάρος ἦταν γνήσιος κρητικὸς καὶ στὴ σκέψη καὶ στὰ αἰσθήματα καὶ στὴ γλῶσσα, ὅπως οἱ περισσότερες ἄλλες βενετοκρητικὲς οἰκογένειες, ποὺ ζοῦσαν τότε στὴν Κρήτη.

Ἄς ἀνατρέξομε τώρα νὰ δοῦμε ποιά ἦταν ἡ οἰκογένεια αὐτὴ τῶν Κορνάρων στὴν ὁποίαν ἀνήκει ὁ διαθέτης τῆς δημοσιευόμενης ἐδῶ διαθήκης καὶ πιθανότατα, ὅπως εἶπα, ὁ ποιητὴς τοῦ νεώτερου ἔθνικοῦ μας ἔπους. Θετικὰ στοιχεῖα γι αὐτὴ μᾶς δίνουν οἱ τετράτομοι κώδικες τῶν εὐγενῶν βενετσάνικων οἰκογενειῶν τοῦ Μάρκου Μάρμπαρα (1536), ποὺ συμπληρώθηκαν ἀργότερα ἀπὸ τὸ Muazzo. Στὸς κώδικες αὐτοὺς ἀναφέρονται τὰ οἰκογενειακὰ δέντρα ἔξι κλάδων τῆς οἰκογένειας τῶν Κορνέο ἢ Κορνάρων τῆς Κρήτης⁹. Δυστυχῶς δὲν ἔχω στὴ διάθεσή μου τοὺς κώδικες αὐτούς, ποὺ τόσο πολὺ θὰ βοηθοῦσαν, ὅχι μόνο στὴν ἔρευνα γιὰ τὴν οἰκογένεια τῶν Κορνάρων μὰ καὶ γιὰ τὴν ταύτιση καὶ ἄλλων προσώπων, ποὺ ἀναφέρονται στὴ διαθήκη. Ἀπὸ μιὰ φωτοτυπία ὅμως τῆς σελίδας 117 τοῦ κώδικα Barbaro, ποὺ εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ στείλει ὁ κ. Κ. Δ. Μέρτζιος ἀπὸ τὴ Βενετία¹⁰ — τὴν ὁποία δημοσιεύω στὸν πίνακα Ζ' τοῦ παρόντος — καὶ ἀπὸ ὅσα δημοσιεύει ὁ Γιάνναρης στὴ μελέτη του περὶ Κορνάρου¹¹ ἔκαμα τὸν δημοσιευόμενον ἐδῶ πίνακα γενεαλογίας τῶν Κορνάρων τῆς Κρήτης, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ γενάρχη Ἄντρεῖα Ἰωάννου Κορνάρου.

Μελετῶντας κανένας τὸ γενεαλογικὸ δέντρο τῶν Κορνάρων παρατηρεῖ ὅτι ἀρκετὰ μέλη τῆς οἰκογένειας αὐτῆς ἦταν ἄνθρωποι μορφωμένοι καὶ σημαίνοντες. Ὁ Ἀλέξιος Κορνάρος τοῦ 14. αἰῶνα, γιὸς τοῦ

⁹) Βλ. Κ. Δ. Μέρτζιο, ἐπιστολὴ πρὸς τὴν ἐφημερίδα «ἡ Καθημερινή» τῆς 26 - 6 - 1955 καὶ Α. Ν. Γιάνναρη, περὶ Ἐρωτοκρίτου ὁ. π. σ. 23.

¹⁰) Τὸν κ. Μέρτζιο εὐχαριστῶ καὶ ἀπ' ἐδῶ γιὰ τὴν προθυμία του.

¹¹) Βλ. Α. Ν. Γιάνναρη, περὶ Ἐρωτοκρίτου, ὁ. π. σ. 23.

γενάρχη Ἀντρέα, ὑπῆρξε σύμβουλος στὴ Βενετία καὶ ἀντιπρόσωπος dell' Università di Candia, τὸ 1343 - 4, ὁπότε ἦταν δούκας τῆς Κρήτης ὁ Piero Miani. Ὁ Zuanne - Francesco Κορνάρος γυιὸς τοῦ Giacomo, ἀδελφὸς τοῦ συντάκτη τῆς δημοσιευόμενης ἐδῶ διαθήκης, ἐκλέχθηκε Ambassador della Colonia di Candia στὴ Βενετία, ὅπου, μὲ διάταγμα τῆς Γερουσίας, τῆς 14 Μαρτίου 1592 ἔλαβε τὸν τίτλο τοῦ Cavalliero μὲ τὴ χρυσοῦ ἀλυσίδα¹². Ὁ ἴδιος ὁ διαθέτης Ἀντρέας Κορνάρος τοῦ Τζάκομο ἀναφέρεται ὡς ἱστορικὸς¹³ καί, τὸ σπουδαιότερο, ποιητῆς, «*διατὶ ἦτον γραμματισμένος πολλά, οὐ μόνον εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν*»¹⁴.

Ἄλλος Ἀντρέας Κορνάρος, γυιὸς τοῦ Φραγκίσκου, πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ διαθέτη, ὑπῆρξε συγγραφέας καὶ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Χάντακα¹⁵.

Δικαιολογημένα, λοιπόν, μπορεῖ νὰ παραδεχτεῖ κανένας, ὅτι ὁ ποιητῆς τοῦ Ἐρωτόκριτου ἀνήκει στὴν οἰκογένεια αὐτῆ τῶν Κορνάρων. Ποιὸς ὅμως ἦταν ὁ Βιτσέντζος ἐκεῖνος, ὁ ποιητῆς τοῦ Ἐρωτόκριτου; Ὁ γενεαλογικὸς πίνακας ποὺ δημοσιεῖται ἐδῶ ἀναφέρει ὁ Βιτσέντζος, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ πρῶτος, ὁ γυιὸς τοῦ Φραγκίσκου, γεννήθηκε τὸ 1486. Τὸν Βιτσέντζο αὐτὸν προσπάθησε νὰ ταυτίσει μὲ τὸν ποιητῆ τοῦ Ἐρωτόκριτου ὁ Ἀ. Γιάνναρης¹⁶. Τὴ γνώμη αὐτῆ τοῦ Γιάνναρη ἀπόρριψε τόσο ὁ Ξανθουδίδης¹⁷, ὅσο καὶ οἱ νεώτεροι ἐρευνητὲς πού, σύμφωνα μὲ τὴ γλωσσικὴ μορφὴ τοῦ ποιήματος, τοποθετοῦν χρονολογικὰ τὸν Ἐρωτόκριτο στὴν πρώτη πεντηκονταετία τοῦ 17. αἰῶνα.

Ἐνας ἄλλος Βιτσέντζος, γυιὸς τοῦ Ἀντρέα καὶ ἀδελφὸς τοῦ Τζά-

¹²) Cavallieri della stola d'oro ὀνομάζονταν τότε στὴ Βενετία οἱ πρωτότοκοι γυιοὶ τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν (ὅπως οἱ Contarini, Morosini, Querini κλπ.). Ἀλλὰ καὶ ὅσοι εἶχαν μεγάλη προσωπικὴ ἀξία τοὺς διδόνταν ὁ τίτλος αὐτός. Φοροῦσαν εἰδικὴ στολή, la stola della vesta e la cintura bordate d'oro o di drappo d'oro, e la manica ducale cioè lunghissima (Βλ. Boerio Guis., Dizionario del dialetto Veneziano, Venezia 1829, στὴ λ Cavallier). Ὁ ἀδελφὸς του τὸν ἀναφέρει στὴ διαθήκη: il Cavallier.

¹³) Βλ. ὑποσημείωση 11 τοῦ γενεαλογ. πίνακα.

¹⁴) Βλ. Ἀγαπίου (Λάνδου) Μοναχοῦ τοῦ Κρητός, βιβλίον ὠραιότατον καλούμενον Ἀμαρτωλῶν Σωτηρία. Ἀθῆναι 1908, σ. 479.

¹⁵) Στὸν κώδικα τοῦ Barbaro εἶναι σημειωμένο ἀπὸ νεότερο χεῖρ ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Ἀντρέα αὐτοῦ βρίσκονται χειρόγραφοι στὴ Μαρκεσιανὴ Βιβλιοθ. Cl. VIII, No 20. (Βλ. Α. Γιάνναρη, ὁ. π. σ. 24 ὑποσ. 2).

¹⁶) Βλ. Α. Γιάνναρη, ὁ. π. σ. 28 κ. ἐξ.

¹⁷) Βλ. Σ. Ξανθουδίδης, Ἐρωτόκριτος, ἔκδοσις κριτικὴ, ὁ. π. σ. LXIII κ. ἐξ.

κομο, τοῦ πατέρα τοῦ διαθέτη, εἶναι αὐτὸς ποὺ σύνταξε στὸ Χάντακα τὸ συμβόλαιο τὸ 1561 καὶ ὁ ὁποῖος πιθανὸν νὰ γεννήθηκε τὸ 1520¹⁸. Ὁ Μέριτζιος νόμισε πὼς ἦταν αὐτὸς ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου καὶ ἔγραψε στὴν «Καθημερινή» τὴ γνωστὴ ἐπιστολὴ ποὺ ἀναφέρει παραπάνω¹⁹. Οὐτε αὐτὸς ὅμως μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου, γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους ποὺ ἀναφέρονται γιὰ τὸν προηγούμενο Βιτσέντζο τοῦ Φραγκίσκου γιὰτὶ «ἡ γλωσσικὴ μορφὴ τοῦ ποιήματος εἶναι νεωτέρα τοῦ χρόνου τούτου»²⁰, ποὺ ἔζησε ὁ Βιτσέντζος Ἄντρ. Κορνάρος.

Ὁ Βιτσέντζος τῆς 11ης γενεᾶς, γυιὸς τοῦ Ἄντρεά, ἀπὸ τὸν κλάδο τοῦ Νικολάου, ποὺ εἶχε τρεῖς ἀδελφούς, τὸν Τζώρτζη, τὸ Βερνάρδο καὶ τὸ Σκιπίωνα, ὑποθέτω πὼς εἶναι ὁ «ἐν Σητεία νοτάριος» τοῦ 1619 — 1636, τοῦ ὁποῖου τὰ συμβόλαια βρῖσκονται στὸ Archivio di Stato di Venezia, Busta 83, ὅπως ἔξακριβωσε ὁ G. Gerola²¹. Αὐτὸ τὸ συμπεραίνω ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι συμπίπτει ἡ χρονικὴ περίοδος τῶν συμβολαίων του μὲ τὴν περίοδο ποὺ ἔζησε, σύμφωνα μὲ τὸ γενεαλογικὸ πῖνακα, καὶ ἀπὸ τὴ σημεῖωση ποὺ εἶναι γραμμὴν ἰταλικά στὸ δεύτερο τόμο τῶν συμβολαίων του: «*Ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Μ(ισέο) Σκιπίωνος Κορνάρου τὸ παρὸν βιβλίον, τὸ ὁποῖον λέγει ὅτι ἦτο τοῦ ποτε κῆρ Βιτσέντζου Κορνάρου ἀδελφοῦ του*»²², δεδομένου ὅτι εἶχε ἀδελφὸ Σκιπίωνα, σύμφωνα μὲ τὸ γενεαλογικὸ δέντρο.

Καὶ ὁ Βιτσέντζος, ὅμως αὐτὸς ἀπορρίπτεται σὰν ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου ἀπὸ τὸν Ξανθουδίδη, γιὰτὶ «ἐκ τῆς ἐξετάσεως (τῶν συμβολαίων του) πείθομαι ὅτι οὐδὲ ὁ Βιτσέντζος οὗτος Κορνάρος, ὁ νοτάριος Σητείας δύναιται νὰ εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου διότι ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν ἰδιοχείρως γεγραμμένων συμβολαίων ἦτο ἀνθρῶπος μετριωτάτης μορφώσεως, καὶ διόλου δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἠδύνατο νὰ ποιῆσῃ τὸν Ἐρωτόκριτον, ἔπειτα τὸ καὶ σπουδαιότερον ὁ νοτάριος οὗτος ἔζησε καὶ ἀπέθανεν ἐν Σητεία καὶ δὲν ἀπεδήμησεν εἰς Καστρον, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ ποιητὴς περὶ ἐαυτοῦ»²³.

¹⁸⁾ Βλ. ὑποσ. 8 τοῦ γενεαλογικοῦ πῖνακα.

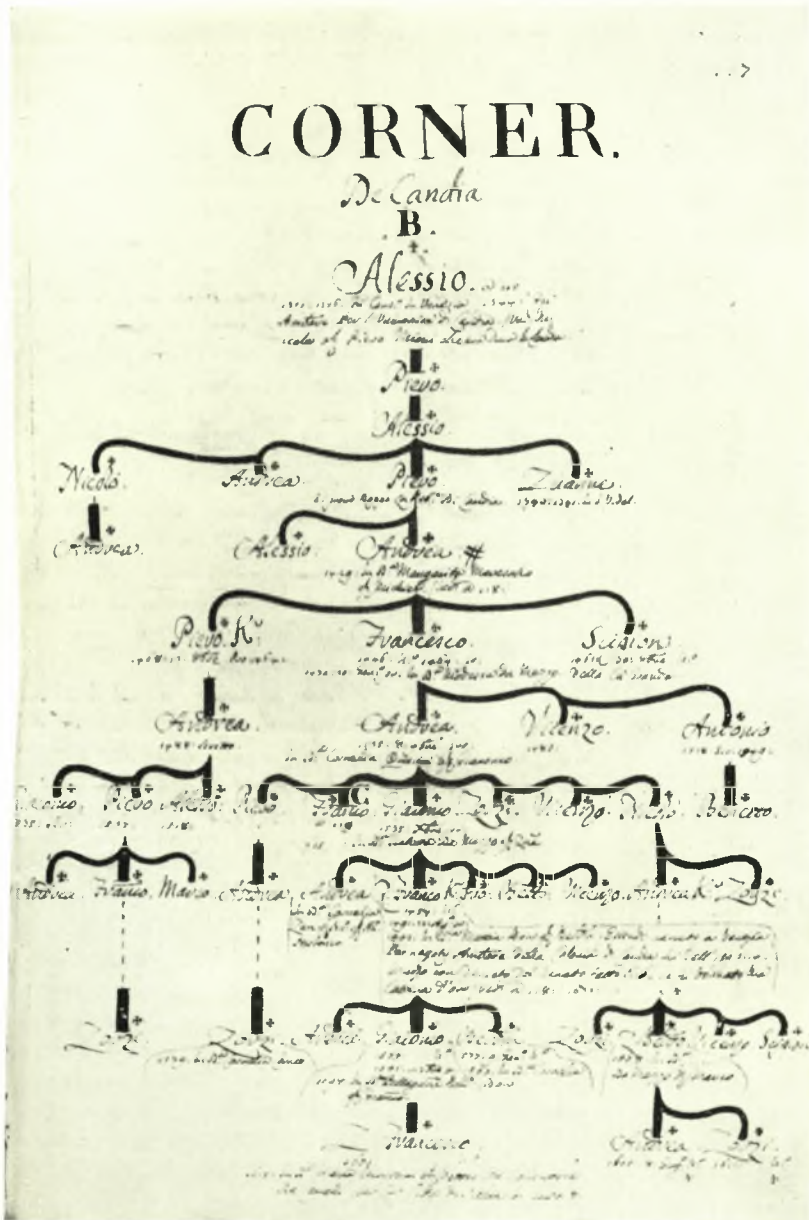
¹⁹⁾ Βλ. ὑποσημ. 5.

²⁰⁾ Βλ. Σ. Ξανθουδίδη, Ἐρωτόκριτος ὁ. π. σ. LXXIX.

²¹⁾ Βλ. Σ. Ξανθουδίδη, Ἐρωτόκριτος ὁ. π. σ. LXX.

²²⁾ Βλ. Σ. Ξανθουδίδη, ὁ. π. σ. LXX.

²³⁾ Βλ. Σ. Ξανθουδίδη, ὁ. π. σ. LXXI. Ὅπως ἀναφέρει ἐκεῖ ὁ Ξ.: «Ὁ Μητροπολίτης Κρήτης κ. Εὐμένιος θέλων νὰ ἔχει δείγματά τινά τῶν συμβολαίων τοῦ νοταρίου τούτου, ἵνα χρησιμοποιηθῶσιν διὰ τὴν Χριστιανικὴν Κρήτην, ἀνέθηκε εἰς τὸν ἐν Ἐνετία ἐφημέριον. . . Ἄγαθ. Σηρουχάκην νὰ φωτογραφῆσῃ καὶ νὰ ἀντιγράψῃ τινὰ ἐκ τούτων. Πράγματι ἐστάλησαν 3 φωτογραφίαι καὶ τινὰ ἀντιγραφα, τὰ ὁποῖα ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν».

Γενεαλογικό δέντρο της Κρητικής οικογένειας Κορνάρων.
Φοιτησία της σ. 117 του κώδικα Barbaro

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΟΡΝΑΡΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ (CORNER DE CANDIA)¹

Γενεές

1η

2η

3η

4η

5η

6η

7η

8η

9η

10η

11η

12η

ΑΝΔΡΕΑΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΡΝΑΡΟΣ

Έξ του μεγάλου οίκου του Άρχοντος της Κερκύρας. Διενείματο μετ' άλλων τεισάρων αδελφών αυτού την νήσον Κέρκυραν. Ένυμφεσθη την Δόναν Μάρκου Φαλαέρου. Ήρωκλειώτου. Ύπηρε Πρεσβευτής της άποικίας και συνάδελφος του Λεονάρδου Γραδενίου έν έτει 1314².

Alessio
1355: 1356: Fu Consigliero In Venezia 1344: Fu Amb(assadore per l' Università di Candia |
Vedi Ducale q.m Piero Miani che era duca di Candia (1343 - 4)

Piero

Alessio

Nicolò Andrea Piero Zuanne
si provò do ppo la...di Candia 1340; 1341: In S. Vidal,

Andrea Alessio Andrea³
1429: In D.a Margarita Morescho
q.m Michiel (Ved. a 118:)
Κατέλιπε διαθήκη έν 8 Οκτωβρίου 1463 (βλ. ύποσ. 3)

Piero K(avallier)o Francesco Scipion
1468: 12 8/bre 1446: n(umer)o 1462: 30: 8/bre: n.o
Pro: 1464: 1464: po: 1470: della Cà. Grande
20 Genar)o po:
In D.a: Modesta
da Mezzo

Andrea Vincenzo⁴
1525: 8: 9/bre: pro: 1486
In. D a Cornelia Querini έγγρ. 1499, 2 'Ιαν.

Antonio 1518:
scr. 1549:
Σύζυγος Βαλερία Βαρ-
βαρίου 3 Δεκεμ. 1518

Andrea 1488: Scritto

Giacomo Piero Alessio
1535 ser. 1527 1518

Piero⁵
1522: 23 'Ιαν.

Francisco⁶
γεν. 1510, 28 'Ιαν. Σύζυγος Γιακουμίνα
Λεονάρδου Ντά Μολίνου. Έτάφη στο
Παρασπόρι Σητείας.

Giacomo⁷
1535: X/bre 21 po: In D.a Isabella de
Mezzo q.m Z(uan)ne

Zorzi

Vincenzo⁸
έγεννήθη 1520:

Nicolò

Benello

Andrea Francesco Marco

Andrea⁹

Άνδρέας¹⁰
Συγγραφέας και πρό-
εδρος της έν 'Ηρα-
κλείω Άναδημίας.
Οι λόγοι αυτού, χει-
ρόγραφοι έντες, εύ-
ρισκονται έν τφΜαυ-
κιανφ Κώδικι Cl. 8
No 20.

Γιακουμής

Άλέξανδρος
σύζυγος Μαρ-
γαρίτα 'Ιωάν.
Μουάτσου
1573

Φραγκίσκος
Σύζ. 1598

ANDREA¹¹
Agnezina
Zen πρώτη
σύζυγος
In D.a Cor-
nelia Zen η.
m. Nic(ol)ò
Historico

Z. Franco Ko
1454: no 1491: 13
Ag.o po: 1492: In
D. a Mattia Don q.m Berdin Essendo Venuto
a Venezia Per negotij Ambare della Coto-
nia di Candia fu dell' 1592: 14: Marco con
decreto del Senato fatto K: e le fu donnatalo
una catena d' oro | vedi a 118: | 1623: Ά-
πέθανε 1622.

Piero

Ben(edetto) VICENZO¹²

Άνδρέας

Γεώργιος

Andrea Ko

Zorzi

Zorzi

Zorzi 1579:
In D.a Cor-
nelia Corner

Βιτσέντζος

Φραγκίσκος
νυμφευθείς
τό 1578

Andrea

Giacomo
1575: n.o 1591:
11 7/bre pro: n.o 1597: In D.a
1598: In D.a
Pellegrina Bon
q.m Franco

Ber(nar)din
1577: 9 Gen(ar)o
n.o 1597: In D.a
Cornelia Bon

Elenetta

Catheruzza

Βεργίλδος
σύζυγος Φυ-
γάτηρ Μάρ-
κου Μέρζου

Βιτσέντζος

Zorzi

Z. Ber(nar)do
1578: In D. a
... De Mezzo
q.m Marco

Vincenzo¹³

Scipion

Γεώργιος
1605 8 'Ιουν.

Άνδρέας
γενν. 1611

Z. Francesco 1601
1615: In D.a Maria Morosini q.m Vettor.
Fu Conduttore de Cavalì per la Città di
Sithia in Candia.

Γεώργιος
1605 8 'Ιουν.

Άνδρέας
γενν. 1611

Γεώργιος
1605 8 'Ιουν.

Άνδρέας
γενν. 1611

Andrea 1605:
8: Giu(g)no

Zorzi
1611

¹ Τόν παραπάνω γενεαλογικό πίνακα εόνυταξα με βάσει τό οικογενειακό δέντρο της ίδιας οικογένειας, παρμένο από τη σελίδα 117 του Κώδικα Μάρκου Μπάριπαρο, ποι' δημοσιεύω αυτούσιο στον πίνακα Ζ' του τόμου τούτου (Θ') των «Κρητικών Χρονικών». Τόν συμπλήρωσα με πληροφορίες, παρμένες από τις σημειώσεις του Γιάνναρη (πρι Έρωτοκριτου και του ποιητού αυτού, Άθήνα 1889, σ. 23 και 24) και από τη διαθήκη του Άντρέα Τζάκ. Κορνάρου. Οι πληροφορίες του κώδικα Μπάριπαρο είναι τυπωμένες, με πλάγια στοιχεία όλες οι άλλες, του Γιάνναρη και της διαθήκης, με όρθια.
² Βλ. Γιάνναρη, δ. π. σ. 23.
³ Ο Άντρέας Κορνάρος του Πέτρου της 6ης γενεάς, κατέλιπε διαθήκη σύμφωνα με τη σημείωση του Γιάνναρη (δ. π. σ. 23) την 8 'Οκτωβρίου 1463. Στη διαθήκη αυτή, όπως μάς πληροφορεί ο Κ. Δ. Μέρτζιος («ή Καθημερινή» 26 - 6 - 1955) αναφέρονται και τούτα: «θέλω ίνα τά αγαθά μου διανεμηθούν κατ' έν κάτωθι τρόπον: 'Ο υίός μου Πέτρος νά λάβη ως μισθόν της πατρικής κληρονομίας πάσαν την ιδιοκτησίαν μου την κειμένη εν την νήσον Κέρκυραν, με τούς όρους εκείνους που μου είχε δοθη από τον Άλιέτιον Κορνάρ, προπάτορά μου, οί δέ άλλοι δύο υίοί μου Φραγκίσκος και Σκηπίων, νά μοιρασθούν μεταξύ των όλων τούς τόπους μου της Σητείας, που μου είχαν δοθη από τον εισημίον προπάτορά μου Άλέξιον αλλά με τούς ίδιους όρους και με τās ίδιαι συνθήκαι που μου είχαν δοθη». Την ίδια περιλήψη δημοσιεύει και ο Γιάνναρης (δ. π. σ. 23).
⁴ Ο Βιτσέντζος της 8ης γενεάς ένεγράφη στις 2 'Ιαν. 1499. (Βλ. Γιάνναρη, δ. π. σ. 23). Ατόν θεωρεί ο Γιάνναρης (δ. π. σ. 28) ποιητή του Έρωτόκριτου.

⁵ Ο Πέτρος αυτός ένεγράφη στις 23 'Ιαν. 1522. (Βλ. Γιάνναρη, δ. π. σ. 23).
⁶ Ο Φραγκίσκος της 9ης γενεάς γεννήθηκε στις 28 'Ιανουαρίου. 1510 και παντρεύτηκε τη Γιακουμίνα Λεονάρδου Ντά Μολίνου (Βλ. Γιάνναρη, δ. π. σ. 23) Στη διαθήκη αναφέρεται ότι είναι θαμμένος στο χωριό Παρασπόρι της Σητείας.
⁷ Η συμπλήρωση της ρίζας του Φραγκίσκου αυτού έγινε με βάση τό οικογενειακό δέντρο που δημοσιεύει ο Γιάνναρης (δ. π. σ. 23). Τα στοιχεία πήρε από τις σελίδες 118 και 119 του Κώδικα Barbaro, τις όποιες δυστυχώς δεν κατόρθωσα νά δω.
⁸ Ο Τζάκομο της 9ης γενεάς είναι ο πατέρας του διαθέτη Άντρέα Κορνάρου. Κατά τις πληροφορίες του Κ. Δ. Μέρτζιου «...δ' Ιάκωβος ένεφανίσθη την 1 'Οκτωβρίου 1535 εν την Άβωγαρία νελ Κομόν, δηλαδή εν την άσχην ή όποια εισήγε τούς εθνεγείς εν τό Μείζον Συμβούλιον, φέρον πληρεξούσιον του πατρός του Άνδρέα της 10 'Απριλίον 1535 καιωμίον εν 'Ηρακλείω (Χάνδικι) από τον συμβολαιογράφον Γεώργιον Βασιουλόν, διά του όποιον ο Άνδρέας εξουσιοδοτεί δύο απεσταλμένους νά παρουσιάσουν τον υίόν του Άάκωβον εν τό Μείζον Συμβούλιον και έκτε, εν την πράξιν της εισδοχής του αναφέρεται τό όνομα της μητρός του Κορνάρου Κορνάρου του Άακώβ και δηλοΰται ή ήμερομηνία της γεννήσεός του: 10 Νοεμβρίου 1514, ητοι είχε τό εικοστόν έτος συμπληρωμένον και είχε τό δικαίωμα νά καταλάβη θέσιν εν τό Μείζον Συμβούλιον». (Βλ. έφημ. «ή Καθημερινή» 26 - 6 - 1955).
⁹ Ο Βιτσέντζος Κορνάρος της 9ης γενεάς είναι ο συντάκτης του συμβολαίου του 1561, ο όποιος ένομιση ποιητής του Έρωτόκριτου. Πι-

θανόν έγεννήθη τό 1520. (Βλ. «Καθημερινή» 26 - 6 - 1955). Σχετικά με αυτό αναφέρει λεπτομερώς ο Στέφ. Ξανθοουδίδης, ο όποιος δέν θεωρεί «...λέον πιθανήν την γνώσην δι ποιητής του Έρωτοκριτου δύναται νά είναι ο Βιτζ. Κορνάρος του συμβολαίου του 1561». (Βλ. Σ. Ξανθοουδίδης, Έρωτόκριτος, έκδοσις κριτική, 'Ηράκλειον, 1915, σ. LXXIX).
¹⁰ Ο Άντρέας αυτός, υιός του Πέτρου, πρώτος εξαδέλφος του διαθέτη, είχαν άφίσει κληροδότημα στο διαθέτη μέρος του φέουδου του στο Θραψανό, όπως αναφέρει στη διαθήκη του.
¹¹ Βλ. Γιάνναρη, δ. π. σ. 24 σημ. 2.
¹² Ο Άντρέας Κορνάρος του Τζάκομο της 10ης γενεάς είναι ο συντάκτης της διαθήκης που δημοσιεύεται έδω. Στο γενεαλογικό πίνακα αναφέρεται ως historico. Ο Γιάνναρης (δ. π. σ. 26, ύποσ. 2) αναφέρει ότι: «ή πολέμιος αθη ιστορία (του Άντρέα Κορνάρου), άπόκειται χειρόγραφος εν τη Μαρκανη Βιβλιοθήκη, σηκείται δε εκ δύο τόμων δημοσιέων εν 16 βιβλία. Έν τφ πρώτφ τόμφ προτάσσεται περιλήγης κατ' κεφάλαια, είντα έπιφύρειται άλφαβητικός και λεπτομερώς πίναξ των περιχομένων εν 35 φύλλα. Μετά ταύτα έπεται τό κείμενον εν 149 φύλλα καθήκον μέχρι του 1380 έτους. Είντα αναφέρεται χρονολογικός πίναξ των Ρωμαίων αυτοκρατορών (39 τον άριθμόν) μέχρι του 308 έτους, είντα δε έτερος πίναξ των αυτοκρατορών της Κωνσταντινουπόλεως από Κωνσταντίνου του Α' 305 μ. Χ. μέχρι Κωνσταντίνου του Α' 1445 (τό όλον 85 τον άριθμόν). Ο δεύτερος τόμος άρχόμενος και αυτός από άλφαβητικού πίνακος (39 σελίδων) περιέχει 4 βιβλία μόνον (13 - 16) εν 343 φύλλα. Παράσηλιναντες άντίγραφον του σπουδαιότητας του του διά την Κρήτην συγγραμμάτων έπιζόμεν νά εκδώσωμεν...». Δέν αναφέρεται πουθενά, από ό,τι έχω ύπόψιν μου, ούτε τό έτος

ούτε ο τόπος που γεννήθηκε ο Άντρέας Τζάκ. Κορνάρος. Πιθανότατα γεννήθηκε στο Πισκοκέφαλο της Σητείας, άπό εκεί είναι θαμμένος και ο πατέρας του Τζάκομο και ο παππούς του Άντρέας και άλλοι συγγενείς του. Αργότερα, ίσως μετά τό γάμο του, πιστεύω πως έγκαταστάθηκε στο Χάντακα. Ξέρουμε θετικά, από τό γενεαλογικό πίνακα και τις σημειώσεις του Κ. Δ. Μέρτζιου (στην «Καθημερινή» 26 - 6 - 55), ότι ο πατέρας του Τζάκομο γεννήθηκε στις 10 Νοεμβρίου 1514, και ότι παντρεύτηκε τό 1535 σε ηλικία δηλαδή 21 έτών. Κατά συνέπειαν, τό 1536 - 40 περίπου θα γεννήθηκε ο πρωτότοκος υιός του, που πρέπει νά είναι ο Άντρέας, ο διαθέτης, σύμφωνα με τη συνθήκη της οικογένειάς τους, που υπάρχει ακόμη και σήμερα στην Κρήτη, νά δίδεται τό όνομα του πάππου στον πρώτο υιό «για νά ανασταίνει τό όνομα». Όταν σύνταξε, λοιπόν, τη διαθήκη του θα ήταν 65 - 70 έτών. Ο Άντρέας είχε παντρευτεί δύο φορές. Η πρώτη γυναίκα του ήταν ή Άνεζίνα Τζέν. Μετά τό θάνατό της πήρε την Κορνάρου, από την ίδια οικογένεια Τζέν. Δέν έκαμε παιδιά ούτε με τη μία ούτε με την άλλη, όπως βγαίνει ex silenzio από τη διαθήκη του.
¹³ Ο Βιτσέντζος της 10ης γενεάς, ο υιός του Τζάκομο και αδελφός του συντάκτη της διαθήκης που δημοσιεύεται έδω, υποθέτω ότι είναι ο ποιητής του Έρωτόκριτου. Βλ. σχετικά στην εισαγωγή, σελίδα 385.
¹⁴ Ο Βιτσέντζος της 11ης γενεάς, υιός του Άντρέα από τον κλάδο του Νικολάου, ο όποιος είχε τρεις άλλους αδελφούς, τον Τζώρτζη, τό Βερνάρδο και τό Σκιπίωνα, υποθέτω πως είναι ο συμβολαιογράφος της Σητείας, που αναφέρει ο Ξανθοουδίδης (Βλ. Έρωτόκριτος, δ. π. σ. LXX). Σ. Γ. Σ.

Ἔνας ἀπὸ τοὺς 6 Βιτσέντζους τοῦ δημοσιευόμενου γενεαλογικοῦ πίνακα τῶν Κορνάρων, ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου, εἶναι ὁ ἀδελφὸς τοῦ διαθέτη ἱστορικοῦ καὶ ποιητῆ Ἀντρέα Κορνάρου καὶ τοῦ παραπάνω ἱππότη Zuanne Francesco, ambassador della Colonia di Candia, γιὸς τοῦ Τζάκομο. Ὁ Βιτσέντζος αὐτὸς ἴσως εἶναι ἀπὸ τοὺς τελευταίους γιουὺς τοῦ Τζάκομο. Ἄν εἶναι ἔτσι, πρέπει νὰ γεννήθηκε γύρω στὰ 1560 - 70, ὅποτε στὶς ἀρχὲς τοῦ 17. αἰῶνα θὰ ἦταν 40 - 50 ἐτῶν.

Στὴ σκέψη αὐτὴ συνηγοροῦν καὶ τούτα :

α) Ὁ Βιτσέντζος Τζάκ. Κορνάρου γεννήθηκε πιθανότατα στὸ Πισκοκέφαλο τῆς Σητείας, ὅπως καὶ ὁ ἀδελφὸς του, ποιητὴς καὶ ἱστορικός Ἀντρέας, ἀφοῦ στὸ χωριὸ αὐτὸ ἔζησαν, πέθαναν καὶ ἐτάφησαν οἱ γονεῖς καὶ οἱ πρόγονοί των.

β) Ὁ Βιτσέντζος παντρεύτηκε, ἀφοῦ τὸ 1611 ἔχει τουλάχιστο δυὸ κόρες, τὴν Elenetta, ποὺ ἦταν κιόλας παντρεμένη τὸ ἔτος αὐτό, καὶ τὴν Catheruzza, στὶς ὁποῖες ἀφίνει κληροδοτήματα ὁ θεῖος τους Ἀντρέας. Δὲν γνωρίζομε τὸ γένος τῆς γυναίκας του, ποὺ ἴσως θὰ ὠφελοῦσε τὴν ἔρευνά μας. Γεγονὸς ὅμως εἶναι ὅτι τὸ 1611 εἶναι ἐγκαταστημένος στὸ Χάντακα καὶ ἔχει φέουδα καὶ κτήματα στὴν περιφέρεια τοῦ Χάντακα. Πόσον καιρὸ κάθησε στὸ Πισκοκέφαλο τῆς Σητείας μὲ τοὺς γονεῖς του καὶ σὲ τί ἡλικία ἦλθε στὸ Χάντακα μᾶς εἶναι ἐπίσης ἄγνωστο. Πιθανὸν εἶναι, ἀφοῦ θὰ σπούδασε στὴν Ἰταλία νὰ γύρισε γιὰ κάμποσα χρόνια στὴ Σητεία καὶ Ἐκεῖ, ποτισμένος μὲ τὶς σπουδές του στὴν Ἰταλία, ὅπου θὰ διάβασε τὸ πρότυπο τῆς ἐργασίας του Paris et Vienne τοῦ Pierre de la Cypède,

ἔκαμε κ' ἐκόπιασε ἐτοῦτα, ποὺ σᾶς γράφει. (E 1546)

γ) Ὁ Βιτσέντζος, μετὰ τὸ γάμο του, ποὺ πιθανὸν εἶναι νὰ ἔγινε στὸ Χάντακα, μὲ πρωτοβουλία ἴσως τῶν ἐκεῖ ἐγκαταστημένων ἀδελφῶν του Ἀντρέα καὶ Zuanne Francesco, ἐγκαταστάθηκε ἐκεῖ, ὅπου τὸν βρῖσκομε τὸ 1611 ἐγκαταστημένο μὲ κτήματα.

Τὰ παραπάνω συμπεράσματα συμφωνοῦν μὲ τὴν ὁμολογία τοῦ ἴδιου ποιητῆ :

*Στὴ Στεία ἐγεννήθηκε, στὴ Στεία ἐνεθράφη,
ἐκεῖ ἔκαμε κ' ἐκόπιασε ἐτοῦτα, ποὺ σᾶς γράφει.*

Στὸ Κάστρον ἐπαντρεύτηκε, σὰν ἀρμηνεύ' ἢ φύσι. (E 1545 - 7)

δ) Ἄλλος λόγος σοβαρὸς ποὺ μᾶς κάνει νὰ ὑποθέσομε πὼς ὁ Βιτσέντζος αὐτὸς μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου, εἶναι ἡ οἰκογενειακὴ προδιάθεση πρὸς τὴν ποίηση, παίρνοντας ὑπόψει πὼς ὁ

ἄδελφός του Ἀντρέας²⁴ ἦταν ποιητής καὶ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας του ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἦταν ἐγγράμματος, ἀφοῦ ὁ ἄδελφός του τοῦ κληροδοτεῖ ἀπὸ τῆ βιβλιοθήκη του τριάντα τόμους βιβλίων τῆς ἐκλογῆς του.

ε) Τέλος ἡ χρονικὴ περίοδος ποὺ ἔζησε ὁ Βιτσέντζος Τζάκομο Κορνάρου, δηλαδὴ ἡ περίοδος 1570 - 1640 περίπου, σύμφωνα μὲ τὴν παραπάνω ὑπόθεσή μας, ἐνισχύει σοβαρὰ τὴ γνώμη μας ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτόκριτου, γιατί ἦταν σὲ ὠριμὴ ἡλικία κατὰ τὴ χρονικὴ περίοδο ποὺ ἐγίνε ὁ Ἐρωτόκριτος, σύμφωνα μὲ τὰ συμπεράσματα τῶν ἀσχοληθέντων εἰδικὰ μὲ τὸ θέμα²⁵.

Ὅλ' αὐτὰ, φυσικά, εἶναι μιὰ ὑπόθεση, ἀπὸ τὴν ὁποία μπορεῖ νὰ ξεκινήσει μιὰ προσεκτικὴ καὶ ἐπίμονη ἔρευνα στὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ μεταβοῦν ἐκεῖ, γιατί ἡ ἐργασία αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ γίνε μὲ τὴ βοήθεια τῶν microfilms. Δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ εὐρίσκονται ἐκεῖ ντοκουμέντα, ποὺ θὰ φωτίσουν ἀρκετὰ τὴν ἔρευνα, γιὰ νὰ φτιάσομε σὲ θετικότερα συμπεράσματα.

²⁴) Ἄν ἦταν δυνατόν νὰ βρεθοῦν τὰ ποιήματά του θὰ διευκολυνόταν πολὺ ἡ ἔρευνά μας.

²⁵) Βλ. Σ. Ξανθοῦ διδου, Ἐρωτόκριτος, ὁ. π. σ. XLV - LXIII, Στυλ. Ἀλεξίου, Κρητικὴ Ἀνθολογία, ὁ. π. σ. 76. Ὁ Γιάνναρης (ὁ. π. σ. 26) δὲν παραδέχεται τὸν Βιτσέντζον αὐτὸν ὡς ποιητὴν τοῦ Ἐρωτόκριτου.

TO KEIMENO

COPIA DEL TESTAMENTO

DEL CL.mo SIG.r ANDREA CORNARO DI CANDIA

96r

Nel Nome dell' Eterno Iddio, P(ad)re, fig(lia)lo, et Spirito santo, et della | Beatiss(im)a Vergine Madre d' Iddio mia Auocata, et di tutta | la corte Celestiale, l' anno dell' Incarnat(ion)e del n(ost)ro s(igno)re 1611 | alle X. di marzo nella Città di Candia. Questo è il | testam(ent)o, et ultima uolontà, et ordinatione di me | Andrea Cornaro fù del Cl(arissi)mo s(igno)r Giacomo fatto scritto | da Tomaso chiriacopulo¹ de m. Zuanne, di cendo io | le parole, et ordinando secondo la mia uolontà, | chiamato da me à questo effetto, come mio amico | et confidente, poiche io, per l' indisposit(ion)e delli | occhi non posso scriuere di mia propria mano, | essendo io sicuro, che tegnirà il tutto secreto, ma | però lo andarò sotto scriuendo di mano mia pro | pria di parte in parte secondo, che andaro ordi | nando, et dispendo, et così uoglio che sia osser | uato, et eseguito in tutte le sue parti riuocando | et annullando ogn' altro te-

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ
ΤΟΥ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΥ Κου ΑΝΤΡΕΑ ΓΖ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ

Στὸ ὄνομα τοῦ αἰώνιου Θεοῦ, τοῦ Πατρός, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῆς Πιμμακαρίστου Παρθένου, Μητέρας τοῦ Θεοῦ, Προστάτιδάς μου, καὶ ὅλης τῆς χορείας τῶν Ἀγγέλων· τὸ ἔτος 1611 ἀπὸ τὴν ἐνσάρκωση τοῦ Κυρίου ἡμῶν, σὺν 10 τοῦ Μάρτη, σὴν πόλῃ τοῦ Χάντακα.

Αὕτη εἶναι ἡ διαθήκη καὶ ἡ τελευταία θέληση καὶ διάταξη ἐμένα, τοῦ Ἀντρέα Κορνάρου, τοῦ ἐκλαμπρότατου μακαρίτη Ἰζάκομο, γραμμῆν, καθ' ὑπαγόρευσίν μου, ἀπὸ τὸ Θωμᾶ Κυριακόπουλο¹ τοῦ μισερ Τζουάνε, πὺν τὸν κάλεσα ὁ ἴδιος γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ, σὺν φίλο καὶ ἐμπιστὸ μου, γιὰτὶ ἐγὼ, ἀπὸ ἀδυναμία τῶν ματιῶν, δὲν μπορῶ νὰ γράφω μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέρι, μὲ τὴ βεβαιότητα πὼς ὅλα θὰ τὰ κρατήσῃ μυστικά. Ὅμως θὰ τὴν ὑπογράψω μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέρι, τμηματικά, ἔτσι πὺν θὰ προχωρῶ διατάσσοντας καὶ διαθέτοντας καὶ ἔτσι θέλω νὰ τηρηθεῖ σ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς, ἀνακαλῶντας καὶ ἀκυρώνοντας κάθε ἄλλη διαθήκη καὶ διάταξη, τόσο ἰδιόχειρη ὅσο καὶ γραμμῆν ἀπὸ

lascia per suoi Comissarij la Cl(arissi)ma s(igno)ra Cornarola Zen sua moglie. et li Cl(arissi)mi s(igno)ri Gio F(rancesco il Kau(allie)r et Vic(en)zo Corner loro fratelli.

stam(ento), et ordinatione, | che apparesse esser stato fatto da me, così di | mia mano, come anco di man di nodaro, et | hauesse ogni sorte di clausola derogatoria, se | ben dico non hauer fatto nissuno con clausula, | ma per ouiar alle malitie del mondo fazzo | questa dichiarazione. Primieram(en)te dunque di | mando perdono al mio Creatore di tutti i miei | falli, et peccati, et raccomandando la peccatrice | anima mia alla sua infinita misericordia, | et à tutti i fideli christiani lasso la pace, et la | gratia del sig(nore)², di poi lasso, et ordino per miei | comessarij la Cl(arissi)ma mad(onn)a Cornarola Zen³ mia di lett(issi)ma | et honorat(issi)ma Consorte, et li Cl(arissi)mi s(igno)ri Z. Franc(esc)o il Cau(allie)r et | Vincenzo miei car(issi)mi fr(ate)lli, et in absentia, o mancam(en)to di | uno di essi, in ogni attione, che occorresse subintrar | et possa ager il Cl(arissi)mo s(igno)r Bernardin⁴ mio Car(issi)mo Nepote | li quali commissarij habbino da far, et eseguire quel | tanto, che qui sotto mi hauerò ordinato. Voglio | esser sepolto nella Chiesa di S. franc(esc)o in questa Città | douendo esser fatta quan-

95v

συμβολαιογράφο, πού θά παρουσιαζόταν σάν δική μου και πού θά είχε κάθε είδους αναιρετική ρήτρα, αν και, ομολογῶ, δέν έχω κάμει καμιά τέτια· κάνω όμως αυτή τή δήλωση, για ν'άποτρέψω τīs ραδιουργίες του κόσμου.

Πρωῖτα - πρωῖτα, λοιπόν, ζητῶ συγχώρηση ἀπό τὸ δημιουργό μου για ὅλα τὰ παροπτώματα και τὰ ἀμορτήματά μου και παραδίδω τὴν ἀμαρτωλή μου ψυχή στο μεγάλο του ἔλεος. Σ' ὅλους τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς ἀφίνω τὴ χάρη του Κυρίου². Ἐπειτα ἀφίνω και ὀρίζω ἐπιτρόπους μου τὴν ἐκλαμπρότατη, προσφιλέστατη και ἐντιμότετη σύζυγό μου κυρία Κορναρόλα Τζέν³, και τοὺς ἐκλαμπρότατους κυρίους, τὸν Καβαλιέρο Τζουάνε-Φραγκίσκο και τὸ Βιτσέντζο, ἀγαπητότατους ἀδελφούς μου. Σὲ περίπτωση πού θά ἀπουσιάζει ἢ θά ἐκλείψει ἕνας ἀπ' αὐτούς, σὲ κάθε πράξη πού θά χρειαζόταν, νὰ εἶναι ἀντικαταστάτης και νὰ μπορεῖ νὰ ἐνεργεῖ ὁ ἐκλαμπρότατος κ. Μπερναρντίν⁴, ἀγαπητότάτός μου ἀνεψιός. Οἱ ἐπίτροποι αὐτοὶ νὰ κάμουν και νὰ ἐκτελέσουν, ὅ,τι παρακάτω διατάσω.

Θέλω νὰ ταφῶ στὴν ἐκκλησία του Ἁγ. Φραγκίσκου, στὴν πόλη τούτη. Γι αὐτὸ οἱ ἐπίτροποί μου πρέπει νὰ κάμουν τὸ γρηγορότερο, αν δέν τὴν κάμω ἐγὼ ὅσο ζῶ, ὅπως σκέπτομαι, μιάν

²Αφίνει ἐπιτρόπους του τὴν ἐκλαμπρότατη κ. Κορναρόλα Τζέν, σύζυγό του και τοὺς ἐκλαμπρότατους κ. κ. Τζουάνε Φραγκίσκο, Καβαλιέρο και Βιτσέντζο Κορνέο, ἀδελφούς του

to prima un' arca⁵ schietta | dalli miei commissarij in quel loco, che à detta mia | consorte parerà, et metterui dentro il corpo mio, et | di essa mia consorte, et non di altri, se però in uita | mia, come penso, non l' hauerò fatta, alla qual chiesa | ouer monast(er)o lasso form(en)to m(isur)e .8. ogni anno in perpe | tuo perche detti Reuer(endissim)i P(ad)ri diano il loco, et siano | obligati dir una messa al mese in perpetuo per le | anime nostre, et della q(uondam) mad(onn)a Agnesina⁶ mia prima | consorte, et son sicuro, che anco detta Mad(onn)a Cornarola | non mancherà di lasciar qualche legato al d(ett)o mo | nast(er)o per nostra perpetua commemorat(ion)e, il qual | form(en)to pred(ett)o essi Reuer(endissim)i P(ad)ri, lo possano scuoder annu | alm(en)te dal C(asa)l Trapsanò dal liuello⁷, che pagano li ter | reni concessi da me in Gonico⁸ à Giani Sigano Zotti | dal d(ett)o Casal posti istò Vathia⁹. La mia sepoltura, ouer | mortorio sia fatta priuatam(en)te, et senza alcuna pom | pa, et io sia uestito con la mia capa¹⁰ della nostra | scola benedetta di S. Zuani, et portato sub(it)o il mio | cadauero da casa mia nella capella di S(an)ta Maria | di Barocci¹¹ ouer di s(an)ta

No 1. lassa al monasterio di S Franc(es)co doue intende di essere sepolto m(isu)ri 8. di formen)to all' an(n)o in perpetuo.

ἀρχλα⁵ ἀπλῆ, στὸν τόπο ἐκεῖνο, ποὺ θὰ ὀρίσει κατὰ τὴν κρίση της, ἢ παραπάνω σύζυγός μου, γιὰ νὰ βάλουν τὸ σῶμα μου, τὸ σῶμα τῆς συζύγου μου καὶ κανενὸς ἄλλου. Στὴν ἐκκλησία ἢ τὸ μοναστήρι ἐκεῖνο ἀφίνω ὀκτῶ μουζούρια σιτάρι κάθε χρόνο, παντοτινά, γιὰ νὰ δώσουν οἱ σεβάσμιοι ἐκεῖνοι Πατέρες τὸν τόπο καὶ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ κάνουν κάθε μήνα, παντοτινά, μιὰ λειτουργιὰ γιὰ τὶς ψυχὲς τὶς δικές μας καὶ τῆς μακαρίτισσας κ. Ἀνεζίνας⁶, πρώτης συζύγου μου. Εἶμαι βέβαιος ὅτι, καὶ ἢ παραπάνω κυρία Κορνάρολα δὲν θὰ παραλείψει ν' ἀφίσει κανένα κληροδότημα στὸ μοναστήρι αὐτό, γιὰ νὰ μᾶς μνημονεύουν παντοτινά. Τὸ σιτάρι ποὺ λέω παραπάνω μποροῦν νὰ τὸ παίρνουν οἱ σεβάσμιοι Πατέρες κάθε χρόνο ἀπὸ τὸ χωριὸ Θραψινὸ, ἀπὸ τὸ λιβέλο⁷ ποὺ πληρώνουν τὰ χωράφια, ποὺ ἄφισα σὰν γονικὸ⁸ στὸ Γιάννη Σιγανὸ Τζότη ἀπὸ τὸ παραπάνω χωριὸ, ποὺ βρῖσκονται στὸ Βαθιά⁹. Ἡ ταφή μου ἢ ἡ κηδεῖα μου νὰ γίνεῖ ἀνεπίσημα καὶ δίχως καμιά ἐπίδειξη. Νὰ εἶμαι ντυμένος μὲ τὴν κάπα¹⁰ τῆς εὐλογημένης Ἀδελφότητάς μας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Τὸ λείψανό μου νὰ μεταφερθεῖ ἀμέσως ἀπὸ τὸ σπίτι μου στὸ ἐκκλησάκι τῆς Παναγίας τοῦ Μπαρότσι¹¹ ἢ στὴν Παναγία τῆ

*Αριθ. 1 Ἀφίσει στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ὅπου θέλει νὰ ταφεῖ, 8 μουζούρια σιτάρι τὸ χρόνο, παντοτινά.

No 2. Alla Capella di s(an)ta Maria formosa lassa per una sol uolta ip(erpe)ri 50.

No 3. lassa ip(erpe)ri 25: per cadauno à quelli che le faranno la guardia in d(ett)a capella.

No. 4. lassa alli monasterij di S. Piero: S. Franc(esc)o et S. Salu(ato)r ip(erpe)ri 100 per cadauno acciò le habbino à dire le messe di S. Gregorio, et per il med(esimmo effetto lassa al domo in S. Tito ip(erpe)ri 100: et ip(erpe)ri 50: à tre sacerdoti per dire le d(ett)a messe.

*Αριθ. 2. Στο παρεκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Φορμόζας ἀφίνει, γιὰ μιὰ φορὰ μόνο, ὑπέρπυρα 50.

*Αριθ. 3. Ἀφίνει ὑπέρπυρα 25 στὸν καθένα σὲ κείνους ποὺ θὰ τὸν φρουρήσουν στὸ παρεκκλήσι αὐτό.

*Αριθ. 4. Ἀφίνει στὰ μοναστήρια τοῦ Ἁγ. Πέτρου, Ἁγ. Φραγκίσκου καὶ Ἁγ. Σαλβαδόρου 100 ὑπέρπυρα στὸ καθένα γιὰ νὰ τοῦ κάμουν τὶς λειτουργίες τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου. Γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ ἀφίνει στὸν καθεδρικό ναὸ τοῦ Ἁγ. Τίτου ὑπέρπυρα 100 καὶ ὑπέρπυρα 50 σὲ τρεῖς παπάδες, γιὰ νὰ κάμουν τὶς ἴδιες λειτουργίες.

maria formosa¹², doue star | debbia fino, che passino hore 24 dal mio spirare | et poi sia portato in detta chiesa di S. franc(esc)o con | dui capitoli¹³ di S. Tito, et di S. franc(esc)o con sei torzi¹⁴ | bianchi, douendo esser messe dui, ò tre persone | fidate alla guardia del mio corpo in d(ett)a capella, | alla quale lasso iperp(e)ri¹⁵ cinquanta, per esser | spesi in qualche agum(en)to, ò ornam(en)to di essa, | et à ciascheduna di dette persone, che farano la | guardia fino, che sia portato à seppelire, come di | sopra, siano dati ip(erpe)ri 25 per la loro fatica, et par | l' anima mia. Lasso, et uoglio, che mi siano fatte | dir le messe di S. Gregorio¹⁶ in questi tre monasterij | et chiese cioè S. Piero¹⁷, S. franc(esc)o¹⁸, et S. Saluator¹⁹, alli | quali lochi siano dati ip(erpe)ri cento per cadauno, per | far dir dette messe, et pregaron per l' anima mia | et med(esimamen)te siano fatte dir esse messe di S. Gregorio | in S. Tito al Domo, doue similm(en)te siano dati ip(erpe)ri 100 | et di più siano dati ip(erpe)ri 50. à tre Reuer(endissim)i Sacerdoti | di d(ett)a chiesa di S. tito, à quelli, che parerà à d(ett)i miei | com-

97r

Φορμόζα¹², ὅπου πρέπει νὰ παραμείνει ὥσπου νὰ περάσουν 24 ὥρες ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ θὰ ξεψυχήσω. Ἐπειτα νὰ μεταφερθεῖ στὴν παραπάνω ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου μὲ δυὸ χοροὺς¹³ ἱερέων, τοῦ Ἁγίου Τίτου καὶ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, μὲ ἕξι τόρτσες¹⁴ λευκές. Δύο ἢ τρία πρόσωπα ἔμπιστα πρέπει νὰ μποῦν φρουρὰ τοῦ λειψάνου μου, στὸ παραπάνω παρεκκλήσι, στὸ ὁποῖο ἀφίνω ὑπέρπυρα¹⁵ 50, γιὰ νὰ ξοδευτοῦν γιὰ καμιὰ βελτίωση ἢ διακόσμησή του. Σὲ κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ παραπάνω πρόσωπα, ποὺ θὰ φυλάξουν τὸ λείψανό μου ὥσπου νὰ μεταφερθεῖ γιὰ νὰ ταφεῖ, ὅπως ἀναφέρω παραπάνω, νὰ δοθοῦν ὑπέρπυρα 25 γιὰ τὸν κόπο τους καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Ἀφίνω καὶ θῆλω νὰ μοῦ ψαλεῖ ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου¹⁶ σὲ τοῦτα τὰ τρία μοναστήρια καὶ ἐκκλησίες, δηλαδὴ τοῦ Ἁγίου Πέτρου¹⁷, τοῦ Ἁγ. Φραγκίσκου¹⁸ καὶ τοῦ Ἁγ. Σαλβατόρου¹⁹. Στὸ καθένα ἀπὸ τὰ μοναστήρια αὐτὰ νὰ δοθοῦν ὑπέρπυρα ἕκατό, γιὰ τὶς λειτουργίες αὐτῆς καὶ γιὰ νὰ κάμουν παράκλησες γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Ἐπίσης ἡ ἀκολουθία αὐτῆ τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου νὰ γίνεῖ καὶ στὸν καθεδρικό ναὸ τοῦ Ἁγ. Τίτου, ὅπου ὁμοίως πρέπει νὰ δοθοῦν ὑπέρπυρα 100. Ἐπίσης νὰ δοθοῦν ὑπέρπυρα 50 σὲ τρεῖς αἰδесиμότατους ἱερεῖς τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς τοῦ Ἁγ.

missarij per dir dodese messe cioè quatro cias | cuno nell' Altar priuilleggiato²⁰, ch'è in detta chiesa, | per l' anima mia. Item siano dati al Reuer(endissim)o Meletio | Vlastò²¹ Gerom(ona)co ip(erpe)ri 100. Al Reuer(endissim)o Papà sier Gianà | mor(?)ni mio compare ip(erpe)ri 100. Al Reuer(endissim)o papa sier Leo | ghristofforo mio compare ip(erpe)ri 100. et al Reuer(endissim)o Papà sier Agustín da Cipri ip(erpe)ri 50. et ad altri dieci preti Greci | ip(erpe)ri dieci per ciascuno, tutti per dir tante messe et | pregar Dio, per l' anima mia, obligando in ciò | la loro conscientia, et similm(en)te siano dati al Reuer(endissim)o | papà spanopulo dal C(asa)l Macritico mio compare altri | ip(erpe)ri 50. per dir tante messe per l' anima mia, et ancora | siano dati ip(erpe)ri 25. à cadaun prete delli Casali trapsandò | Sofforus, et Vogni, che si ritrouerano esser al tempo | della mia morte, per dir tante messe per l' anima | mia, come di sopra. Item siano dati ip(erpe)ri 400. in otto | monasterij Greci fuor della Città di Calogeri doue | siano sacerdoti, come

τίτου, σὲ κείνους ποὺ θὰ ἐκλέξουν οἱ ἐπίτροποί μου, γιὰ νὰ κάμουν δώδεκα λειτουργιές, δηλαδὴ τέσσερις ὁ καθένας, στὸ ἀλλάριο περιβλεγκιάτο²⁰, ποὺ ὑπάρχει στὴν ἐκκλησία αὐτή, γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἐπειτα νὰ δοθοῦν σιὸ σεβ. Μελέτιο Βλαστό, ἱερομόναχο²¹, ὑπέρπυρα 100· στὸ σεβάσμιο παπᾶ κὺρ Γιανᾶ Μορ<οζί>νι, κουμπάρο μου, ὑπέρπυρα 100· στὸ σεβάσμιο παπᾶ κὺρ Λέοντα Χριστόφορο, κουμπάρο μου, ὑπέρπυρα 100 καὶ στὸ σεβάσμιο παπᾶ κὺρ Αἰγούστινο Ντασύπρι ὑπέρπυρα 50. Σὲ ἄλλους δέκα ὀρθόδοξους παπάδες ὑπέρπυρα 10 στὸν καθένα, γιὰ νὰ κάμουν ὅλοι τόσες λειτουργιές καὶ νὰ παρακαλέσουν τὸ Θεὸ γιὰ τὴν ψυχὴ μου· γι αὐτὸ τοὺς ἀφίνω στὴ συνειδησή τους. Νὰ δοθοῦν ἐπίσης στὸ σεβάσμιο παπᾶ Σπανόπουλο ἀπὸ τὸ χωριὸ Μακρὸ Τοῦχο, κουμπάρο μου, ἄλλα 50 ὑπέρπυρα, γιὰ νὰ κάμει ἀνάλογες λειτουργιές γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Νὰ δοθοῦν ἀκόμη ὑπέρπυρα 25 σὲ κάθε παπᾶ τῶν χωριῶν Θριαψανό, Ζωφόροι καὶ Βόνη ποὺ θὰ ὑπάρχουν τὸ χρόνο τοῦ θανάτου μου, γιὰ νὰ κάνουν ἀνάλογες λειτουργιές γιὰ τὴν ψυχὴ μου, ὅπως παραπάνω.

Νὰ δοθοῦν ἐπίσης ὑπέρπυρα 400 σὲ ὀκτώ ὀρθόδοξα μοναστήρια καλογέρων ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, ὅπου ὑπάρχουν παπάδες, ὅπως θὰ κρίνουν καλύτερα οἱ ἐπίτροποί μου, δηλαδὴ ὑπέρπυρα

No 5. lassa al R(everen)do Meletio Vlastò gero-monaco ip(erpe)ri 100. A R. Gianà Mor(…?)ni ip(erpe)ri 100. A Papa leo i p(erpe)ri 100. A papa Ag(usti)n de Cipri ip(erpe)ri 50. A 10 pretti Greci i(perpe)ri 100. A papa Spanopulo ip(erpe)ri 50. Alli papa di 3 casali no minati ip(erpe)ri 75.

No 6. A otto monasterij Greci fuori della Città ip(erp)ri 50, per cadauno fanno ip(erpe)ri 400.

Ἄριθ. 5. Ἀφίνει στὸ σεβάσμιο Μελέτιο Βλαστό ἱερομόναχο ὑπέρπυρα 100. στὸ σεβάσμιο Γιανᾶ Μορ(οζί)νι ὑπέρπυρα 100, στὸν παπᾶ Λέον Ντασύπρι ὑπέρπυρα 50, σὲ 10 ὀρθόδοξους παπάδες ὑπέρπυρα 10, στὸν παπᾶ Σπανόπουλο ὑπέρπυρα 50, στοὺς παπάδες τῶν τριῶν χωριῶν ποὺ ἀναφέρονται ὑπέρπυρα 75.

Ἄριθ. 6. Σὲ ὀκτώ μοναστήρια ὀρθόδοξα, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, ὑπέρπυρα 50 στὸ καθένα· σύνολο ὑπέρπυρα 400.

No 7. Al Monastero di s(an)ta Maria di Anzoli del loco della messarea m(isu)re 4: form(en)to all' anno in perpetuo

No 8. Al Monasterio di s(an)ta Catt(er)ina franca di Settia form(en)to m(isu)re 4: Sittioe, uino mistacchi sei et ip(er)pe)ri io. all' anno in perpetuo.

meglio parerà alli miei com | missarij cioè ip(er)pe)ri 50 per ciascun monast(er)o, per esser ditte | tante messe per l' anima mia, et commemorarmi, et | prego li sud(ett)i miei commissarij, et particolarm(en)te la | mia consorte, nella carità, et amor della quale m(aggiormen)te | mi confido, che tutte le pred(ette)e messe, et dalli sacer | doti latini et dalli Greci si facciano dir quanto più | presto sia possibile, essendo questo il maggior aiuto, | et suffraggio, che possa hauer la peccatrice anima | mia. Lascio al monast(er)o di S(an)ta Maria di Anzoli | del loco nouo della Messarea, form(en)to m(isu)re.4. all' anno, | in perpetuo dà esser scosso da quei Padri ogn' anno | di loro aut(or)ita dal liuello sud(ett)o delli terreni stù Vathià | a trapsanò, acciò siano obligati dir una messa in | perpetuo al mese, per l' anima della sud(ett)a q(uondam) Mad(onn)a | Agnesina Zen²² mia prima moglie, et de tutti i suoi. | Item lasso al monast(er)o di S(an)ta Cath(er)ina franca di Settia²³ | form(en)to m(isu)re quatro sittioe²⁴, etu ino m(ista)ti sei mosto, et | dan(ar)o ip(er)pe)ri io. ogn' anno in perpetuo, da esser scosso | dà quei

50 στὸ καθένα μοναστήρι, γιὰ νὰ κάμουν ἀνάλογες λειτουργιές γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ νὰ μὲ μνημονεύουν. Παρακαλῶ τοὺς παραπάνω ἐπιτρόπους μου καὶ ἰδιαίτερα τὴ σύζυγό μου, ποὺ ἐμπιστεύομαι κυρίως στὴ στοργὴ καὶ στὴν ἀγάπη της, νὰ γίνουν ὅλες οἱ παραπάνω λειτουργιές καὶ ἀπὸ τοὺς λατίνους καὶ ἀπὸ τοὺς ὀρθόδοξους παπάδες, ὅσο εἶναι δυνατὸ πρὸ γρήγορα, γιὰτὶ αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ μεγαλύτερη βοήθεια καὶ συνδρομὴ, ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχει ἡ ἁμαρτωλὴ ψυχὴ μου.

Αριθ. 7. Στὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας τῶν Ἀγγέλων, στὴν περιοχὴ Καινούριου Μεσσαράς μουζούρια 4 σιτάρι τὸ χρόνο, παντοτινά.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας τῶν Ἀγγέλων τοῦ Καινούριου Μεσσαράς 4 μουζούρια σιτάρι τὸ χρόνο, παντοτινά, ποὺ θὰ τὸ παίρνουν οἱ πατέρες ἐκεῖνοι κάθε χρόνο, ὅταν θέλουν, ἀπὸ τὸ λιβέλο τῶν παραπάνω χωρifiῶν στοῦ Βαθιᾶ τοῦ Θραψανοῦ. Γι' αὐτὸ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ κάνουν μιὰ λειτουργιὰ τὸ μῆνα, παντοτινά γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς παραπάνω μακαρίτισσας Ἀνεζίνας Τζέν²², πρώτης γυναίκας μου καὶ ὄλων τῶν δικῶν της.

Ἀριθ. 8. Στὸ μοναστήρι τῆς Ἁγ. Κατερίνας Φράγκας τῆς Σητείας σιτάρι μουζούρια σητειακά 4, κρασί μίστατα 6 καὶ ὑπέρυρα 10 τὸ χρόνο, παντοτινά.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Κατερίνας Φράγκας τῆς Σητείας²³ σιτάρι μουζούρια 4 σητειακά²⁴, κρασί μούστο 6 μίστατα καὶ χρήματα ὑπέρυρα 10 κάθε χρόνο, παντοτινά. Οἱ πατέρες ἐκεῖνοι μποροῦν νὰ τὰ παίρνουν, ὅποταν θέλουν ἀπὸ τὸ

Padri di loro aut(ori)ta dalla mia portion del | Casal Pisco-
chieffalo ²⁵, per esser obligati dir una messa | al mese in per-
petuo, per l' anima delli q(uondam) s(igno)ri miei | Auo, et
padre, che sono iui sepolti, et della q(uondam) Cl(arissi)ma
| Isabetta ²⁶ mia madre. Item lasso al monast(er)o di S. |
Saluatore di q(ues)ta Città form(en)to m(isur)e. 4. all' anno
in perpetuo | da esser scosso da quei P(ad)ri dal Casal Vo-
gni dal liuello | che pagano li terreni quarto uno concessi
98r già in | Gonico al q(uondam) Giorgi Perciuale d(ett)o sca-
uazzo Calog(er)o | essendo oblig(at)i di dir una messa al me-
se per in | perpetuo, per l' anima del q(uondam) s(igno)r
franc(esc)o Zen ²⁷ fu de | sier Pellegrin mio primo suocero,
et della q(uondam) mad(onn)a bar | bara sua consorte.

Andrea Cornaro fù de sier Giacomo di propria mano |
mi sottoscriuo, et affirmo quanto di sopra si con | tiene.

Item lasso alla chiesa della n(ost)ra don(n)a di Peruol-
la a Soffo | rus, et à quella, ch' è dentro esso Casal Soffo-
rus i | p(erpe)ri. 50. per ciascuna, et alla chiesa della n(o-
st)ra don(n)a den | tro il Casal trapsanò ip(erpe)ri. 100. et à

No 9. Al Monasterio di
S. Saluad(or) di Candia
m(isur)e 4: form(en)to all'
an(n)o in perpetuo.

No 10. lassa per augu-
mento et ornamento di
quattro chiese ip(erpe)-
ri 300.

μερίδιό μου, ἀπὸ τὸ χωριὸ Πισκοκέφαλο ²⁵, μὰ θὰ εἶναι ὑπο-
χρεωμένοι νὰ κάνουν μιὰ λειτουργιὰ τὸ μῆνα, παντοτινὰ γιὰ τὴν
ψυχὴ τοῦ παπποῦ μου καὶ τοῦ πατέρα μου, ποὺ εἶναι ἐκεῖ θαμ-
μένοι, καὶ τῆς ἐκλαμπρότατης μητέρας μου Ἰσαμπέτίας ²⁶.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Σαλβατόρου τῆς
πόλης αὐτῆς σιτάρι μουζούρια 4 τὸ χρόνο, παντοτινὰ ποὺ θὰ τὸ
παίρνουν οἱ Πατέρες ἐκεῖνοι ἀπὸ τὸ χωριὸ Βόνη, ἀπὸ τὸ λιβέλο
ποὺ πληρώνουν τὰ χωράφια, τὸ ἕνα τέταρτο, ποὺ παραχώρησα
σὰν γονικὸ στὸν ποτὲ Γιώργη Περκίβαλε, τὸ λεγόμενο Σκαβά-
τσο, καλόγερο, ὄντας ὑποχρεωμένοι νὰ κάνουν μιὰ λειτουργιὰ τὸ
μῆνα, παντοτινὰ, γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ μακαρίτη Φραγκίσκου
Τζέν ²⁷ τοῦ ποτὲ κύρ Πελεγκρίν, πρώτου πεθεροῦ μου καὶ τῆς
μακαρίτισσας κ. Βαρβάρας, συζύγου του.

Ἀντρέας Κορνάρος τοῦ ποτὲ Τζάκομο, ὑπογράφω μὲ τὸ ἴδιο
μου τὸ χέρι καὶ βεβαιώνω ὅτι παραπάνω περιλαμβάνεται.

Ἐπίσης ἀφίνω στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Περβόλας
στοὺς Ζωφόρους καὶ σ' ἐκεῖνη ποὺ εἶναι μέσα στὸ χωριὸ Ζωφό-
ροι ὑπέρπυρα 50 στὴν κάθε μιὰ· στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας
μέσα στὸ χωριὸ Θραφανὸ ὑπέρπυρα 100 καὶ στὴν ἐκκλησία τοῦ

*Αριθ. 9. Στὸ μοναστήρι
τοῦ Ἁγ. Σαλβατόρου τοῦ
Χάντακα μουζούρια 4 σι-
τάρι τὸ χρόνο, παντοτινὰ.

*Αριθ. 10. Ἀφίνει γιὰ τὴν
βελτίωση καὶ τὴ διακόσμη-
ση τεσσάρων ἐκκλησιῶν ὑ-
πέρπυρα 300.

No 11. Item lassa ip(erpe)ri 100: per far una immagine dell' assuntion della mad(on)na.

No 12. Alla chiesa di S. Zorzi del C(asa)l Rafti ip(erpe)ri 100: A quella di S. Zorzi del C(asa)l Piscochiefalo ip(erpe)ri 100: A quella di S. Anna del detto Casal ip(erpe)ri 50: Alla chiesa del Casal Paraspori ip(erpe)ri 100.

quella del n(ost)ro s(igno)r | Giesù christo in d(ett)o Casal altri ip(erper)i. 100. da esser tutti spesi | in agum(en)to, et ornam(en)to di esse, come meglio parerà | alla pred(ett)a mia consorte. Item si debbano spendere | ip(erpe)ri. 100. per far un' Imagine dell' assuntion della | Madona et metterla nella chiesa di S. Maria Pigai | diotissa ²⁸ se in uita mia non l' hauerò fatta, quali | danari sono ²⁹ d' una uesta d' ormesino, che la s(igno)ra Cornarola | bona mia cugina haue(va) dato per uoto à d(ett)a chiesa, | per far detta imagine. lasso alla chiesa di S. Zorzi | al Casal Rafti ip(erpe)ri 100. da esser spesi in agumento | et riparationi di detta chiesa, per l' anima della q(uondam) | pred(ett)a mia prima consorte, et alla chiesa di S. Zorzi | del Casal Piscochieffalo di Sittia ip(erpe)ri 100. da esser spesi | in agumento, per l' anima de miei genitori, et a quella | di S(ant)a Anna in d(ett)o Casal ip(erpe)ri 50. per esser spesi ut sup(r)a. | per l' anima della q(uondam) mad(onn)a Maria mia Zia, che | quiui è sepolta, et alla chiesa del Casal Paraspori | di Settia dou'è sepolto il q(uondam) Cl(arissi)mo s(igno)r fran-

Ἰησοῦ Χριστοῦ στὸ ἴδιο χωριὸ ἄλλα 100 ὑπέρπυρα. Ὅλα πρέπει νὰ ξοδευτοῦν σὲ βελτίωση καὶ διακόσμησή των, ὅπως θὰ κρίνει καλύτερα ἢ παραπάνω σύζυγός μου.

Ἄριθ. 11. Ἐπίσης ἀφίνει ὑπέρπυρα 100 γιὰ νὰ γίνει μιὰ εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Ἐπίσης πρέπει νὰ ξοδευτοῦν ἀκόμη ὑπέρπυρα 100 γιὰ νὰ γίνει μιὰ εἰκόνα τῆς Κοίμησης τῆς Θεοτόκου, ποὺ θὰ τὴ βάλουν στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Πηγαϊδιώτισσας ²⁸ ἐάν, ὅσο ζῶ ἐγώ, δὲν τὴν κάμω. Τὰ γρήματα αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ ἓνα φόρεμα ἐρμελίνα, ποὺ ἡ καλή μου ἑξαδέλφη Κορνάρολα εἶχε δώσει τὰξιμο στὴν ἐκκλησία αὐτή, γιὰ νὰ γίνει ἡ παραπάνω εἰκόνα. Ἄφινω στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Γεωργίου στὸ χωριὸ Ράφτη ὑπέρπυρα 100, γιὰ νὰ ξοδευτοῦν γιὰ τὴ βελτίωση καὶ ἐπιδιόρθωση τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς, γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς μακαρίτισσας πρώτης συζύγου μου καὶ στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ χωριοῦ Πισκοκέφαλο τῆς Σητείας ὑπέρπυρα 100, ποὺ θὰ ξοδευτοῦν γιὰ τὴ βελτίωσή της, γιὰ τὴν ψυχὴ τῶν γονέων μου. Στὴν Ἁγ. Ἄννα τοῦ ἴδιου χωριοῦ ὑπέρπυρα 50, γιὰ νὰ ξοδευτοῦν ὅπως παραπάνω, γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς μακαρίτισσας Μαρίας, θείας μου, ποὺ εἶναι ἐκεῖ θαμμένη. Στὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ Παρασπόρι τῆς Σητείας, ὅπου εἶναι θαμμένος ὁ μακαρίτης ἐκλαμπρότατος κ. Φραγκίσκος Κορνάρος, μάρτυρας μου, ἄλλα 100

Ἄριθ. 12. Στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ χωριοῦ Ράφτη ὑπέρπυρα 100. Σ' ἐκείνη τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ χωριοῦ Πισκοκέφαλο ὑπέρπυρα 100. Σ' ἐκείνη τῆς Ἁγ. Ἄννας τοῦ ἴδιου χωριοῦ ὑπέρπυρα 50. Στὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ Παρασπόρι ὑπέρπυρα 100.

98v c(esc)o Cornaro mio | barba altri ip(erpe)ri 100. per l' anima di lui da esser spesi | ut supra. Item siano dati ip(erpe)ri 10. à ciascun prete delli | Casali Sandali, Prassus, Carriddi, et Dafni di Settia, che | si ritrouerano esser al tempo della mia morte | per dir tre messe per ciascuno, per l'anima della | q(uondam) Cl(arissi)ma s(igno)ra Cath(erin)a Gradenigo mia Ameda⁹⁰, et della q(uodam) | s(igno)ra Isabetta sua fig(liuo)la. Item siano dati ip(erpe)ri 50. al monast(er)o di S. franc(esc)o di questa Città, per dir quei Padri | dieci messe, per l' anima della q(uondam) s(igno)ra Zeneura Gra | denigo mia cugina, ch' è sepolta iui. Item siano dati | à duo, ouer tre sacerdoti come parerà alli miei com | missarij, et spetialm(en)te à mia consorte ip(erpe)ri cento in | tutto per dir una messa alla settimana fra tutti | loro per un' anno nella Capella, et altar priuilleggiato | in S. Tito, per l' anima de tutti i miei parenti, et | amici, et benefattori cioè ip(erpe)ri 100. in tutto. Item lasso | al monast(er)o della n(ost)ra don(n)a de Crotiriagni⁹¹ di Settia | d(uca)ti cento Venetiani da . . . 6 n. 4. per duca-

No 13. A quattro pretti di quattro Casali ip(erpe)ri 10: per cadaun fanno ip(erpe)ri 40.

No 14. Al Monasterio di s. Franc(esc)o di Candia ip(erpe)ri 50.

No 15. A due ò tre sacerdoti per messe ip(erpe)ri 100.

No 16. Al Monasterio della Nostra Don(n)a d(ett)a Acrotiriani d(uca)ti venetiani no 100.

ὑπέρπυρα, γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ, γιὰ νὰ ξοδευτοῦν ὅπως τὰ παραπάνω.

Ἐπίσης νὰ δοθοῦν ὑπέρπυρα 10 στὸν κάθε παπᾶ τῶν χωριῶν Σαντάλι, Πρασσοῦς, Καρούδι καὶ Λάφνη τῆς Σητείας, ποὺ θὰ βρεθοῦν τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου μου, γιὰ νὰ κάμει τρεῖς λειτουργιῆς ὁ καθένας, γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς μακαρίτισσας ἑκλαμπρότατης Κατερίνας Γκραντενίγκο, τῆς ameda μου⁹⁰ καὶ τῆς μακαρίτισσας Ἰσαμπέττας, κόρης τῆς.

Νὰ δοθοῦν ἐπίσης ὑπέρπυρα 50 στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τούτης τῆς πόλης, γιὰ νὰ κάμουν οἱ πατέρες ἐκεῖνοι δέκα λειτουργιῆς, γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς μακαρίτισσας Ζενέβρα Γκραντενίγκο, ἐξαδέλφης μου, ποὺ εἶναι θαμμένη ἐκεῖ.

Ἐπίσης νὰ δοθοῦν σὲ δυὸ ἢ τρεῖς παπάδες, κατὰ τὴν κρίση τῶν ἐπιτρόπων μου καὶ εἰδικὰ τῆς συζύγου μου, ὑπέρπυρα 100 συνολικά, γιὰ νὰ κάνουν μιὰ λειτουργιὰ κάθε ἑβδομάδα, στὸ ἀлтάριο πριβιλεγκιάτο, ὀλόκληρο ἓνα χρόνο, στὸ παρακλήσι τοῦ Ἁγ. Τίτου, γιὰ τὴν ψυχὴ ὅλων τῶν συγγενῶν, φίλων καὶ εὐεργετῶν μου, δηλαδὴ ὑπέρπυρα 100 συνολικά.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸ μοναστήρι τῆς Κυρίας Ἀκρωτηριανῆς⁹¹ τῆς Σητείας ἑκατὸ δουκάτα βενετσάνικα τῶν...6 n. 4, κατὰ δου-

Ἄριθ. 13. Σὲ τέσσερις παπάδες τεσσάρων χωριῶν ὑπέρπυρα 10 στὸν καθένας κάνουν ὑπέρπυρα 40.

Ἄριθ. 14. Στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγ. Φραγκίσκου τοῦ Χάντακα ὑπέρπυρα 50.

Ἄριθ. 15. Σὲ δυὸ ἢ τρεῖς παπάδες γιὰ λειτουργιῆς ὑπέρπυρα 100.

Ἄριθ. 16. Στὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Ἀκρωτηριανῆς δουκάτα βενετσάνικα ἀριθ. 100.

No 17. All' hospital della Pietà di Candia, à quello di S. lazaro, et à quello de soldati form(en)to m(isu)re sei all' anno uino m(ista)ti otto formazo lire 20: et galline: 10: per ciascheduno di questi tre hospitali per anni tre, et all' hospital della pietà et quello de soldati m(ista)to uno di oglio per ciasched'uno per li soprad(ett)i anni tre.

No 18. Al monast(eri)o di S. Gerolamo di S Zorzi, S. Zuane et S Piero d(ucat)i 25: correnti per ciascheduno fanno d(ucat)i No 100.

No 19. Item lassa à sei Monasterij qui all' incontro

to da esser | comprato tanto stabile a benef(ici)o di esso monasterio, se | però in uita mia non l'hauerò comprato, ò dalli | miei beni in quelle parti dato, per molte gratie, et | fauori riceuuti dall'Inuocatione del suo sant(issi)mo nome. | Item lasso all' hospitale della pietà⁸² di q(ues)ta Città di S. | chiara⁸³, et alli infermi di S. lazaro⁸⁴, et all' hospital | dei sold(at)i form(en)to misure sei all' anno, et uino m(ista)ti otto, | et formazo lire uinti, et galline dieci per cias-
cun | di detti lochi tre pij per anni tre solam(en)te per l'
| anima mia, douendosi il form(en)to far tanto pane, | et al d(ett)o loco della pietà, et à quello dei soldati, | oglio m(ista)to uno per ciascuno all' anno per anni | tre. Lasso al monast(er)o di S.Gier(ola)mo⁸⁵ à quello | di S.Zorzi fardulazi⁸⁶, à quello di S. Zuane dei | fratti minori⁸⁷, et à quello di S. Piero⁸⁸ d(ucat)i 25. cor | renti per ciascuno da esser spesi dalli miei com | missarij, et fatto un calice d' argento per seru(izi)o | dell' altare per l' anima mia. Item uoglio, et | lasso al monast(er)o di S(an)ta maria Diauati-
ni⁸⁹, et alli tre | monast(er)ij di messabeliti⁹⁰, et a quello

99T

κάτο, για να αγοραστεί ανάλογο ακίνητο, προς όφελος του μοναστηριού τούτου, εάν, όσο ζω δεν θά το έχω αγοράσει ή δεν θά το έχω δώσει από τις περιουσίες μου σ' εκείνα τα μέρη, για τις πολλές χάρες και προστασίες που έχω δει από τις επικλήσεις του αγίου ονόματός της.

Επίσης αφήνω στο βρεφοκομείο⁸² της Σάντα Κλάρας⁸³ τούτης της πόλης, στους αρρώστους του Αγ Λαζάρου⁸⁴ και στο Νοσοκομείο των Στρατιωτών σιτάρι μουζούρια έξι το χρόνο, κρασί μίστατα οκτώ, τυρί λίμπρες 20 και κότες δεκα στον κάθε ένα από αυτούς τους φιλανθρωπικούς τόπους, μόνο για τρία χρόνια, για την ψυχή μου. Από το σιτάρι αυτό πρέπει να κάνουν ψωμί. Στο βρεφοκομείο και στο νοσοκομείο των στρατιωτών αφήνω λάδι ένα μίστατο στο καθένα το χρόνο, για τρία χρόνια. Αφήνω στο μοναστήρι του Αγ. Γεωργίου⁸⁵, στο μοναστήρι του Αγ. Γεωργίου Φαρδουλάτση⁸⁶, στο μοναστήρι του Αγίου Ιωάννου των Frati Minori⁸⁷ και στο μοναστήρι του Αγ. Πέτρου στο καθένα⁸⁸ δουκάτα 25, στην τρέχουσα τιμή. Τα χρήματα αυτά να ξεοδευτούν από τους επιτρόπους μου, για να γίνει ένα δικολόγητο άσημένο, για την αγία Τράπεζα, για την ψυχή μου.

*Αριθ. 19. Αφήνει στα έξι

*Επίσης θέλω και αφήνω στο μοναστήρι της Κυρίας (Πανα-

di S. Zorzi Diasso | riti ⁴¹, et à quello di S(an)ta Pellaggia dentro la Città ⁴² ip(erpe)ri 150 | per ciascuno da esser compartiti a quelle monache | che in d(ett)i monast(er)ij si trouerano al tempo della mia | morte, perche preghino Dio, per l' anima mia, et | alli Calog(er)i, ouer Calogree, che si trouerano all' hora | à S. Spirito ⁴³, et S. Ant(oni)o ⁴⁴ fuor dalle mura, siano | dati lire tre per ciascuno, per l' anima mia. | Item lasso al sud(ett)o monast(eri)o di S. Zuanne di fratti | minori form(en)to m(isu)re quatro all' anno, per anni dieci | solam(en)te, et lo possano quei Padri scuodere dal Casal | trapanò dal liuello, che paga il soccorso isci schipus | concesso già al q(uondam) Papà micali Zaruba, perche | siano obligati dir doi messe al mese durante essi | anni dieci, per l' anima del q(uondam) s(igno)r Andrea Corner, | fù del s(igno)r Piero mio Cug(in)o dal quale habbiamo hauuto | per legato una parte del d(ett)o Casal. Item si debiano | dar ip(erpe)ri 100. all' anno per anni cinque solam(en)te | al guardian della scolla ⁴⁵, et confraterni-

nominati ip ri 150, per cadauno fan(n)o ip ri 900.

No 20. Alli Calogeri ouero Calogree di S. Spirito, et S. Ant. fuori della Città l. 3. per cad no - l. 6.

No 21. Al Monast(eri)o di S. Zuanne di fratti minori form(en)to m(isu)re 4: all' anno per an(n)i X.ci.

No 22. Al Guardian della detta scuola di S. Zuanne ip(erpe)ri 100: all' anno per anni ciuque.

γίας) Διαβατινῆς ³⁹, στὰ τρία μοναστήρια τοῦ Μεσαμπελίτη ⁴⁰, σ' ἐκεῖνο τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τοῦ Διασορίτη ⁴¹ καὶ σ' ἐκεῖνο τῆς Ἀγίας Πελαγίας ⁴² μέσα στὴν πόλη ὑπέρπυρα 150 στὸ καθένα, γιὰ νὰ μοιραστοῦν στὶς καλόγριες πού θὰ βρεθοῦν στὰ παραπάνω μοναστήρια τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου μου, γιὰ νὰ παρακαλέσουν τὸ Θεὸ γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Στους καλογέρους ἢ τὶς καλόγριες πού θὰ βρεθοῦν τότε σιὸ Ἅγιο Πνεῦμα ⁴³ καὶ στὸν Ἅγιο Ἀντώνιο ⁴⁴, ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη, νὰ δοθοῦν λίρες τρεῖς στὸν καθένα γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

μοναστήρια, τὰ κατονομαζόμενα ἀπέναντι, ὑπέρπυρα 150 γιὰ τὸ καθένα· κάνουν ὑπέρπυρα 900.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸ παραπάνω μοναστήρι τοῦ Ἀγ. Ἰωάννη τῶν Fratī Minorī τέσσερα μουζούρια στὰρι τὸ χρόνο, μόνο γιὰ δέκα χρόνια. Τὸ στὰρι αὐτὸ μποροῦν νὰ τὸ παίρνουν οἱ Πατέρες ἐκεῖνοι ἀπὸ τὸ χωριὸ Θραψανό, ἀπὸ τὸ λιβέλο πού πληρώνει τὸ σῶχωρο «στισοὶ κήπους», πού ἔχω παραχωρήσει στὸ μακαρίτη παπᾶ Μιχάλη Ζαρούμπα, μὲ τὴν υποχρέωση νὰ κάνουν δυὸ λειτουργιῆς τὸ μῆνα, ἐπὶ δέκα χρόνια, γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ μακαρίτη Ἀντρέα Κορνάρ τοῦ ποτὲ Πιέρο, ἐξαδέλφου μου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐπῆραμε σὰν κληροδότημα ἓνα μέρος τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ.

Ἀριθ. 20. Στους καλογέρους ἢ τὶς καλόγριες τοῦ Ἀγ. Πνεύματος καὶ τοῦ Ἀγ. Ἀντωνίου ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη λίρες 3 γιὰ τὸ καθένα κάνουν λ. 6.

Ἀριθ. 21. Στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τῶν Fratī Minorī στὰρι μουζούρια 4 τὸ χρόνο, γιὰ δέκα χρόνια.

Ἐπίσης πρέπει νὰ δίδουν ὑπέρπυρα 100 τὸ χρόνο, γιὰ πέντε χρόνια μένο, στὸν ἐπίτροπο τῆς Ἀδελφότητάς μας ⁴⁵ τοῦ παραπά-

Ἀριθ. 22. Στὸν ἐπίτροπο τῆς παραπάνω ὀργάνωσης (Scuola) τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου ὑπέρπυρα 100 τὸ χρόνο, γιὰ πέντε χρόνια.

No 23. alla scola del santiss(i)mo Rosario et à quella del nome di Giesù à quella del s(antiss)imo Sacramento, et à quella di s(ant)a Barbara ip(erpe)ri 100 per cadauna fanno ip(erpe)ri 400.

No 24. Alla R(eueren)da Abadessa di Diauadini ip(erpe)ri 500.

No 25. A Eleusa Monaca di Casa ip(erpe)ri no 100.

No 26. Alli Galogeri che si ritrouerano alla sua morte à S. Nic.ò Ghosto ip(ri) 10: per cadauno, et ip(ri) 100: per l' augmento di quella Chiesa.

No 27. Al monast di Angara to quello li uenira.

tà nostra | di S. Zuanne pred(ett)o, per esser spesi à benef(ici)o di essa | scolla, et à honor d' Iddio, per l' anime delli q(uondam) si(gno)ri | Zorzi Barbarigo mio barba, et franc(esc)o e Zuane Zen | miei Cog(na)ti furono fr(a)te(lli) in d(ett)a scolla. Item lasso alla | scolla del sant(is)mo Rosario, et à quella del Benedetto | Nome di Giesù N(ost)ro sig(no)re, à quella del sant(issi)mo sacram(en)to | et à quella di S(an)ta Barbara ip(erpe)ri 100. per ciascuna | per esser spesi dalli off(icia)li di d(ett)e scolle, in agom(en)to, et | ornam(en)to di esse. Item lasso alla R(eve)ren)da Madalena Nassini | mia fiozza Abbadessa di Diauadini ip(erpe)ri 500. perche | preghi Iddio per l' anima mia, et à Eleusa m(onac)a di casa | monaca à christo messabeliti⁴⁶ ip(erpe)ri 100. per l' anima mia | et alli Calogeri, che si troverano all' hora à S. Nicolò | ghosto⁴⁷, lascio à ciascuno ip(erpe)ri dieci, et di più siano spesi | ip(erpe)ri 100. in agomento di quella chiesa, come meglio | parerà à mia consorte. Item lasso al monast(eri)o di | Angarantho⁴⁸ tutto quello mi resta dar per conto del | Casal Sofforus, et

99v

νω Ἁγ. Ἰωάννου, γιὰ νὰ ξοδευτοῦν πρὸς ὄφελος τῆς Ἀδελφότητας αὐτῆς γιὰ δόξα Θεοῦ, γιὰ τὶς ψυχὲς τῶν μακαρίτιδων Τζώρωτζη Μπαρμπαρίγκο, μπάρμπα μου, καὶ Φραγκίσκου καὶ Ἰωάννη Τζέν, κουνιάδων μου ποὺ ἦταν μέλη τῆς Ἀδελφότητας αὐτῆς.

*Αριθ. 23. Στὴν Ὁργάνωση τοῦ Ἁγιότατου Ροζάριο καὶ σὲ κείνη τοῦ Ἰησοῦ, σὲ κείνη τῆς Ἁγίας Δωρεᾶς καὶ σὲ κείνη τῆς Ἁγ. Βαρβάρας ὑπέρ. 100 γιὰ τὴν καθημέρι· κάνουν ὑπέρ. 400.

*Αριθ. 24. Στὴ Σεβασμιώτατη ἡγουμένησσα τῆς Διαβατινῆς ὑπέρ. 500.

*Αριθ. 25. Στὴν Ἐλεούσα, τὴν καλόγρια ὑπέρ. 100

*Αριθ. 26. Στοὺς καλογέρους ποὺ θὰ βρεθοῦν ὅταν πεθάνει, στὸν Ἁγ. Νικόλαο τὸ Χωστὸ ὑπέρ. 100 στὸν καθένα καὶ ὑπέρ. 100 γιὰ τὸν πλουτισμὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης.

*Αριθ. 27. Στὸ μοναστήρι τῆς Ἀγκαράθου ὅτι θὰ τοῦ χρωστάει.

*Ἐπίσης ἀφίνω στὴν Ἀδελφότητα τοῦ Ἁγιότατου Ροζάριο, στὴν Ἀδελφότητα τοῦ εὐλογημένου ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἡμῶν Ἰησοῦ, σ' ἐκείνη τῆς Ἁγ. Δωρεᾶς καὶ στὴν Ἀδελφότητα τῆς Ἁγ. Βαρβάρας ὑπέρ. 100 στὴν κάθε μιὰ, γιὰ νὰ ξοδευτοῦν ἀπὸ τοὺς ἀξιωματούχους των, γιὰ βελτίωση καὶ διακόσμησή τους.

*Ἐπειτα ἀφίνω στὴ σεβάσμια Μαγδαληνὴ Νασίνι, φιλιότσα μου, ἡγουμένησσα τῆς Διαβατινῆς. ὑπέρ. 500, γιὰ νὰ παρακαλεῖ τὸ Θεὸ γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ στὴν Ἐλεούσα, καλόγρια τοῦ σπιτιοῦ, μοναχὴ σὺ Χριστὸ τὸ Μεσαμπελίτη⁴⁶, ὑπέρ. 100, γιὰ τὴν ψυχὴ μου, καὶ στοὺς καλογέρους ποὺ θὰ βρεθοῦν τότε στὸν Ἁγ. Νικόλαο τὸ Χωστὸ⁴⁷, ἀφίνω στὸν καθένα ὑπέρ. 10. Νὰ ξοδευτοῦν ἀκόμη ὑπέρ. 100 γιὰ τὸν πλουτισμὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης, ὅπως θὰ κρίνει καλύτερα ἢ σύζυγός μου.

*Ἐπίσης ἀφίνω στὸ μοναστήρι τῆς Ἀγκαράθου⁴⁸ ὅλο ἐκείνο ποὺ ὑπολείπεται νὰ μοῦ δώσει, γιὰ λογαριασμὸ τοῦ χωριοῦ Ζω-

per ogn' altro, che haueuamo da far | siche non sia obligato ad' altro se non computar, et | far boni al s(igno)r Vincenzo mio fr(ate)llo sud(ett)o ip(erpe)ri mille à | conto deli agomenti delle case di esso Casal Sofforus | le quali d(et)t)o s'r Vincenzo fece boni à me nelli nostri | conti, et il resto gli lasso, come ho detto, douendo | quei padri dir una messa al mese in perpetuo | per l' anima mia, et de tutti i miei, et commemorarli | facendo nota nel loro condachi. Item lasso alla | scolla di marineri de Christochieffalà ⁴⁹ ducati 25. cor | renti da esser fatto dalli miei commissarij un calice | d' argento per seruitio di quell' altare per l' anima | mia. Item lasso al Capellan, che sarà al tempo della | mia morte à S(an)to Ant(oni)o dell' hospedale ⁵⁰ ip(erpe)ri 30, et | al monast(eri)o greco di s(an)ta maria mancaratisa ⁵¹ ip(erpe)ri 50. | et a s(an)ta cath(erin)a greca ⁵² dei Call(oger?)i di q(ues)ta Città ip(erpe)ri 100, et | al prete, che officiarà s(an)ta maria di Anzoli ⁵³ altri ip(erpe)ri 30. | perche dicano tante messe per l' anime di quelli | che moriro-

No 28. Alla scola de Marinieri de Christo Chieffala d(uca)ti correnti no 25.

No 29. Alli sotto scritti che si ritroueran(n)o alla sua morte. Al Capellan di S. Ant(oni)o ip(erpe)ri 30: All monast(eri)o di s(an)ta maria ip(erpe)ri 50: A quello di s(an)ta Catt(eri)na ip(erpe)ri 100: Al prette di s(an)ta M(a)ria ip(erpe)ri 30.

φόροι, καὶ γιὰ ὅποια ἄλλη δοσοληψία, ὥστε νὰ μὴν ἔχει καμιὰ ὑποχρέωση παρὰ νὰ κάμει λογαριασμὸ καὶ νὰ κάμει χρεωστικὲς ἀποδείξεις στὸν κ. Βιτσέντζο, τὸν παραπάνω ἀδελφὸ μου, γιὰ χίλια ὑέροπρα, γιὰ λογαριασμὸ τῶν ἐπεκτάσεων τῶν σπιτιῶν τοῦ παραπάνω χωριοῦ Ζωφόροι, γιὰ τὶς ὁποῖες (ἐπεκτάσεις) ὁ παραπάνω Βιτσέντζος μοῦ ἔκυψε ἀποδείξεις στοὺς λογαριασμοὺς μας. Τὸ ὑπόλοιπο τὸ ἀφίνω στὸ μοναστήρι, ὅπως εἶπα, μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ κάνουν οἱ Πατέρες ἐκεῖνοι μιὰ λειτουργιὰ κάθε μῆνα, παντοτινά, γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ ὅλων τῶν δικῶν μου, καὶ νὰ τοὺς μνημονεύουν, σημειώνοντας στὰ κοντάκιά τους.

Ἐπίσης ἀφίνω στὴν Ἀδελφότητα τῶν ναυτικῶν τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κεφαλᾶ ⁴⁹, δουκάτα 25 κυκλοφοροῦντα, γιὰ νὰ κάμουν οἱ ἐπίτροποί μου ἕνα δισκοπότηρο ἀσημένιο, γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς Ἀγίας Τραπέζης του, γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸν καπελάνο πού θὰ εἶναι τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου μου στὸν Ἅγιο Ἀντώνιο τοῦ Νοσοκομείου ⁵⁰ ὑέροπρα 30, στὸ ὀρθόδοξο μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Μακαριότητος ⁵¹ ὑέροπρα 50, στὴν Ἀγ. Αἰκατερίνη ⁵², τὴν ὀρθόδοξη, τῶν καλογέρων τῆς πόλης αὐτῆς ὑέροπρα 100 καὶ στὸν παπᾶ πού θὰ λειτουργεῖ στὴν Κυρία τῶν Ἀγγέλων ⁵³ ἄλλα ὑέροπρα 30, γιὰ νὰ κάνουν τόσες λειτουργιές, γιὰ τὶς ψυχὲς ἐκείνων πού πέ-

Ἀριθ. 28. Στὴν Ἀδελφότητα τῶν ναυτικῶν τοῦ Χριστοῦ Κεφαλᾶ δουκάτα τρέχοντα ἀριθ. 25.

Ἀριθ. 29. Στούς παρακάτω ἀναφερόμενους πού θὰ βρεθοῦν ὅταν πεθάνει : Στὸν καπελάνο τοῦ Ἀγ. Ἀντωνίου ὑέροπ. 30. Στὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας ὑέροπ. 50. Σ' ἐκεῖνο τῆς Ἀγ. Αἰκατερίνης ὑέροπ. 100. Στὸν παπᾶ τῆς Σάντα Μαρία ὑέροπ. 30.

No 30. lassia che si spen-
di ip(erpe)ri 150: all' an-
no per anni quattro so-
lam(en)te da pasqua ò
nadal per liberar prigio-
nieri fanno ip(erpe)ri 600.

No 31. Item lassa c(echi)-
ni d' oro sessanta per il
riscato di due schiaui
dalle mani de Turchi.

No 32. Al Guardian della
scuola di s ta Maria de
Settia ip.ri 100: all' anno
peranni tre fanno ip ri300

No 33. A cinque chiese
de diuersi Casali del ter-
ritorio di Settia ip(erpe)-
ri 100: per cad(au)na fan-
(n)ò ip(erpe)ri no 500.

no nella mia Galera, et in quella del s(igno)r | Benetto
mio fr(ate)llo, et questo prego ancora, che si | faccia quan-
to prima per quelle anime. Item si | debbano spendere
ip(erpe)ri 150 all' anno per anni quattro | solam(en)te la
settimana santa, ouer di Natale, per | liberar priggionieri
10 da queste priggioni, o da | quelle di settia, come megl'io 100r
parerà all' miei | commissarij per l' anima mia. Item si
debbono | dar c(echi)ni d' oro sessanta, per il riscatto di
dui schiaui | dalle mani di Turchi dalli sudd(itt)j del N(ost-
t)ro ser(eniss)mo Prin | cipe, et questo legato racc(oman)-
do in part(icola)re all' miei commes | sarij, et spetialm(en)-
te di mia consorte, che sia esseguito. | quanto prima sia
possibile, trattandosi di leuar | quelle anime dal pericolo.
Item lasso alla scolla | di s(an)ta maria à Settia ip(erpe)ri
100. all' anno per anni | tre solam(en)te per essi⁵⁴ spesi dal
guardiano per la | processione del Venerdi santo. Item
lasso alla chiesa | della n(ost)ra Don(n)a di Trapesonda⁵⁵, et
à quella di S. Nic(ol)ò | di d(ett)o Casal, et alla chiesa, ch'è
dentro nel Casal sisù⁵⁶, | et à quella del Casal marunea et à

θαναν στη γαλέρα μου και στη γαλέρα του έξοχότατου Μπενέ-
το, του αδελφού μου· τὰ παραπάνω παρακαλώ νὰ γίνουν ὅσο τὸ
δυνατὸ πιὸ γρήγορα, γιὰ τὶς ψυχὲς ἐκεῖνες.

Ἄριθ. 30. Ἀφίνει νὰ δα-
πανοῦνται ὑπὲρ 150 καθὲ
χρόνο, γιὰ πέντε χρόνια
μόνο, τὸ Πάσχα ἢ τὰ Χρι-
στούγεννα, γιὰ τὴν ἀπε-
λευθέρωση αἰχμαλώτων,
σύνολο 600.

Πρέπει ἐπίσης νὰ ξοδεύονται ὑπὲρ 150 τὸ χρόνο, γιὰ
τέσσερα χρόνια μόνο, τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα ἢ τὰ Χριστούγεννα,
γιὰ νὰ ἐλευθερώουν 10 φυλακισμένους ἀπὸ τὶς ἐδῶ φυλακὲς ἢ
ἀπὸ τὶς φυλακὲς τῆς Σητείας, ὅπως νομίσουν καλύτερα οἱ ἐπί-
τροποὶ μου, γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἄριθ. 31. Ἀφίνει τσεκί-
νια χρυσὰ ἐξήντα γιὰ τὴν
ἀπολύτρωση δυὸ σκλάβων
ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Τούρ-
κων.

Ἐπίσης πρέπει νὰ δίδονται χρυσὰ τσεκίγια ἐξήντα, γιὰ τὴν
ἀπολύτρωση ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Τούρκων δυὸ σκλάβων, ὑπηκόων
τοῦ Γαληνότατου Πρίγκηπά μας (τῆς Δημοκρατίας τῆς Βενετίας).
Συνιστῶ ἰδιαίτερα στοὺς ἐπιτρόπους μου καὶ μάλιστα στὴ σύζυ-
γὸ μου, νὰ ἐκτελεστεῖ τὸ κληροδότημα αὐτὸ ὅσο τὸ δυνατὸ γρη-
γορότερα, γιὰτὶ πρόκειται νὰ σώσουν τοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνους
ἀπὸ τὸν κίνδυνο.

Ἄριθ. 32. Στὸν ἐπίτροπο
τῆς ἀδελφ. τῆς Σ. Μαρίας
τῆς Σητείας ὑπὲρ 100 τὸ
χρόνο, γιὰ 3 χρόνια ὑπὲρ-
πυρα 300.

Ἐπίσης ἀφίνω στὴν Ἀδελφότητα τῆς Παναγίας τῆς Σητείας
ὑπὲρ 100 τὸ χρόνο, γιὰ τρία χρόνια μόνο, γιὰ νὰ ξοδευτοῦν
ἀπὸ τὸν ἐπίτροπο γιὰ τὴ λιτανεία τῆς Μεγάλῃ Παρασκευῆς.

Ἄριθ. 33. Σὲ 5 ἐκκλησίας
διαφ. χωριῶν τῆς Σητείας
ὑπὲρ 100 γιὰ τὸ καθένα
κάνουν ὑπὲρ. 500.

Ἐπίσης ἀφίνω στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Τραπεζόν-
τας⁵⁵, σ' ἐκεῖνη τοῦ Ἁγ. Νικολάου τοῦ ἴδιου χωριοῦ, στὴν ἐκ-

quella del | C(asa)l Sotira di settia ip(erpe)ri 100. per ciascuna, per esser | spesi in agom(en)to, et ornam(en)to di esse come meglio | parerà allì sud(dett)i sig(no)ri miei fr(a)te)lli. Item ordino, che si debba | far un' habito nouo da frate di S. franc(esc)o, ouero di S. D(omeni)co | ò di S. Agostino quanto prima uenira l' occ(asio)ne, ch' | alcun di detti Padri uoglia andar à uisitar il | San(tissi)mo Sepolcro del N. S(igno)re da essergli dato, et app(ress)o | c(echi)ni quatro, perche giunto, che sarà in quel bene | detto loco sia oblig(at)o pregar Dio, et la sua sant(issi)ma | madre per l' anima mia peccatrice, et de miei | parenti, amici, et baneffatori, et il simile sia fatto | ad' un' altro, che di detti Padri uorra andar alla | s(an)ta casa di Loretto⁵⁷, ò dà questa Città, ò dall' altre | dell' isola.

Andrea Cornaro fù di sier Giacomo di mia | propria mano mi sottoscriuo, et affermo quanto | di sopra si contiene con due depennature in q(ues)ta | facciata.

100v Appresso ordino, che nelle mie commemorationi sia os-

κλησία πού εἶναι μέσα στό χωριό Ζοῦ⁵⁸, σ' ἐκείνη τοῦ χωριοῦ Μαρωσιά καί σ' ἐκείνη τοῦ χωριοῦ Σωτήρα τῆς Σητείας ὑπέρ-
πυρα 100 στήν κάθε μιά, γιά νά ξοδευτοῦν γιά πλουτισμό καί διακόσμησή τους, ὅπως κρίνουν καλύτερα οἱ παραπάνω κ.κ. ἀδελ-
φοί μου.

Ἐπειτα παραγγέλλω νά γίνει μιὰ καινούργια ἐνδυμασία κα-
λογήρου τοῦ τάγματος τοῦ Ἀγ. Φραγκίσκου, ἢ τοῦ Ἀγίου Ντο-
μένικο, ἢ τοῦ Ἀγ. Αὐγουστίνου, ἀμέσως μόλις παρουσιαστεῖ ἡ
εὐκαιρία νά θέλει κάποιος ἀπό τοὺς καλογέρους ἐκείνους, στόν
ὁποῖο καί θά δοθεῖ, νά πάει νά ἐπισκεφτεῖ τόν Ἅγιο Τάφο τοῦ
Κυρίου ἡμῶν· νά δοθοῦν ἐπίσης τέσσερα τσεκίνια γιά νά παρα-
καλέσει, μόλις φτάσει στόν εὐλογημένο ἐκεῖνο τόπο, τὸ Θεὸ καί
τὴν ἀγιότατη Μητέρα του, γιά τὴν ἀμαρτωλὴ ψυχὴ μου, τῶν
συγγενῶν, φίλων καί εὐεργετῶν μου. Νά γίνει ἐπίσης ἄλλη μιὰ
ἐνδυμασία σ' ἐκεῖνον ἀπὸ τοὺς παραπάνω καλογέρους, ἀπὸ τὴν
πόλη τούτη ἢ ἀπὸ καμιὰ ἄλλη τοῦ νησιοῦ, πού θά θελήσει νά
πάει στὴ Σάντα Κάζα ντὶ Λορέτο⁵⁷.

Ἀντρέας Κορνάρος τοῦ ποτιέ κὺρ Τζάκομο ὑπογράφω μὲ τὸ
ἴδιο μου τὸ χέρι καί βεβαιώνω ὅ,τι παραπάνω περιέχεται, μὲ δυὸ
μονογραφεὶς σὲ τούτη τὴ σελίδα.

Διατάσσω ἐπίσης ὅπως στὰ μνημόσυνά μου τηρηθοῦν τὰ πα-

No 34. lassa che si habbi
à fare un' habito nouo al
Padre di S. F(rances)co
S. Dom(en)ico ò S Ago-
stino che hauesse pensi-
ero di andare à uisitare
il santiss(i)mo Sepolcro,
et oltre di ciò c(echi)ni
quattro et di med(esi)mo
s' intendi sij fatto ad'
uno delli soprad(ett)i R(e
ueren)di che uolesse an-
dare à uisitare la Beata
casa di Loretto.

Ἄριθ. 34. Ἀφίνει γιά νά
γίνει μιὰ φορεσιά ἄμφια
καινούργια στόν καλόγερο
τοῦ Ἀγ. Φραγκίσκου, τοῦ
Ἀγ. Δομινίκου ἢ τοῦ Ἀγ.
Αὐγουστίνου, πού θά εἶχε
τὴ σκέψη νά πάει νά ἐπι-
σκεφθῆ τόν Ἅγιο Τάφο
καί ἐκτός ἀπ' αὐτό τσεκί-
νια τέσσερα Τὸ ἴδιο ἐννοεῖ
νά γίνει καί σ' ἓνα ἀπὸ τοὺς
παραπάνω σεβάσμιους, πού
θά ἤθελε νά ἐπισκεφτεῖ τὴ
Beata Casa di Loreto.

ser | uato il modo antico senza quelle pompe, et uanità |
 che si usano | al pres(ent)e, et nell' istessa maniera che |
 fù fatto in quelle del q(uondam) Cl(arissi)mo s(igno)r Zua-
 ne Zen mio Cug(na)to | la qual cura lasso alla sud(dett)a
 Cl(arissi)ma mia consorte | che sa la mia intentione, alla
 quale, et alli altri | miei commisarij ordino espressam(en)te,
 che non | debbano lasciar per niun modo entrar in casa |
 mia quelle donne cantarine, che in greco si | chiamano mi-
 roloytres⁸⁸, ne manco in chiesa | uadano esse a pianger so-
 pra il mio corpo, | ò sopra la mia sepoltura essendo costu-
 me | de gentili, et etnici, et dannato dalla chiesa, | et di
 ciò le protesto, et scongiuro da parte del | S. Dio, che non
 preteriscano questo mio ordine | per niun modo. Item las-
 so à tutti li seru(ito)ri, et | massere, che si troverano in
 casa mia al tempo | della mia morte, eccetto quelle perso-
 ne, che | nominatam(en)te saranno beneficiate qui sotto | i-
 p(erpe)ri 100. per cadauno, et cadauna di esse | et di più
 le sia pagato se douerano hauere | alcuna cosa della lo-
 ro seruitù come nel | libretto de salariati da me tenuto

No 35. A tutti li seru(i-
 to)ri et masere di casa
 ip(erpe)ri 100: per cadau-
 no, et cadauna.

λιὰ ἔθιμα, δίχως ἐκεῖνες τὶς ἐπιδείξεις καὶ τὶς ματαιότητες, ποὺ
 χρησιμοποιοῦνται αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, καὶ νὰ γίνουν κατὰ τὸν ἴδιο
 τρόπο, ποὺ ἔγιναν καὶ τοῦ μακαρίτη ἐκλαμπρότατου Ἰωάννη
 Τζέν, γυναικάδελφού μου. Τὴ φροντίδα αὐτὴ ἀφίνω στὴν παρα-
 πάνω ἐκλαμπρότατη σύζυγό μου, ποὺ ξέρει τὶς διαθέσεις μου,
 στὴν ὁποία, ὅπως καὶ στοὺς ἄλλους ἐπιτρόπους μου, παραγγέλλω
 ρητὰ, ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀφίσουν μὲ κανένα τρόπο νὰ μποῦν στὸ
 σπίτι μου ἐκεῖνες οἱ γυναῖκες, οἱ τραγουδίστριες, ποὺ στὰ ἑλλη-
 νικὰ λέγονται μοιρολοῖτριες⁸⁸, οὔτε νὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία νὰ
 κλαῖνε πάνω ἀπὸ τὸ λείψανό μου ἢ πάνω ἀπὸ τὸν τάφο μου,
 ὅπως συνηθίζεται ἀπὸ εὐγενεῖς καὶ ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ· αὐτὸ
 καταδικάζεται κι ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Γι αὐτὸ διαμαρτύρομαι καὶ
 τοὺς ἐξορκίζω στὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴν παραβοῦν μὲ κανέ-
 να τρόπο τὴν παραγγελία μου αὐτὴ.

Ἄριθ. 35. Σὲ ὅλους τοὺς
 ὑπηρέτες καὶ ὑπηρετρίες
 τοῦ σπιτιοῦ ὑπέρπυρα 100
 στὸν καθένα καὶ στὴν κά-
 θεμιά.

Ἐπειτα ἀφίνω σ' ὅλους τοὺς ὑπηρέτες καὶ ὑπηρετρίες, ποὺ
 θὰ βρεθοῦν στὸ σπίτι μου τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου μου, ἐκτὸς
 τῶν προσώπων ἐκείνων ποὺ ὀνομαστικὰ θὰ εὐεργετηθοῦν ἐδῶ
 παρακάτω, ὑπέρπυρα 100 στὸν καθένα καὶ στὴν καθεμιά τους.
 Ἐπίσης νὰ τοὺς πληρώσουν ὅ,τι θὰ ἔχουν νὰ παίρνουν γιὰ τὴν
 ὑπηρεσία τους, σύμφωνα μὲ τὸ βιβλιάριο τῶν μισθῶν, ποὺ τηρῶ,

apparerà; | se ben ordinariam(en)te mi sono deb(ito)ri tolen-
do auanti | tratto. Lasso à Cali⁵⁵ scaruella⁶⁰ o à quell' al-
tra | don(n)a, che sarà in custodia della casa à trapsanò⁶¹ |
ip(erpe)ri 50. Item siano dati all' officiator di s(an)ta ma-
101r ria | Pigaidotissa ip(erpe)ri 25. per dir dieci messe in | essa
chiesa, et commemorar la q(uondam) Maria uecchia | che
fù seruitrice fedel(issi)ma di casa, et è iui sepolta. | Item
lasso alli fig(liuo)li del q(uondam) m. And(re)a perciuale⁶²
da | settia, ouero alli loro fig(liuo)li ip(erpe)ri 200. in tutto
per l' | anima mia, et per ogni loro pretensione. Item |
lasso ad Amorato Querini mio scriuano⁶³ al | Casal trapsa-
nò tutto quello mi deue dare per | il maneggio dell' entra-
te delli anni passati | eccetto del scosso per lui fatto dell'
anno pr(esen)te | della mia morte, cosi di biaue, come di
uini | formazi, et altro, di che debba render conto al | qua-
le lasso anco quelli drappi miei, che sono | nella casa là
fuori, et l'uno stromazzo⁶⁴, l'una | coltra et l'un paro di lin-
cioli, et doi cussini con | l' intimelle. Item tutti li miei

No 36. A Cali Scaruella
ip(erpe)ri 50:

No 37. All' officiator di
s(an)ta maria Pigaidotis-
sa ip(erpe)ri 35.

No 38. Alli fig(lio)li del
q(uondam) m. An(dre)a
Persiuale da Settia, o-
vero alli loro fig(lio)li i-
p(erpe)ri no 200.

No 39. All' Amorato Que-
rini suo scriuano al Ca-
sal Trapsano. . . . .

No 40. lassa, che delli

ἄν καὶ συνήθως εἶναι ὀφειλέτες μου, γιατί παίρνουν προκα-
ταβολές. Ἀφίνω στὴν Καλὴ⁶⁵ Σκαρβέλλα⁶⁰ ἢ σ' ἐκείνη τὴ
γυναῖκα ποὺ θὰ φυλάσσει τὸ σπίτι στὸ Θραψανό⁶¹ ὑπέρπυ-
ρα 50.

Νὰ δοθοῦν ἐπίσης στὸν ἱεροουργὸ τῆς Παναγίας τῆς Πηγα-
διώτισσας ὑπέρπυρα 25, γιὰ νὰ κάνει δέκα λειτουργιῆς στὴν ἐκ-
κλησία αὐτὴ καὶ νὰ μνημονεῦει τὴ μακαρίτισσα τὴ γριὰ Μαρία,
πιστότατη ὑπηρέτρια τοῦ σπιτιοῦ ποὺ εἶναι θαμμένη ἐκεῖ.

Ἐπίσης ἀφίνω στὰ παιδιά τοῦ μακαρίτη Ἀντρέα Περτσι-
βαλε⁶² ἀπὸ τὴ Σητεία ἢ στὰ παιδιά τους, ὑπέρπυρα 200 συνολι-
κά, γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ γιὰ κάθε ἀξίωσή τους.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸν Ἀμοράτο Κουερίνι, γραμματικό μου⁶³
στὸ χωριὸ Θραψανό, ὅ,τι ὀφείλει νὰ μοῦ δώσει ἀπὸ τὴ διαχειρη-
ση τῶν εἰσοδημάτων μου γιὰ τὶς περασμένες χρονιές, ἐκτὸς ἀπὸ
τὴν εἴσπραξη ποὺ θὰ κάμει κατὰ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου μου, τόσο
σὲ σιτηρὰ ὅσο καὶ σὲ κρασί, τυριὰ καὶ ἄλλα, γιὰ τὰ ὁποῖα πρέ-
πει νὰ δώσει λογαριασμό. Στὸν ἴδιο ἀφίνω ἀκόμη ἐκεῖνα τὰ ὑ-
φάσματά μου, ποὺ βρίσκονται στὸ σπίτι ἐκεῖ ἔξω καὶ τὸ ἕνα
στρωμάτσο⁶⁴, τὸ ἕνα κλινοσκέπασμα, τὸ ἕνα ζευγάρι σεντόνια καὶ
δυσὸ μαξιλάρια μὲ τὶς μαξιλαροθήκες.

Ἐπίσης ὅλα τὰ μετὰξίνα ὑφάσματά μου καὶ ὅλες οἱ φόδρες

Ἀριθ. 36. Στὴν Καλὴ
Σκαρβέλλα ὑπέρπ. 50.

Ἀριθ. 37. Στὸ λειτουργὸ
τῆς Παναγίας τῆς Πηγαί-
διώτισσας ὑπέρπ. 25.

Ἀριθ. 38. Στὰ παιδιά τοῦ
μακαρίτη μάστορο Ἀντρέα
Περτσιβαλε ἀπὸ τὴ Σητεία
ἢ στὰ παιδιά του ὑπ. 200.

Ἀριθ. 39. Στὸν Ἀμοράτο
Κουερίνι, τὸ γραμματικό
τοῦ στὸ χωριὸ Θραψανὸ
. . . . .

Ἀριθ. 40. Παραγγέλλει:

suoi drappi di seda sijno fatte tre parti et delle fodre ouer pelle simile(en)te che egli si ritrouano nella Città, due delle q(ua)li siano del s(igno)r And(re)ja Corner fù del s(igno)r Zuane, et l'altra del s(igno)r D(otto)r Ott(auian)o, suo amico, et compare. Tutti li suoi drappi di lino lascia medesimam(en)te al s(igno)r D(otto)r Acquila suo Amico et compare. li drappi di lana lascia al s(igno)r marcant(oni)o Treuisan suo compare.

No 41. Item lassa al Cl(arissi)mo sig(n)o)r Seb(astia)n Querini, suo compare, per tutta la sua uita, et finche sia in questo Regno, che gli sia dato form(en)to m(isu)re sei uino mosto m(ista)ti 12 et formaggio l(i)tr(e) 20.

No 42. Lassa à mad(onn)a

drappi di seta, et | tutte le fodre, ouer pelle, che ho qui nella Città | siano fatte in tre parti, le duo parti siano date | al Cl(arissi)mo s(igno)r Andrea Corner fù del Cl(arissi)mo s(igno)r Zuane Cor | naretto, et l'altra sia data al s(igno)r dottor ottauian | mio car(issi)mo amico, et compare, e tutti li miei | drappi di lino siano dati al s(igno)r dottor Acquila si | milm(en)te mio car(issi)mo amico, et compare, et quelli | di lana siano dati al s(igno)r M. Ant(oni)o Triuisan⁶⁵ mio | compare perche si ricordino di me, et preghino | Dio par l' anima mia. Item lasso al Cl(arissi)mo s(igno)r | Sebastian Q(uir)ini mio compare per tutta la sua | uita, et finche sia in questo Regno, che gli sia | dato ogni anno form(en)to m(isu)re sie uino mosto m(ista)ti⁶⁶ dodese | et formaggio Lire (?) 20, et galine dieci per l' anima | mia, et se lui non sarà uiuo al tempo del mio | morire, hab- 101v
bino detto legato li suoi fig(liu)o- per anni | sei solam(en)te. L' istesso dico dello sud(dett)o sr. ottauiani | et sig(n)o)r Triuisan, et se loro non saranno in detto | tempo, habbino il pred(ett)o legato li loro figlioli. | Lasso à mad(onn)a maria Salamona⁶⁷ mia Comare | form(en)to misure sie, et uin

τά μεταξωτά του υφάσματα να γίνουν τρεις μέρτες και οι φόδρες ή τὰ δέρματα τὸ ἴδιο, ὅπως και κείνα πού βρίσκονται στήν πόλη. Οἱ δυὸ ἀπ' αὐτὲς νὰ εἶναι τοῦ κ. Ἀντρέα Κορνέρο τοῦ ποτέ Τζουάνε και ἡ ἄλλη τοῦ δόκτορα κ. Ὀκταβιανού, φίλου του και κουμπάρου. Ὅλα τὰ λινὰ υφάσματα ἀφίνει ἐπίσης στὸν δόκτορα κ. Ἀκουϊλα, φίλο του και κουμπάρο. Τὰ μάλλινα ἀφίνει στὸν κύριο Μαρκαντώνιο Τρεβιζάν, κουμπάρο του.

Ἀριθ. 41. Παραγγέλλει νὰ δίδεται στὸν ἐκλαμπρότατο κύριο Σεβαστιανὸ Κουιρίνι, κουμπάρο του, γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ και ὥσπου νὰ βρῆσκει σ' αὐτὸ τὸ Βασίλειο, σιτάρι, μουζούρια ἔξι, κρασί μούστο μίστατα 12 και τυρὶ λίτρες 20.

Ἀριθ. 42. Ἀφίνει στὴ

ἡ δέρματα πού ἔχω ἐδῶ στήν πόλη νὰ γίνουν τρεῖς μερίδες. Οἱ δυὸ νὰ δοθοῦν στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Ἀντρέα Κορνέρο τοῦ ποτέ ἐκλαμπρότατου Ἰωάννη Κορναρέτο και ἡ ἄλλη νὰ δοθεῖ στὸν κ. δόκτορα Ὀκταβιανό, ἀγαπητότατό μου φίλο και κουμπάρο. Ὅλα τὰ λινὰ υφάσματά μου νὰ δοθοῦν στὸν κ. δόκτορα Ἀκουϊλα, ἐπίσης ἀγαπητότατο φίλο μου και κουμπάρο και τὰ μάλλινα νὰ δοθοῦν στὸν κ. Μαρκαντώνιο Τρεβιζάν⁶⁵, κουμπάρο μου, γιὰ νὰ μὲ θυμοῦνται και νὰ παρακαλοῦν τὸ Θεὸ γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Σεβαστιανὸ Κουιρίνι, κουμπάρο μου, σ' ὅλη του τὴ ζωὴ και ὥσπου θὰ εἶναι σ' αὐτὸ τὸ Βασίλειο, κάθε χρόνο, σιτάρι μουζούρια ἔξι, κρασί μούστο μίστατα⁶⁶ δώδεκα, τυρὶ λίτρες 20 και ὄρνιθες δέκα, γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Ἄν ἐκεῖνος δὲν θὰ εἶναι ζωντανὸς τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου μου, τὸ κληροδότημα αὐτὸ ἄς τὸ ἔχουν τὰ παιδιὰ του γιὰ ἔξι χρόνια μόνο. Τὸ ἴδιο λέγω και γιὰ τὸν παραπάνω κ. Ὀκταβιανὸ και τὸν κ. Τρεβιζάν. Ἐὰν κὶ ἐκεῖνοι δὲν θὰ ζοῦν τὸν καιρὸ πού εἶπα παραπάνω, τὸ κληροδότημα αὐτὸ ἄς τὸ ἔχουν τὰ παιδιὰ τους. Ἀφίνω στήν κ. Μαρία Σαλαμόνα⁶⁷, τὴν κουμπάρα μου, σιτάρι μουζούρια ἔξι και κρασί μούστο μίστατα δέκα, γιὰ

mosto mistachi diese | perche preghi Dio, per l'anima mia, che so che | lo farà di cuore. Item lasso al s(igno)r Zuane chiriaco | pulo mio compare, ouero se lui non sarà alli | suoi fig(lio)li ip(erpe)ri 300., acciò preghi Dio per l' anima | mia. Item lasso al s(igno)r d(otto)r Tandì⁶⁸ mio figliozzo in | segno d' amore una saliera d' argento col piede | alto, et un mastrapan⁶⁹ d' argento; et un' altra | saliera col piede alto parim(en)te, et un' altro ma | strapon lasso al fig(lio)lo del s(igno)r d(otto)r spiera qual hò te | nuto à battesimo in segno parim(en)te d' amore, | et al fig(lio)lo, ò fig(lio)la che non mi ricordo del s(igno)r dottor | Beuardo da me tenuto à battesimo lasso per segno | d' amore un'anello d' oro con giogia⁷⁰ rubin il più | bello di quelli, che hò in casa⁷¹. et al s(igno)r d(otto)r sbasichi | mio compare lascio un tazzon⁷² d' argento per | segno d' amore, li quali tutti prego, che faccino | oratione al sig(no)re per l' anima mia.

Andrea Cornaro fù di sier Giacomo mi sottoscriuo | di mia propria mano, et affermo quanto di sopra | si contiene.

Item lasso à tutti li miei contadini, et sergenti⁷³ | nelli

νά παρακαλεῖ τὸ Θεὸ γιὰ τὴν ψυχὴ μου, πρᾶγμα ποὺ ξέρω πὼς θὰ τὸ κάμει μὲ τὴν καρδιά της.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸν κ. Ἰωάννη Κυριακόπουλο, κουμπάρο μου, ἢ στὰ παιδιά του, ἂν ἐκεῖνος δὲν θὰ ζῆ, ὑπέρπουρα 300, γιὰ νὰ παρακαλεῖ τὸ Θεὸ γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸ δόκτορα κ. Τανδί⁶⁸, φιλιότσο μου, σὲ ἔνδειξη ἀγάπης, μιὰ ἀλατιέρα ἀσημένια μὲ ψηλὸ ποδάρι καὶ ἓνα μαστραπᾶ⁶⁹ ἀσημένιο· μιὰ ἄλλη ἀλατιέρα μὲ ψηλὸ ποδάρι ἐπίσης, καὶ ἓνα ἄλλο μαστραπᾶ ἀφίνω στὸ παιδί τοῦ δόκτορα κ. Σπιέρα, ποὺ τὸ ἔχω βαφτίσει, ἐπίσης σὰν σημάδι ἀγάπης. Στὸ γυιὸ ἢ στὴν κόρη, δὲν θυμᾶμαι, τοῦ δόκτορα κ. Beuardo, ποὺ ἔβραφτισα, ἀφίνω, σὰν σημάδι ἀγάπης, ἓνα δακτυλίδι χρυσοῦ, μὲ πολύτιμη πέτρα⁷⁰ ρουμπίνι, τὸ πιὸ ὠραῖο ἀπὸ κεῖνα ποὺ ἔχω στὴν κάσα⁷¹. Στὸ δόκτορα κ. Σμαζίκη, κουμπάρο μου, ἀφίνω ἓνα μεγάλο τάσι⁷² ἀσημένιο, γιὰ σημάδι ἀγάπης. Ὅλους αὐτοὺς παρακαλῶ νὰ κάμουν δέησες στὸν Κύριο γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἀντρέας Κορνάρος τοῦ ποτὲ κὺρ Τζάκομο ὑπογράφω μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέρι καὶ βεβαιώνω ὅσα παραπάνω περιλαμβάνονται.

Ἐπίσης ἀφίνω σ' ὄλους τοὺς χωρικούς μου καὶ τοὺς ἀντι-

νά Maria Salamon sua comadre form(en)to mfi-sulre sei et uin mosto m(istat)ti diece.

No 43 Item lassa al s(igno)r Zuane Chiariaco pulo suo compadre, ouero à suoi fig(lio)li ip(erpe)ri 300.

No 44. Al s(igno)r D(otto)r Tandì suo fiozzo in segno di amore lassa una saliera d'argento col piede alto, et un mastrapan pur d'arg(en)to Il med(e-simo) lassa al fig(lio)lo del sig(no)r D(otto)r Spiera suo fiozzo Al fig(lio)lo ò fig(lio)la del s(igno)r D(otto)r beuardo su) fiozzo lassa per segno d'amore un'anello legato co(n) rubino il più bello che habbi. Al s(igno)r D(otto)r Sbasichi suo comp(a)re lassa un tazzon d'arg(en)to per segno d' Amore.

μαντόνα Μαρία Σαλαμόνα κουμπάρα του στάρι μου· ζούρια ἔξι καὶ κρᾶσι μου· σο μίστατα δέκα.

Ἀριθ. 43. Ἀφίνει στὸν κ. Τζουάνε Κυριακόπουλο, κουμπάρο του, ἢ στὰ παιδιά του ὑπέρπ. 300.

Ἀριθ. 44. Στὸν δόκτορα κ. Τάντι, φιλιότσο του, σὰ σημάδι ἀγάπης ἀφίνει μιὰ σαλιέρα ἀσημένια μὲ ψηλὸ ποδάρι καὶ ἓνα μαστραπᾶ ἐπίσης ἀσημένιο. Τὸ ἴδιο ἀφίνει στὸ γυιὸ τοῦ δόκτορα Σπιέρα, φιλιότσο του. Στὸ γυιὸ ἢ στὴν κόρη τοῦ δόκτορα κ. Beuardo φιλιότσο του ἀφίνει γιὰ σημάδι ἀγάπης ἓνα δακτυλίδι, δεμένο μὲ ρουμπίνι, τὸ καλύτερο ἀπὸ ὅσα ἔχει. Στὸ δόκτορα κ. Σμαζίκη, κουμπάρο του, ἀφίνει ἓνα μεγάλο τάσι ἀσημένιο γιὰ σημάδι ἀγάπης.

No 45. Lascia à tutti li suoi contadini, sergenti, et altri habitenti nelli suoi casali sotto posti così alla giurisdiction di Candia come di Settia, tutto quello che le anderan(n)o debitori al tempo della sua morte da ip(erpe)ri 100 ingiu, et dalli 100 in suso fino alli 200: la metà et dalli 200 in su sij qual si uoglia summa il terzo.

No 46. A Papa Zorzi

Ἄριθ. 45. Ἀφίνει σ' ὅλους τοὺς χωρικοὺς του, τοὺς ἀντιπροσώπους και τοὺς ἄλλους πού κατοικοῦν στή χωριά του, τόσο σ' αὐτά πού θπάγονται στή δικαιοδοσία του Χάντακα, ὅσο και τῆς Σητείας, ὅλα ὅσα θά χρωστοῦν τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου του ἀπὸ ὑπέρπυρα 100 και κάτω ἀπὸ τὰ 100 και πάνω μέχρι τὰ 200, τὰ μισά ἀπὸ τὰ 200 και πάνω τὸ ἓνα τρίτο, ὅσο κι ἂν εἶναι τὸ σύνολο τῆς ὀφειλῆς τους.

Casali Trapsanò, Sofforus, et Vogni di | questo terr(itori)o, et similm(en)te di quelli di settia, | et alli miei gonicari⁷⁴ di metaxa⁷⁵, et al mio | metocarò⁷⁶ di detto loco, et alli metocari di | S. Nicolò ghosto e de stà brussa⁷⁷ tutto quello mi | deuono dare cioè al tempo della mia morte, | da ip(erpe)ri 100. in giù, et dalli 100. in suso fino a 200. | la mità, et dalli 200. in sù fosse qual si uoglia | summa il terzo per l' anima mia, et quelli | che haueuano prima detti loci eccettuando però | l' entrata⁷⁸ dell' anno corrente, la qual si debba | scoder integralm(en)te, et parim(en)te eccettuati li dan(ar)i, uini, biauè, et altro, che haverò dato loro, ouero | il mio scriuan, ò curatòra⁷⁹, dal mese di settemb(r)e | precedente alla mia morte in poi, per douer | pagar al tempo nouo alle are, ouero alla uen | demia, ò in altra robba come nelli libri appa | rerà, le quali si debbano scoder et anch' essi | al tempo debito, con tutto quello, ch' io doueuo | hauer da ogn' altra sorte di persona, eccetto li | | prenominati così nella Città, come fuori, et qui | et à Settia, come nelli miei libri apparerà. | Item lasso à Papà

προσώπους μου⁷⁸ στὰ χωριά Θραψανό, Ζωφόρους και Βόνη τῆς περιφέρειας αὐτῆς ὅπως και τῆς Σητείας, στοὺς γονικάρους μου⁷⁴ στοῦ Μεταξᾶ⁷⁵, και στὸ μετοχάρη⁷⁶ μου τοῦ τόπου ἐκεῖνου, στοὺς μετοχάρηδες στὸν Ἅγιο Νικόλαο τὸ Χωστὸ και στὰ Μπροῦσα⁷⁷, ὅλο ἐκεῖνο πού θά ὀφείλουν νὰ μοῦ δώσουν, τὸ χρόνο τοῦ θανάτου μου, ἀπὸ ὑπέρπυρα 100 και κάτω ἀπὸ ὑπέρπυρα 100 και πάνω μέχρι 200, τοὺς ἀφίνω τὰ μισά, και ἀπὸ 200 και πάνω, μέχρι ὁποιοῦδήποτε ποσοῦ, τὸ τρίτο, γιὰ τὴν ψυχὴ μου και ἐκείνων, πού εἶχαν πρὶν τοὺς τόπους αὐτοὺς· ὅμως ἐξαιρεῖται ἡ νιτράδα⁷⁸ (εἰσόδημα) τοῦ χρόνου πού τρέχει, πού ὀφείλουν νὰ τὴν πληρώσουν στὸ ἀκέραιο. Ἐπίσης ἐξαιροῦνται τὰ χρήματα, κρασιά, δημητριακὰ και ἄλλα, πού θά τοὺς ἔχω δώσει ἐγώ, ἢ ὁ γραμματικός μου, ἢ ὁ κουράτοράς⁷⁹ μου (ἐπίτροπος) ἀπὸ τὸ μῆνα Σετέμπερη κι ἔπειτα, πρὶν τοῦ θανάτου μου, πού ὀφείλουν νὰ τὰ πληρώσουν τὸν καινούργιο χρόνο στὰ ἀλώνια ἢ στὸν τρυγητό, ἢ μὲ ἄλλα πράγματα, ὅπως θά φαίνεται στὰ βιβλία. Αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ ἐξοφλήσουν τὸν κατάλληλο καιρὸ μὲ ὅλα, ὅσα θά ἔχω νὰ λαβαίνω ἀπὸ κάθε ἄλλου εἶδους πρόσωπα ἐκτὸς αὐτῶν πού παραπάνω καθορίζω, τόσο μέσα στήν πόλη ὅσο κι ἔξω, και ἐδῶ και στή Σητεία, ὅπως θά παρουσιάζεται στὰ βιβλία μου.

sier Zorzi christianopulo ⁸⁰ mio | fiozzo ip(erpe)ri 100. per l' anima mia, et à Giorgici | Liondariti mio fiozzo similm(en)te, et à sua m(ad)re | ip(erpe)ri 150. in tutto per l' anima mia. Voglio, che | la concessione delli terreni fatta per me à m. | Andrea Sauì nostro di settia sia ferma, et ualida, | et sia eseguita, et osseruata. Di più possa | Zeneura sua consorte, ouero la sua fig(lia)la tra | cula, s'ella non sarà uiua, goder un' anno l' | intrada del Zardin del Cau(allie)r del Casal Piscochiefalo | la mia portione, et se io l' hauerò disposto in | uita mia, habbia tanto della mia parte delli | lochi liberi di settia, quanto importa l' affitto del | Zardin per anno uno, come di sopra in segno picciolo | d' amore. Item Lasso al s(igno)r Marin Ruzier form(en)to m(isur)e 50. | per l' anima mia, et se li suoi fratelli saranno ri | tornati dal bando habbiano insieme detto legato. | Item uoglio et ordino, che per pagam(en)to della dote | della sud(dett)a mad(onn)a Cornarola mia consorte, ch' è d(ucati) | 8 m. correnti da ip(erpe)ri 8 [...] per d(ucato), perche li altri d(ucat)i mille | dal num(er)o di essa dote,

Christianopulo suo fiozzo lassa ip(erpe)ri no 100. A Giorgi leondariti suo fiozzo et a sua madre ip(erpe)ri no 150

No 47. Conferma la concessione fatta da lui a m. And(re)a Sauì da Settia de certi terreni, et intende che sij eseguita et osseruata.

No 48. A Zeneura sua consorte ouero à Traculla sua fig(lia)la lassa l' entrata di anno uno della portione a lui toccante del suo Giardino à Piscochiefalo.

No 49. Lassa al sig(nor) Marin Ruzier formento m(isur)e 50.

No 50 Item ordina il modo come si hauerà a fare il pagam(en)to di dote à sua moglie il quale pretende che sij molto

Ἐπίσης ἀφίνω στὸν παπᾶ κὺρ Τζώρτζη Χριστιανόπουλο ⁸⁰, φιλιότσο μου, ὑπέρπυρα 100 γιὰ τὴν ψυχὴ μου· στὸ Γεωργίτση Λιονταρίτη, φιλιότσο μου ἐπίσης, καὶ στὴ μητέρα του ὑπέρπυρα 150 συνολικὰ γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Θέλω, ἡ παραχώρηση τῶν γαιῶν, ποὺ ἔγινε ἀπὸ μένα, στὸ δικό μας μάστρο Ἀντρέα Σάβη, ἀπὸ τὴ Σητεία, νὰ εἶναι στερεὰ καὶ ἔγκυρη, νὰ ἐκτελεστεῖ καὶ νὰ τηρηθεῖ. Μπορεῖ ἐπίσης ἡ Γενέβρα, ἡ σύζυγός του ἢ ἡ κόρη του Δρακούλα, ἂν ἐκείνη δὲ θὰ ζῆ, νὰ καρπωθεῖ ἓνα χρόνο τὸ μεριδίό μου ἀπὸ τὸ εἰσόδημα τοῦ κήπου τοῦ Καβαλιέρου στὸ χωριὸ Πισκοκέφαλο· ἂν ἐγὼ τὸ διαθέσω, ὅσο ζῶ, νὰ παίρνει τόσο ἀπὸ τὸ μεριδίό μου, ἀπὸ τίς διαθέσιμες περιουσίες τῆς Σητείας, ὅσο ἀποδίδει ἡ ἐνοικίωση τοῦ κήπου γιὰ ἓνα χρόνο, ὅπως παραπάνω, σὰν μικρὸ δεῖγμα ἀγάπης.

Ἐπειτα ἀφίνω στὸν κ. Μαρίνο Ρυζιέρ στᾶρι μουζούρια 50 γιὰ τὴν ψυχὴ μου· ἂν θὰ ἔχουν γυρσίει ἀπὸ τὴν ἐξορία τὰ ἀδέλφια του νὰ παίρνουν μαζί τὸ κληροδότημα αὐτό.

Ἐπειτα ἐπιθυμῶ καὶ παραγγέλλω: ἡ πληρωμὴ τῆς προίκας τῆς παραπάνω συζύγου μου κ. Κορνάρολας, ποὺ εἶναι δουκάτα κυκλοφοροῦντα 8 χιλιάδες πρὸς ὑπέρπυρα 8 [...] τὸ δουκάτο— γιὰ τὰ ἄλλα χίλια δουκάτα ἀπὸ τὸ ποσὸ τῆς προίκας αὐτῆς τὰ

Ἀριθ. 46. Στὸν παπᾶ Τζώρτζη Χριστιανόπουλο, φιλιότσο του, ἀφίνει ὑπέρπυρα 100 Στὸ Γιώργη Λιονταρίτη, φιλιότσο του καὶ στὴ μητέρα του ὑπέρπ. 150.

Ἀριθ. 47. Ἐπικυρώνει τὴν ἐκχώρηση μερικῶν χωρifiῶν, στὸν κὺρ Ἀντρέα Σάβη ἀπὸ τὴ Σητεία, καὶ ἐννοεῖ νὰ γίνε ἐκτελεστή καὶ νὰ τηρηθεῖ.

Ἀριθ. 48. Στὴ Τζενέβρα, τὴ σύζυγό του ἢ στὴν Δρακούλα, τὴν κόρη του ἀφίνει τὸ εἰσόδημα ἐνὸς χρόνου τῆς μερίδας ποὺ τοῦ ἀνολογεῖ, ἀπὸ τὸν κῆπο στὸ Πισκοκέφαλο.

Ἀριθ. 49. Ἀφίνει στὸν κ. Μαρίνο Ρυζιέρ στᾶρι μουζούρια 50.

Ἀριθ. 50. Καθορίζει ἐπίσης τὸν τρόπο ποὺ θὰ γίνε ἡ πληρωμὴ τῆς προίκας στὴ σύζυγό του, ἢ ὁποῖα ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ ὅσα

maggior di quello essa
possa pretendere.

hà già con mio uoler pro | messi per termination dell'
Ecc(ellentissi)mo Regg(imen)to alla sig(no)ra | fiorenza sua
sorella nelli suoi giugali con il q(uondam) | Cl(arissi)mo m.
Z. Angelo Corner, li quali io ho pagato come | per le mie
scritture appar, et anco dalli d(uca)ti mille | dalle dimisso-
rie, io non sono altram(en)te oblig(at)o ha | uendoli hauuto
essa mia consorte dalli q(uondam) s(igno)ri suoi | fratelli,
et hà fatto à modo suo di quelli, et fece | essa à loro sicu-
rità nelli atti de m. Zorzi papa | steffanopulo nod(a)ro l'an-
no 1578, ouer 79, mi | riporto alla uerità, uoglio dico, ch'
essi d(uca)ti 8 m. gli | siano pagati in questo modo cioè,
La portion | mia de Vonì predetto con tutte le sue habent-
tie⁹¹ | raggioni, et giurisdittion libera, et franca d'ogni |
grauame eccetto, che del legato pred(ett)o de m(isur)e .4.
di form(en)to | all' anno in perpetuo, che lasso al mona-
st(eri)o del loco | nouo della messarea. Item il mio meto-
chio de me | taxà, con tutte le sue raggioni, habentie, e
pertinen | tie, et sicome io al pr(ese)nte lo tengo, et possedo
con | obligo di pagar in cam(er)a fiscal liuello all' anno |
ip(erpe)ri 80. se ben mi raccordo, et ip(erpe)ri 70. al s(igno)r

ἐκείνη μπορεί νὰ ἰσχυρι-
στεῖ.

ἔχει ὑποσχεθεῖ μὲ τὴ συγκατάθεσή μου καὶ μὲ θέσπισμα τῆς ἔξο-
χότατης Κυβέρνησης στὴν ἀδελφή της κυρία Φιορέντσα, γιὰ τὸ
γάμο της μὲ τὸν ποτὲ ἐκλαμπρότατο Τζουάνε - Ἄγγελο Κορνέρ,
ποσὸ πού ἔγώ ἔχω πληρώσει, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ἔγγραφα
μου, καὶ γιὰ ἄλλα χίλια δουκάτα ἐγὼ δὲν ἔχω καμιὰ ὑποχρέω-
ση, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ἐξοφλητικὰ ἔγγραφα, ἀφοῦ ἡ σύζυγός
μου τὰ ἔλαβε ἀπὸ τοὺς μακαρίτιδες ἀδελφούς της καὶ τὰ χρησι-
μοποίησε ὅπως ἤθελε, κάνοντάς τους ἀσφάλεια γι αὐτὸ στὸ συμ-
βολαιογράφο παπᾶ Στεφανόπουλο τὸ 1578 ἢ τὸ 79 γιὰ νὰ πῶ
τὴν ἀλήθεια—λέγω αὐτὲς οἱ ὀκτὼ χιλιάδες δουκάτα νὰ καταβλη-
θοῦν σ' ἐκείνη μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο: νὰ πάρει τὴ μερίδα
μου στὴ Βόνη μὲ ὅλα τὰ δικαιώματα⁹¹ καὶ τὶς ἀπαιτήσεις
της, ἐλεύθερη καὶ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε ἐπιβάρυνση, ἔκτος ἀπὸ
τὸ παραπάνω κληροδότημα τῶν 4 μουζουριῶν στάρι τὸ χρόνο,
παντοτινά, πού ἀφίνω στὸ μοναστήρι τοῦ Καινούριου τῆς Με-
σαράς. Ἐπειτα τὸ μετόχι μου στοῦ Μεταξᾶ, μὲ ὅλα τὰ δικαιώ-
ματά του καὶ ὅπως ἐγὼ τὸ διατηρῶ σήμερα καὶ τὸ κατέχω, μὲ
τὴν ὑποχρέωση νὰ πληρώνει κάθε χρόνο στὸ δημόσιο Ταμεῖο λι-
βέλο ὑπέρπυρα 80, ἔαν καλὰ θυμούμαι καὶ ὑπέρπυρα 70 στὸν κ.

103r Zorzi Querini | fù del s(igno)r Remulo, per li terreni concessi in gonico | da lui al q(uondam) Bortaglio ⁸² paghnuti, li quali io hebbi | dà esso Bortaglio in permutatione con altri terreni | al Casal sofforus, Item con il carrico di pagar il | liuello annual per li terreni furono uigne de | catherina Arcabopula ⁸³ mi furono concessi dal genero | di essa Catherina con li loro arbori, et come per | atti publici appare, et similm(en)te le siano date, et | habbia in suo poter le mie case qui nella Città | doue al p(rese)nte habitiamo, et tutti tre essi beni, et | stabili essa mia consorte habbia pagam(en)to, et | sodisfatt(ion)e della pred(ett)a sua dote, et se ben uagliano | di più io uoglio, che quel di più sia in suo dona | tiuo, et legato, et che habbia il possesso di sua propria | auth(orit)a immed(iatament)e dopo la mia morte. Item dico, et | dichiaro douer dar al Cl(arissi)mo s(igno)r Vincenzo mio fr(ate)llo sud(dett)o | d(uca)ti 2 m. correnti, li q(ua)li io ho riceuuto già dal Cl(arissi)mo s(igno)r fran(cesco) | de mezo ⁸⁴ fù del s(igno)r Zorzi, come per mio riceuer à lui | fatto appare à conto della dote promessa al Cl(a-

No 51. Dichiaro di andar debitore al s(igno)r Vincenzo suo fr(ate)llo d(uca)ti correnti no 2000: et di douergli anco di più dare d(uca)ti simili no 3000: che in tutto fanno d(u-

Τζώρτζη Κουερίνι τοῦ ποτὲ Ρέμουλο, γιὰ τὶς γαιῆς ποὺ παραχώρησε ἐκεῖνος σὰν γονικὸ στὸ μακαρίτη Μπορθάλιο ⁸² Παχνοῦτη, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐγὼ τὶς πῆρα μὲ ἀνταλλαγὴ μὲ ἄλλες γαιῆς στὸ χωριὸ Ζωφόρους, μὲ τὴν ὑποχρέωση ἐπίσης νὰ πληρώνει τὸ ἐτήσιο λιβέλο γιὰ τὶς γαιῆς τῆς Κατερίνας Ἀρχαμποπούλας ⁸³ ποὺ ἦταν ἀμπέλια καὶ μοῦ παραχωρήθηκαν ἀπὸ τὸ γαμπρὸ τῆς Κατερίνας αὐτῆς μὲ τὰ δέντρα τους, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ δημόσια ἔγγραφα. Νὰ πάρει ἐπίσης στὴν ἐξουσία της τὰ σπίτια μου ἐδῶ στὴν πόλη, ὅπου σήμερα κατοικοῦμε. Καὶ τὰ τρία αὐτὰ ἀκίνητα κτήματα ἢ συζυγὸς μου αὐτὴ νὰ τὰ ἔχει σὰν πληρωμὴ καὶ ἱκανοποίηση γιὰ τὴν παραπάνω προῖκα της. Ἐὰν ἀξίζουσι περισσότερο, θέλω τὸ περισσότερο αὐτὸ νὰ εἶναι σὰν δωρεὰ καὶ κληροδότημα πρὸς αὐτὴ καὶ νὰ εἶναι στὴν κατοχὴ καὶ στὴν ἀπόλυτη δικαιοδοσία της ἀμέσως μετὰ τὸ θάνατό μου.

Ἐπίσης λέγω καὶ δηλώνω ὅτι ὀφείλω νὰ δώσω στὸν ἀδελφὸ μου ἐκλαμπρότατο κ. Βιτσέντζο, 2 χιλιάδες δουκάτα ποὺ ἔχω πάρει ἐγὼ ἀπὸ τὸν ἐκλαμπρότατο κ. Φραγκίσκο Ντεμέτζο ⁸⁴ τοῦ ποτὲ Τζώρτζη, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀπόδειξή μου σὲ κεῖνον. Τὰ χρήματα αὐτὰ δόθηκαν γιὰ λογαριασμὸ τῆς προίκας ποὺ ὑποσχέθηκαν στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Τζουάνε - Μπερνάρδο Κορνέο,

*Αριθ. 51. Δηλώνει ὅτι εἶναι χρεώστης στὸν κ. Βιτσέντζο, τὸν ἀδελφὸ του, 2000 δουκάτα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ κυκλοφοροῦν καὶ ὅτι ὀφείλει νὰ τοῦ δώσει ἀκόμη δουκάτα 3000, δηλαδὴ

ca)ti 5 m. et questi ultimi per la promissione fatta da lui à Eleneta figlio)la di esso s(ing)or Vincenzo et sua nepote come per le carte giugali appar, le qual d(uca)ti 3 m. hauendoli esso s(ing)or Vincenzo esborsati per nome del testativ, intende per ciò, che per tutta questa som(m)a de d(uca)ti 5 m. le lascia la sua portion del casal sofforus con tutte le sue ragioni attioni, habentie, pertinentie.

rissi)mò s(igno)r | Z. bernardo Corner, per la recuperation della portion | del Casal Trapsanò fù uenduta dal Cl(aris-si)mò s(igno)r Andrea | Corner p(ad)re di esso s(igno)r Z. bernardo al d(ett)o s(igno)r Vincenzo⁸⁵, quali | a mio nome esso s(igno)r mio fr(ate)llo fece buoni a d(ett)o s(igno)r Zuan | bernardo, et già anni gli cedete uolontariam(en)te, | et gli diede il possesso di esso luogo, et per essi | danari io haueuo dato ad' esso s(igno)r Vincenzo, et scodeua | et usufruttuaua la portion di Voni, la qual hauen | domi re-tornato al pr(ese)nte gli resto deb(ito)r li pred(ett)i d(uca)ti | 2 m. Item hò promesso nelle carte giugal de Elenetta | sua fig(lio)la, et mia car(issi)ma nepote ducati simili 3 m. | li q(ua)li esso s(igno)r Vincenzo, per non incommodarmi ^{103v} ha pagato | del suo al genero, et se gli resta qualche cosa ha pro | messo di pagarlo, però per li sud(det)ti d(ucat)i 5 m. in tutto uo | glio, che habbia la portion del Casal sofforus, con tutte | le sue ragg(ion)i, attioni, et giurisd(itio)ni, et con tutti gli agu | menti, et miglioram(en)ti in essa portion per me fatti | et con il carrico della guarnison⁸⁶ de C(aualle?)rie 1 1/2 sapendo | esser ciò suo desiderio, posse-

συνολικά δουκάτα 5 χιλιάδες· τὰ τελευταία αὐτὰ εἶναι γιὰ τὴν ὑπόσχεση πού ἔδωσε στὴν Ἐλενετα τὴν κόρη τοῦ ἴδιου κ. Βιτσέντζο καὶ ἀνεψιά του, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ χαρτιά τοῦ γάμου. Τὶς 3 χιλιάδες αὐτὲς δουκάτα τὰ πλήρωσε γιὰ λογαριασμὸ τοῦ διαθέτη, ὁ ἴδιος κ. Βιτσέντζος. Γι' αὐτὸ ἔννοεῖ γιὰ ὀλόκληρο αὐτὸ τὸ ποσὸ τῶν 5 χιλιάδων δουκάτων, νὰ τοῦ ἀφίσει τὸ μερίδιό του στὸ χωριὸ Ζωφόρους, μὲ ὅλα τὰ δικαιώματα, ἀγωγές, περιεχόμενα καὶ προσαρτημένα πράγματα.

γιὰ νὰ ξαναπάρει τὴ μερίδα τοῦ χωριοῦ Θραψανό, πού πωληθήκε ἀπὸ τὸν ἐκλαμπρότατο κ. Ἄντρεα Κορνέο, πατέρα τοῦ ἴδιου Τζουάνε - Μπερνάρντο, στὸν παραπάνω Βιτσέντζο⁸⁵. Ὁ ἀδελφός μου αὐτὸς Βιτσέντζος ἔκαμε στὸ ὄνομά μου ὁμόλογα στὸν εἰρημένο κ. Τζουάνε - Μπερνάρντο καὶ πρὶν ἀπὸ χρόνια τοῦ παραχώρησε θεληματικὰ καὶ τοῦ παράδωσε τὴν κατοχὴ τοῦ τόπου ἐκείνου. Γιὰ τὰ χρήματα αὐτά, εἶχα δώσει τὴ μερίδα μου στὴ Βόνη στὸν ἴδιο κ. Βιτσέντζο νὰ τὴν ἐκμεταλλεύεται. Ἡ μερίδα αὐτὴ μοῦ ἐπιστράφηκε τώρα καὶ τοῦ μένω χρεώστης τὰ παραπάνω 2 χιλιάδες δουκάτα.

Ἔχω ἐπίσης ὑποσχεθεῖ στὰ χαρτιά τοῦ γάμου τῆς κόρης του καὶ ἀγαπητότατης ἀνεψιάς μου Ἐλενετας, δουκάτα ὅμοια 3 χιλιάδες· τὰ δουκάτα αὐτὰ τὰ πλήρωσε στὸ γαμπρὸ ἀπὸ τὰ δικά του ὁ ἴδιος κ. Βιτσέντζος, γιὰ νὰ μὴ μὲ δυσκολέψει, καὶ ἂν ἔμεινε κάτι ὑποσχέθηκε νὰ τὸ καταβάλει. Λοιπὸν γιὰ τὰ παραπάνω ἀναφερόμενα 5 χιλιάδες δουκάτα συνολικὰ θέλω νὰ ἔχει τὴ μερίδα τοῦ χωριοῦ Ζωφόρους μὲ ὅλα τὰ δικαιώματα, τὶς ἀγωγές, ἀπαιτήσεις καὶ ὅλες τὶς ἀυξήσεις καὶ βελτιώσεις πού ἔγιναν στὴ μερίδα αὐτὴ ἀπὸ μένα, μὲ τὴ φεουδαλικὴ ὑποχρέωση⁸⁶ 1 1/2

dendo egli il resto di esso | Casal da me à lui uend(ut)o per scritt(ur)a priuata tra di | noi fatta, tal che possa far esso Casal tutto d' un carato ⁸⁷ | douendo hauer il possesso sub(ito) dopo la mia morte | di sua propria auth(orit)a, con la mia bened(itio)ne, essendo | però oblig(at)o, perche al sud(ett)o s(igno)r Z. bernardo non ha fatto | ancora alcuna sicurezza, et chiarezza per la pred(ett)a | portion di trapsand, et della riceputa di essi d(uca)ti 2 m. | da me pagatigli fargliela tolendo in dietro il pr(edet)to | mio scritto ⁸⁸ et recevere, et facendo nota, et di chia | ratione nella pred(ett)a cautione ⁸⁹, che gli farà di esser | quello il dan(ar)o, ch' io haueuo riceputo come di sopra, | et esso mio scritto dar in man del nod(ar)o, et reg(ist)rarlo | sotto essa cautione, perche in ogni tempo la mia | heredità sia sicura di non hauer alc(un)a molestia, et | parim(en)te sia oblig(ato) far far cautione, et sicurezza dal | s(igno)r suo genero alla mia commissaria di esser pag(at)o | delli sud(dett)i d(uca)ti 3. m. per me promessi, acciò parim(en)te | essa mia heredità non

καβαλαρίας· και τοῦτο γιατί ξεύρω πὼς αὐτὸ εἶναι ἐπιθυμία του, ἀφοῦ ἔχει τὸ ὑπόλοιπο τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ, ποὺ τοῦ τὸ ἐπώλησα ἐγὼ μὲ ἰδιωτικὸ συμφωνητικὸ μεταξύ μας, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἀποτελέσει ὄλο αὐτὸ τὸ χωριὸ ἕνα καράτι ⁸⁷· νὰ τὸ ἔχει στὴν κατοχὴ του ἀμέσως μετὰ τὸ θάνατό μου αὐτοδικαίως και μὲ τὴν εὐλογία μου. Νὰ εἶναι ὅμως ὑποχρεωμένος, ἐπειδὴ δὲν ἔδωκε ἀκόμη καμιά ἐξασφάλιση και δήλωση στὸν παραπάνω κ. Τζουάνε - Μπερνάρντο γιὰ τὴ μερίδα αὐτὴ τοῦ Θρασανοῦ και γιὰ τὴν παραλαβὴ τῶν 2 χιλιάδων δουκάτων ποὺ τοῦ πλήρωσα ἐγὼ, νὰ τὴ δώσει ἐκ τῶν ὑστέρων, νὰ πάρει πίσω τὸ παραπάνω ἔγγραφο ⁸⁸ και τὴν ἀπόδειξή μου, και νὰ κάμει σημείωση και δήλωση γιὰ τὴν παραπάνω ἐξασφάλιση, ποὺ θὰ τοῦ δώσει βεβαιώνοντας, ὅτι πρόκειται γιὰ τὰ χρήματα ἐκεῖνα, ποὺ εἶχα ἐγὼ λάβει, ὅπως παραπάνω ἀναφέρεται. Ἡ γραφή μου ἐκεῖνη νὰ δοθεῖ στὰ χέρια τοῦ συμβολαιογράφου και νὰ σημειωθεῖ κάτω ἀπὸ τὴν πράξη ἐξασφάλισης, γιὰ νὰ εἶναι ἡ κληρονομιά μου πάντοτε ἀσφαλῆς και νὰ μὴν ἔχει καμιά προσβολή. Νὰ εἶναι ἐπίσης ὑποχρεωμένος νὰ φροντίσει νὰ δοθεῖ ἐγγύηση και ἀσφάλεια ἀπὸ τὸν κ. γαμπρό του στὴν ἐπιτροπεία μου, ὅτι πληρώθηκε τὰ παραπάνω 3 χιλιάδες δουκάτα, ποὺ ἔχω ὑποσχεθῆ ἐγὼ, γιὰ νὰ μὴν προσβληθεῖ ποτὲ ἡ κληρονομιά μου γιὰ κείνα τὰ χρήματα· πρέπει ἐπίσης

habbia mai molestia per | essi danari, douendo tuor⁹⁹ delle mie scritt(ur)e la sud(dett)a | mia consorte li acquisti miei, et le cautioni delli | stabili pred(ett)i, che gli lascio per pagam(en)to della sua | dote, et similm(en)te do s(igno)r Vi-
 104r
 cenzo quelli di sofforus, et | farsi nota nell'inuent(ari)o che qui sotto ordinarò, che | si debbia fare nel modo, che ha- uerò disposto, che si | faccia.

Io Andrea Cornaro fù de sier Giacomo, de mia propria | mano mi sottoscriuo, et affermo q(uan)to di s(opr)a si contiene.

Item dico, et dichiaro esser pagato, et sodisfatto dal sud(dett)o s(igno)r | Vincenzo mio fr(ate)llo della portion prima del Casal sofforus, | che come di sopra dico gli hò uend(ut)o, et cesso già molti | anni, per la pred(ett)a scritt(ur)a priuata, et lo rendo sicuro, et | quieto per in perpetuo con li suoi posterì et l' altra | portion, che gli lascio di sopra per li sud(dett)i d(ucat)i 5 m. s' in | tenda eccettuato il quarto di terreni, ch' io era obli | gato dargli dalla mia portione, che possedo al pr(ese)nte | che hebbi dal q(uondam)

νά διαφυλάξει⁹⁰ τὰ ἔγγραφα μου ἢ παραπάνω σύζυγός μου, τίς ἀγορές μου καί τὰ ἐξασφαλιστικά ἔγγραφα τῶν παραπάνω ἀναφερομένων ἀκινήτων, πού τῆς ἀφίνω γιά πληρωμὴ τῆς προίκας τῆς. Ἐπίσης ὁ κ. Βιτσέντζος ἐκεῖνα τῶν Ζωφόρων. Νά σημειωθεῖ ἐπίσης στήν ἀπογραφή, πού ἐδῶ παρακάτω θά διατάξω νά γίνεῖ, ὅτι πρέπει νά γίνεῖ σύμφωνα μέ τὸν τρόπο πού θά ἔχω ὀρίσει.

Ἐγὼ Ἀντρέας Κορνάρου τοῦ ποιῆ κύρ Τζάκομο, μέ τὸ ἴδιο μου τὸ χέρι ὑπογράφω καί βεβαιώνω, ὅσα παραπάνω ἀναφέρονται.

Λέγω καί δηλώνω ὅτι ἔχω πληρωθεῖ καί μένω ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὸν παραπάνω ἀδελφό μου κ. Βιτσέντζο γιά τὴν πρώτη μερίδα τοῦ χωριοῦ Ζωφόροι, ποῦ, ὅπως παραπάνω λέγω, τοῦ πούλησα καί τοῦ παραχώρησα πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια, μέ τὸ παραπάνω ἰδιωτικὸ ἔγγραφο, καί τὸν ἀσφαλίζω καί τὸν ἡσυχάζω παντοτινά κι αὐτὸν καί τοὺς ἀπογόνους του. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μερίδα πού τοῦ ἀφίνω, ὅπως παραπάνω, γιά τὰ 5 χιλ. δουκάτα, ἐννοεῖται ὅτι ἐξαιρεῖται τὸ τέταρτο ἀπὸ τὰ χωράφια, πού ἡμουν ὑποχρεωμένος νά τοῦ δώσω ἀπὸ τὴ μερίδα μου, πού κατέχω τώρα καί πού πῆρα ἀπὸ τὸν ποτὲ Λεονάρδο Κουερίνι, σὲ ἀντάλλαγμα

m. Lunardo Querini all' incontro del | quarto de liuada⁹¹ ritenuto da me, et unito col C(asa)l | Trapsanò dall' altra portion uendutagli, che fù del | s(igno)r Corner Borgognon, come per la pred(ett)a scritt(ur)a di | uenditione, ouero cessione appar, sicche resti contento | senza cercar altra reffatione del pred(ett)o quarto. Item | lasso alla fig(lio)la del s(igno)r d(otto)r Vlastò nominata marieta | da me tenuta a battesimo un' anello d' oro di quelli | ch' io hò in casa con giogia smeraldo per segno | di amore. Item lasso al s(igno)r Andrulin⁹² Bon⁹³, q(uondam) Cl(arissi)mo s(igno)r | Nicolò mio fiozzo una sottocopa d' arzeno per | segno di amore. Item lasso alla s(igno)ra Lionetta de mezo | mia fiozza un' altra sottocopa d' argento simil | mente, per picciol segno d'amore, alli quali tutti | miei figliozzi, et figliozze lasso simil(m)en(te) la mia | benedittione, pregando il s(igno)r Dio, che gli benedisca, et | gli felicitì. Item lasso
 104v alla figliola del q(uondam) s(igno)r Gier(ola)mo | Auonal mia fiozza maridata in cà Venier parim(en)te | per segno di amore un' anello d' oro di quelli, che | hò in cassa grande con pietra granata, et con li | smalti, et app(resso) la be-

No 52. lassa à Marietta fig(lio)la del sig(nor) D(ot to)r Vlastò sua fiozza un' anello di smeraldo legato in oro per segno d' Amore. Al s(igno)r Andrulin bon pur suo fiozzo una sotto copa d' arg(ent)o Alla s(igno)ra Lionetta de mezzo pur sua fiozza un'altra sotto copa. Alla fig(lio)la del q(uondam) s(igno)r Ger(ola)mo Auonal pur sua fiozza un' anello di granata legato in oro.

τοῦ τέταρτου τῆς Λιβιάδας⁹¹ πὸν εἶχα ἐγὼ καὶ πὸν ἐνώθηκε μὲ τὴν μερίδα τοῦ χωριοῦ Θραψανό, πὸν τῷ πούλησα καὶ πὸν ἦταν τοῦ κ. Κορνέυ Μποργκονιόν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ παραπάνω πωλητήριο συμβόλαιο ἢ συμβόλαιο ἐκχώρησης, ὥστε νὰ μείνει εὐχαριστημένος, δίχως νὰ ζητήσει ἄλλη ἀποζημίωση, γιὰ τὸ τέταρτο αὐτό.

Ἀφίνω στὴ φιλιότσα μου Μαριέτα, κόρη τοῦ δόκτορα κ. Βλαστοῦ, ἓνα δακτυλίδι χρυσό, ἀπὸ κεῖνα πὸν ἔχω στὴν κάσα μὲ σμαραγδόπετρα, σὰν σημάδι ἀγάπης.

Ἀφίνω στὸν κ. Ἀντρουλῆ⁹² Μπόν⁹³, τοῦ ἐκλαμπρότατου κ. Νικολό, φιλιότσου μου, ἓνα δίσκο ἀσημένιο, σὰν σημάδι ἀγάπης.

Ἀφίνω στὴν κ. Λιονέτα Ντεμέτζο, φιλιότσα μου, ἓνα ἄλλο δίσκο ἀσημένιο, ἐπίσης σὰν μικρὸ σημάδι ἀγάπης. Σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς φιλιότσους μου καὶ φιλιότσες μου ἀφίνω ἐπίσης τὴν εὐχὴ μου καὶ παρακαλῶ τὸ Θεὸ νὰ τοὺς εὐλογεῖ καὶ νὰ τοὺς κάμει εὐτυχημένους.

Ἀφίνω στὴν κόρη τοῦ μακαρίτη Γκερόλαμο Ἀβονάλ, φιλιότσα μου, πὸν παντρεύτηκε ἀπὸ τὸ σπίτι Βενιέρ, ὁμοίως σὰν σημάδι ἀγάπης, ἓνα χρυσὸ δακτυλίδι, ἀπὸ κεῖνα πὸν ἔχω στὴ με-

Ἄριθ. 52. Ἀφίνει στὴ Μαριέτα, κόρη τοῦ δόκτορα κ Βλαστοῦ, τὴ φιλιότσα του, ἓνα δακτυλίδι μὲ σμαράγδι δεμένο, γιὰ σημάδι ἀγάπης. Στὸν κ. Ἀντρουλῆ Μπόν, ἐπίσης φιλιότσου του, ἓνα δίσκο ἀσημένιο. Στὴν κ. Λιονέτα Ντεμέτζο, ἐπίσης φιλιότσα του, ἓνα δίσκο. Στὴν κόρη τοῦ μακαρίτη κ. Γκερόλαμο Ἀβονάλ, ἐπίσης φιλιότσα του, ἓνα δακτυλίδι μὲ χαλκηδόνιο δεμένο μὲ χρυσάφι.

ned(itio)ne del s(igno)r Dio, et la mia. Item | dico, et di-
 chiaro, che li pred(ett)i stabili lasciati alla sud(dett)a | mia
 car(issi)ma consorte, per pagam(en)to della sua dote, cioè
 | la portion de Voni, il metochio di metaxà, et le | case
 della Città, che stanciamo al p(rese)nte possano dopo | la
 morte sua, li miei fr(ate)lli, ouero li loro fig(lia)li, ouero |
 nepoti maschi, ricuperarli di doue saranno capitate | esbor-
 sando li pred(ett)i otto mille d(uca)ti correnti, perche in |
 uita sua essa mia consorte non uoglio, che possa | esser
 despotestata. Item uoglio, che delle entrade | delli altri
 miei stabili in ogni loco essistenti, cosi | qui nella Città,
 et suo territ(ori)o, come à Settia essa | mia car(issi)ma, et
 amor(atissi)ma consorte sia p(adro)na, et go | uernatrice et
 habbia il commando, et aut(ori)tà di sco | der, gouernar, et
 amministrar il tutto per tutto | il tempo della uita sua pro-
 curando col consiglio | et aiuto delli sud(dett)i miei fratel-
 li, et commissarij, che | detti stabili, et beni siano conser-
 uati, et mantenuti | in stato, come son sicuro, che farà es-
 sendo dona pru | dente, et di gouerno et piena di carità,

No 53. lassa padrono et
 ressiuario di tutto il re-
 stante della sua facultà
 la moglie in uita sua con
 obligo di pagar debiti se
 ue ne fosse, et legati.

γάλη κάσα μὲ χαλκηδόνιο λίθο καὶ σμάλτα, καὶ μαζί μ' αὐτὸ τὴν
 εὐχὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δική μου.

Λέγω καὶ δηλώνω ὅτι τὰ παραπάνω ἀκίνητα ποὺ ἄφησα στὴν
 ἀγαπητότατη σύζυγό μου, γιὰ πληρωμὴ τῆς προίκας της, δηλαδὴ
 τὴ μερίδα τῆς Βόνης, τὸ μετόχι τοῦ Μεταξᾶ καὶ τὰ σπίτια στὴν
 πόλη, ὅπου μένομε τώρα, μποροῦν, ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατό της,
 τὰ ἀδελφία μου ἢ τὰ παιδιά τους ἢ τὰ ἀρσενικὰ ἐγγόνια, νὰ τὰ
 παίρνουν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ θὰ τὰ ἔχουν κληρονομήσει, καταβάλ-
 λοντας τὰ παραπάνω ὀκτὼ χιλιάδες δονκάτα τρέχουσας τιμῆς,
 γιατί δὲν θέλω νὰ ἀποξενωθεῖ ἀπὸ αὐτὰ ἡ σύζυγός μου ὅσο θὰ
 ζεῖ.

Θέλω, τὰ εἰσοδήματα τῶν ἄλλων ἀκινήτων μου, σ' ὅποιον
 τόπο κι ἂν βρῖσκονται, εἴτε ἐδῶ στὴν πόλη καὶ στὴν περιφέρειά
 της, εἴτε στὴ Σητεία, ἢ ἀγαπητότατη σύζυγός μου, νὰ τὰ ἔξου-
 σιάζει, νὰ τὰ διαχειρίζεται καὶ νὰ ἔχει τὴ διοίκησή των καὶ τὴν
 ἔξουσία νὰ ἔξοφλεῖ, νὰ διοικεῖ καὶ νὰ διαχειρίζεται ὀλόκληρη
 τὴν περιουσία ὅλο τὸν καιρὸ ποὺ θὰ ζῇ, φροντίζοντας, μὲ τὴ
 συμβουλὴ καὶ τὴ βοήθεια τῶν παραπάνω ἀδελφῶν μου καὶ ἐπι-
 τρώπων μου, τὰ ἀκίνητα καὶ ἀγαθὰ αὐτὰ νὰ διατηρηθοῦν
 καὶ συντηρηθοῦν σὲ καλὴ κατάσταση· πράγμα ποὺ εἶμαι βέβαιος

'Αριθ' 53. Ἀφίνει κύριο
 καὶ διαχειριστὴ ὅλης τῆς
 υπόλοιπης περιουσίας του
 τὴ σύζυγο ὅσο ζῇ, μὲ τὴν
 ὑποχρέωση νὰ πληρώσει τὰ
 χρέη, ἂν ὑπάρχουν, καὶ τὰ
 κληροδοτήματα.

dichiarando | per il terzo delle pred(ett)e entrate, estratte le
 spese ne | cessarie, et gli legati annuali, che di sopra la-
 scio | che si paghino, sia di essa mia consorte per il suo
 god | dimento, et donatiuo finch' ella uiua come è detto |
 perche si ricordi di me, et dell' anima mia, come | son si-
 curo, che farà. Gli altri doi terzi si habbia dell' | amontar,
 et tratto loro prima pagar se le sarà | restato qualche debi-
 105r to, et che non supplissero li | danari, che mi ritrouassero,
 et cred(it)i, che fossero, | argenti, biauē, uini, et altro oltra
 quello, che si | spenderà nella mia sepoltura, et commemo-
 ration | come di sopra, et poi si debbia com(m)inciar à pa-
 gar | li legati ogn' anno, che possa arriuar esso tratto, | et
 cosi si debba continuar ogn'anno fino, che detti | legati sia-
 no compiti à pagarsi douendosi prima | pagar quelli, che
 sono più pij, et di magg(io)r be | nef(ici)o dell' anima mia,
 et più necessarie, et le per | sone, et luoghi, il che rimetto
 alla conscientia, et | carità delli miei commissarij, et spe-
 tialm(en)te di | mia consorte, potendo li legatarij, che per
 sorte non | fossero pagati in uita loro, cosi quelli lasciati |

πὼς θὰ κάμει, γιατί εἶναι γυναῖκα γνωστική, ἄξια νὰ διοικεῖ
 καὶ φιλεῦσπλαχνη' δηλώνω ἐπίσης ὅτι τὸ τρίτο τῶν παραπάνω
 εἰσοδημάτων, ἀφοῦ ἀφαιρεθοῦν καὶ πληρωθοῦν τὰ ἀπαραίτητα
 ἔξοδα καὶ τὰ ἐτήσια κληροδοτήματα πὸν ἀφίνω παραπάνω, θὰ
 ἀνήκει στὴ σύζυγό μου αὐτή, γιὰ ἀπολαβὴ της καὶ δωρεὰ ὥσπου
 νὰ ζῆ, ὅπως εἶπα, γιὰ νὰ θυμᾶται ἐμένα καὶ τὴν ψυχὴ μου,
 πράγμα πὸν εἶμαι βέβαιος πὸς θὰ κάμει. Τὰ ἄλλα δυὸ τρίτα,
 νὰ τὰ συγκεντρώσει καὶ νὰ πληρώσει ἀπ' αὐτὰ πρῶτα κανένα
 χρέος, ἂν ἔχει μείνει, στὴν περίπτωση πὸν δὲν θὰ ἔφταναν τὰ
 χρήματα πὸν θὰ μοῦ βρεθοῦν καὶ οἱ πιστώσεις, ἂν ὑπάρχουν,
 τ' ἀσημικά, σιτηρὰ, χρασιά ἢ ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ κεῖνα πὸν θὰ ἔξο-
 δευτοῦν γιὰ τὴ θανάμ μου καὶ τὰ μνημόσυνά μου, ὅπως λέω παρα-
 πάνω. Ἐπειτα νὰ ἀρχίσει νὰ πληρώνει τὰ κληροδοτήματα κάθε
 χρόνο, ὡς ἐκεῖ πὸν θὰ ἐπαρκεῖ τὸ ποσὸν αὐτό. Ἔτσι πρέπει νὰ
 συνεχίσει κάθε χρόνο, ὥσπου νὰ πληρωθοῦν τὰ κληροδοτήματα
 αὐτά. Πρέπει ὁμως νὰ πληρώνονται πρῶτα ἐκεῖνα πὸν εἶναι πιὸ
 φιλανθρωπικά καὶ πιὸ ὠφέλιμα γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ τὰ πιὸ
 ἀναγκαῖα. Τὴν ἐκλογὴ τῶν προσώπων καὶ τῶν τόπων τὴν ἀνα-
 θέτω στὴ συνείδηση καὶ τὴν ἀφοσίωση τῶν ἐπιτροπῶν μου καὶ
 εἰδικὰ τῆς συζύγου μου. Οἱ κληροδόχοι, πὸν τυχαῖα δὲν θὰ πλη-

di sopra, come che lascierò qui sotto, per causa | del pred(ett)o term(in)e, et commodità che uoglio, che | habbia la commissaria, testarsi in morte sua | ciascun del suo legato, et lasciando à chi gli | piace di scoderlo, et se non facesse-
 ro testam(en)to lo | possano hauer li suoi fig(lio)li ouer altri heredi, | il qual term(in)e et commodità sud(dett)a s' intenda però | di quei legati, che hanno da dare per una uolta | tantum, ma gli annuali cosi li perpetui, come | quelli à tempo, si debbano principiar a pagarsi | dà quel tempo istesso, ch' io morirò; Pagati ue | ram(en)te, che saranno essi legati, et debiti si fossero | de là in poi, il tratto sud(dett)o delli doi terzi netti di | spesa ut sup(r)a, sia messo in un scrigno sotto due | chiaui, l' una star debba in mano del s(igno)r Cau(allie)r | mio fr(ate)llo, et l' altra in mano del s(igno)r Vincenzo altro | mio fr(ate)llo, et lo scrigno in ma-
 no della mia | consorte, douendosi tener particolar nota ^{105v} del | danaro, che di tempo, in tempo si metterà dentro | nel memorial della Canc(ella)ria maggior, ouero farà una | partita nelli libri della Cam(er)a di christo⁹⁴ pagan-

ρωθοῦν στὴ ζωὴ τους, τόσο ἐκεῖνοι πού τοὺς ἄφισα παραπάνω, ὅσο καὶ ἐκεῖνοι πού θὰ τοὺς ἀφίσω ἐδῶ παρακάτω, ἐξ αἰτίας τοῦ παραπάνω ὄρου, γιὰ τὴν εὐκολία πού θέλω νὰ ἔχει ἡ ἐπί-τροπός μου, μπορεῖ νὰ διατάξει στὴ διαθήκη του ὁ καθένας κατὰ τὸ θάνατό του, νὰ πληρωθεῖ τὸ κληροδότημά του σ' ὅποιον θέλει. Καὶ ἂν δὲν κάμουν διαθήκη νὰ μποροῦν νὰ τὸ παίρνουν τὰ παιδιὰ τους ἢ οἱ ἄλλοι κληρονόμοι. Ὁ ὄρος αὐτὸς καὶ ἡ παραπάνω διευκόλυνση ἐννοεῖται γιὰ τὰ κληροδοτήματα ἐκεῖνα πού πρόκειται νὰ δοθοῦν ἐφάπαξ. Τὰ ἐτήσια, ὅμως τόσο τὰ παντοτινὰ ὅσο κι ἐκεῖνα πού εἶναι γιὰ ὀρισμένο χρόνο, πρέπει νὰ ἀρχίσουν νὰ πληρώνονται ἀμέσως μετὰ τὸ θάνατό μου. Ἐὰν πληρωθοῦν τὰ κληροδοτήματα αὐτὰ καὶ τὰ χρέη, ἐὰν ὑπάρχουν, τὸ ὑπόλοιπο τῶν δύο τρίτων, ἀφοῦ ἀφαιρεθοῦν τὰ ἔξοδα, ὅπως εἶπα παραπάνω, νὰ τοποθετηθεῖ σὲ μιὰ κάσα μὲ δυὸ κλειδιά, ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ ἓνα θὰ εἶναι στὰ χέρια τοῦ ἀδελφοῦ μου κ. Καβαλιέρου καὶ τὸ ἄλλο στὰ χέρια τοῦ ἄλλου ἀδελφοῦ μου κ. Βιτσέντζου. Ἡ κάσα θὰ μένει στὰ χέρια τῆς συζύγου μου, πού, γιὰ τὰ χρήματα πού θὰ μπαίνουν ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ μέσα στὴν κάσα, πρέπει νὰ κρατεῖ ἰδιαίτερη σημείωση στὸ Κατάστιχο τῆς Μεγάλης Καγκελαρίας, ἢ νὰ ἀνοίξει μιὰ μερίδα στὰ βιβλία τοῦ Ταμείου τοῦ Χρι-

do | il scrittore della sua fatica, et ciò per cautione, et | chiazzezza de chi aspetta, et di dette partide, | ouer note, che si farano di tempo, in tempo | debbia ogn' uno cauar copia delli pred(ett)i commiss(ar)i | et tenerla per sua memoria, et questo tutto si | debbia far, et continuar fino, che duri la uita | di detta mia consorte, et dopo la sua morte si debba | aprire essa cassa, per cauar d(ucat)i mille correnti, et | quelli darsi al monast(eri)o di s(an)ta catherina franca | di questa Città ⁹⁵, per altri tanti, che il q(uondam) s(igno)r Z. ant(oni)o | mudazzo fù mio car(issi)mo amico, et compare ha pro | messo al d(ett)o monast(eri)o, per dote di suor marieta | sua fig(lia)la, et mia fiozza, se però in uita mia non | gli hauerò pagati, come spero in Dio di fare, per | disgrauar i suoi fig(liu)li, et heredi dal debito pred(ett)o, | ma se essi suoi fig(lia)li, et heredi, hauessero pagato | detti d(uca)ti mille al d(ett)o monast(eri)o auanti la morte | di essa mia consorte uoglio, che siano reffatti dalla | pred(ett)a cassa, et siano lor dati essi d(uca)ti mille, ouero | alli loro fig(lia)li, se essi non saranno al tempo pred(ett)o, | mà men-

No 54. Lassa doppo la morte della moglie d(ucat)i 1000: correnti al monasterio franco di s(an)ta Cath(eri)na di Candia per altri tanti che il q(uondam) s(igno)r Z. Ant(oni)o mudazzo fu già suo car(issi)mo Amico et compare, promesse al d(ett)o Monasterio per dotte di suor Marieta sua fig(lia)la.

στοῦ ⁹⁴, πληρώνοντας τὸ γραμματικὸ γιὰ τὸν κόπο του. Καὶ τοῦτο γιὰ ἀσφάλεια καὶ πληροφόρηση ὁποιοῦ περιμένει νὰ λάβει. Ἀπὸ τὶς μερίδες αὐτὲς ἢ τὶς σημειώσεις, πού θὰ γράφονται ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ, καθένας ἀπὸ τοὺς παραπάνω ἐπιτρόπους νὰ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παίρνει ἀντίγραφα καὶ νὰ τὰ κρατεῖ γιὰ νὰ θυμᾶται. Αὐτὸ νὰ ἐξακολουθήσει ὥσπου νὰ ζῆ ἢ παραπάνω σύζυγός μου. Ὑστερα ἀπὸ τὸ θάνατό της πρέπει νὰ ἀνοιχθεῖ ἡ κάσα αὐτή, γιὰ νὰ πάρουν χίλια δουκάτα τρέχουσας τιμῆς, νὰ τὰ δώσουν στὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Κατερίνας Φρανκας, αὐτῆς τῆς πόλης ⁹⁶, ποσὸ πού τὸ εἶχε τάξιμο στὸ ἴδιο μοναστήρι ὁ μακαρίτης Τζουάνε - Ἀντώνιος Μουδάτσος, ἀγαπητότατος φίλος μου καὶ κουμπᾶρος, γιὰ προίκα τῆς μοναχῆς Μαριέτας, κόρης του καὶ φιλιότσας μου, ἂν βέβαια, ὅσο ζῶ δὲν θὰ τὰ ἔχω πληρώσει, ὅπως ἐλπίζω στὸ Θεό, γιὰ νὰ ἀπαλλάξω τὰ παιδιὰ του καὶ τοὺς κληρονόμους του ἀπὸ τὴν υποχρέωση τοῦ παραπάνω χρέους. Μὰ ἂν τὰ παιδιὰ καὶ οἱ κληρονόμοι του πληρώσουν τὰ χίλια αὐτὰ δουκάτα στὸ παραπάνω μοναστήρι πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς συζύγου μου, θέλω νὰ πάρουν ἀπὸ τὴν κάσα αὐτὴ καὶ νὰ δώσουν τὰ χίλια αὐτὰ δουκάτα σ' αὐτοὺς ἢ στὰ παιδιὰ τους, ἂν αὐτοὶ δὲν θὰ ζοῦν τὸν καιρὸ πού εἶπα παραπάνω.

*Αριθ. 54. Ἀφίνει, ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς συζύγου του 1000 δουκάτα ἀπ' αὐτὰ πού κυκλοφοροῦν στὸ φράγκικο μοναστήρι τῆς Ἁγίας Κατερίνας τοῦ Χάντακα, γιὰ ἀντίστοιχο ποσὸ πού ὁ μακαρίτης Τζουάνε - Ἀντώνιος Μουδάτσος, πού ἦταν ἀγαπητότατος φίλος του καὶ κουμπᾶρος, εἶχε ὑποσχεθεῖ στὸ ἴδιο μοναστήρι, ἀντὶ προίκας τῆς καλογοιᾶς κόρης του Μαριέτας.

No 55. Il resto che si ritrouasse in auanzo delle entrate doppo la morte di sua moglie lascia che sij dispensato per maritar di tante pouere donzelle della Città à ip(erpe)ri mille per ciasched' una, intendendo che per questo effetto si habbi à spendere ip(erpe)ri 8 m. come più a basso dichiara la sua uolontà.

tre siano tanti dinari nella cassa, che | bastino à far tal pagam(en)to, anco in uita di | essa mia consorte si debbrà fare. Il resto ue | ram(en)te del dan(ar)o, che auanzasse in d(ett)a cassa, ò scrigno | sia dato per il maritar di tante pouere donzelle | à ip(erpe)ri mille, per ciascuna, per l' anima mia, et | di quelli, per li quali io sono oblig(at)o, et partico | larm(en)te per il q(uondam) m. Nicolò Trocali⁹⁸, come suo commiss(ari)o | et se ben mi pare, che non tengo cosa alc(un)a di quella | raggione, non di meno, per assicurarmi meglio, | e disgrauar la mia conscientia uoglio, et intendo | che esso habbia parte, et l' anima sua, conform(amen)te | al suo testam(en)to quanto uede, et sà il s(igno)r Iddio ch' io | sono oblig(at)o per la sud(dett)a commiss(ari)a, ma se per sorte | mancass(er)o dan(ar)i, per supplir al pagam(en)to delli | sud(dett)i ducati mille di mia figliozza, et anco per | il maritar delle pouere donzelle al manco ip(erpe)ri | otto-mille nel tempo della morte di essa mia | consorte, In tal caso uoglio, che li altri miei com | missarij debbano continuar à scoder, et gouernar | le pred(ett)e entrade, et habbiano similm(en)te per loro | godim(en)to il terzo di esse net-

Μὰ ἄν ὑπάρχουν στὴν κάσα τόσα χρήματα, ποὺ νὰ ἀρκοῦν γιὰ νὰ γίνει ἡ πληρωμὴ αὐτὴ ὅσο θὰ ζῆ ἡ σύζυγός μου, πρέπει νὰ γίνει.

*Αριθ. 55. Τὸ ὑπόλοιπο ποὺ θὰ βρεθεῖ περίσσευμα ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα, ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς συζύγου του, ἀφίνει νὰ μοιραστεῖ γιὰ νὰ παντρέψουν ἀνάλογο ἀριθμὸ φτωχῶν κοριτσιῶν τῆς πόλης, δίδοντας χίλια ὑπέρπυρα στὴν καθεμιὰ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ θέλει νὰ δαπανηθοῦν 8 χιλιάδες ὑπέρπυρα, ὅπως καθορίζει πιεὶ κάτω τὴ θέλησή του.

Τὸ ὑπόλοιπο τῶν χρημάτων ποὺ τυχὸν θὰ περίσσευε στὴν κάσα αὐτὴ νὰ δοθεῖ γιὰ νὰ παντρευτοῦν ἀνάλογος ἀριθμὸς φτωχὰ κορίτσια, δίδοντας χίλια ὑπέρπυρα στὸ κάθε ἓνα, γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ ἐκείνων γιὰ τοὺς ὁποίους ἔχω ὑποχρέωση καὶ ἰδιαίτερα τοῦ μακαρίτη Νικολὸ Τροχάλη⁹⁸ σὰν ἐπίτροπός του. Καὶ παρ' ὅλο ποὺ νομίζω πὼς δὲν κρατῶ τίποτε ἀπὸ τὸ λογαριασμὸ ἐκεῖνο, ὅμως, γιὰ νὰ ἐξασφαλιστῶ καὶ ν' ἀπαλλάξω τὴ συνείδησή μου, θέλω καὶ ἐννοῶ νὰ συμμετέχει κι ἐκεῖνος καὶ ἡ ψυχὴ του, σύμφωνα μὲ τὴ διαθήκη του, ὅσο βλέπει καὶ γνωρίζει ὁ Θεὸς ὅτι ἐγὼ ἔχω ὑποχρέωση γιὰ τὴν παραπάνω ἐπιτροπεία. Ἄλλὰ ἄν κατὰ τύχη δὲν θὰ ὑπῆρχε χρήμα, ποὺ νὰ ἐπαρκέσει γιὰ νὰ πληρωθοῦν τὰ παραπάνω χίλια δουκάτα τῆς φιλιότσας μου καὶ γιὰ νὰ παντρευτοῦν τὰ φτωχὰ κορίτσια τουλάχιστο μὲ ὀκτὼ χιλιάδες ὑπέρπυρα, κατὰ τὸ θάνατο τῆς συζύγου μου, τότε στὴν περίπτωση αὐτὴ, θέλω οἱ ἄλλοι ἐπίτροποί μου νὰ συνεχίσουν νὰ εἰσπράττουν, νὰ διοικοῦν τὰ εἰσο-

to di spesa, et li altri | duo terzi debbano il tratto tuttauia
 continuar | et metter in d(ett)o scrigno, et si osserui l' istes-
 so modo | et ordinat(ion)e di prima fino, che si habbia tan-
 to | dinaro, che si supplisca à quanto di sopra, nel | qual ca-
 so fino, che si continui questo tegner della | cassa uoglio,
 che esso scrigno, stia in mano del | Cl(arissi)mo s(igno)r
 marco mudazzo fù del Cl(arissi)mo s(igno)r Z. ant(oni)o
 mio | nepote, se il Cl(arissi)mo s(igno)r Giacomo Zen non
 uolesse | accettare tal carrico, ma uolendo esso lo ten-
 ga | pregandoli, che ò l' uno, ò l'altro di loro accetta | esso
 carrico, per amor mio, et non uolendo nè | l' uno, nè l' al-
 106v tro di essi sia esso scrigno tenuto | nel monast(eri)o di s(an-
 t)a Catherina delle monache⁹⁷, et | supplito, che sarà à
 quanto di sopra cessi il tener | della cassa, et restino le pos-
 sessioni, e stabili li | beri d' ogni debito, et obligo, eccetto,
 che dalli le | gati annuali; all' hora uoglio, che essi stabili
 | uadano, et applichino con li loro carrichi, et | grauami
 doue qui sotto ordinarò, cioè tutto quello | che io hò, et à
 me aspetta, et appartiene di beni | liberi à settia, per qual si

No 56. Doppo la morte della moglie lascia che tutto quello che egli si ritroua, et se gli può aspettare, et per uenire di beni liberi a Settia per

δῆματα αὐτά, καὶ νὰ παίρνουν, γιὰ ἀπολαβὴ τους ἐπίσης τὸ ἕνα τρίτο ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα αὐτὰ νέτο, ἀφοῦ θὰ ἀφαιροῦν τὰ ἔξοδα. Τὰ ἄλλα δυὸ τρίτα ὅμως ὀφείλουν νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ τὰ βάζουν στὴν παραπάνω κάσα καὶ νὰ τηρεῖται ὁ ἴδιος τρόπος καὶ ἡ ἴδια τάξη, ὅπως πρὶν, ὥσπου νὰ ὑπάρχει τόσο χρῆμα, ὥστε νὰ ἀρκέσει γιὰ τὰ παραπάνω. Στὴν περίπτωση πού θὰ συνεχίσει νὰ τηρεῖται ἡ κάσα αὐτὴ θέλω νὰ βρῆσκειται στὰ χέρια τοῦ ἐκλαμπρότατου κ. Μάρκου Μουδάτσου, τοῦ ποτὲ ἐκλαμπρότατου Τζουάνε - Ἀντώνιο, τοῦ ἀνεψιοῦ μου, ἐὰν ὁ ἐκλαμπρότατος κ. Τζάκομο Τζέν δὲν θὰ ἤθελε νὰ ἀποδεχτεῖ αὐτὴ τὴν ὑπηρεσία. Μὰ ἂν θέλει ἄς τὴν ἀναλάβει. Τοὺς παρακαλῶ νὰ δεχθοῦν, εἴτε ὁ ἕνας εἴτε ὁ ἄλλος, αὐτὴ τὴν ὑπηρεσία, γιὰ χατήρι μου. Ἐὰν δὲν θέλει οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ὁ ἄλλος, νὰ κρατηθεῖ τὸ Ταμεῖο αὐτὸ στὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Κατερίνας τῶν Καλογραῶν⁹⁷, καὶ ὅταν πληρωθοῦν τὰ παραπάνω, νὰ πάψει ἡ τήρησή του καὶ νὰ μείνουν ἐλεύθερα τὰ ἀκίνητα καὶ οἱ ἰδιοκτησίες ἀπὸ κάθε χρέος καὶ ὑποχρέωση, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐτήσια κληροδοτήματα. Τότε θέλω τὰ ἀκίνητα αὐτὰ νὰ δοθοῦν μὲ ὅλα τους τὰ βάρη ἐκεῖ πού θὰ διατάξω ἐδῶ παρακάτω. Δηλαδή, ὅλο ἐκεῖνο πού ἔχω καὶ πού μοῦ ἀνήκει σὲ κτήματα ἐλεύθερα στὴ Σητεία, γιὰ ὅποιοδήποτε λόγο νὰ

*Αριθ. 56. Ὑστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς συζύγου του ἀφίνει ὅ,τι ὑπάρχει καὶ ὅ,τι θὰ ὀφείλεται ἀπὸ τὰ ἐλεύθερα κτήματα τῆς Σητείας γιὰ ὅποιοδήποτε λό-

qual si uoglia ragione sij et s' intendi peruenire al Cl(arissi)mo s(igno)r Piero mio fr(ate)llo di goder, | et usufruttuarlo, per tutto il tempo della sua | uita, et dopo lui uada, et applichi à Cornarola | mia nepote fig(lia)la del s(igno)r Cau(allie)r, et alli suoi fig(lia)li, et se | esso s(igno)r Piero non sarà uiuo in quel tempo che | dico di sopra, essi beni immediatam(en)te uadino à | detta mia nipote, et alli suoi fig(lia)li. Il mio me | thochio di S. Nic(ol)ò Ghosto⁹⁸ cioè quel dà basso, ch'è | uicino alla fiumera, cosi terreni, come arbori | con la chiesa, celle, et ogni sua raggion franco, | et libero⁹⁹ d' ogni grauame, et anco il mio giardin | di macritico con le sue raggioni, et con il terren, | et arbori de là dal fiume all' incontro esso giar | din con le sue acque prime, et con quelle, che | comprai dapoi da diuersi, uadano in detto tempo | al monast(eri)o di s(ant)a Catherina delle monache pred(ett)o, | et se potranno hauer gratia dà sua ser(eni)tà, come io | non dubito, di poter tener essi stabili, per benef(ici)o | di quelle gentildone, che sono del sangue de suoi | nobili, et il monast(eri)o suo dotato dà sua sub(limi)tà | li possano

No 57. Il suo Metocchio di S. Nic(ol)o Ghosto, con la chiesa, celle et ogn' altra sua rag(io)ne franco et libero lassa insieme con il giardino di Macritico al Monast(eri)o delle monache di santa Catt(eri)na con obligo di farli del bene per l' anima sua, come più diffusamente si legge.

γο στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Πιέρο, ἀδελφὸ του, σ' ὅλη τὴ ζωὴ του ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατό του νὰ πηγαίνουν ὅλα στὴν Κορνάρολα τὴν ἀνεψιά του, κόρη τοῦ ἀδελφοῦ του κ. Βιτσιέντζο, καὶ στὰ παιδιά της.

*Αριθ. 57. Τὸ μετόχι του στὸν Ἅγ. Νικόλαο τὸ Χωστὸ μὲ τὴν ἐκκλησία, τὰ κελιά καὶ κάθε ἄλλο δικαίωμά του, ἐλεύθερο καὶ ἀπαλλαγμένο ἀπὸ φεουδαλικὴ ὑποχρέωση, ἀφίνει, μαζί μὲ τὸν κήπο στὸ Μακρυτοῖχο στὸ μοναστήρι τῶν καλογραιῶν τῆς Ἁγ. Κατερίνας, μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ κάμουν καλὸ γιὰ τὴν ψυχὴ του, ὅπως πῶ ἀναλυτικὸ ἀναφέρεται.

πηγαίνει καὶ νὰ καταλήγει στὸν ἐκλαμπρότατο ἀδελφὸ μου κ. Πιέρο, νὰ τὸ καρπώνεται καὶ νὰ τὸ ἐκμεταλλεύεται ὅλο τὸν καιρὸ τῆς ζωῆς του. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸν νὰ δοθεῖ στὴν ἀνεψιά μου Κορνάρολα, κόρη τοῦ κ. Καβαλιέρου καὶ στὰ παιδιά της. Καὶ ἂν ὁ κ. Πιέρο δὲν θὰ εἶναι ζωντανὸς ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ποὺ λέγω παραπάνω, οἱ περιουσίες αὐτὲς νὰ πηγαίνουν ἀμέσως στὴν παραπάνω ἀνεψιά μου καὶ τὰ παιδιά της. Τὸ μετόχι μου στὸν Ἅγ. Νικόλαο τὸ Χωστὸ⁹⁸ ἢ δηλαδὴ ἐκεῖνο ποὺ βρίσκεται χαμηλὰ κοντὰ στὸν ποταμὸ, τόσο τὰ χωράφια, ὅσο καὶ τὰ δέντρα μὲ τὴν ἐκκλησία καὶ τὰ κελιά, μὲ κάθε δικαίωμά του, ἐλεύθερο καὶ ἀπαλλαγμένο⁹⁹ ἀπὸ κάθε ἐπιβάρυνση, καὶ ὁ κήπος μου στὸ Μακρυτοῖχο, μὲ τὰ δικαιώματά του καὶ μὲ τὰ χωράφια καὶ τὰ δέντρα στὴν ἀπέναντι μεριὰ τοῦ ποταμοῦ, μὲ τὰ ἀρχικά του νερὰ καὶ μὲ κεῖνα ποὺ ἀγόρασα ἔπειτα ἀπὸ διάφορους, νὰ πηγαίνουν, τὸν καιρὸ ποὺ εἶπα, στὸ παραπάνω μοναστήρι τῆς Ἁγ. Κατερίνας τῶν Καλογραιῶν. Καὶ ἂν μπορέσουν νὰ πάρουν ἄδεια ἀπὸ τὴ Γαληνότητι της, (τὴν Κυβέρνηση), πράγμα ποὺ δὲν ἀμφιβάλλω, γιὰ νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ διατηροῦν τὰ ἀκίνητα αὐτά, γιὰ τὸ καλὸ τῶν εὐγενῶν ἐκείνων γυναικῶν—ποὺ εἶναι αἷμα τῶν εὐγενῶν τῆς Γαληνότητάς της—καὶ τὸ μοναστήρι τους

107r tener in perpetuo, senza poterli | alienar, mà ben affittar,
 altram(en)te se tal gratia | non le sarà concessa, si debbia-
 no essi stabili | uender all' incanto pub(li)co, et in quel pre-
 tio magg(io)re | che si potrà hauere per li s(igno)ri suoi pro-
 curatori, et | il tratto procurar, che si metta di tempo in
 tempo, | et si dia in loco sicuro donde possano conseguir |
 qualche utile annualm(en)te, con il cons(ens)o sempre, et |
 auth(orit)à di mons(igno)r Ill(ustrissi)mo Arciuescouo, ò suo
 Vicario | procurando di conseruarsi sempre il capitale, |
 essendo obligate esse Reuer(endissim)e monache far dir una
 | messa alla settimana in perpetuo in d(ett)a chiesa | per
 l' anima mia, et di tutti li miei parenti, amici | et benefat-
 tori, et comprar l' oglio, che si consuma | in detta chiesa,
 per la lampada, che arde continuam(en)te | auanti il sant(issi-
 si)mo Sacram(en)to, et di più nel dì della | commemoration
 di diffonti ogn' anno debbano | metter doi torzetti¹⁰⁰ auanti
 esso sant(ississimo) Sacram(en)to, | impizzandoli al uespero, et
 alla messa, et facen | doli commemorare, alle q(ual)i cose

προικιστεῖ ἀπὸ τὴν ὑψηλότητά της, τότε νὰ μπορούν νὰ τὰ
 κρατήσουν παντοινά, δίχως νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ τὰ
 πουλήσουν, ἀλλὰ μονάχα νὰ τὰ ἐνοικιάζουν σὲ ἄλλους. Μὰ ἂν
 δὲ τοὺς παραχωρηθεῖ μιὰ τέτια χάρη, τὰ ἀκίνητα αὐτὰ νὰ πουλη-
 θοῦν σὲ δημόσιο πλειστηριασμὸ καὶ στὴ μεγαλύτερη τιμὴ ποῦ
 θὰ μπορέσουν νὰ βροῦν οἱ κ. κ. Ἐπίτροποι του (τοῦ μοναστη-
 ριοῦ). Τὸ προῖον τοῦ πλειστηριασμοῦ νὰ φροντίσουν νὰ τοπο-
 θετηθεῖ σὲ μέρος ἀσφαλισμένο, γιὰ νὰ μπορούν νὰ παίρνουν κά-
 ποιο κέρδος κάθε χρόνο, πάντοτε μὲ τὴ συμβουλὴ καὶ τὴν ἔξου-
 σιοδότηση τοῦ ἐκλαμπρότατου καὶ πανιερότατου Ἀρχιεπίσκοπου,
 ἢ τοῦ τοποτηρητοῦ του, καὶ νὰ φροντίζουν ἀκόμα νὰ διατηροῦν
 πάντοτε τὸ κεφάλαιο, μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ κάνουν οἱ σεβάσιμες
 ἐκεῖνες Μοναχὲς μιὰ λειτουργιὰ κάθε ἐβδομάδα, παντοινά, στὴν
 ἐκκλησία αὐτή, γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ τὴν ψυχὴ ὄλων τῶν συγ-
 γενῶν, φίλων καὶ εὐεργετῶν μου, καὶ νὰ ἀγοράζουν τὸ λάδι ποῦ
 ἐξοδεύεται στὴν ἐκκλησία αὐτή, στὸ καντήλι ποῦ ἀνάβει συνεχῶς
 μπροστὰ στὰ ἄχραντα μυστήρια. Ἀκόμη, τὴν ἡμέρα τῆς μνήμης
 τῶν νεκρῶν, κάθε χρόνο, πρέπει νὰ βάζουν δυὸ κηροπήγια (τόρ-
 τσες)¹⁰⁰ μπροστὰ στὰ ἄχραντα μυστήρια, ἀνάβοντάς τα τὸν ἑσπε-
 ρινὸ καὶ τὴ λειτουργιὰ καὶ μνημονεύοντάς τους. Ἄν τὰ παρα-
 λείψουν αὐτὰ νὰ δώσουν λόγο στὸ Θεό.

No 58. Il suo Casal da Trapsanò lo lascia à suoi fratelli generalmente, et doppio di essi che uadino nelli suoi heredi, come più diffusamente si legge.

mancando | debbano render conto al s(igno)r Dio. Il mio Casal | ueram(en)te de trapsanò, con tutte le sue ragg(ion)i, et | giurisd(itio)ni inclusi li terreni pred(ett)i di liuada rite | nuti dalla pred(ett)a portion de sofforus, che già hò | dato, et cesso al sud(dett)o s(igno)r Vincenzo mio fr(ate)llo, et col suo | carico della guarnigg(ion)e, et legati di form(en)to in | perpetuo lasciati sopra di esso, per questo mio testam(en)to, et anco inclusi li terreni per me com | prati dal pub(bli)co incanto dalli beni confiscati de | michielin Varsani ¹⁰¹, et hauuti per conto de miei | cred(itor)i della giurisd(itio)n de sofforus, app(resso?) li pred(ett)i | di liuada, 107v quali pagano al sud(dett)o s(igno)r Vincenzo mio | fr(ate)llo form(en)to m(isu)re quindesi raso ¹⁰² all' anno de liuello, | essendo della portion pred(ett)a a Suigià data poi del | s(igno)r Corner Borgognon uoglio, che in d(ett)o tempo dopò | la uita della sud(dett)a mia consorte, et che handrà | dà cessar il tempo della cassa, come hò ordinato | di sopra, sia diuiso in tre parti, l' una uada al sud(dett)o | s(igno)r Cau(allie)r mio fr(ate)llo, et non essendo, ò mancando lui | uada in Zuan franceschetto suo nepote fig(li)o del q(uondam) | Giacomo, ouer suoi fig(li)li. I, ' altro terzo uada al so-

*Αριθ. 58. Τὸ χωριὸ του Θραψανὸ τὸ ἀφίνει στ' ἀδέρφια του γενικά και ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ νὰ πηγαίνει στους κληρονόμους τους, ὅπως ἀναλυτικότερα ἀναφέρεται.

Τὸ χωριὸ μου Θραψανὸ, μὲ ὅλα του τὰ δικαιώματα και τὰ ἔνδικα μέσα, μαζί και τὰ παραπάνω χωράφια τῆς Λιβιάδας, τὰ κρατημένα ἀπὸ τὴν παραπάνω μερίδα τῶν Ζωφόρων, ποὺ ἔχω ἤδη δώσει και παραχωρήσει στὸν παραπάνω ἀδελφὸ μου κ. Βιτσέντζο, μὲ τὴν καβαλαρική τους ὑποχρέωση και τὰ παντοτινὰ κληροδοτήματα σταριοῦ, ποὺ ἀφίνω σὲ βάρος τους μὲ τὴν διαθήκη μου αὐτή, συμπεριλαμβανομένων και τῶν χωραφιῶν, ποὺ ἀγόρασα σὲ δημόσιο πλειστηριασμὸ ἀπὸ τὴν περιουσία τοῦ Μιχελῆ Βαρσάνη ¹⁰¹, ποὺ δημεύτηκε και ποὺ πῆρα γιὰ λογαριασμὸ τῶν πιστωτῶν μου, στὴ ζώνη δικαιοδοσίας Ζωφόρων, μαζί μὲ τὰ παραπάνω χωράφια τῆς Λιβιάδας, ποὺ πληρώνουν λιβέλο στὸν ἀδελφὸ μου κ. Βιτσέντζο στὰρι μουζούρια δεκαπέντε ράζο ¹⁰² τὸ χρόνο, ποὺ εἶναι στὴν παραπάνω μερίδα στὴ Σφηγγιά, ποὺ δόθηκε ἔπειτα στὸν κ. Κορνὲρ Μποργκονιόν, θέλω, μετὰ τὸ θάνατο τῆς παραπάνω συζύγου μου, ὁπότε θὰ πάψει ἡ κάσα, ὅπως ὄρισα παραπάνω, νὰ μοιραστοῦν σὲ τρεῖς μερίδες. Ἡ μιὰ νὰ πάει στὸν ἀδελφὸ μου κ. Καβαλιέρο και ἂν δὲν ὑπάρχει ἐκεῖνος νὰ πάει στὸν Τζουάνε Φραντσεσκέτο, τὸν ἀνεψιὸ του, γιὸ τοῦ μακαρίτη

p(radett)o | s(igno)r Vincenzo altro mio fr(ate)llo, et se lui non fosse, ò mancasse | uada alla sua fig(lio)la catheruzza, et mia nepote, | et mancando ambi duo, uadi, et peruenga in detto | Zuan franceschetto, ouero alli suoi fig(lio)li maschi. L' altro terzo uada in Bernardin mio nepote, | et se lui non sarà, ouero se morirà, et non hauerà | fig(lio)li uada nel pred(ett)o Zuan franceschetto, ma essendo | suoi fig(lio)li, cioè di esso Bernardin, sia di essi suoi | fig(lio)li. Item lasso à m. Nicolò, et m. Zuane Querini | del q(uondam) s(igno)r Polo tutto quello mi dieno dar per l' | anima mia. Item lasso à m. Piero mangaffuri¹⁰⁸ | nod(ar)o ip(erpe)ri 100, et à m. Zorzi Papastefanopulo nod(ar)o | altri ip(erpe)ri 100, perche preghino Dio, per me. Item lasso | al sud(dett)o s(igno)r Vincenzo mio fr(ate)llo il fornim(en)to di cam(er)a di | damasco pauonazzo, et le quatro casse indorati, che | sono nella cam(er)a grande di sopra, per accompa | gnarle con le altre duo, che gli hò dato, et le sie | carieghe de ueludo rosato, et li sei scagni¹⁰⁴ dorati | et il fannò¹⁰⁵ dorato

Τζάκομο, ἢ στὰ παιδιά του. Τὸ ἄλλο τρίτο νὰ πάει στὸν ἄλλον ἀδελφὸ μου κ. Βιτσέντζο, καὶ ἂν αὐτὸς δὲν θὰ ζῆ, ἢ θὰ λείπει, νὰ πάει στὴν κόρη του καὶ ἀνεψιά μου Κατεροῦτσα. *Αν λείψουν καὶ οἱ δυὸ νὰ πηγαίνει στὸν παραπάνω Τζουὰν Φραντσεσκέτο ἢ στ' ἀρσενικά παιδιά του. Τὸ ἄλλο τρίτο νὰ πηγαίνει στὸν Μπερναντίν, τὸν ἀνεψιὸ μου· καὶ ἂν ἐκεῖνος δὲν θὰ ὑπάρχει ἢ ἂν πεθάνει καὶ δὲν ἔχει παιδιά, νὰ πηγαίνει στὸν παραπάνω Τζουὰν Φραντσεσκέτο. *Αλλά, ἂν ὑπάρχουν παιδιά, δηλαδὴ τοῦ Μπερναντίν αὐτοῦ, ἄς εἶναι αὐτῶν τῶν παιδιῶν.

*Αφίνω στὸν κύρ Νικολὸ καὶ τὸν κύρ Τζουάνε Κουερίνι τοῦ ποτὲ Πόλο ὅλο ἐκεῖνο ποὺ ὀφείλουν νὰ μοῦ δώσουν, γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

*Αφίνω στὸν κύρ Πέτρο Μαγκαφούρη¹⁰⁸, συμβολαιογράφο, ὑπέρπυρα 100 καὶ στὸν κύρ Τζώρτζη Παπαστεφανόπουλο, συμβολαιογράφο, ἄλλα 100 ὑπέρπυρα, γιὰ νὰ παρακαλοῦν τὸ Θεὸ γιὰ μένα.

*Αφίνω στὸν παραπάνω ἀδελφὸ μου κ. Βιτσέντζο, τὴν οἰκοσκευὴ τοῦ δωματίου, τοῦ ἐπιπλωμένου μὲ μενεξεδένια δαμασκηνά, καὶ τὶς τέσσερις ἐπιχρυσωμένες κασέλες, ποὺ εἶναι μέσα στὴν ἐπάνω μεγάλη κάμαρα, γιὰ νὰ τὶς ἐνώσει μαζί μὲ τὶς ἄλλες δυὸ ποὺ τοῦ ἔχω δώσει, καὶ τὶς ἔξι καρέκλες μὲ βελουῖδο τριανταφυλ-

No 59. Lassa al s(igno)r Nicolò, et Zuane Querini del q(uondam) sig(nor) Polo tutto quello che le deuono dare per l' anima sua.

No 60. lassa a m. Piero Mangafuri nodaro ip(erpe)ri 100. A m. Zorzi Papastefanopulo pur nod(a)ro altri ip(erpe)ri 100.

No 61. Item lassa al s(igno)r Vic(enz)o suo fr(ate)llo il fornimento da camera di Dam(as)co pauonazzo, et 4: casse do-

*Αριθ. 59. *Αφίνει γιὰ τὴν ψυχὴ του στοὺς κ. κ. Νικόλαο καὶ *Ιωάννη Κουερίνι τοῦ ποτὲ Πόλο ὅλα ὅσα ὀφείλουν νὰ τοῦ δώσουν.

*Αριθ. 60. *Αφίνει στὸ συμβολαιογράφο Πέτρο Μαγκαφούρη, ὑπέρπ. 100. Στὸ μισὲρ Τζώρτζη Παπαστεφανόπουλο, ἐπίσης συμβολαιογράφο, ἄλλα ὑπέρπυρα 100.

*Αριθ. 61. *Αφίνει ἐπίσης στὸν ἀδελφὸ του κ. Βιτσέντζο τὴν οἰκοσκευὴ τοῦ δωματίου μὲ τὰ μενεξεδένια δαμασκηνά, 4 κασέλες ἐπιχρυσωμένες, ἔξι καρέ-

rate, et sei carieghe di ueludo rosato et sei scagni dorati, et il fano dorato del portico, et un cauallo.

No 62. Lassa al s(igno)r Ber(nar)do suo Nepote un fornimento di camera de damaschetti cremesini et uerdi co(n) suo pauion et tornaletto dell' istesso a la cariola de noghera intacado 4: cassoni indorati, sei carieghe di ueludo, sei scagni dorati li quadri et pitture che sono nel portico et 4: tapedi moschetti.

κλες με βελουδο τριανταφυλλί, ἔξι σκαμνιά ἐπίχρυσσα, τὸ ἐπίχρυσσο φανάρι τοῦ πορτέγου καὶ ἓνα ἄλογο.

*Αριθ. 62. Ἀφίνει στὸν ἀνεψιὸ του κ. Μπερνάντο, τήνοικοσκευὴ τοῦ δωματίου μετὰ τὰ κόκκινα καὶ πράσινα δαμασκηνά, τὸ ὅμοιο καρυδένιο κρεβάτι μετὰ οὐρανὸ ἀλλὰ καριόλα, 4 κασέλες ἐπίχρυσες, ἔξι καρέκλες βελουδένιες, ἔξι σκαμνιά ἐπίχρυσσα, τὰ κάδρα καὶ τοὺς πίνακες ζωγραφικῆς, πού εἶναι στὸ πόρτεγο καὶ 4 ταπέτα μουσκέτα.

del portico¹⁰⁶. Di più gli lasso | il cauallo scritto, per la 108r
guarnison¹⁰⁷ delli Casali | trapsanò, et sofforus, essendo oblig(at)o mostrarlo¹⁰⁸ | per tutti doi essi Casali fino, che esso Cauallo | uiua, douendo dalla mia posta traslatarlo, | et tuor sopra di se li caratti scritti per la guar | nison del Casal Vutes, essendo trà di noi stata | reuocata la permutatione, et ritornata la d(ett)a | portion di Vutes à lui, et quella di Voni à me, | come appar nelli atti del sud(dett)o Papasteffanop(u)lo | nod(ar)o. Item lasso à Bernard(in) mio nepote pred(ett)o | l' altro fornim(en)to di cam(er)a di damaschetti di color | cremesino, et uerde col pauion, et tornaletto | dell' istesso damaschetto, et la littiera, ouer | cariola di noghera intagliata, ch' è nella cam(er)a picciola, et li quatro cassoni indorati, che son | nella camera grande, et sie carieghe di ueludo, | le quatro rosse, et le duo nanzate, et sie scagni | indorati, et li quadri, et pitture, che tengo nel | portico, eccetto l' imagine alla greca della s(antissi)ma | Trinità col fornimento indorato, la qual resti

λι καὶ τὰ ἔξι ἐπίχρυσσα σκαμνιά¹⁰⁴ καὶ τὸ ἐπίχρυσσο φανάρι¹⁰⁵ τοῦ πορτέγου¹⁰⁶ τοῦ ἀφίνω ἀκόμη τὸ ἄλογο ποὺ εἶναι γραμμένο γιὰ τὴν γκαρνιζὸν¹⁰⁷ τῶν χωριῶν Θρασηανὸ καὶ Ζωφόροι, μετὰ τὴν ὑποχρέωση νὰ τὸ παρουσιάζει στὶς μύστρες¹⁰⁸ καὶ γιὰ τὰ δυὸ αὐτὰ χωριά, ὥσπου νὰ ζῆ τὸ ἄλογο αὐτό· νὰ τὸ μεταγράψει ἀπὸ τὸ ὄνομά μου στὸ δικό του, καὶ νὰ εὐθύνεται αὐτὸς γιὰ τὰ καράτια, τὰ γραμμένα στὴ γκαρνιζὸν τοῦ χωριοῦ Βοῦτες, ἀφοῦ συμφωνήσαμε καὶ ἀνακλήθηκε ἡ ἀνταλλαγὴ καὶ ξαναπῆρε ἐκεῖνος τὴν παραπάνω μερίδα τοῦ χωριοῦ Βοῦτες καὶ ἐγὼ τὴ μερίδα τῆς Βόνης, ὅπως φαίνεται στὰ συμβόλαια τοῦ παραπάνω συμβολαιογράφου Παπαστεφανόπουλου.

Ἀφίνω στὸν παραπάνω ἀνεψιὸ μου Μπερναντὶν τὴν ἄλλη οἰκοσκευὴ τῆς κάμερας τῶν κρεμεζὶ καὶ πράσινων δαμασκηνῶν μετὰ οὐρανὸ καὶ κρεβατιόγυρο ἀπὸ τὸ ἴδιο δαμασκηνὸ καὶ τὸ σκαλιστὸ καρυδένιο κρεβάτι ἢ καριόλα, ποὺ εἶναι στὸ μικρὸ δωμάτιο, καὶ τὶς τέσσερις μεγάλες ἐπίχρυσες κασέλες, ποὺ εἶναι στὴ μεγάλη κάμερα, ἔξι καρέκλες βελουδένιες, τέσσερις κόκκινες καὶ δυὸ πορτακαλί, ἔξι σκαμνιά ἐπίχρυσσα, τὰ κάδρα καὶ τοὺς πίνακες ζωγραφικῆς ποὺ ἔχω στὸ πόρτεγο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδας, τὴ ζωγραφισμένη κατὰ τὸν ἐλληνικὸ τρόπο, μετὰ ἐπίχρυσωμένο πλαίσιο, ποὺ πρέπει νὰ μείνει στὸ σπιτί.

| in casa, et gli lasso anco li quatro tapedi, ouer(?) | mo-
schette per li pred(ett)i cassoni; et al s(igno)r piero mio |
fr(ate)llo lasso li tre pezzi di spaliera à brocca | et il for-
nim(en)to di cuori d' oro¹⁰⁹ i più noui, che | hanno il fondi
rosso, et al sud(dett)o Z. franceschetto | lasso le spaliere,
ouero razzi à figure pezzi | sei con l' arma foscarina¹¹⁰, for-
nim(en)to della Cam(er)a, | ch' io dormo, et medesmam(en)-
te il fornim(en)to di cori | d' oro alti di detta cam(er)a, et
le sei casse | indorate con la littiera di ferro indorata et |
108v il pauion de seda giallo col suo uaso¹¹¹, e tornaletto | et la
coltra di samito¹¹² di seda di color dorato, et | li sei tapedi
camiscasà¹¹³ delle casse tutti tenuti | in detta cam(er)a, con
questo, che la mia consorte | pred(ett)a debba hauer essi
fornim(en)ti tutti di detta | cam(er)a per tutta la sua uita,
et le ordino, et | la prego, et la commando se posso, che
non la | debba disfornire, ma hauerla fornita cosi di | inuer-
no, come d' està, et si come io la teniua, | et questo per
amor mio, per hauer questa com | modità. come la merita,
et non preterir in modo | alcuno questa mia uolontà, si co-
me mi ha obe | dito in uita, essendo scusata app(ress)o

No 63. Al s(igno)r Pie-
tro suo f(ate)llo lassa tre
pezzi di spalliere à bro-
cha un fornimento de cu-
ori d' oro.

No 64. Al s(igno)r Z.
franceschetto suo nepote,
lassa sei pezzi di spalie-
re ò razzi à figure un
fornimento di cuori d'o-
ro, sei casse indorate, et
lettiera di ferro dorata,
pauion di seda zalo con
sua coltra e tornaletto,
et sei tapedi cimiscasa-
di.

Τοῦ ἀφίνω ἀκόμη τέσσερα ταπέτα ἢ μωσκέτα, γιὰ τὶς παραπά-
νω κασέλες. Καὶ στὸν ἀδελφό μου κ. Πιέρο ἀφίνω τὰ τρία κομ-
μάτια ὀπλοθῆκες μὲ πουλίες, καὶ τὴν οἰκοσκευὴ μὲ τὰ ἐπιχρυσω-
μένα δέρματα¹⁰⁹, τὰ πιδ καινούργια, πού ἔχουν τὸ φόντο κόκκινο.
Στὸν παραπάνω Τζ. Φραντισκέτο ἀφίνω, τὶς ὀπλοθῆκες ἢ ρά-
τσους μὲ τὶς φιγοῦρες, τεμάχια ἔξι, μὲ τὸ οἰκόσημο τοῦ Φοσκαρί-
νι¹¹⁰, ἔπιπλα τοῦ δωματίου πού κοιμοῦμαι. Ἐπίσης τὰ ἔπιπλα
μὲ τὰ μεγάλα ἐπιχρυσωμένα δέρματα τοῦ παραπάνω δωματίου καὶ
τὶς ἔξι ἐπιχρυσωμένες κασέλες μὲ τὸ σιδερένιο ἐπίχρυσο κρεβάτι
καὶ τὸν κίτρινο μεταξωτὸ οὐρανὸ μὲ τὸ πλαίσιό¹¹¹ του, καὶ τὸν
κρεβατόγυρο, καὶ τὴν ἐξάμιτη¹¹² χρυσαφτὰ μεταξωτὴ κουβέρτα, καὶ
τὰ ἔξι ταπέτα camiscasà¹¹³ γιὰ τὶς κασέλες, πνὺ βρίσκονται ὅλα
στὸ παραπάνω δωμάτιο, μὲ τὴν προϋπόθεση νὰ ἔχει ἡ παραπάνω
σύζυγός μου ὅλα τὰ πράγματα τῆς κάμερας αὐτῆς ὥσπου νὰ ζῆ.
Τῆς παραγγέλλω, τὴν παρακαλῶ καί, ἂν μοῦ ἐπιτρέπεται, τὴν δι-
ατάσσω, νὰ μὴν ξεγυμνώσει τὴν κάμερα αὐτῆ, παρὰ νὰ μένουν
ἐκεῖ ὅλα, τόσο τὸ χειμῶνα ὅσο καὶ τὸ καλοκαίρι, ὅπως ἐγὼ τὰ
διατηροῦσα· καὶ αὐτὸ γιὰ χατίρι μου, γιὰ νὰ ἔχει αὐτὴ τὴν ἀνε-
ση, ὅπως τῆς ἀξίζει· νὰ μὴν παραλείψει μὲ κανένα τρόπο τὴ θέ-

*Αριθ. 63. Στὸν κ. Πέτρο,
τὸν ἀδελφό του, ἀφίνει
τρία κομμάτια ὀπλοθῆκες
μὲ πουλίες, μὴ οἰκοσκευὴ
μὲ ἐπίχρυσα δέρματα.

*Αριθ. 64. Στὸν κ. Τζουά-
νε Φραντισκέτο, ἀνεψιό
του ἀφίνει ἕξι κομμάτια ὀ-
πλοθῆκες ἢ ράτσους μὲ πα-
ραστάσεις, μὴ οἰκοσκευὴ
μὲ ἐπίχρυσα δέρματα, ἕξι
κασέλες ἐπιχρυσωμένες, τὸ
σιδερένιο ἐπίχρυσο κρεβά-
τι μὲ κίτρινο μετάξινο οὐ-
ρανὸ, μὲ τὴν κουβέρτα καὶ
τὸν κρεβατόγυρό του, καὶ
ἕξι ταπέτα cimiscasadi.

di ogn' uno | per esser così l' ordine mio, che mi pare, che | ciò facendo darà gran sodisfatt(ion)e all' anima mia | e torno a pregarla, et commandargli di nouo, | che non faccia altram(en)te, et dopò la sua morte | habbia dette robbe, et fornim(en)ti di essa cam(er)a il sud(dett)o | franceschetto, ouer suoi fig(lio)li, et non essendo essi | in quel tempo, che Dio non uoglia, uadano à | Nicoletto Zen fig(lio)lo de Isabetta mia nepote.

Andrea Cornaro fò de sier Giacomo di mia propria | mano sottoscriuo, et affermo quanto di s(opr)a si con | tiene.

No 65. Al s(igno)r C(a-uallie)r suo fratello lassa sei carieghe di ueludo, scagnio dorato da lauar le man un cuoro di bufalo, un tapedo persian con seda et oro che sono tutti li fornimenti della camera grande, et tutte le pitture et immagini che sono in d(ett)a camera insieme con li scagni dorati.

No 66. lassa al s(igno)r Marcant(oni)o Fosca(rini)

Al s(igno)r Cau(allie)r mio fr(ate)llo lasso le sie cariehge indorate | di ueludo cremesin le grande, et il scagno tondo | lauorato grande, col piede, ouer uaso indorato | ch'è nella cam(er)a grande pred(ett)a et il cuoro di buffalo, | et il tapedo persian con seda, et oro, et tutti li | quadri, pitture. et imagini, che tengo in d(ett)a camera | et gli altri sei scagni indorati. Item lasso al s(igno)r mar | chetto fosca- 109r
rini mio nepote le dodeci Alabarde ¹¹⁴ | et tutte le rotelle ¹¹⁵,

λησή μου αυτή, όπως με υπάκουε στη ζωή, δικαιολογούμενη στον καθένα ότι τέτια είναι η εντολή μου· μου φαίνεται πως κάνοντας αυτό θα δώσει μεγάλη ανακούφιση στη ψυχή μου· γι αυτό την ξαναπαρακαλώ και της συνιστώ και πάλι να μην κάμει διαφορετικά. “Υστερα από το θάνατό της τα πράγματα αυτά να τα πάρει ο παραπάνω Φραντσεσκέτο ή τα παιδιά του, και αν δεν ζούν εκείνο τον καιρό, που ο Θεός να μην το θελήσει, να πηγαίνουν στο Νικολέτο Τζέν, γιού της άνεψιάς μου Ίσαμπέτας.

Ἄνδρέας Κορνάρος τοῦ ποτὲ Τζάκομο, μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέρι ὑπογράφω καὶ βεβαιῶν ὅ,τι παραπάνω περιέχεται.

Στὸν ἀδελφὸ μου κ. Καβαλιέρο, ἀφίνω τὶς ἑξι ἐπιχρυσωμένες μεγάλες καρέκλες μὲ βελουδο κρεμεζί, καὶ τὸ μεγάλο σκαλιστὸ στορογγυλὸ σκαμνί, μὲ τὸ ἐπίχρυσο πόδι ἢ βάζο, ποὺ εἶναι στὴν παραπάνω μεγάλη αἴθουσα, τὸ δέρμα τοῦ βουβαλοῦ καὶ τὸ περσικὸ χαλί τὸ καμωμένο μὲ μετάξι καὶ χρυσάφι ὅπως καὶ ὅλα τὰ κάδρα, τὶς ζωγραφικὲς καὶ τὶς εἰκόνες ποὺ ἔχω στὴν παραπάνω κάμερα καὶ τὰ ἄλλα ἑξι ἐπίχρυστα σκαμνιά.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸν ἀνεψιὸ μου κ. Μαρκέτο Φοσκαρίνι, τὶς δώδεκα ἀλαμπάρντες ¹¹⁴ καὶ ὅλες τὶς μικρὲς ἀσπίδες ¹¹⁵ ποὺ ἔχω

*Αριθ. 65. Στὸν κ. Καβαλιέρο, ἀδελφὸ του, ἀφίνει ἕξι καρέκλες βελουδένιες, σκαμνί ἐπίχρυσο γιὰ τὸ πλύσιμο τῶν χειρῶν, ἓνα δέρμα βουβαλοῦ ἓνα ταπέτο περσικὸ μὲ μετάξι καὶ χρυσάφι, ποὺ εἶναι ὅλα ἐπίπλωση τοῦ μεγάλου δωματίου καὶ ὅλους τοὺς πίνακες τῆς ζωγραφικῆς καὶ τὶς εἰκόνες ποὺ εἶναι στὸ ἴδιο δωμάτιο, μαζί μὲ τὰ ἐπίχρυστα σκαμνιά.

*Αριθ. 66. Ἀφίνει στὸν κ. Μαρκαντώνιο Φοσκαρίνι,

che tengo nel portico, et il scudo | turchesco, per segno d' amore. Item la imagine | picciola, con le portelle detta in greco | sfaglistari¹¹⁶ | et quella delle lettere IHS con pitture dentro esse | lettere, che tengo nella mia camera, tutte duo esse | imagini cose pretiose, per pittura greca siano man | date quanto prima a Ven(ezi)a con la testa di marmo | che hò nel mio studio all' Ill(ustrissi)mo s(igno)r Aluise Zorzi | n(ost)ro p(ad)rone per un picciol segno della mia antica | seruitù, et osseruanza, et questa cura part(icolarmen)te lasso | al s(igno)r Cau(allie)r mio fr(ate)llo d' inuiarglieli per sicura mano. | Item dico hauer hauuto nelle mie mani ip(erpe)ri mille | come depositario, che sono il tratto d' un leofitto à Girap(etr)a lasciato per legato dalla q(uondam) s(igno)ra Pellegrina | Bon alla s(igno)ra orsina negrisola¹¹⁷, et da lei uend(ut)o per | inuestir il danaro, per altro stabile, per la libertà | concessale nel testam(en)to di douer dopo la morte di | essa s(igno)ra orsina peruenir nel monast(eri)o di S. Piero, il | qual dan(ar)o non hauendo trouato da inuestir, et | facendogli bisogno glieli hò dati, per accommodar | suoi negotij, et mi fece riceuer di sua

στο πρότεγο και την άσπίδα την τούρκικη, για σημάδι αγάπης.

Ἐπίσης ἡ μικρὴ εἰκόνα μὲ τις πορτέλες, πού λέγεται στὰ ἑλληνικὰ σφαλιχάρι¹¹⁶, κι ἐκεῖνη μὲ τὰ γράμματα IHS, μὲ ζωγραφιὲς μέσα σ' αὐτὰ τὰ γράμματα, πού ἔχω μέσα στὴν κάμερά μου, πολύτιμα πράγματα κι οἱ δυὸ αὐτὲς εἰκόνες γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ζωγραφικὴ, νὰ σταλοῦν τὸ ταχύτερο στὴ Βενετία μὲ τὸ μαρμάρينو κεφάλι πού ἔχω στὸ γραφεῖο μου, στὸν ἐκλαμπρότατο ἀφέντη μας κ. Ἀλβίτζε Τζώρτζη, σὰν μικρὸ σημάδι τῆς παλιᾶς μου ὑπηρεσίας καὶ τοῦ σεβασμοῦ. Τὴ φροντίδα αὐτὴ, νὰ τοῦ τὰ στείλῃ μὲ ἀσφάλεια, τὴν ἀφίνω ἰδιαίτερα στὸν ἀδελφό μου κ. Καβαλιέρο.

Δηλώνω ἀκόμη ὅτι πῆρα στὰ χέρια μου σὰν θεματοφύλακας, χίλια ὑπέρπυρα, ἀντίτιμο ἑνὸς λιόφυτου στὴ Γεράπετρα πού ἄφισε σὰν κληροδότημα ἡ μακαρίτισσα κ. Πελεγκρίνα Μπὸν στὴν κ. Ὁρσίνα Νεγκρίσολα¹¹⁷. Τὸ λιόφυτο αὐτὸ πουλήθηκε ἀπὸ κείνη, γιὰ νὰ ἀγοράσει μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ ἓνα ἄλλο ἀκίνητο, δικαίωμα πού τῆς εἶχε παραχωρηθεῖ στὴ διαθήκη, μὲ τὴν ὑποχρέωση, ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς ἴδιας κυρίας Ὁρσίνας, νὰ περιέρχεται στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγ. Πέτρου. Τὰ χρήματα ἐκεῖνα δὲν βρῆκα νὰ τὰ ἐπενδύσω κι ἐπειδὴ τῆς ἔκαναν ἀνάγκη τῆς τὰ ἔδωσα, γιὰ

suo nepote le allabarde rodelle, et scudo Turchesco che tiene nel portico.

No 67. Due immagini greche che teneua nella sua camera, cose pretiose eccellentissime, et una testa di marmo che si troua nel suo studio lassa all' Ill(ustrissi)mo s(igno)r Aluise Zorzi Proued(it)o.

ἀνεπιό του, τίς δώδεκα ἀλαμπάρνες, τίς μικρὲς ἀσπίδες, καὶ τὴν ἀσπίδα τὴν τούρκικη πού ἔχει στὸ πρότεγο.

Ἀριθ. 67. Δυὸ εἰκόνες ἑλληνικὲς πού διατηροῦσε στὸ δωμάτιό του, πράγματα πολύτιμα, ἐξάισια καὶ μιὰ μαρμάρινη κεφαλὴ πού βρῖσκεται στὸ γραφεῖο του. ἀφίνει στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Ἀλβίτζε Τζώρτζη, Προβλεπτή.

No 68. Lassa alla s(igno)ra orsina negrisola ip(er)pe)ri n.o 1000 una salliera d' argento uenti pecore, 30 pezzi di maiolica, et 30 di peltre.

mano, hora | ueram(en)te lascio à d(ett)a s(igno)ra Orsina essi ip(er)pe)ri mille, perche | si ricordi di me nelle sue orationi, douendo quelli | esser pagati al d(ett)o monast(eri)o dopò la sua morte giusta | la cond(itio)ne del pred(ett)o testam(en)to, et siano dati dalli dan(ar)i | della cassa, che dico douersi tenere si come si pagherano | gli altri legati, et se in questo mentre essa s(igno)ra | orsina trouasse dà inuestirgli in qualche fondi | sicuro, per poter in uita sua conseguir qualche | intrada, si debbiano dare, ma però con l' interue(n)to | et consenso delli Padri di detto monast(eri)o, et con | termination ¹¹⁸ di s(igno)ri, facendosi cautione alla mia | commissaria, et heredità si che in ogni tempo sia | quieta, et prego essa s(igno)ra orsina, che mentre potria | non manchi di uisita, et di consolat(ion)e à mia con- | sorte la quale hauendola sempre amata so, che | ancor essa le darà segno del suo amore. Di più | lasso à essa s(igno)ra Negrisola l' una saliera d' argento | lauorata co i piedi bassi, et 20 pecore dalli ani | mali, che mi tengono à Pediaa à chieffalopirojtj ¹¹⁹ | che siano elette, e trenta pez-

109v

Αριθ. 68. Ἀφίνει στὴν κ. Ὁρσίνα Νεγκρίσολα ὑπέροπυρα 1000, μιὰ σαλιέρα ἀσημένια, εἴκοσι πρόβατα, 30 κομμάτια μαγιόλικα καὶ 30 πιάτα γανωμένα.

νὰ διευκολύνω τὶς δουλειές της. Ἐκείνη μοῦ τὰ ἐπέστρεψε μὲ τὸ χέρι της. Τώρα ἀφίνω τὰ χίλια αὐτὰ ὑπέροπυρα στὴν παραπάνω κ. Ὁρσίνα, γιὰ νὰ μὲ θυμάται στὶς προσευχές της. Τὰ χρήματα αὐτὰ νὰ δοθοῦν, μετὰ τὸ θάνατό της, στὸ παραπάνω μοναστήρι, σύμφωνα μὲ τὸν ὄρο τῆς διαθήκης ποὺ ἀναφέρω πῶς πάνω. Τὸ ποσό αὐτὸ νὰ δοθεῖ ἀπὸ τὰ χρήματα τῆς κάσας ποὺ λέω πῶς πρέπει νὰ τηρεῖται, ὅπως θὰ πληρωθοῦν καὶ τὰ ἄλλα κληροδοτήματα. Ἄν στὸ μεταξὺ ἦ κ. Ὁρσίνα εὔρει νὰ τὰ ἐπενδύσει σὲ καμιά ἀσφαλισμένη ἐργασία, γιὰ νὰ μπορεῖ, ὅσο ζῆ, νὰ ἔχει κάποιο εἰσόδημα, πρέπει νὰ τῆς τὰ δώσουν, μὰ μὲ τὴ συγκατάθεση καὶ τὴν ἔγκριση τῶν Πατέρων τοῦ μοναστηριοῦ αὐτοῦ, καὶ μὲ ἀπόφαση ¹¹⁸ τοῦ Κράτους. Πρέπει ὅμως νὰ δώσουν ἐγγύηση στὴν ἐπιτροπεία καὶ τὴν κληρονομία μου, γιὰ νὰ εἶναι ἐξασφαλισμένη σὲ κάθε περίπτωση. Παρακαλῶ τὴν κ. ἐκείνη Ὁρσίνα, νὰ μὴν παραλείπει, ἐφόσον θὰ μπορεῖ, νὰ ἐπισκέπτεται καὶ νὰ παρηγορεῖ τὴ σύζυγό μου, ἢ ὅποια τὴν ἀγαπᾷ πάντα καὶ εἶμαι βέβαιος πῶς θὰ τῆς δώσει σημάδι τῆς ἀγάπης της. Ἀφίνω ἀκόμη στὴν ἴδια κ. Νεγκρίσολα τὴ μιὰν ἀσημένια σαλιέρα, μὲ σαλισματα καὶ χαμηλὰ πόδια, καὶ 20 πρόβατα, διαλεκτὰ ἀπὸ τὰ ζῶα ποὺ μοῦ φυλάσσουν στὴν Πεδιάδα, στὴν Κεφαλοπύρωτη ¹¹⁹, τριάντα κομ-

zi di magiolica¹²⁰ | bianca, e trenta pezzi di peltre¹²¹ di quelli, che sono | à trapanò. Item lasso alla s(igno)ra Cornarola Zen Ca | marlenga¹²² mia nepote le quatro portiere di | rasetti Zalli, et rossi, li tre tien al p(rese)nte nelle | sue mani, e l' altra è in casa, che gli sia data | ancor essa. A Diana mia nepote lasso il for | nim(en)to de littiera da Cuba¹²³ di rasetti rossi, e Zalli | con gli altri pezzi de rasetti¹²⁴ simili alti, et una | coltra soriana di taffetà rosso, col friso turchino | et sei pironi d' argento, et sei cuchiar massici, sc(hiet) | ti, et dodeci cortelli indorati, et una saliera d' | argento indorata, ch' è fuori à Trapanò, et delli | mille ducati promessigli nelli suoi giugali com | putato quello ho dato al s(igno)r Nicolò muazzo suo | consorte, come per suoi receueri appare, faccia | conto restargli altri ip(erpe)ri 2 m. in circa, li quali se | io non hauerò pagato, come spero, gli debbano | esser pagati sub(it)o in tanti argenti dà esser sti | mati dalli protti¹²⁵, douendo esso s(igno)r Nicolò far caut(ion)e | à miei commissarij d'

No 69. Lassa alla sig(no)ra Cornarola Zen sua nepote quattro portiere di rasetti.

No 70. Alla s(ignor)a Diana sua nepote lassa un fornimento da letto co(n) diuersi altri pezzi de rasetti, una coltra di taffetà rosso, sei prioni (sic) et sei sculier d' argento et dodeci cortelli dorati et una salliera d' argento dorata, et ip(erpe)ri 2 m. che li resta per li d(uca)ti mille promessigli in dotte nelli suoi giugali.

μάτια ἀπὸ μαγιόλικα¹²⁰ ἄσπρη καὶ τριάντα κομμάτια πιάτα γαυμένα¹²¹ ἀπὸ κεῖνα πού βρῖσκονται στὸ Θραψανό.

Ἐπίσης ἀφίνω στὴν ἀνεψιά μου κ. Κορνάρολα Τζέν καμερλένγκα¹²², τὶς τέσσερις κουρτίνες τῆς πόρτας μὲ τὸ κίτρινο καὶ τὸ κόκκινο λεπτὸ ὕφασμα. Οἱ τρεῖς εἶναι τώρα στὰ χέρια της καὶ ἡ ἄλλη εἶναι στὸ σπίτι καὶ πρέπει νὰ τῆς δοθεῖ κι αὐτή. Στὴν ἀνεψιά μου Ντιάνα, ἀφίνω τὰ ροῦχα τοῦ κρεβατιοῦ μὲ τὸν οὐρανό¹²³ ἀπὸ λεπτὸ κίτρινο καὶ κόκκινο ὕφασμα¹²⁴, μὲ τὰ ἄλλα παρόμοια κομμάτια τοῦ λεπτοῦ ὕφασματος καὶ ἓνα κλινοσκέπασμα συριακὸ ἀπὸ κόκκινο ταφτὰ μὲ γαλάζια κεντήματα, ἔξι πηρούνια ἀσημένια, ἔξι σκέτα κουτάλια ὅλο ἀπὸ ἀσήμι, δώδεκα μαχαίρια ἐπιχρυσωμένα, μιὰ σαλιέρα ἀσημένια ἐπιχρυσή, πού βρῖσκεται ἔξω στὸ Θραψανό καὶ τὰ χίλια δουκάτα, πού τῆς ἔχω ὑποσχεθεῖ στὸ γάμο της. Στὸ πσοδὸ αὐτὸ θὰ ὑπολογιστοῦν ἐκεῖνα πού ἔχω δώσει στὸν ἄντρα της, τὸν κ. Νικολὸ Μουάτσο, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς ἀποδείξεις του. Ἄς κάμει λογαριασμὸ καὶ θὰ δεῖ ὅτι τοῦ μένουν ἄλλες δυὸ χιλιάδες ὑπέρπυρα περίπου, τὰ ὅποια, ἂν ἐγὼ δὲν θὰ τοῦ πληρώσω, ὅπως ἐλπίζω, νὰ τοῦ τὰ πληρώσουν ἀμέσως μὲ ἀνάλογα ἀσημικά, πού θὰ ἐκτιμηθοῦν ἀπὸ τοὺς πρωτομαστόρους¹²⁵. Ὅφειλε ὅμως ὁ κ. αὐτὸς Νικολό, νὰ δώσει ἀποδείξεις εἰς τοὺς ἐπιτρόπους μου, ὅτι εἶναι ἱκανοποιημένος.

Ἄριθ. 69. Ἀφίνει στὴν κ. Κορνάρολα Τζέν, ἀνεψιά του, τέσσερις κουρτίνες τῆς πόρτας, μὲ τὸ κίτρινοκόκκινο λεπτὸ ὕφασμα.

Ἄριθ. 70. Στὴν ἀνεψιά του κ. Ντιάνα, ἀφίνει μιὰ ἐπίπλωση κρεβατιοῦ μὲ δι-ἀφορα ἄλλα κομμάτια ὕφασματα, μιὰ κουβέρτα ἀπὸ ταφτὰ κόκκινο, ἔξι πηρούνια καὶ ἔξι κουτάλια ἀσημένια, δώδεκα μαχαίρια ἐπιχρυσά, καὶ μιὰ σαλιέρα ἀσημένια καὶ ὑπέρπυρα 2.000, πού ὑπολείπονται, γιὰ τὰ χίλια δουκάτα, πού τῆς ἔχει ὑποσχεθεῖ σάν προῖκα στὸ γάμο της.

No 71. Se al tempo della sua morte no(n) hauerà saldato il s(igno)r Franc(esc)o Corner genero del s(igno)r Ill(ustrissi)mo suo fr(ate)llo del resto delli d(uca)ti 1000: promessigli a dotte della s(igno)ra Cornarola sua consorte, et nepote del testator, li lascia per resto il suo molino del Casal Piscochiefalo.

esser sodisfatto. Item se | non hauerò similm(en)te sal- 110r
d(at)o il s(igno)r franc(esc)o Corner ¹²⁶ | genero del s(igno)r
Cau(allie)r, et mio nepote del resto delli | ducati mille si-
milm(en)te promessigli à conto della | dote di Cornarola
mia nepote, et sua consorte | uoglio, che habbia, et sia suo
il mio molin del | Casal Piscochiefalo di Settia, per resto,
et saldo di | quel, che per tal conto d(ev)?e hauer, hauendo
hau | uto parte, come per suoi receueri appare, et | seben
ual di più uoglio, che sia per suo donatiuo, | il qual molin
già anni ha tenuto, et goduto in | sieme col mio giardin
nell' istesso loco, et scosso | le intrade, à conto di che m'
hà mand(at)o qui in | Candia pochi dan(a)ri, et alquanta
seda quale hò | computato à conto di esse intrade, et quel
che | auanza di dette intrade sia per suo donatiuo, | non
potendo lui cercar altro, ma douendo | far cautione, et si-
curità ¹²⁷ d'esser sodisfatto alla | mia commissaria, ma se in
uita mia l' | hauerò saldato resti libero esso molin con gli
| altri miei beni in quel luogo nel gouerno, | et disposition
mia di sopra. Il resto ueram(en)te | di tutta la masseritia,

No 72. Il resto de tutta

*Αριθ. 71. *Αν, τὸν καιρὸ
ποῦ θὰ ἀποθάνει, δὲν θὰ
ἔχει ἐξοφλήσει τὸν κ. Φραγ-
κίσκο Κορνέο, γραμμῶν τοῦ
ἐκλαμπρότατου κ. ἀδελφοῦ
του, τὸ ὑπόλοιπο τῶν 1000
δουκάτων, ποῦ τοῦ ἔχει ὑπο-
σχεθεῖ γιὰ προίκα τῆς κ.
Κορναρόλας, τῆς συζύγου
του, καὶ ἀνεψιάς τοῦ δια-
θέτη τοῦ ἀφίνει γιὰ τὸ ὑ-
πόλοιπο αὐτὸ τὸ μῦλο στὸ
χωριὸ Πισκοκέφαλο.

*Ἐπίσης, ἂν δὲν θὰ ἔχω ἐξοφλήσει στὸν κ. Φραγκίσκο Κόρ-
νεο ¹²⁶, γαμπρὸ τοῦ κ. Καβαλιέρου καὶ ἀνεψιό μου, τὸ ὑπόλοιπο
τῶν χιλίων δουκάτων, ποῦ τοῦ εἶχα ὑποσχεθεῖ ὁμοίως γιὰ λογα-
ριασμό τῆς προίκας τῆς ἀνεψιάς μου καὶ συζύγου του Κορναρό-
λας, θέλω νὰ πάρει καὶ νὰ ἴναι δικός του ὁ μῦλος μου στὸ χω-
ριὸ Πισκοκέφαλο τῆς Σητείας, γιὰ ἐξόφληση τοῦ ὑπόλοιπου, ποῦ
ἔχει νὰ παίρνει γιὰ κεῖνο τὸ λογαριασμό, γιατί ἔχει πάρει μέρος,
ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς ἀποδείξεις του. Καὶ ἂν ἀξίζει περισσότε-
ρο θέλω νὰ εἶναι δωρεὰ σ' αὐτόν. Τὸν μῦλο αὐτὸ τὸν ἔχει πάρει
καὶ τὸν ἐκμεταλλεύεται χρόνια τώρα, μαζί μὲ τὸν κῆπο μου στὸ
ἴδιο μέρος καὶ ἔχει ἐξοφλήσει τὶς νιτροάδες. Μοῦ ἔχει στείλει ἀ-
πέναντι ἐδῶ στὸ Χάντακα λίγα χρήματα καὶ κάμποσο μετᾶξι, ποῦ
τὰ ἔχω συμψηφίσει στὸ λογαριασμό τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν.
*Ἐκεῖνο ποῦ περισσεύει ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα αὐτὰ νὰ εἶναι δωρεὰ
σ' αὐτόν, ἀλλὰ δὲν θὰ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσει ἄλλο, μὲ τὴν
ὑποχρέωση νὰ δώσει ἀσφάλεια καὶ «σιγουριὰ» ¹²⁷, στὴν ἐπιτρο-
πεία μου ὅτι εἶναι ἱκανοποιημένος. Μὰ ἂν, ζώντας μου, τὸν ἐξο-
φλήσω, νὰ μένει ἐλεύθερος ὁ μῦλος αὐτός μὲ τὴν ἄλλη περιουσία
μου σ' ἐκεῖνο τὸν τόπο, στὴν ἐξουσία μου καὶ στὴ διάθεσή μου.

*Αριθ. 72. *Ὁλόκληρο τὸ ὑ-

Τὸ ὑπόλοιπο ὅλης τῆς οἰκοσκευῆς καὶ τῶν ἀσπροορχῶν,

et biancheria, oltre | le cose lasciate nominatam(en)te in questo mio te | stam(en)to, et il lino, bambaso, filli, et telle in rodollo, | che si trouano in casa mia qui nella Città et fuori | di casa in mano di tesseri | et maestri da cuccire | et col bottame, et altri uasi, che sono nel magazen | lasso alla pred(ett)a mia consorte, con tutti li suoi | drapi de lino, et di lana, di far, e disponer di | essi come li piace, et di più li lasso pironi d' ar | zento massici lauorati dodeci
 110v con dodeci cuchiarì | dell' istessa sorte, et l' altra saliera lauorata con | li piedi bassi, et le due tazze d' argento grandi ro | diote, et due tazze picciole, et li animali da basto | et il cauallo, ch' è scritto nella sua guarnison delle | Cares¹²⁸ ch' è suo, et le pecore, che tengo nel methochio | di S. Nicolò ghosto in man del metocarò, et anco [...] | sua l' (?) imagine risseruata di sopra della s(antissi)ma trinità, et quella, ch' è in cam(er)a, che dormimo dell' asontion della mad(onn)a si debba mandar fuori in | villa¹²⁹ alla nostra donna Pigaidiotissa in luogo | di quella, che di sopra hò detto, che si debba fare | dalli suoi drappi ueram(en)te, et uesture di seda [...] | data la uestura di raso¹³⁰

la sua masseritia et biancheria, oltre le cose lasciate nominatamente, così quello che si troua nella Città di Candia nella casa della sua habitatione, come fuori di casa in mano di teseri ò maestre da cuire, il tutto lascia alla sua consorte, et di più Pironi d'arg(en)to massici no 12: Cuchiarì d(orat)ì no 12: salliera lauorata no 1: Tazze d'arg(en)to grande no 2: doi di più picciole no 2: di più li lascia tutti li animali da basto il cauallo che guarnisce per la portion che tiene à le cares, et le pecore che tiene nel metocchio di S. Nicolo, et doi immagini l' una della s(antissi)ma Trinità, et l' altra dell' Assontion della madona.

ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πράγματα ποὺ ἄφισα ὀνομαστικὰ στὴ διαθήκη μου αὐτῆ, τὸ λινάρι, τὸ μπαμπάκι, τὰ νήματα καὶ τὰ ὑφάσματα σὲ κουβάρια ἢ τόπια, ποὺ βρίσκονται στὸ σπίτι μου, ἐδῶ στὴν πόλη καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι στὰ χέρια τῶν ὑφαντῶν καὶ τῶν ραφτάδων, τὰ βαρέλια καὶ τὰ ἄλλα δοχεῖα ποὺ εἶναι στὴν ἀποθήκη ἀφίνω στὴν παραπάνω σύζυγό μου, μὲ ὅλα τὰ ροῦχα της, τὰ λινὰ καὶ τὰ μάλλινα, νὰ τὰ κάμει καὶ νὰ τὰ διαθέσει ὅπως θέλει. Ἀκόμη τῆς ἀφίνω πηροῦνια ὄλο ἀσήμι, σκαλιστά, δώδεκα μὲ δώδεκα κουτάλια τοῦ ἴδιου εἶδους, τὴν ἄλλη σαλιέρα τὴ σκαλιστὴ μὲ τὰ χαμηλὰ πόδια, τοὺς δυὸ μεγάλους ροδίτικους ἀσημένιους κιασέδες καὶ δυὸ μικρὰ φλυτζάνια τὰ ὑποζύγια ζῶα καὶ τὸ ἄλογο, ποὺ εἶναι γραμμένο στὸ καβαλαρικό της φέουδο τοῦ χωριοῦ Καρές¹²⁸, ποὺ εἶναι δικό της καὶ τὰ πρόβατα ποὺ ἔχω στὸ μετόχι τοῦ Ἀγ. Νικολάου τοῦ Χωστοῦ στὰ χέρια τοῦ μετοχάρη. Ἐπίσης τὴν εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδας ποὺ ἐκράτησα παραπάνω καὶ ἐκείνη τῆς Κοίμησης τῆς Θεοτόκου, ποὺ εἶναι στὴν κάμερα ποὺ κοιμούμαστε πρέπει νὰ τὴς στείλει ἔξω στὸ χωριό¹²⁹, στὴν Παναγία τὴν Πηγαϊδιώτισσα ἀντὶ γιὰ κείνη ποὺ εἶπα παραπάνω. Πρέπει νὰ γίνει ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ ὑφάσματά της καὶ τὰ με-

πόλοιπο τῶν ἐπίπλων τοῦ καὶ τῶν ἀσπρορούχων, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πράγματα, ποὺ ἀφίνει ὀνομαστικὰ, τόσο ἐκείνα ποὺ βρίσκονται στὴν πόλη τοῦ Χάντακα, στὴν κατοικία τοῦ, ὅσο καὶ ἐκείνα ποὺ βρίσκονται ἔξω, στὰ χέρια τῶν ὑφαντῶν ἢ τῶν μαστόρων τοῦ ραψίματος, ὅλα τὰ ἀφίνει στὴ σύζυγό του καὶ ἀκόμη: Πηροῦνια ὄλο ἀσημένια 12 κουτάλια ἐπίχρυσα 12 σαλιέρα σκαλιστὴ 1 κιασέδες ἀσημ. μεγάλους 2 δυὸ πιὸ μικροῦς 2 Ἀκόμη τῆς ἀφίνει ὅλα τὰ ὑποζύγια, τὸ ἄλογο ποὺ εἶναι γραμμένο στὸ μερίδιο ποὺ κρατεῖ στὴς Καρές, τὰ πρόβατα ποὺ ἔχει στὸ μετόχι τοῦ Ἀγ. Νικολάου καὶ δυὸ εἰκόνας, τῆς Ἁγίας Τριάδας καὶ τῆς Κοίμησης τῆς Θεοτόκου.

No 73. Lascia al monastero di Saluador di Candia una uestura di raso nero.

No 74. Alla Cl(arissi)ma sig(no)ra Fiorenza sua cognata lascia una uestura di raso Zallo lauorata tutta di ueludo cremesin et cinque bottoni di oro oltre li d(uca)ti 1000 che egli pagò al cl(arissi)mo s(igno)r Z. Angelo Correr suo marito per nome di sua consorte al maritare di essa sig(no)ra Fiorenza sua sorella.

No 75. Il resto de suoi drappi et uesture di seda lascia che sua consorte li debba dare a maddalena fig(lio)la naturale del q(uondam) s(igno)r Franc(esc)o Zen fù suo nepote, la qual era da lui tenuta in casa, et il

negro al monas(teri)o di S. Sal | uatore, di questa Città per le anime nostre, douendo | fornirlo di romanette ¹⁹¹, ò d' argento, ò d' oro intorno | come à d(ett)a mia consorte parerà, et la uestura di | raso zallo lauorata tutta con ueludo cremesin | lasso, che sia data alla Cl(arissi)ma s(igno)ra fiorenza mia cog(na)ta | in loco di quella di damasco rosso, ch'ella mi | diede, et sebene ual di più assai, quel di più | sia suo donatiuo, et med(esimamen)te gli lasso li cinque bottoni ¹⁹² | d' oro, che hebbe di casa mia, et delli mille d(uca)ti pro | messigli come di sopra nel suo maritare dalla | sud(dett)a mia consorte, et sua sorella, hò pag(at)o, et | soddisfatto il q(uondam) Cl(arissi)mo s(igno)r Zuan Angelo Corner suo | consorte computata la pred(ett)a uestura di damasco | ch'io gli haueuo data, come nelle mie scritt(ur)e | appar; il resto di essi drappi, et uesture di | seda lasso à detta mia consorte, per douerli | dare à Maddalena fig(lio)la natural del q(uondam) s(igno)r franc(esc)o | Zen fù nostro ¹⁹¹¹ nepote, la qual tenemo in casa, | al tempo del suo maritar, per discarrico delle | anime nostri, per quello che per sorte hauessimo | mancato per l' obliigo del loco delle Cares nell'

'Αριθ. 73. 'Αφίνει στο μοναστήρι του 'Αγ. Σαλβατόρου στο Χάντακα μία ένδυμασία από μαύρο ατλάζι.

'Αριθ. 74. Στην έκλαμπρότατη κυρία Φιορέντσα, την κουνιάδα του, αφίνει μία ένδυμασία από κίτρινο ατλάζι, όλη κεντημένη με βελούδο κρεμεζί και πέντε χρυσά μοιτόνια, έκτός από τὰ 1000 δουκάτα που έκείνος (ό διαθέτης) πλήρωσε στον έκλαμπρότατο κ. Γζουάνε 'Αγγελο Κορρέρ, σύζυγό της, για λογαριασμό της σύζυγου του, όταν παντρεύτηκε ή κυρία έκείνη Φιορέντσα, ή αδελφή της.

'Αριθ. 75. Τò υπόλοιπο τών μεταξωτών ύφασμάτων και τών ρούχων του αφίνει για να τò δώσει ή σύζυγός του στη Μαγδαληνή,

ταξωτὰ ρούχα της μία ένδυμασία από μαύρο ατλάζι ¹⁹⁰, στο μοναστήρι του 'Αγ. Σαλβαδόρου αυτής της πόλης, για τις ψυχές μας. 'Η ένδυμασία αυτή πρέπει να στολιστεί τριγύρω με άσημένιες ή χρυσές ρωμανέτες ¹⁹¹, όπως θέλει ή σύζυγός μου. Τη φορεσιά με τò κίτρινο ατλάζι, την κοσμημένη δλόκληρη με βελούδο κρεμεζί αφίνω να δοθεί στην έκλαμπρότατη κουνιάδα μου κ. Φιορέντσα, αντί έκείνης της κόκκινης που μου έδωσε ή ίδια και παρ' όλο που αξίζει πολυ περισσότερο, τò παραπάνω ως είναι δωρεά της. Της αφίνω επίσης τὰ πέντε χρυσά μοιτόνια ¹⁹², που πήρε από τò σπίτι μου. Όσο για τὰ χίλια δουκάτα, που της υποσχέθηκε, όπως είπα παραπάνω, στο γάμο της ή σύζυγός μου και αδελφή της, τὰ πλήρωσα και ίκανοποίησα τò μακαρίτη έκλαμπρότατο κ. Γζουάνε - 'Αγγελο Κορρέρ, σύζυγό της, όπου συμφηφίστηκε ή παραπάνω δαμασκηνή φορεσιά που της είχα δώσει, όπως φαίνεται στα γραφτά μου. Τò υπόλοιπο από τὰ ύφασματα αυτά και τὰ μεταξωτά φορέματα, αφίνω στην παραπάνω σύζυγό μου, για να τὰ δώσει στη Μαγδαληνή, νόθη κόρη του μακαρίτη Φραγκίσκου Γζέν, του ποτεΐάνεψιού μας που την είχαμε στο σπίτι, όταν θά παντρευτεί, για άλάφρωμα τών ψυχών μας, για ό,τι ίσως

| opere pie, che tien in gouerno essa mia consorte, | come fornitrice. Di più le lasso tutti gli ori, zogie, | et perle, che sono in casa delli ornam(en)ti di essa | mia consorte, per dargli anco essi alla sudetta | fig(lia)la nel suo maritar, come di sopra, nel che uoglio | però, che habbia aut(ori)tà detta mia consorte di | prometter, et darglieli quando le piace, rimetten | do il tutto alla sua carità, et so, che ancor essa | del suo non le mancherà, per allogar, et hono | rarla, per le anime nostre, e de tutti i nostri. | Item lasso a Ergina nostra relieua ¹³³ il mio giar | din posto à Dermatà à S(an)ta marina ¹³⁴ comprato dalli | moschi ¹³⁵, et le quatro uere d' oro d(ett)e in greco uergies ¹³⁶ | pesano caratti 16. in c(irc)a per il suo maritare, douen | do esser obediente à sua mad(on)na fino, che la mariti, | et faccia ben i fatti suoi, perche son certo, che | ancor essa non gli mancherà di maritar, et | honorarla, come hauemo fatto delle altre nostre | relieue, ma se le parerà di andar al monast(eri)o | come hà detto habbia l' usufrutto del d(ett)o gi-

tutto le sij dato al tempo del suo maritare, et di più li lassa tutti li ori, Zoglie, et perle che sono in casa delli ornamenti di essa sua moglie.

No 76. A Ergina sua relieua di casa lascia un suo giardino posto à S(an)ta Marina al Dermatà, et quattro uere d' oro, al tempo del suo maritare.

παραλείψαμε νὰ κάμομε σὲ ἔργα φιλανθρωπίας, ἀπὸ ὑποχρέωση στὸ χωριὸ Καρές, ποὺ διαχειρίζεται ἡ σύζυγός μου αὐτὴ σὰν ἐνοικιαστής. Ἀκόμη τῆς ἀφίνω ὅλα τὰ χρυσαφικά, τὰ κοσμήματα καὶ τὰ μαργαριτάρια, ποὺ εἶναι στὴν κάσα τῶν κοσμημάτων τῆς συζύγου μου αὐτῆς, γιὰ νὰ τὰ δώσει κι' αὐτὰ στὸ γάμο τῆς κόρης αὐτῆς, ὅπως παραπάνω. Θέλω ὅμως νὰ ἔχει τὴν ἐξουσία ἡ σύζυγός μου νὰ τῆς τὰ ὑποσχεθεῖ καὶ νὰ τῆς τὰ δώσει ὅταν θὰ ἔχει εὐχαρίστηση· τὸ ἀφίνω ὀλοκληρωτικὰ στὴ φιλανθρωπία τῆς· ξέρω πὼς ἀκόμη κι' ἐκεῖνη δὲν θὰ παραλείψει νὰ τῆς δώσει ἀπὸ τὰ δικά της, γιὰ νὰ τὴν παντρέψει καὶ νὰ τὴν τιμήσει, γιὰ τὶς ψυχές μας καὶ τὶς ψυχές ὄλων τῶν δικῶν μας.

Ἐπίσης ἀφίνω στὴν ψυχοκόρη ¹³³ μας Ἐργίνα τὸν κῆπο μου, ποὺ βρίσκεται στὴν Ἁγία Μαρίνα στὸ Δερματᾶ ¹³⁴ ποὺ ἀγόρασα ἀπὸ τοὺς Μόσχους ¹³⁵ καὶ τὶς τέσσερις χρυσές βέρες, ποὺ λένε στὰ ἑλληνικὰ βέργιες ¹³⁶ καὶ ποὺ ζυγίζουν 16 περίπου καράτια, γιὰ τὸ γάμο της. Ὅφειλε ὅμως νὰ εἶναι ὑπάκουη στὴν κυρία της, ὥσπου νὰ τὴν παντρέψει καὶ νὰ κάνει καλὰ τὴ δουλειά της, γιατί εἶμαι βέβαιος πὼς κι' ἐκεῖνη δὲν θὰ παραλείψει νὰ τὴν παντρέψει καὶ νὰ τὴν τιμήσει, ὅπως ἔχομε κάμει σὲ ἄλλες ψυχοκόρες μας. Μὰ ἂν θελήσει νὰ πάει σὲ μοναστήρι, ὅπως ἔχει πεῖ, νὰ ἔχει τὴν ἐπικαρπία τοῦ κήπου αὐτοῦ, ἐγνοεῖται μὲ τὰ

νόθο κόρη τοῦ ἀνεψιοῦ τους μακαρίτη Φραγκίσκου Τζέν, ποὺ ἔχουν στὸ σπίτι τους. Ὅλα αὐτὰ νὰ δοθοῦν σ' αὐτὴ ὅταν παντρευτεῖ. Τῆς ἀφίνει ἐπίσης ὅλα τὰ χρυσαφικά, τὰ κοσμήματα καὶ τὰ μαργαριτάρια ποὺ εἶναι στὴν κάσα τῶν κοσμημάτων τῆς συζύγου του.

Αριθ. 76. Στὴν Ἐργίνα, τὴν ὑπερέριά του, ἀφίνει ἓνα κῆπο του, ἀφίνει ἓνα κῆπο του, ποὺ βρίσκεται στὴν Ἁγ. Μαρίνα στὸ Δερματᾶ. καὶ τέσσερα χρυσὰ δακτυλῖδια, στὸ γάμο της.

No 77. A Michiel fratello della soprad(ett)a Ergina, qual similmente ritroua in casa sua le lassa una uigna logada et pecore dieci con obligo di pagare ip(er)peri 70: di liuello à sua consorte all' anno.

No 78. A Giorgi Siffi, che fù suo arlieuo et da lui maritato gli lascia tutto quello li douera

ar | dino il qual s'intenda con le case, et ogni | sua ragg(i-
on)e, per tutto il tempo della sua uita, | et poi torni, et
uada doue sarà capitato il | mio residuo, et habbia anco
essa ergina | le sud(dett)e uere d'oro, per far di quel dana-
ro quel | che li bisogna in d(ett)o monast(eri)o. 'A michiel
suo | fr(ate)llo che simil(m)en)te è in casa lasso la uigna |
logada¹⁸⁷ posta à metaxà di sotto la uigna | grande mo- 111V
scata¹⁸⁸ del cumari, e che ha un oliuaro | la qual tien al
p(rese)nte il ca(ppe)ll(an)o¹⁸⁹ Bon di S. Nicolò | da me da-
tagli, per conzar, et gouernarla, | e tuor la mità del uino, per
la qual uigna | esso michielin debba pagar di liuello ogni
| anno alla sud(dett)a mia consorte come pagaua | per a-
uanti de rason¹⁹⁰ del mio metochio de | metaxà ip(er)peri
70., et non altro, et di più gli | lasso pecore dieci, dalli pred(ett)i animali, ch' è à | chieffalopirotti, et se uorra star in
casa, et | far ben i fatti suoi so, che ancor sua mad(onn)a
non | mancherà di fargli del bene seruendo fi | delm(en)te.
Lasso à Giorgi siffi fù mio arlieuo, | il quale hò maridato
tutto quello, che mi | douerà dar al tempo della mia mor-
te per | l' anima mia.

'Αριθ. 77. Στο Μιχάλη, ἀδελφὸ τῆς παραπάνω Ἐργίνας, ποὺ βρίσκεται ἐπίσης στὸ σπίτι του, ἀφίνει ἕνα ἀμπέλι λογάδο καὶ δέκα πρόβατα, μὲ τὴν υποχρέωση νὰ πληρώνει 70 ὑπέρπυρα σάν λιβέλο τὸ χρόνο στὴ σύζυγό του.

'Αριθ. 78. Στο Γεώργη Σήφη ποὺ ἦταν κάποτε ψυχογιός του καὶ τὸν πάντρεψε, ὄλο ἐκεῖνο ποὺ θὰ

σπίτια καὶ κάθε δικαίωμά του, σ' ὅλη τὴ ζωὴ της· ἔπειτα νὰ ἐπιστρέφεται καὶ νὰ πηγαίνει ἐκεῖ ποὺ θὰ πέσει τὸ ὑπόλοιπο τῆς περιουσίας μου. Ἡ ἴδια Ἐργίνα νὰ πάρει ἐπίσης τὶς παραπάνω χρυσὲς βέρες, γιὰ νὰ κάμει ἀπὸ τὴν ἀξία αὐτῆ ὅ,τι τῆς χρειάζεται στὸ μοναστήρι. Στο Μιχάλη, τὸν ἀδελφὸ τῆς, ποὺ ἐπίσης βρίσκεται στὸ σπίτι, ἀφίνω τὸ λογάδο¹⁸⁷ ἀμπέλι, ποὺ εἶναι στὸ Μεταξᾶ, κάτω ἀπὸ τὸ μεγάλο μοσκάτο¹⁸⁸ ἀμπέλι τοῦ Κουμάρη, ποὺ ἔχει μιὰ ἐλιά, ποὺ τὸ κρατεῖ σήμερα ὁ καπελᾶνος¹⁸⁹ Μπὸν τοῦ Ἀγ. Νικολίου, στὸν ὁποῖον τὸ ἔδωσα γιὰ νὰ τὸ ξεχερσέψει καὶ νὰ τὸ διαχειρίζεται, παίρνοντας τὸ μισὸ κρασί. Γιὰ τὸ ἀμπέλι τοῦτο ὁ παραπάνω Μιχελῆς πρέπει νὰ πληρώνει λιβέλο κάθε χρόνο στὴ σύζυγό μου, ἀνάλογα¹⁹⁰ μὲ ὅσο πληρώνει πρωτίτερα στὸ μετόχι μου στὸ Μεταξᾶ, ὑπέρπυρα 70· τίποτε ἄλλο. Τοῦ ἀφίνω ἀκόμη δέκα πρόβατα ἀπὸ τὰ παραπάνω ζῶα ποὺ εἶναι στὴν Κεφαλοπύρωτη. Καὶ ἂν θελήσει νὰ μείνει στὸ σπίτι καὶ κάνει καλὰ τὴ δουλειά του, ξέρω ὅτι καὶ ἡ κυρία του δὲν θὰ παρλείψει νὰ τοῦ κάμει καλὸ, ἂν ὑπηρετεῖ πιστά. Ἀφίνω στὸ Γεώργη Σήφη, κάποτε ψυχογιό μου ποὺ τὸν πάντρεψε, ὅ,τι θὰ ὀφείλει νὰ μοῦ δώσει τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου μου, γιὰ τὴν ψυχὴ μου,

Io Andrea Corner fù de sier Giacomo di mia | mano propria mi sottoscriuo, et affermo q(uan)to | di sopra si contiene, con una depenat(ur)a à c(ar)te 5 | t., et un'altra ancora à c(ar)te 6.

Item in luogo del giardino, che lasso di sopra à | ergina nostra relieua uoglio, che habbia la | uigna logada à metaxà, la qual' è del Cau(allie)r la più picciola delle due, che io faccio gouer | nar, quella di sopra, che fù de m(a-st)ro Padaleimo | con obligo però di pagar alla sua mad(on)na et suc | cessori suoi, alla quale lasso esso metochio come | di sopra, il terzo, regalie¹⁴¹, et angarie¹⁴², come | pagano le altre uigne di de(tt)o loco. Item le sia | dato la uestura d'ormesin rosso, et il ca | misetto¹⁴³ rosso lauorato con tabì¹⁴⁴ zallo, et la | Tazza d'arzeno, che pesa onze 5 1/2, la coltra | noua turchina comprata per conto suo, et | un stramazetto nouo, un paro de ninzoli¹⁴⁵ | quattro intimelle¹⁴⁶, doi cussini, un cauazzale¹⁴⁷ | un mantil¹⁴⁸ da tolla¹⁴⁹, sei touaglioli, tre pironi | d'argento, et tre cucchiari

dare al tempo della sua morte.

No 79. Tramuta del lasso di Ergina di una uigna in loco del giardino, et di più li lascia, una uestura di ormesin, un camisoto, una tazza d'argento, una coltra, un stramazzo, un paro de ninzuoli. quattro intimelle doi cuscini, uncauazzal, un mantil da tauola sei touaioli, tre pironi d'argento et tre cucchiari, et quelle camise, et fustagni che parerà à sua moglie dargli della biancaria di casa, il tutto al suo maritare.

Ἐγώ, Ἀνδρέας Κορνέο, τοῦ ποτὲ Τζάκομο, μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέρι ὑπογράφω καὶ βεβαιῶνω, ὅσα παραπάνω περιέχονται μὲ μιὰ μονογραφή στὸ φύλλο 5 καὶ μιὰ ἄλλη ἀκόμη στὸ φύλλο 6.

ὀφείλει νὰ τοῦ δώσει τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου του.

Ἐπίσης ἀντὶ τοῦ κήπου ποὺ ἀφίνω, ὅπως παραπάνω, στὴν ὑπηρετήριά μας Ἐργίνα, θέλω νὰ πάρει τὸ λογάδο ἀμπέλι στοῦ Μεταξᾶ, αὐτὸ ποὺ εἶναι τοῦ Καβαλιέρο, τὸ πιὸ μικρὸ ἀπὸ τὰ δύο, ποὺ διαχειρίζομαι ἐγώ, ἐκεῖνο ποὺ βρίσκεται ἀποπάνω, ποὺ ἦταν τοῦ μαστρο Παντελεήμονα, μὲ τὴν ὑποχρέωση ὅμως νὰ πληρώνει στὴν κυρία της καὶ τοὺς κληρονόμους της, στὴν ὁποία ἀφίνω αὐτὸ τὸ μετόχι, ὅπως λέω παραπάνω, τὸ τρίτο, τὰ ρεγάλια¹⁴¹ καὶ τὲς ἀγγαρεῖες¹⁴², ὅπως πληρώνουν τὰ ἄλλα ἀμπέλια τοῦ τόπου ἐκεῖνου.

Ἀριθ. 79. Ἀλλάσσει τὸ κληροδότημα τῆς Ἐργίνας μὲ ἓνα ἀμπέλι ἀντὶ τοῦ κήπου Ἐπὶ πλέον τῆς ἀφίνει ἓνα φόρεμα κρεμεζί, ἓνα μεσοφόρι, ἓνα ἀσημένιο κύπελλο, μιὰ κουβέρτα, ἓνα στρωμάτισο, ἓνα ζευγάρι σεντόνια, τέσσερις μαξιλαροθήκες, δύο μαξιλάρια, μαξιλάρα, ἓνα τραπεζομάντηλο, ἔξι πετσέτες, τρία ἀσημένια πηροῦνια καὶ τρία κουτάλια καὶ κεῖνα τὰ πουκάμισα καὶ τὰ φουστάνια, ποὺ θὰ ἀποφασίσει ἡ γυναῖκα του νὰ τῆς δώσει ἀπὸ τὰ ἀσπρόρουχα τοῦ σπιτιοῦ. Ὅλα αὐτὰ στὸ γάμο της.

Νὰ τῆς δοθοῦν ἐπίσης: τὸ φόρεμα μὲ τὴν κόκκινη ὀρμιζίνα, τὸ κόκκινο μεσοφόρι¹⁴³ τὸ κεντημένο μὲ ταμπὶ¹⁴⁴ κίτρινο, τὸ ἀσημένιο κύπελλο, ποὺ ζυγίζει 5 1/2 οὐγγιές, ἡ καινούργια γαλάζια κουβέρτα ποὺ ἀγόρασα γιὰ λογαριασμό της, ἓνα καινούργιο μικρὸ στρωμάτισο, ἓνα ζευγάρι σεντόνια¹⁴⁵ μεγάλα, τέσσερις μαξιλαροθήκες¹⁴⁶, δύο μαξιλάρια, μιὰ προσκεφαλάδα¹⁴⁷, ἓνα μικρὸ τραπεζομάντιλο¹⁴⁸, ἔξι πετσέτες, τρία πηροῦνια ἀσημένια καὶ τρία σκέτα κουτάλια, καὶ τὰ ποκάμισα καὶ τὰ φουστάνια ποὺ θὰ

No 80. Intende che il giardino che prima lasciaua alla soprad(ett)a Ergina sij di sua moglie in uita sua, et doppo lei uadi al s(igno)r Vic(en)zo suo fratello ouero à sua fig(lio)la cateruzza.

No 81. Et per diuerse spese fatte dal s(igno)r Vic(en)zo suo fratello

schietti, et quelle | camise, et fustagni, che parerà à sua mad(onn)a | dargli dalla biancheria della casa, il tutto | da esserle dato, per il suo maridar come | di sopra, nel tempo, che parerà à essa sua | mad(onn)a, la qual sò, che non gli mancherà | anch' essa, essendo caritatiua, per l' anime | nostre, et della q(uondam) Cl(arissi)ma mia madre, che l' ha | ueua nelle mani, et anco per la sua seruitù, | et il giardino pred(ett)o sia tenuto, et gouernato | con gli altri miei beni come di sopra da essa | mia consorte fino la uita sua, et dopò lei | uada al sud(dett)o s(igno)r Vincenzo mio fr(a)te)llo, ouero à | sua fig(lio)la catheruzza, et mia nepote, et suoi | fig(lio)li, ma uolendo d(ett)a ergina andar in monast(eri)o | habbia solam(en)te le pred(ett)e uere d' oro, et l' usufrutto | del pred(ett)o giardino in uita sua, et dopo la sua | morte uada al mio ressiduo esso giardino, come | hò detto di sopra, il qual paga ogn' anno al | monast(eri)o di S. franc(esc)o per legato ducati otto cor | renti, come nell' instrum(ent)o della compreda appar, | et perche il s(igno)r Vincenzo nella portion de Vonì | predetta, che lasso à essa mia Consorte, per conto | della sua dotte nel tempo, che la

τῆς δώσει ἀπὸ τὰ ἀσπρόρουχα τοῦ σπιτιοῦ ἢ κυρία της. Ὅλα αὐτὰ θὰ τῆς δοθοῦν ὅταν παντρευτεῖ, ὅπως εἶπα παραπάνω, τότε πού θὰ ἀποφασίσει ἡ κυρία της, πού ξέρω πὼς δὲν θὰ παραλείψει νὰ τῆς δώσει κι ἐκεῖνη, γιατί εἶναι φιλεύσπλαχνη, γιὰ τίς ψυχὲς τίς δικές μας καὶ τῆς μακαρίτισσας ἐκλαμπρότατης μητέρας μου πού τὴν εἶχε στὰ χέρια της, ὡς καὶ γιὰ τὴν ὑπηρεσία της. Τὸν παραπάνω κῆπο νὰ τὸν κρατήσῃ καὶ νὰ τὸν διαχειρίζεται ἢ σύζυγός μου ὥσπου νὰ ζῆ, μαζί μὲ τὴν ἄλλη περιουσία μου, ὅπως εἶπα παραπάνω. Ὑστερα νὰ πηγαίνει στὸν παραπάνω ἀδελφὸ μου κ. Βιτσέντζο, ἢ στὴν κόρη του καὶ ἀνεψιά μου Κατεροῦτσα καὶ τὰ παιδιά της. Μὰ ἂν ἡ Ἐργίνα αὐτὴ θέλει νὰ πάει σὲ μοναστήρι, νὰ πάρει μόνο τὰ παραπάνω χρυσὰ δακτυλίδια καὶ τὴν ἐπικαρπία τοῦ παραπάνω κήπου, ὅσο θὰ ζῆ, καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατό της ὁ κῆπος αὐτὸς νὰ πηγαίνει στὸ ὑπόλοιπο τῆς περιουσίας μου, ὅπως εἶπα πῶς πάνω. Ὁ κῆπος αὐτὸς πληρώνει κάθε χρόνο γιὰ κληροδότημα, στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου ὀκτὼ δουκάτα τρέχουσας ἀξίας ὅπως φαίνεται στὸ συμβόλαιο τῆς ἀγορᾶς. Ἐπειδὴ ὁ κ. Βιτσέντζος, στὴν παραπάνω μερίδα τῆς Βόνης—πού ἀφίνω στὴ σύζυγό μου γιὰ λογαριασμὸ τῆς προίκας

*Αριθ. 80. Θέλει ὁ κῆπος πού ἄφινε παραπάνω στὴν Ἐργίνα νὰ εἶναι τῆς γυναικας του ὅσο ζῆ. Μετὰ τὸ θάνατό της νὰ πηγαίνει στὸν ἀδελφὸ του κ. Βιτσέντζο ἢ στὴν κόρη του τὴν Κατεροῦτσα.

*Αριθ. 81. Γιὰ τὰ διάφορα ἔξοδα πού ἔκαμε ὁ ἀδελφός του κ. Βιτσέντζος

teneua ha | fatto fabricare duo patitiri¹⁵⁰ con li loro doghe¹⁵¹ | et speso del suo uoglio, che per tal spesa habbia | tutto quello, che appar douermi dar nelli | nostri conti di form(en)to, et orzo, per quello, che | scodeua di più dalla mia portion de Sofforus | alquanti anni, da quel ch' io doueuo essi | anni dalli suoi deb(ito)ri de trapsanò, si che ne | l'una parte possa cercar all' altra, ne l' altra | all' una cosa alcuna per tal conto. Item | uoglio, et ordino espressam(en)te, che tutte le uedo | ue del Casal trapsanò, che tenerano case di | mia raggion, quelle però, che noui hauessero | figl(io)li maschi di età leg(itti)ma, ò genero in essa casa | siano libere, et essenti dal pagam(en)to delle | Galine, che sono obligate esse case, finche in essa | casa entri homo di età, il qual le debbia pa | gar, et ciò si debba osseruar in perpetuo | per l' anima mia, et di quelli dalli q(ua)li | io hò hauuto esso Casal. Item lasso, che si | dia ogn' anno alla chiesa di S. marco in q(ues)ta | Città al Reuer(endissim)o Capellano m(isur)e .4. in perpetuo | per douer dir ogni me-

της—ἔκαμε, τὸν καιρὸ πὸν τὴν κρατοῦσε, με̄ ἔξοδά του δυὸ πατητήρια¹⁵⁰ με̄ τὶς ντόγες τους¹⁵¹, θέλω, γιὰ τὰ ἔξοδά του αὐτά, νὰ πάρει ὄλο ἐκεῖνο πὸν ὀφείλει νὰ μοῦ δώσει σύμφωνα με̄ τοὺς λογαριασμοὺς μας τοῦ σταριοῦ καὶ τοῦ κριθριοῦ, πὸν εἰσέπρατε ἀπὸ τὴ μερίδα μου στοὺς Ζωφόρους γιὰ κάμποσα χρόνια, παραπάνω ἀπὸ ὅτι ὀφείλα ἐγὼ τὰ χρόνια ἐκεῖνα νὰ τοῦ δίνω ἀπὸ τοὺς ὀφειλέτες του τῆς μερίδας τοῦ Θραψανοῦ, ἔτσι πὸν οὔτε ἐκεῖνος νὰ κάνει νὰ παίρνει ἀπὸ μένα οὔτε ἐγὼ ἀπὸ κείνον τίποτε γιὰ τὸ λογαριασμὸ αὐτό.

Ἐπίσης θέλω καὶ διατάσσω ρητῶ, ὅλες οἱ χῆρες τοῦ χωριοῦ Θραψανό, πὸν θὰ κρατοῦν σπίτια δικά μου, με̄ ἐκεῖνες ὅμως πὸν δὲν θὰ εἶχαν ἀρσενικά παιδιὰ νόμιμης ἡλικίας ἢ γαμπρὸ στοὺ σπίτι αὐτό, νὰ εἶναι ἐλεύθερες καὶ ἀπαλλαγμένες ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση νὰ δίδουν κότες ὅπως εἶναι ὑποχρεωμένα τὰ σπίτια αὐτά, ὥσπου νὰ μπεῖ στοὺ σπίτι τους ἄντρας ἐνήλικος, ὁπότε θὰ ὀφείλει νὰ πληρώνει αὐτός. Τοῦτο πρέπει νὰ τηρηθεῖ γιὰ πάντα, γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ τὴν ψυχὴ ἐκείνων ἀπὸ τοὺς ὀποίους πῆρα τὸ χωριὸ αὐτό.

Ἐπίσης ἀφίνω νὰ δίδονται κάθε χρόνο στοὺ σεβασμιώτατο καπελάνο, τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Μάρκου αὐτῆς τῆς πόλης, μουζούρια 4 παντοτινὰ γιὰ νὰ κάνει κάθε μῆνα μιὰ λειτουργία

nella portion de Voni in alcune fabriche, intende che per tal spesa habbia tutto quello che app(ar) esser debitore al testatore, co(n) efetto che no(n) habbi ne una, ne l' altra parte à pretendere più cosa alcuna.

No 82. Vuole che tutte le Vedoue del Casal Trapsanò che tenerano case di sua ragione, quelle però che no(n) hauessero figlioli maschi di età leg(giti)ma ò genero in essa casa sijno libere et essenti dal pagamento delle galline che sono obligate di pagar esse case, fin che in esse entri huomo di età legitima.

No 83. Item lassa al Capellan della Chiesa di S. Marco di Candia m(isu)-

στὴ μερίδα τῆς Βόνης, σὲ μερικὲς οἰκοδομές, ἐννοεῖ νὰ πάρει, γιὰ τὰ ἔξοδα αὐτά ὅλα ὅσα ὀφείλει στοὺ διαθέτη, με̄ ἀποτέλεσμα νὰ μὴν ἔχει νὰ παίρνει οὔτε ἢ μιὰ μεριά οὔτε ἢ ἄλλη τίποτε.

*Ἀριθ. 82. Θέλει, ὅλες οἱ χῆρες τοῦ χωριοῦ Θραψανοῦ πὸν θὰ κρατοῦν σπίτια δικά του—ἐκεῖνες ὅμως πὸν δὲν θὰ ἔχουν ἀρσενικά παιδιὰ νόμιμης ἡλικίας ἢ γαμπρὸ στα σπίτια τους αὐτά,—νὰ εἶναι ἐλεύθερες καὶ ἀπαλλαγμένες ἀπὸ τὴν πληρωμὴ σὲ ὄρνιθες, πὸν εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ πληρώνουν τὰ σπίτια αὐτά, ὥσπου νὰ μπεῖ στοὺ σπίτι τους ἄντρας νόμιμης ἡλικίας.

*Ἀριθ. 83. Ἀκόμη ἀφίνει στοὺν καπελάνο τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Μάρκου τοῦ

re 4. di formento in perpetuo all' anno.

No 84. Item lassa alla Capella priuileggiata per Deffonti à S. Tito m(i)sure 4. di formento all' anno in perpetuo.

No 85. Item lassa al sig(nor) Anzolo Barbarigo quello li resta per la compra di certi piati d' argento, et quello hà pagato per lui nella Cam(er)a fiscal di Candia.

Χάντακα μουζούρια 4 στάρι τὸ χρόνο, παντοτινά.

Ἄριθ. 84. Ἀκόμη ἀφίνει στὸ ἀλτάριο πριβιλεγκιάτο γιὰ τοὺς πεθασμένους στὸν Ἅγιο Τίτο μουζούρια 4 στάρι τὸ χρόνο, παντοτινά.

Ἄριθ. 85. Ἀκόμη ἀφίνει στὸν κ. Ἀγγελο Μπαρμπάριγο ἐκεῖνο ποὺ μένει ἀπὸ τὴν ἀγορά κατὰ πιάτων ἀσημένιων κ' ἐκεῖνο ποὺ ἔχει πληρώσει γιὰ λογαριασμό του στὸ δημόσιο ταμεῖο τοῦ Χάντακα.

se una messa, et | pregar Dio, et detto Glorioso santo, per la | felicità, et prosperità del ser(enissi)mo D(omi)nio Veneto | et per la conseruation di questo Regno sotto | il suo christianess(im)o imperio ¹⁶², et sia ditto form(en)to | scosso ogn' anno dal liuello, che pagano li | pred(ett)i terreni di Vathia à trapsanò. Item lasso | alla Capella priuileggiata à S. Tito, che hà l' indulgenza per li defonti form(en)to m(isur)e .4. all' anno | in perpetuo, da esser date à quel prete più po | uero, che parerà à mons(igno)r [. . . . .] dell' Ill(ustrissi)mo Arci | uescouo, il qual prete lo possa esso scoder me | desmam(en)te dal pred(ett)o liuello di Vathia, acciò sia | obblig(at)o dir cinque messe da morto all' anno | in detta capella, per le cinque piaghe del N(ost)ro | Sig(nor)e per l' anima mia, e de miei deffonti. Item lasso al s(igno)r Angelo Barbarigo ¹⁶³ da fornì quello | mi resta dar per li piati d' argento, et per | quel, che pagai di più di quel, che mi tocava | in cam(er)a fiscal ¹⁶⁴ per la piezaria del molin cosi | per il cauedal, come per le spese, senza

113r

καὶ νὰ παρακαλεῖ τὸ Θεὸ καὶ τὸν ἐνδοξότατον αὐτὸν ἅγιο, γιὰ τὴν εὐημερία καὶ τὴν εὐδαιμονία τῆς Γαληνότατης Βενετικῆς Ἐπικρατείας καὶ τὴ διατήρηση τοῦ Βασιλείου τούτου, κάτω ἀπὸ τὴ χριστιανικότατη ἔξουσία τῆς ¹⁶². Τὸ στάρι αὐτὸ νὰ δίδεται κάθε χρόνο, ἀπὸ τὸ λιβέλο ποὺ πληρώνουν τὰ παραπάνω χωράφια τοῦ Βαθιά στὸ Θραψανό.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸ ἀλτάριο πριβιλεγκιάτο τοῦ Ἁγ. Τίτου, ποὺ μπορεῖ νὰ δίδει τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν τῶν πεθασμένων, στάρι μουζούρια 4 τὸ χρόνο, παντοτινά. Τὸ στάρι αὐτὸ νὰ δίδεται στὸν πιὸ φτωχὸ παπᾶ, κατὰ τὴ γνώμη τοῦ ἐκλαμπρότατου Ἀρχιεπίσκοπου. Ὁ παπᾶς ἐκεῖνος μπορεῖ νὰ τὸ παίρνει ἐπίσης ἀπὸ τὸ παραπάνω λιβέλο τοῦ Βαθιά· γι αὐτὸ θὰ εἶναι ὑπεχρεωμένος νὰ κάνει πέντε νεκρώσιμες ἀκολουθίες τὸ χρόνο στὸ ἀλτάριο αὐτό, γιὰ τὰ πέντε τραύματα τοῦ Κυρίου ἡμῶν, γιὰ τὴν ψυχὴ μου καὶ τὴν ψυχὴ τῶν πεθαμένων μου.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸν κ. Ἀγγελο Μπαρμπάριγο ¹⁶³ ἀπὸ τὴ Φουρνὴ ἐκεῖνο ποὺ ὑπολείπεται νὰ δώσει, γιὰ τὰ ἀσημένια πιάτα καὶ γιὰ ὅ,τι πλήρωσα περισσότερο ἀπὸ ὅσο μοῦ ἀναλογοῦσε στὸ δημόσιο Ταμεῖο ¹⁶⁴, γιὰ τὴν ἐγγύηση τοῦ μύλου, τόσο γιὰ κεφάλαιο, ὅσο καὶ γιὰ ἐξοδα, δίχως νὰ μπορεῖ νὰ τοῦ ζητηθεῖ καμιά ἀποζημίωση.

potergli | esser dimandata riffatione alcuna. Item dico
 | hauer hauuto nelle mie mani già anni certa | quantità
 di cuori, et saponi ¹⁵⁵ de rason del Cl(arissi)mo | s(igno)r
 Zuane Zen Raudi¹⁵⁶, da Ven(ezi)a cosi ricercato | con grande
 instantia da lui, per li dubij, che | haueua, come per sue
 lettere appar, li quali | cosi per termination dell' Ecc(el-
 lentissimi)mo s(igno)r Duca, et | ad' inst(anti)a del q. s(igno)r
 Vettor ¹⁵⁷ meseri d(otto)r, che gl' hauea | sequestrati, per-
 che si guastauano, sono stati | uenduti à gli hebrei, con l'
 interuento anco, | et saputa delli commessi, et interu(enu)to
 del d(ett)o | s(igno)r Zen, et delli s(igno)ri suoi fig(lia)li
 istessi in quel | pretio migliore, che si hà potuto, per quel
 113v | tempo, et hò scosso il danaro in monede, che | correuano
 all'hora, et delli sauoni hò uend(ut)o | la maggior parte fin'
 hora, per bisogno della | Città, et mandato delli superiori,
 et parte resta | ancora nelle mie mani al magazen, et perche
 | per il pass(at)o non si trouaua di uenderli nel prezzo |
 che haueua ordinato esso s(igno)r Zen quasi par la | metà,
 sono stati tratti, per assai tempo | onde sono uenuti à
 callare, et hauer tara | come in simil mercantia è ordina-

No 86. Giache ritrouan-
 dosi nelle mani il retrat-
 to di certa quantita de
 cuori et saponi de ra-
 gion del s(igno)r Z. Zen
 da Venetia, ordina che
 debbi essere puntualmen-
 te sodisfatto.

Ἐπίσης λέγω, ὅτι εἶχα παραλάβει στὰ χέρια μου πρὶν ἀπὸ
 χρόνια κάποια ποσότητα δέρματα καὶ σαπούνια ¹⁵⁵, πού ἀνήκαν
 στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Τζουάνε Τζέν Raudi¹⁵⁶ ἀπὸ τὴ Βενετία,
 γιὰ λογαριασμό του, ὕστερα ἀπὸ μεγάλη ἐπιμονή του, γιατί εἶχε
 ἀμφισβητήσεις, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ γράμματά του. Τὰ πράγ-
 ματα αὐτά, μὲ θέσπισμα τοῦ Ἐξοχότατου κ. Δούκα καὶ ὕστερα
 ἀπὸ τὴν ἐπιμονή τοῦ μακαρίτη Vettor ¹⁵⁷ δρ. Μεσέρι, πού τὰ
 εἶχε κατασχέσει, ἐπουλήθησαν στοὺς Ἑβραίους ἐπειδὴ καταστρέ-
 φονταν, μὲ τὴν παρέμβαση καὶ ἐν γνώσει τῶν ὑπαλλήλων καὶ
 τῶν μεσιτῶν τοῦ παραπάνω κ. Τζέν καὶ τῶν ἴδιων τῶν παι-
 διῶν του, στὴν καλύτερη δυνατὴ τιμὴ γιὰ κεῖνο τὸν καιρό. Τὰ
 χρήματα τὰ ἐπλήρωσα στὴ μονέδα πού κυκλοφοροῦσε τότε. Ἀπὸ
 τὰ σαπούνια πούλησα μέχρι τώρα τὰ περισσότερα, γιὰ τὶς ἀνάγ-
 κες τῆς πόλης καὶ ὕστερα ἀπὸ ἐντολὴ τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν· ἕνα
 μέρος μένει ἀκόμη στὰ χέρια μου, στὴν ἀποθήκη. Καὶ ἐπειδὴ στὸ
 παρελθὸν δὲν εὔρισκα γιὰ νὰ τὰ πουλήσω, στὴν τιμὴ πού εἶχε
 διατάξει ὁ ἴδιος κ. Τζέν, τὰ μισὰ σχεδὸν κρατήθηκαν γιὰ πολὺν
 καιρὸ καὶ ἀρχισαν νὰ καθίζουν καὶ νὰ ἔχουν φύρα, ὅπως εἶναι
 συνηθισμένο σὲ παρόμοια ἐμπορεύματα. Τέλος, ὅταν παρουσιά-

Ἄριθ. 86. Ἀφοῦ βρέσκε-
 ται στὰ χέρια του τὸ προ-
 ἶόν ἀπὸ τὴν πώληση κά-
 ποιας ποσότητας δερμάτων
 καὶ σαπουνιοῦ, πού ἀνή-
 κουν στὸν κ. Τζουάνε Τζέν
 ἀπὸ τὴ Βενετία, διατάσσει
 νὰ ἰκανοποιηθεῖ μὲ ἀκρί-
 βεια.

rio, fi | nalm(en)te essendo uenuta l'occasion del | bisogno, come hò detto, gli hò uend(ut)i col mag | gior auantaggio, che hò potuto, per benef(ici)o | del p(ad)rone, usando in ciò ogni diligenza, et | fidelità, più che se fosse stata mia rob-
 ba pro | pria, di che hò tenuto part(icular)e nota, et conto in | un libretto à parte, doue si uede quello, che di | tal ragg(ion)e hò hauuto, et il danaro, che si tro | ua fin' hora nelle mie mani di queste robbe | et le spese occorse et li calam(en)ti di d(ett)e robbe | et dano delle monete, però quello, che di tal | tratto deue hauer esso s(igno)r Zen sia pagato, et | soddisfatto, com' è il douere, et si come dalle scritt(ur)e | et librette proprio i miei commissarij saranno | meglio informati, consignandoli anco, ò à | quella leg(itti)-
 ma persona, che sarà per lui, se | sarà fino à quel tempo ancora di detti | saponi non uenduti, mostrando però, che | detto seq(uest)ro sia reuocato, et che la mia commess(a-
 ri)a | resti libera, et sia fatta terminat(ion)e dall' Ecc(ellen- 114r
 tissi)mo | s(igno)r Duca, et fatta securità, et cautione a d(ett)a commiss(ari)a | di esser pagato. Item Lasso à quel-

No 87. Item lassa à quelli che le tengono li

στηκε στην πολιτεία ή ανάγκη, όπως είπα, τὰ πούλησα με τὸ μεγαλύτερο κέρδος πὸν μπόρεσα νὰ βρῶ, σὲ ὄφελος τοῦ ἰδιοκτητή, χρησιμοποιοῦντας γι αὐτὸ κάθε ἐπιμέλεια καὶ τιμιότητα, περισσότερο παρὰ ἂν ἦταν δικὰ μου πράγματα. Γι αὐτὸ ἔχω κρατήσει λεπτομερεῖς σημειώσεις καὶ λογαριασμό σὲ ἓνα ἰδιαίτερο βιβλιαράκι, ὅπου φαίνεται ὅ,τι εἰσέπραξα ἀπ' αὐτὸ τὸ λογαριασμό, τὰ χρήματα πὸν βρίσκονται ὡς τώρα στὰ χέρια μου ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ ἔξοδα πὸν ἔγιναν, ἡ φύρα τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ ἡ ζημιὰ ἀπὸ τὰ χρήματα. Ὅμως ἐκεῖνο πὸν ἀπ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση ἔχει νὰ λαβαίνει αὐτὸς ὁ κ. Τζέν, νὰ πληρωθεῖ καὶ νὰ ἐξοφληθεῖ, όπως εἶναι τὸ σωστό· σχετικὰ θὰ πληροφορηθοῦν καλύτερα οἱ ἐπιτροποὶ μου ἀπὸ τὰ γραφτὰ μου καὶ τὸ βιβλιαράκι ἐκεῖνο. Νὰ παραδώσουν ἐπίσης σ' αὐτὸν ἢ στὸ νόμιμο ἀντιπρόσωπό του, ὅσα ἀπ' αὐτὰ τὰ σαπούνια δὲν θὰ ἔχουν πωληθεῖ μέχρι τότε, κάνοντας ὅμως γνωστὸ ὅτι ἡ κατάσχεση αὐτὴ πρέπει ν' ἀνακληθεῖ καὶ ἡ ἐπιτροπεία μου νὰ μείνει ἐλεύθερη, καὶ νὰ ἐκδοθεῖ διάταγμα ἀπὸ τὸν ἔξοχότατο κ. Δούκα καὶ νὰ δοθεῖ ἀσφάλεια καὶ σιγουριὰ στὴν παραπάνω ἐπιτροπεία, ὅτι ἔγινε ἐξόφληση.

*Αριθ. 87. Ἀκόμη ἀφίνει σ' ἐκείνους, πὸν τοῦ φυ-

*Ακόμη ἀφίνω σ' ἐκείνους πὸν μοῦ βλέπουν τὰ παραπάνω

li, che mi tengono | li pred(ett)i animali à chieffalopiroti tutto quello, | che per il frutto di essi mi saranno deb(ito)ri oltre dell' anno, et intrada, ch' io morirò. Lascio alla | fig(lio)la di muschena¹⁵⁸ dal C(asa)l Rafti, ouero alli | suoi fig(lio)li se ella non sarà ip(erpe)ri 200 per l' | anima mia dou' essi si trouerano. Item | uoglio, et espressam(en)te ordino, acciò che non si | habbia a far spese nell' inuent(ari)o della mia | robba, che detti miei commiss(ar)ij posano, et hab | biano aut(ori)tà di chiamar quella persona, | che a loro parerà, che non sia della Canc(ella)ria, e | tra loro facciano d(ett)o Inuent(ari)o delle robbe mobili, | et di dan(ar)i, cosi nella Città, come di fuori, per bene | fitio de chi aspetta, et sia reg(ist)rato nelli atti¹⁵⁹ | d' un nod(ar)o priuato¹⁶⁰, che à loro parerà, tolendo | copia dichiarando, che le scritt(ur)e tutte, dopo | inuentariate, che sono neces(sari)e, et le cautioni, | et gli acquisti siano dati poi in mano | delli miei fr(ate)lli quelle però, che à loro aspettano | et sono per cautione della commiss(ari)a, et dell' | heredità,

suoi animali à Chiefalopiroti, tutto quello che per il frutto di essi le andassero debitori.

No 88. Item lassa alla fig(lio)la di muschena dal C(asa)l Rafti, ouero à suoi fig(li)li se ella no(n) si fosse al tempo della sua morte, ip(erpe)ri 200.

ζῶα στὴν Κεφαλοπύρωτη, ὅλο ἐκεῖνο πὸν θὰ μοῦ ὀφείλουν ἀπὸ τὸ εἰσόδημά τους, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ εἰσόδημα τῆς χρονιάς τοῦ θανάτου μου.

Ἄφινω στὴν κόρη τῆς Μούσκενας¹⁵⁸ ἀπὸ τὸ χωριὸ Ράφτη ἢ στὰ παιδιὰ τῆς ὅπου κι ἂν βρίσκονται, ἂν αὐτὴ δὲν θὰ ὑπάρχει, ὑπέρπυρα 200, γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἀκόμη θέλω καὶ ρητὰ διατάσσω: γιὰ νὰ μὴν κάμουν ἔξοδα γιὰ τὴν ἀπογραφὴ τῶν πραγμάτων μου οἱ παραπάνω ἐπίτροποί μου νὰ μποροῦν καὶ νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ καλέσουν τὸ πρόσωπο ἐκεῖνο πὸν θὰ ἐκλέξουν, πὸν δὲν πρέπει νὰ εἶναι τῆς Καγκελαρίας, γιὰ νὰ κάμουν μαζί του τὴν ἀπογραφὴ τῶν κινήτων πραγμάτων καὶ τῶν χρημάτων, τόσον αὐτῶν πὸν βρίσκονται στὴν πόλη ὅσο καὶ κείνων πὸν εἶναι ἔξω, γιὰ τὸ καλὸ ἐκείνων πὸν περιμένουν νὰ πάρουν. Ἡ ἀπογραφὴ αὐτὴ νὰ καταχωρηθεῖ στοὺς «Ἄτους»¹⁵⁹ ἐνὸς ἰδιωτικοῦ συμβολαιογράφου¹⁶⁰ πὸν θὰ ἐκλέξουν ἐκεῖνοι· ἀντίγραφό τῆς πρέπει νὰ πάρουν μὲ τὴ δήλωση ὅτι ὅλα τὰ ἔγγραφα, πὸν χρειάζονται, τόσο οἱ ἐγγυήσεις, ὅσο καὶ τὰ συμβόλαια τῶν ἀγορῶν, ἀφοῦ καταχωρηθοῦν νὰ δοθοῦν στὰ χέρια τῶν ἀδελφῶν μου· ἐκεῖνα ὅμως πὸν ἀφοροῦν αὐτοῖς, καὶ πὸν εἶναι γιὰ ἀσφάλεια τῆς ἐπιτροπείας, τῆς κληρονομίας, καὶ τῆς περιουσίας πὸν προορίζεται γι αὐτοὺς ἢ γιὰ τὰ παιδιὰ

λάσσουν τὰ ζῶα του στὴν Κεφαλοπύρωτη ὅλα ὅσα θὰ τοῦ μείνουν χρεῶστες, ἀπὸ τὸ εἰσόδημά τους.

Ἄριθ. 88. Ἀκόμη ἀφίνει στὴν κόρη τῆς Μούσκενας ἀπὸ τὸ χωριὸ Ράφτη ἢ στὰ παιδιὰ τῆς, ἂν αὐτὴ δὲν θὰ ὑπάρχει τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου του, ὑπέρπυρα 200.

et delli beni, che à loro, ouero alli lor | fig(lio)li, et posterì
 à tempo debito hanno dà per | uenire, come ordino di so-
 pra; et quelle, che | aspettano alla mia consorte, per li sta-
 bili, | che gli lasso per la sua dote siano date à Lei | et pa- 114v
 rim(en)te quelle de stabili, che hanno da pre | uenire al
 pred(ett)o monast(eri)o di S(an)ta cath(erin)a, ò ad' altro |
 siano loro date, et li reg(ist)ri di Casali et libri | dell'
 entrate, et scossi, et quelle di deb(ito)ri, scritti | ò altre cau-
 tionì restar debbiano in cassa et si | tengano serrate con
 due chiaui, l' una debba te | ner il s(igno)r Cau(allie)r, et
 l' altra il s(igno)r Vincenzo, et la cassa | sia in mano di essa
 mia consorte, et ogni [...] | che farà bisogno si apra, et si
 cacci quello che | occorre, per sapersi quello, che si hà da
 scodere | et dà chi perfino la uita di essa mia consorte | et
 poi le habbiano quelli à quali aspetta. | Dichiaro ancora
 perche nel tempo che hauera | dà cessar il tener della cas-
 sa di dan(ar)i, et si | hauerano da dispensar li ip(erpe)ri 8
 m. che dico di | sopra douersi dare per il maritar di tante
 | pouere donzelle, potrebbe usarsi negligenza | in far tal
 opera, ma prego li s(igno)ri miei fr(ate)lli | che quanto pri-

τους και τούς απογόνους τους όπως διατάσσω παραπάνω. Ἄλλὰ
 ἐκεῖνα πὺ ἀφοροῦν τῇ σύζυγό μου, γιὰ τὰ ἀκίνητα πὺ τῆς ἀ-
 φίνω γιὰ τὴν προῖκα τῆς, νὰ δοθοῦν σ' ἐκείνη. Ἐπίσης τὰ ἐγ-
 γραφα πὺ ἀφοροῦν ἀκίνητα, πὺ κληροδοτοῦνται στὸ παραπά-
 νω μοναστήρι τῆς Ἁγίας Κατερίνας ἢ σὲ ἄλλο, νὰ δοθοῦν στὰ
 μοναστήρια αὐτά. Τὰ κατάστιχα τῶν χωριῶν καὶ τὰ βιβλία τῶν
 εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν, τὰ ἐγγραφα τῶν ὀφειλετῶν, ἢ ἄλ-
 λα χρεώγραφα, πρέπει νὰ μείνουν στὴν Κάσα, κλειδωμένα μὲ
 δυὸ κλειδιά· τὸ ἓνα πρέπει νὰ κρατᾷ ὁ κ. Καβαλιέρος καὶ τὸ ἄλ-
 λο ὁ κ. Βιτσέντζος· ἡ Κάσα θὰ μένει στὰ χέρια τῆς συζύγου
 μου. Κάθε φορὰ πὺ θὰ ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ ἀνοίγεται νὰ βρί-
 σκουν ὅτι τοὺς χρειάζεται, γιὰ νὰ μαθαίνουν ἐκεῖνο πὺ πρόκει-
 ται νὰ ἐξοφληθεῖ καὶ ἀπὸ ποιὸν θὰ πληρωθεῖ. Αὐτὸ θὰ γίνεται
 ὅσο θὰ ζῆ ἡ γυναῖκα μου. Ἐπειτα νὰ τὰ παίρνουν ἐκεῖνοι πὺ
 τοὺς ἀφοροῦν. Δηλώνω ἀκόμη: ἐπειδὴ τὸν καιρὸ πὺ θὰ πάψει,
 ἢ τήρηση τῆς Κάσας τῶν χρημάτων καὶ θὰ πρόκειται νὰ διατε-
 θοῦν τὰ 8 χιλ. ὑπέρπυρα, πὺ ἀναφέρω παραπάνω, γιὰ νὰ παν-
 τρευτοῦν μερικὰ φτωχὰ κορίτσια, ἴσως ἐπιδείξουν ἀμέλεια στὴν
 ἐκτέλεση τέτιας πράξης, παρακαλῶ τοὺς κυρίους ἀδελφούς μου

ma debbano eseguire questa | mia uolontà facendo, che nel num(er)o di dette | pouere sia la fig(lio)la di Const(anti)n Coroneo dà sofforus | mio seru(ito)r al p(rese)nte, et anco una delle fig(lio)le del | Const(anti)n Caligher dal d(ett)o Casal fr(ate)llo di Eleussa, et | ciò debbiano far in term(in)e de anno uno dal | tempo pred(ett)o se più auanti non l'hauessero | fatto, et non lo facendo possa l' Ill(ustrissi)mo mons(igno)r | Arciuescouo se sarà nel Regno¹⁶¹, ouero l' Ecc(ellentissi)mo | s(igno)r Duca con li Cl(arissi)mi s(ign)ori
 115r Auog(ado)ri¹⁶² tuor esso dan(ar)o | et far esso dispenso in dette donzelle pouere; | come hò detto. Item Lasso à m. piero da recanati¹⁶³ | mio compare, per nome della sua fig(lio)la, che io | teni à battesimo ip(erpe)ri 150. dà esser dati al tempo | del maridar di essa mia fiozza, per farle | una uest(ur)a d'ormesin¹⁶⁴, et l'istesso legato lasso | alla fig(lio)la del m. marco Genta¹⁶⁵, chiamata maria, | et ad^o Agustina fig(lio)la de Agnese fù mia arlieua | similm(en)te al tempo del loro maritar, et alli pred(ett)i | Const(anti)n Coroneo, et Giani suo fr(ate)llo, et à Giani Curmulì | lasso

No 89. Lassa alla fig(lio)la di m. Piero da Recanati suo fiozzo al tempo del suo maritar ip(erpe)ri 150: per farsi una uestura di ormesin. istesso lassa alla fig(lio)la di m. Marco Geni chiamata maria, medesimamente lassa l' istesso legato ad Agustina fig(lio)la d' Agnese fù sua arlieua al tempo del loro maritare.

νά ἐκτελέσουν ὅσο τὸ δυνατὸ ταχύτερο τῆ θέλησή μου αὐτή, συμπεριλαμβάνοντας στὸν ἀριθμὸ τῶν φτωχῶν κοριτσιῶν καὶ τὴν κόρη τοῦ Κωσταντίνου Κορωναίου ἀπὸ τοὺς Ζωφόρους, ποὺ εἶναι σήμερα ὑπηρέτριά μου καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς θυγατέρες τοῦ Κωσταντίνου Καλιγέρη ἀπὸ τὸ ἴδιο χωριό, ἀδελφοῦ τῆς Ἑλεούσας. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ κάμουν μέσα σ' ἓνα χρόνο, ἀπὸ τότε ποὺ καθορίζεται παραπάνω, ἂν δὲν τὸ κάμουν πρωτύτερα. Ἐὰν δὲν τὸ ἐκτελέσουν νὰ μπορεῖ ὁ ἐκλαμπρότατος καὶ πανιερότατος Ἀρχιεπίσκοπος, ἂν βρίσκεται στὸ Βασίλειο¹⁶¹, ἢ ὁ ἐξοχότατος κ. Δούκας μὲ τοὺς ἐκλαμπρότατους κ. κ. Εἰσαγγελεῖς¹⁶² νὰ φροντίσουν γιὰ τὰ χρήματα αὐτά, κάνοντας αὐτὴ τὴ διανομὴ στὶς φτωχὲς κοπέλλες, ὅπως παραπάνω εἶπα.

Ἀφίνω στὸ μάστρο Πιέρο Ντὰ Ρεκανάτι¹⁶³, κουμπάρο μου, γιὰ τὴν κόρη του, ποὺ ἐβάφτισα, ὑπέρπυρα 150. Αὐτὰ πρέπει νὰ δοθοῦν τὸν καιρὸ ποὺ θὰ παντρεφετῆ ἡ φιλιότσα μου αὐτή, γιὰ νὰ τῆς κάμουν ἓνα φόρεμα ἀπὸ ὀρμιζίνο¹⁶⁴. Τὸ ἴδιο κληροδότημα ἀφίνω στὴν κόρη τοῦ μάστρο Μάρκο Genita¹⁶⁵, τὴν ὀνομαζόμενη Μαρία καὶ στὴν Ἀγουστίνα, τὴν κόρη τῆς Ἀγνῆς, ποὺ ἦταν κάποτε ὑπηρέτριά μου, τὸν καιρὸ ἐπίσης ποὺ θὰ παντρεφτοῦν. Στους παραπάνω ἀναφερόμενους Κωσταντίνου Κορω-

Ἀριθ. 89. Ἀφίνει στὴν κόρη τοῦ μισέρ Πιέρο Ρεκανάτι, φιλιότσα του, τὸν καιρὸ τοῦ γάμου τῆς ὑπέρπυρα 150, γιὰ νὰ τῆς κάμουν ἓνα φόρεμα κρεμεζί. Τὸ ἴδιο ἀφίνει στὴν κόρη τοῦ μισέρ Μάρκο Geni, τὴν ὀνομαζόμενη Μαρία. Ἐπίσης ἀφίνει τὸ ἴδιο κληροδότημα στὴν Ἀγουστίνα, τὴν κόρη τῆς Ἀγνῆς, πρίν

À Cost(anti)n Coroneo et Gianni fratello di d(ett)a Agostina et à Gianni Curmulì gli lascia tutto quello li andassero debitorì al tempo della sua morte.

No 90. Lassa à Maria Sittiachi r(eli)qua del q(uondam) Manoli franco fù suo seru(ito)re ouero alle sue fig(lio)le se ella no(n) si trouasse à quel tempo in uita ip(erpe)ri 100.

ψυχοκόρη του, όταν παντρευτεί. Στόν Κωσταντίνο Κορωνάιο και τὸ Γιάννη, τὸν ἀδελφὸ τῆς παραπάνω Ἀγουστίνας και στὸ Γιάννη Κουρμούλη ἀφίνει ὅλο ἐκεῖνο ποὺ θὰ τοῦ χρωστοῦν τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου του.

*Αριθ. 90. Ἀφίνει στὴ Μαρία Στειακὴ, χήμα τοῦ μακαρίτη Μανόλη Φράγκο, κάποτε ὑπηρέτη του, ἢ στίς κόρες της, ἂν αὐτὴ δὲν θὰ ὑπάρχει στὴ ζωὴ ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, ὑπέρπυρα 100.

tutto quello mi uano deb(ito)ri, et al pred(ett)o s(igno)r | Const(anti)n Caligher, per qual si uoglia raggion, il q(ua)l | Coroneo è pagato della seruitù fattami, come bor | donaro¹⁶⁶, ne possa domandar cosa alcuna, altram(en)te | sia priuo dl tutto quello, che gli lasso, et me | desmam(en)te ciascuno delli legatarij in questo test(ament)o | che cercherà cosa alcuna, ò darà minima mo | lestia alla mia commissaria, et heredità per | qual si uoglia modo, come ingrato, resti priuo | d'ogni benef(ici)o, che gli lasso, et questo dico, perche | nel mondo hoggi di regnano molte malitie | et perche sò in conscientia non tener cosa al(cun)a | à nessuno, che non l' habbia dechiarito per | gratia del s(igno)r Dio. Lasso à Maria sittiachi | r(eli)ta del q(uondam) manoli franco fù mio seru(ito)r, ouero | alle sue fig(lio)le, se ella non sarà ip(erpe)ri 100. per l'anima | mia, et uoglio anco, che una delle fig(lio)le de Ant(oni)o | Burbuglià dà q(ues)ta Città fù mio seru(ito)r quello, che | parerà allì miei commiss(ar)ij oltre la prima sua | fig(lio)la, che fù beneficiata dalla q(uondam) s(igno)ra mia Cog(na)ta sia | nel

ναῖο, τὸν ἀδελφὸ του Γιάννη, στὸ Γιάννη Κουρμούλη και στὸν κ. Κωσταντίνο Καλιγέρη, ἀφίνω ὅλο ἐκεῖνο ποὺ μοῦ ὀφείλουν γιὰ ὁποιαδήποτε αἰτία. Ὁ Κορωνάιος αὐτὸς εἶναι πληρωμένος, γιὰ τὴν ὑπηρεσία ποὺ μοῦ ἔχει κάνει, σὰν βορδονάρης¹⁶⁶, και δὲν μπορεῖ νὰ ζητήσῃ τίποτε ἄλλο. Ἀλλοιῶς νὰ εἶναι στερημένος ἀπὸ ὅ,τι τοῦ ἀφίνω. Ἐπίσης καθέννας ἀπὸ τοὺς κληροδόχους αὐτῆς τῆς διαθήκης ποὺ θὰ ζητήσῃ κανένα πρᾶγμα ἢ ποὺ θὰ δώσει τὴν παραμικρὴ ἐνόχληση στὴν ἐπιτροπεία μου και στὴν κληρονομία, μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο, σὰν ἀχάριστος, νὰ εἶναι στερημένος ἀπὸ κάθε εὐεργέτημα ποὺ τοῦ ἀφίνω. Καὶ αὐτὸ τὸ λέγω, γιὰ τὸν κόσμο τῆ σήμερον ἡμέρα βασιλεύουν πολλὲς ραδιουργίες και γιὰ τὸ ξέρω συνειδητὰ ὅτι δὲν κρατῶ τίποτε ἀπὸ κανένα, ποὺ νὰ μὴν τὸ ἔχω δηλώσει γιὰ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ.

*Ἀφίνω στὴ Μαρία τὴ Στειακὴ, τὴ χήρα τοῦ μακαρίτη Μανόλη Φράγκο, ὑπηρέτη μου κάποτε, ἢ στὴν κόρη της ἂν αὐτὴ δὲν θὰ ὑπάρχει, ὑπέρπυρα 100 γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Θέλω ἐπίσης, σὲ μιὰ ἀπὸ τίς κόρες τοῦ Ἀντώνη Μπουρμπουλιὰ ἀπ' αὐτὴ τὴν πόλη, ποὺ ἦταν ὑπηρέτης μου, νὰ δοθεῖ ὅ,τι ἀποφασίσουν οἱ ἐπιτροποὶ μου — ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πρώτη του κόρη, ποὺ εὐεργετήθηκε ἀπὸ τὴ μακαρίτισσα κουνιάδα μου — και νὰ περιληφθεῖ στὸν ἀριθμὸ

num(er)o delle pred(ett)e donzelle, che hanno d' hauer | il legato delli ip(erpe)ri 1000. per il loro maritare. Item las-
so à catherià ¹⁶⁷ agorastopula, che fù il suo p(ad)re | da Crizzes ¹⁶⁸, et al p(re)se)nte serue in casa mia ip(erpe)ri 150
| dà esserle fatta una coltra, per l' anima mia. | Di Agne-
se picciola, che si arlieua in casa non | faccio alcuna men-
tione poiche se uenisse in | età la sua madona so, che non
le mancherà | secondo, ch' ella riuscirà. Item dico, et uo-
glio | che le case nelle quali sono stato preferito da | m.
franc(esc)o Caneua contigue alle mie restino al | d(ett)o m.
franc(esc)o essendo oblig(at)o dar, et esborsar | alla mia
commess(ari)a li d(uca)ti doi mille correnti | che hà nelle
sue mani del deposito per me | fatto in mano del s(igno)r
Zuane Sagredo ¹⁶⁹ Giudice | del proprio li mesi pross(im)i
pass(at)i et che lui | haueua eleuato, et se altro hauerò da-
to per | li pretensi suoi agomenti, et spese, et ciò se | però
in uita mia non hauerò tolto il possesso | di esse case, es-
sendo di più oblig(at)o lasciar la | casa, doue tengo la pa-
glia a mia consorte | di tenerla, per tal bisogno per tutto

No 91. Item lassa a Ca-
therià Agorastopula sua
seruiente ip(erpe)ri 150.

τῶν κοριτσιῶν πού θά πάρουν τὸ κληροδότημα τῶν 1000 ὑπέρ-
πυρων στὸ γάμο τους.

Ἀφίνω στήν Κατεργιά ¹⁶⁷ Ἀγοραστοπούλα πού ἦταν ὁ πα-
τέρας της ἀπὸ τὴν Κριτσᾶ ¹⁶⁸ καὶ τώρα ὑπηρετεῖ στὸ σπίτι μου,
ὑπέρπυρα 150, γιὰ νὰ τῆς κάμουν μ' αὐτὰ μιὰ κουβέρτα, γιὰ
τὴν ψυχὴ μου. Γιὰ τὴ μικρὴ Ἀγνή, πού εἶναι δόκιμη ὑπηρε-
τρια στὸ σπίτι, δὲν κάνω καμιὰ μνεία, ἀφοῦ, ὅταν θά ῥθει σὲ
ἡλικία, ξέρω πὼς ἡ κυρία της δὲν θά παραλείψει νὰ τῆς κάμει
κάτι, ἀνάλογα μὲ τὴν εὐδοκίμησή της στήν ὑπηρεσία.

Ἐπίσης λέγω καὶ θέλω: τὰ σπίτια στὰ ὁποῖα προτιμήθηκα
ἀπὸ τὸ μάστρο Φραγκίσκο Κανέβα, τὰ συνεχόμενα μὲ τὰ δικά
μου, νὰ μείνουν στὸν παραπάνω μάστρο Φραγκίσκο, μὲ τὴν ὑπο-
χρέωση νὰ δώσει καὶ νὰ καταβάλει στήν Ἐπιτροπεία μου τὰ
δυὸ χιλιάδες δουκάτα τρέχουσας τιμῆς, πού ἔχει στὰ χέρια του
καὶ πού ἐγὼ κατάθεσα ἀπὸ δικά μου χρήματα σὰν παρακαταθή-
κη, στὰ χέρια τοῦ δικαστῆ κ. Τζουάνε Σαγκρέντο ¹⁶⁹ τοὺς τελευ-
ταίους μῆνες καὶ πού ἐκεῖνος ἔχει σηκώσει, ὡς καὶ ὅτι ἄλλο θά ἔχει
πληρώσει γιὰ βελτίωσή τους καὶ ἔξοδα. Τοῦτο βέβαια ἂν, ὅσο ζῶ,
δὲν θά πάρω στήν κατοχὴ μου τὰ σπίτια αὐτά. Θά εἶναι ὁμως
ὑποχρεωμένος νὰ ἀφίσει στὴ σύζυγό μου τὸ σπίτι πού φυλάσσω

Ἀριθ. 91. Ἀκόμη ἀφίνει
σὴν Κατεργιά Ἀγοραστο-
πούλα, θηρητριά του ὑ-
πέρπυρα 150.

il tempo | della uita di lei, senza pagar alcun' affitto, | al-
 tram(en)te, qualli dan(ar)i si debbano metter nel | scrigno
 pred(ett)o. Item uoglio, che tutti li miei | argenti siano
 uend(ut)i, et fatti tanti dan(ar)i, et | med(esimamen)te le
 biaue d' ogni sorte delli granari cosi | delle uille, come
 della Città, uini da magazzino | ogli, formazi, et altra uit- 116r
 tuaria oltra quella, | che bisogna per le mie commemora-
 t(ion)i, et per la | spesa necess(ari)a, et honesta di casa,
 per tutto l' anno | della mia morte, et esso dinaro tutto
 metter in d(ett)o | scrigno oltra però gli argenti, ch' io
 lasso per | legati specificatam(en)te et medesmam(en)te si
 debbano | metter li danari, che mi si trouerano, come | ap-
 parerà nell' inuent(ari)o, che dico douersi fare, | et si os-
 serui l' ordine in d(ett)a cassa di danari che | dico, et di-
 chiaro di sopra delli trauam(en)ti, e | tauole, e del legname,
 che mi ritrouo hauer | qui nella Città, e fuori à trapsanò
 sia fatto | quello, che alli sudetti s(ignor)i miei fr(ate)lli, et
 commiss(ar)ij | parerà.

Andrea Cornaro fù de sier Giacomo di propria | mano

τὰ ἄχρεα, νὰ τὸ κρατεῖ, γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, σ' ὅλη τὴ ζωὴ της,
 δίχως νὰ πληρώνει κανένα νοίκι· ἀλλοιῶς τὰ χρήματα αὐτὰ πρό-
 πει νὰ μποῦν στὴν κάσα, πὺ ἀναφέρω παραπάνω.

Ἐπίσης θέλω, ὅλα τὰ ἀσημικά μου νὰ πουληθοῦν καὶ νὰ γί-
 νουν χρήματα, ὡς καὶ τὰ σιτηρὰ κάθε εἶδους πὺ βρίσκονται
 στὶς σιταποθήκες, τόσο στὰ χωριὰ ὅσο καὶ στὴν πόλη, τὰ κρα-
 σιὰ τῆς ἀποθήκης, τὰ λάδια, τὰ τυριὰ καὶ ἄλλα τρόφιμα, ἐκτὸς
 ἀπὸ κεῖνα πὺ χρειάζονται γιὰ τὰ μνημόσυνά μου, γιὰ τὰ ἀπα-
 ραίτητα καὶ συνηθισμένα ἔξοδα τοῦ σπιτιοῦ, γιὰ ὅλο τὸ ἔτος τοῦ
 θανάτου μου. Ὅλα τὰ χρήματα αὐτὰ νὰ μποῦν στὴν παραπάνω
 Κάσα, ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τὰ ἀσημικά, πὺ ἀφίνω, σὰν κληροδο-
 τήματα στὸν καθένα εἰδικά. Ἐπίσης πρέπει νὰ βάλουν τὰ χρή-
 ματα πὺ θὰ μοῦ βρεθοῦν, ὅπως θὰ φανεῖ στὴν ἀπογραφή πὺ
 λέγω πὺς πρέπει νὰ κάνουν. Νὰ τηρηθεῖ στὴν Κάσα αὐτὴ τῶν
 χρημάτων ἢ σειρὰ πὺ ὀρίζω καὶ δηλώνω παραπάνω. Γιὰ τὶς
 τράβες, τὶς σανίδες καὶ τὴν ξυλεία, πὺ θὰ βρεθεῖ νὰ ἔχω ἔδῶ
 στὴν πόλη καὶ ἔξω στὸ Θραψανὸ νὰ γίνει ἐκεῖνο, πὺ θὰ ἀπο-
 φαίσιουν οἱ παραπάνω κ. κ. ἀδελφοί μου καὶ ἐπίτροποι.

Ἀντρέας Κορνάρου τοῦ ποτὲ Τζάκομο μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέ-

mi sottoscriuo, et aff(erm)o q(uant)o di s(opr)a si contiene.

Item lasso à soffia fig(lio)la de Anussa d(uca)ti sedese cor | renti dà essergli comprata una coltra, e | datagli per conto di dotte, ch' è quella, che gli | promessi nel suo maridar con parola. se | io non gli l' hauerò comprata, e data. Lasso | à mad(onn)a Virginia nostra di casa ip(erpe)ri 100. perche | preghi Iddio per me, et à d(onn)a christina uecchia | nostra ip(erpe)ri 50. et a d(onn)a Maria m(ad)re del q(uondam) sier Stamati | che pratica in casa nostra altri ip(erpe)ri 50. et questi | quatro legati siano pag(a)ti quanto prima, per | esser tutti luoghi bisognosi. Lasso, che si dia à m. Michiel milino q(uondam) m. Zuane form(en)to m(isu)rje .4. et | galine dieci ogn' anno per tutto il tempo della | sua uita, et s' egli non sarà uiuo in quel tempo | che io morirò habbiano detto legato li suoi fig(lio)li | per anni dieci. Item se io in uita mia non ha | uerò pagato, et sodisfatto il monast(eri)o di s(an)ta Cath(erin)a | delle monache del dan(ar)o, che appar per un mio | scritto app(resso) la Reuer(endissim)a Abbadessa tener nelle mie | mani di sua

No 92. Lassa à Soffia fig(lio)la de Anusa d(uca)ti 16: correnti per il suo maritar.

No 93. à Virginia sua di casa lassa ip(erpe)ri no 100: a Cristina ip(erpe)ri no 50: a Maria ip(erpe)ri no 50.

No 94. Lassa à m. Michiel Milino q(uondam) Zuane form(en)to m(isu)re 4: et galline X. ci all' anno per tutto il tempo di uita sua.

No 95. Item lassa, che se egli no(n) hauerà sodisfatto à certi legati et debiti che hà con diuer-

ρη ὑπογράφω καὶ βεβαιώνω ὅσα παραπάνω περιέχονται.

Ἐπίσης ἀφίνω στὴ Σοφία, τὴν κόρη τῆς Ἀνούσας, δουκάτα τρέχουσας ἀξίας δεκαέξι, γιὰ νὰ τῆς ἀγοράσουν μιὰ κουβέρτα καὶ νὰ τῆς τὴ δώσουν γιὰ προίκα, πού τῆς ὑποσχέθηκα προφορικὰ ὅταν παντρεύτηκε, ἂν ἐγὼ στὸ μεταξύ δὲν θὰ τὴν ἔχω ἀγοράσει καὶ δὲν θὰ τὴν ἔχω δώσει σ' αὐτή. Ἀφίνω στὴν κυρία Βιργινία τοῦ σπιτιοῦ μας ὑπέρπυρα 100, γιὰ νὰ προσεύχεται στὸ Θεὸ γιὰ μένα καὶ στὴν κ. Χριστίνα, τὴ γριά μας, ὑπέρπυρα 50 καὶ στὴν κ. Μαρία, μητέρα τοῦ μακαρίου Σταμάτη, πού ἐργάζεται στὸ σπίτι μας ἄλλα 50 ὑπέρπυρα. Τὰ τέσσερα αὐτὰ κληροδοτήματα νὰ πληρωθοῦν τὸ ταχύτερο, γιὰτὶ ὅλες εἶναι τῆς ἀνάγκης. Ἀφίνω νὰ δίδεται στὸ μάστορο Μικιὲλ Μιλίνο τοῦ μακαρίου μάστορο Τζουάνε στᾶρι μουζουρία 4 καὶ ὄρνιθες δέκα, κάθε χρόνο, σ' ὅλη του τὴ ζωὴ, καὶ ἂν ἐκεῖνος δὲν θὰ εἶναι ζωντανὸς τότε πού θὰ πεθάνω ἐγὼ, τὸ κληροδοτήμα αὐτὸ νὰ τὸ ἔχουν τὰ παιδιά του γιὰ δέκα χρόνια.

Ἄν ὅσο ζῶ, δὲν θὰ ἔχω πληρώσει στὸ μοναστήρι τῆς Ἀγίας Κατερίνας τῶν Καλογραιῶν, ἱκανοποιώντας το, τὰ χρήματά του, πού, σύμφωνα μὲ ἓνα ἔγγραφό μου πού τὸ ἔχει ἡ Σεβασμιότα-

Ἄριθ. 92. Αφίνει στὴ Σοφία, κόρη τῆς Ἀνούσας δουκάτα τρέχουσας ἀξίας 16 γιὰ τὸ γάμο τῆς.

Ἄριθ. 93. Στὴ Βιργινία τοῦ σπιτιοῦ του ἀφίνει ὑπέρπ. 100. Στὴ Χριστίνα ὑπέρπ. 50. Στὴ Μαρία ὑπέρπ. 50.

Ἄριθ. 94. Ἀφίνει στὸ μιστρ Μικιὲλ Μιλίνο τοῦ μακαρίου Τζουάνε στᾶρι μουζουρία 4 καὶ ὄρνιθες 10 χρόνο, σ' ὅλη τὴ ζωὴ του.

Ἄριθ. 95. Ἀκόμη παραγγέλλει, ἂν ἐκεῖνος δὲν θὰ ἔχει ἱκανοποιήσει μερικὰ κληροδοτήματα καὶ χρῆρ

si lochi pij, habbino li
suoi comissarij à sodis-
fare.

No 96. Lassa alli Cl(a-
rissimi)mi s(igno)ri Giaco-
mo et mathiò Zen suoi
cog(na)ti tutto quello che
egli pretende andar de
essi creditore.

ragg(ion)e si debbra pagar, et sodisfar | et il resto¹⁷⁰ dico per
il monast(eri)o di S. Zuane de | fratti, che sia sodisfatto, dell'
affitto di quell' anno | ch' io morirò se non l' hauerò paga-
to, poiche delli | altri anni io pago à tempo deb(it)o alle are
il | form(en)to, et alla uendema¹⁷¹ il uino per il metochio |
de Ambrussa¹⁷², se in quel tempo mi trouerò tenitore(?) | an-
cora. Item lasso alli s(igno)ri Giacomo, et Mathiò | Zen miei
cognati tutto quello, ch' io debbo hauer | dà loro, come
ressiduarij¹⁷³, del q(uondam) s(igno)r franc(esc)o Zen | fù
del s(igno)r Zuane macri, per dan(ar)i da me pagati | et da-
ti, et dà altri in nome mio, et per robbe | date, et per spese
fatte per conto della commiss(ari)a | di esso q(uondam) s(i-
gno)r Zuane, et per il d(ett)o q(uondam) s(igno)r franc(e-
sc)o suo fig(lio)lo | et unico herede più di quello, ch' io hò
scosso | et hauuto nelle mani, computando le robbe | ch' io
ho hauuto del mobile della casa dopo | la morte di d(ett)o
q(uondam) s(igno)r franc(esc)o sequestrati à mia | instantia,
per il mio cred(it)o, et anco li ip(erpe)ri 12 m. | ch' io leuai
li mesi pass(at)i dalla cam(er)a dal de | posito fatto, per il

πού έχει, οὐ διάφορους Ιε-
ρούς τόπους, νὰ τὰ ἐκτελέ-
σουν οἱ ἐπίτροποι του.

τη Ἡγουμένη, βρίσκονται στὰ χέρια μου, πρέπει νὰ πληρωθοῦν
καὶ νὰ ἱκανοποιηθεῖ τὸ μοναστήρι. Καὶ τὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγ.
Ἰωάννου τῶν Καλογέρων νὰ ἱκανοποιηθεῖ γιὰ τὰ νοίκια τοῦ
ἔτους τοῦ θανάτου μου, ἂν ἐγὼ δὲν θὰ τὰ ἔχω πληρώσει, ἀφοῦ
γιὰ τὰ ἄλλα χρόνια πληρώνω τὸν καιρὸ πού πρέπει, στὰ ἄλωνα
τὸ στάρι καὶ τὸ κρασί ὅταν τρυγοῦν¹⁷¹, γιὰ τὸ μετόχι στὰ
Μπροῦσα¹⁷², ἂν τὸν καιρὸν ἐκεῖνο θὰ τὸ κρατῶ ἀκόμη.

Ἄριθ. 96. Ἀφίνει στοὺς
ἐκλαμπρότατους κ. κ. Ἰά-
κωβο καὶ Μαθιὸ Τζέν,
τοὺς κουνιάδους του, ὅλο
ἐκεῖνο πού ὁ ἴδιος ἰσχυρί-
ζεται ὅτι εἶναι πιστωτής
τους.

Ἀφίνω στοὺς κουνιάδους μου, κ. κ. Ἰάκωβο καὶ Μαθιὸ
Τζέν, ὅλο ἐκεῖνο πού κάνει νὰ παίρνω ἀπ' αὐτοὺς, σὰν διαχει-
ριστὲς¹⁷³ τοῦ μακαρίτη Φραγκίσκου Τζέν, τοῦ ποτὲ Τζουάνε
Μακροῦ, γιὰ χρήματα, πού ἐπλήρωσα ἐγὼ καὶ ἄλλοι γιὰ λογα-
ριασμό μου, γιὰ πράγματα πού ἔδωσα καὶ γιὰ ἔξοδα πού ἔκα-
μα γιὰ λογαριασμὸ τῆς Ἐπιτροπείας τοῦ μακαρίτη ἐκείνου Τζου-
άνε καὶ γιὰ τὸν παραπάνω μακαρίτη Φραγκίσκο, γυιὸ του καὶ μο-
ναδικὸ κληρονόμο, ἐπὶ πλέον ἀπὸ ὅσα εἰσέπραξα καὶ πῆρα στὰ
χέρια μου, συμψηφίζοντας τὰ ἔπιπλα τοῦ σπιτιοῦ του, πού πῆρα
ἕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ παραπάνω μακαρίτη Φραγκίσκου, τὰ
ὅποια κατασχέθηκαν ἕστερα ἀπὸ αἴτησή μου, γι αὐτὰ πού μοῦ
ἔφειλε ὡς καὶ τὶς 12 χιλιάδες ὑπέρπυρα, πού σήκωσα τοὺς πε-
ρασμένους μῆνες ἀπὸ τὴν παρακαταθήκη, πού ἔγινε γιὰ τὸν πα-

pred(ett)o s'igno)r Giacomo per la com | preda del Casal S. Basegio¹⁷⁴ dall' incanto pub(li)co | et come il tutto per li miei conti, et scritte | appare. se però in uita mia non mi hauessero | sodisfatto potendo loro scoder, ò far boni¹⁷⁵ alla
 117r | commiss(ari)a del q(uondam) s(igno)r Piero de mezo il dan(ar)o per | me dato à esso s(igno)r Piero, q(uondam) s(igno)r Zuane à conto di | quello doueua hauer dall' heredità dal sud(dett)o q(uondam) | s(igno)r Zuane Zen, per il resto della sua dote, ciò è | ducati cinquecento correnti, et altri d(uca)ti 100. in | circa pagati per la sua parte del datio della | messettaria¹⁷⁶ per il Casal Pirathi¹⁷⁷, come per suoi | receueri appare, li quali siano dati à detti si(gno)ri | miei cognati insieme con tutte le altre scritt(ur)e, | riceueri, et cautioni, che sono nelle mie mani | et à loro pertinenti con questo, che prima | faccino cautione, et sicurtà come ressiduarij | ut s(upr)a alli miei commissarij, perche la mia | heredità sia quieta in perpetuo, et questo uoglio, | che habbino detti s(igno)ri miei cognati, per l' amor, che | gli porto, douendo però solam(en)te esser pagati à | detta mia

ραπάνω κ. Ἰάκωβο, γιὰ τὴν ἀγορὰ τοῦ χωριοῦ Ἁγ. Βασιλείου¹⁷⁴ ἀπὸ τὸ δημόσιο πλειστηριασμό, ὅπως φαίνονται ὅλα ἀπὸ τοὺς λογαριασμούς μου καὶ τὰ γραφτά μου. Ἐν ὅμως, ὅσο ζῶ, δὲν θὰ μὲ ἔχουν ἱκανοποιήσει, ἀφοῦ μποροῦν ἐκεῖνοι νὰ τὰ πληρώσουν ἢ νὰ κάμουν χρεωστικά ἔγγραφα¹⁷⁵ στὴν ἐπιτροπεία τοῦ μακαρίτη Πιέρο Ντεμέτζο, γιὰ τὰ χρήματα ποὺ ἔδωσα ἐγὼ στὸν ἴδιο Πιέρο, γιὰ τὸ μακαρίτη Τζουάνε, γιὰ λογαριασμό ὅσων ἔπρεπε νὰ πάρει ἀπὸ τὴν κληρονομία τοῦ παραπάνω μακαρίτη Τζουάνε Τζέν γιὰ τὸ ὑπόλοιπο τῆς προίκας του, δηλαδὴ δουκάτα τρέχουσας ἀξίας πεντακόσια καὶ ἄλλα 100 περίπου δουκάτα, ποὺ πληρώθηκαν γιὰ τὸ μερίδιό του τοῦ φόρου μεσιτείας¹⁷⁶ γιὰ τὸ χωριὸ Πυράθι¹⁷⁷, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς ἀποδείξεις του, σὶ ὅποιες πρέπει νὰ δοθοῦν στοὺς παραπάνω κ. κ. κουνιάδους μου, μαζὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἔγγραφα, ἀποδείξεις καὶ ἀσφάλειες, ποὺ βρίσκονται στὰ χέρια μου καὶ ἀφοροῦν μαζὶ μ'αὐτὸ ἐκείνους, πρέπει προηγουμένως νὰ κάμουν στοὺς ἐπιτρόπους μου ἀσφάλεια καὶ ἐγγύηση, σὰν διαχειριστὲς ὅπως παραπάνω, γιὰ νὰ εἶναι ἡ κληρονομία μου παντοτινὰ ἡσυχῆ. Αὐτὸ θέλω νὰ τὸ πάρουν οἱ παραπάνω κ. κ. κουνιάδοι μου, γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ τοὺς ἔχω· ὀφείλουν ὅμως νὰ πληρώσουν στὴν παραπάνω ἐπιτροπεία μου τὰ ἔβδο-

ΚΡΗΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ Θ.

commiss(ari)a li toleri settanta crosati di | spagna ¹⁷⁸, che
 io hò dato al sud(dett)o s(igno)r mathiò, quali | diede al s(i-
 gno)r Antonio da Recatigni à conto del suo | cred(it)o con
 d(ett)a heredità, come appar per riceuer di | esso s(igno)r
 mathiò, essendo questi delli dan(ar)i delli | cuori de raggion
 del sopprad(ett)o s(igno)r Zuane Zen Raudi, | non potendo,
 nè l' un, ne l' altro di essi s(igno)ri miei | cognati, per qual
 si uoglia causa, ò pretensione | et per qual si uoglia nome
 e titolo dar alc(un)a | molestia, ò ricercar, ò pretender cosa
 alc(un)a | contra la mia commiss(ari)a et heredità ne manco
 | i miei rapp(rese)ntanti, cercar da loro altro, altrim(en)te
 | molestandola in conto alcuno siano priui | del pred(ett)o ^{117v}
 legato, et benef(ici)o, come delli altri legatarij | dico di so-
 pra. La mia libreria ueram(en)te uoglio | che sia diuisa in
 q(ues)to modo cioè li fig(lio)li del q(uondam) Cl(arissi)mo |
 s(igno)r franc(esc)o de mezo fù del s(igno)r Zorzi mio ca-
 r(issi)mo amico | habbiano tutti quei libri di theologia, di
 s(an)ti Dotto[ri] ¹⁷⁹ | della chiesa, et greca, et latina, et de
 tutti i suoi | concilij, et la sacra Bibia Istoriata, et se ben

No 97. Dispone della sua
 libreria lasciand ne à di-
 uersi.

μήντα ισπανικά ¹⁷⁸ τάληρα με σταυρό, πού έδωσα στόν παρα-
 πάνω κ. Μαθιό, ό όποις τά δωσε στόν κ. Αντώνιο Ντά Ρεκα-
 τίνι, για λογαριασμό τής πίστωσής του από την κληρονομία αυ-
 τή. όπως φαίνεται από την απόδειξη του ίδιου κ. Μαθιοϋ. Αυ-
 τά είναι από τα χρήματα των δερμάτων, πού ανήκουν στόν πα-
 ραπάνω κ. Τζουάνε Τζέν Raudi· και δέν μπορεί ούτε ό ένας ούτε
 ό άλλος από τους κ. κ. κουνιάδους μου αυτούς, για οποιοδήποτε
 λόγο ή αξίωση και για οποιοδήποτε όνομα ή τίτλο να δώσει κα-
 μιιά όχληση, ή να ζητήσει ή να διεκδικήσει ό,τιδήποτε πράγμα
 σε βάρος τής Έπιτροπείας μου και τής κληρονομίας μου· ούτε και
 οι αντιπρόσωποί μου να ζητήσουν από αυτούς τίποτε. Άλλοιώς,
 αν την όχλήσουν, για οποιοδήποτε λογαριασμό, να στεροϋνται
 το παραπάνω κληροδότημα και εθεργέτημα, όπως λέγω πιό πάνω
 και για τους άλλους κληροδόχους.

*Αριθ. 97. Διαθέτει τη βι-
 βλιοθήκη του άφίνοντάς
 την σε διάφορους.

‘Η βιβλιοθήκη μου θέλω να μοιραστεί μ’ αυτό τόν τρόπο·
 δηλαδή: Τα παιδιά του έκλαμπρότατου μακαρίτη Φραγκίσκου
 Ντεμέτζο, του ποιέ Τζώριζη, αγαπητότατου φίλου μου, να πά-
 ρουν όλα τα βιβλία τής Θεολογίας, των ‘Αγίων Πατέρων ¹⁷⁹ τής
 εκκλησίας, και τής ‘Ορθόδοξης και τής Καθολικής, και όλων
 των συνόδων των και την εικονογραφημένη ‘Αγία Γραφή. Με-

| parte di essi erano del sud(dett)o q(uondam) s(igno)r franc(esc)o per[che] | io gli hò pagati, et hora uoglio, che tornino a [lui] | con li altri miei di theologia come di s(opr)a, ne g[li] | possa esser ricercato cosa alc(un)a di quanto ap- | parerà per le mie scritt(ur)e, per uini datigli | li affitti della casa, et ogn' altro sia, che si | uoglia. Item delli libri, che trattano le hi | storie lasso pezzi uinti al Cl(arissim)o s(igno)r Nicolò | Venier del Cl(arissim)o s(igno)r Andrea mio car(issim)o compare | à sua elett(ion)e, per picciol segno d' amore. Item | delli libri di poesia uolgar ¹⁸⁰ siano dati altri | pezzi quindici al Cl(arissim)o s(igno)r Lunardo Q(ui)ri ni del [. . .] | s(igno)r mathiò à sua elettione, et al Cl(arissim)o, s(igno)r Zuane | mudazzo del s(igno)r Camarlengo delli libri di Rethor[jica] | à sua elett(ion)e altri pezzi quindici, et alli fig(lio)li | q(uondam) Ill(ustrissim)o s(igno)r Giacomo Q(ui)ri ni il Cau(allie)r siano dati il theat[ro] | del mondo dell' ortelio ¹⁸¹, et la Cronica grande | con le figure, et imagini delle persone famose | et notabili, tutti duo in foglio di carta reale ¹⁸² | che sono suoi. Item al s(igno)r Vi-

ρικὰ ἀπὸ τὰ βιβλία αὐτὰ ἦταν τοῦ παραπάνω μακαρίτη Φραγκίσκου, καὶ παρ' ὅλο πὺν τοῦ τὰ ἔχω πληρώσει, τώρα θέλω νὰ γυρίσουν σὲ κείνον μαζί μὲ τὰ ἄλλα δικά μου τῆς θεολογίας, ὅπως ἀναφέρω πῶς πάνω νὰ μὴν τοῦ ζητηθεῖ ἐπίσης τίποτε, ἀπὸ ὅ,τι θὰ φανεῖ στὰ ἔγγραφα μου, γιὰ κρασιὰ πὺν τοῦ ὄδωσα, γιὰ τὰ ἐνοίκια τοῦ σπιτιοῦ καὶ γιὰ ὅ,τιδὴποτε ἄλλο.

Ἐπίσης ἀπὸ τὰ βιβλία πὺν πραγματεύονται γιὰ τὴν ἱστορία ἀφίνω κομμάτια εἴκοσι τῆς ἐκλογῆς του στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Νικολὸ Βενιέρ, γιὺ τοῦ ἐκλαμπρότατου κ. Ἀντρέα, ἀγαπητοῦ μου κουμπάρου, σὰν μικρὸ σημάδι ἀγάπης.

Ἐπίσης ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς λαϊκῆς ποίησης ¹⁸⁰ νὰ δοθοῦν δεκαπέντε κομμάτια τῆς ἐκλογῆς του στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Λουναρδο Κουιρίνι τοῦ κ. Μαθιοῦ. Στὸν ἐκλαμπρότατο κ. Τζουάνε Μουδάτσο τοῦ κ. Καμαρλέγκο νὰ δοθοῦν βιβλία ρητορικῆς, τῆς ἐκλογῆς του, ἄλλα τεμάχια δεκαπέντε. Στὰ παιδιὰ τοῦ ἐκλαμπρότατου μακαρίτη Τζάκομο Κουιρίνι, τοῦ Καβαλιέρου, νὰ δοθοῦν τὸ Θέατρο τοῦ Κόσμου τοῦ Ὁρτέλιο ¹⁸¹ καὶ τὰ Μεγάλα Χρονικά μὲ τίς εἰκόνες καὶ τίς φιγούρες διασήμων καὶ ἑσώχων προσώπων, καὶ τὰ δύο ἰν foglio, σὲ βασιλικὸ χαρτί ¹⁸², πὺν εἶναι δικά του.

cenzo mio fr(ate)llo | siano dati pezzi trenta del resto della
 libra[ria] | à suo gusto, et elettione, et à thomaso chiria- | 118r
 copulo altri pezzi quindeci del resto de uulgari¹⁸³ | che esso
 eleggerà. Tutti gli altri libri urem(en)te | de ogni sorte, si
 greci, come latini et uulgari, | che sono qui nella Città, nel
 mio studio, e fuori | à trapsanò¹⁸⁴ lasso al sud(ett)o s(igno)r
 Zuan franceschetto | come quello, à cui si appoggia la spe-
 ranza | della posterità di casa nostra, con questi, | che uadano
 in mano del s(igno)r Bernardin mio | nepote, per
 tenerli gouernati, et goderli per | tutto il tempo della uita
 sua, et dopò la | sua morte uadano, in d(ett)o franceschet-
 to, ouer | suoi fig(lio)li maschi, et se detto Bernardin uolesse
 | Dio, che lassasse ancor esso dopò se fig(lio)li maschi |
 legittimi, siano la metà di detti libri di essi | suoi fig(lio)li,
 mà se d(ett)o Bernardin mancasse senza | fig(lio)li, che in
 quel tempo non fusse nè esso | franceschetto, nè alcun suo
 fig(lio)lo maschio, che | Dio, per sua misericordia, no'l per-
 metta, in | quel caso essa libreria uada al monast(eri)o di |
 S. Salvatore di questa Città, li quali si debbano | tener in

Ἐπίσης σὸν ἀδελφὸ μου κ. Βιτσέντζο νὰ δοθοῦν τριάντα κομμάτια τῆς ἐκλογῆς του καὶ τοῦ γούστου του ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο τῆς βιβλιοθήκης, καὶ στὸ Θωμᾶ Κυριακόπουλο ἄλλα δεκαπέντε κομμάτια ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα, τὰ ἰταλικά¹⁸³ ποὺ θὰ διαλέξει ὁ ἴδιος. Ὅλα τὰ ἄλλα βιβλία, κάθε εἶδους, τόσο τὰ ἑλληνικά ὅσο καὶ τὰ λατινικά καὶ τὰ ἰταλικά, ποὺ εἶναι ἐδῶ στὴν πόλη στὸ γραφεῖο μου καὶ ἔξω στὸ Θραψανὸ¹⁸⁴ ἀφίνω σὸν παραπάνω κ. Τζουὰν Φραγκεσκέτο, γιατί εἶναι ἐκεῖνος σὸν ὁποῖον στηρίζονται οἱ ἐλπίδες γιὰ τὴ διαίωνιση τῆς οἰκογένειάς μας· ἐκεῖνα ἐπίσης ποὺ πᾶνε στὰ χέρια τοῦ ἀνεψιοῦ μου κ. Μπερναρντίν, ὁ ὁποῖος θὰ τὰ ἐξουσιάζει καὶ θὰ τὰ ἀπολαμβάνει σ' ὅλη τὴ ζωὴ του, μετὰ τὸ θάνατό του νὰ περιέρχονται σὸν παραπάνω Φραγκεσκέτο ἢ στὰ ἀρσενικά παιδιὰ του. Καὶ ἂν εὐδοκήσει ὁ Θεὸς νὰ ἀφίσει καὶ ὁ παραπάνω Μπερναρντίν νόμιμα ἀρσενικά παιδιὰ τὰ μισὰ ἀπὸ τὰ βιβλία αὐτὰ νὰ πηγαίνουν στὰ παιδιὰ του αὐτά. Μὰ ἂν ὁ Μπερναρντίν αὐτὸς πεθάνει δίχως παιδιὰ καὶ δὲν θὰ ὑπῆρχε οὔτε ὁ Φραγκεσκέτο οὔτε κανένα παιδί του ἀρσενικό, ποὺ ὁ Θεὸς ὁ πολυέσπλαχνος νὰ μὴν τὸ ἐπιτρέψει, τότε ἡ βιβλιοθήκη αὐτὴ νὰ πηγαίνει στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγ. Σαλβατόρου τῆς πόλης αὐτῆς, ὅπου πρέπει νὰ τὴ διατηροῦν ὑπεύθυνα σ' ἓνα μέ-

un luoco gouernati, perche di tempo | in tempo li padri di
 esso si possano seruire | cosi per studio, come per predicare
 a continua | mia commemorat(ion)e, et de tutti i miei et se
 ben | dico di sopra, che tutti i libri di theologia di sacri |
 118v Dottori siano dati alli s(igno)ri de mezi, però uoglio | et di-
 chiaro, che la summa di s(an) thomaso, et la | catena
 aurea¹⁸⁵ del medemo quelle, che sono in | foglio insieme con
 la raccolta fatta da santi | Dottori dà Pietro lombardo¹⁸⁶
 sopra l' epistole | di S. Paulo restino nella libreria, et ua-
 dano | in mano di Bernardin, et dopo lui peruen | gano doue
 hò ordinato di sopra, douendosi | far inuent(ari)o et nota
 della soprad(ett)a libreria | a futura memoria. Item lasso à
 quel Padre | confessore, che mi confessarà nell' ultimo del-
 la | mia uita c(echi)ni 4. d' oro, et à quel Reuer(endissi-
 m)o, et pio | sacerdote che mi sarà app(ress)o in quella be-
 nedetta | hora, à raccomandandar l' anima mia al mio | crea-
 tore, et con il consolar, et conformarmi | in si terribil passo
 altri c(echi)ni 4. d'oro da esser | et all' uno, et all'altro dati
 sub(it)o perche | ciascuno di essi dica cinque messe per le

No 98. Lassa al padre
 confessore che lo confes-
 serà nell' ultimo della
 sua uita c(echi)ni 4: d'
 oro. Item al sacerdote
 che nell' ultimo punto le
 raccomanderà l'anima al-
 tri c(echi)ni 4. d' oro.

ρος για νὰ μποροῦν νὰ τὴ χρησιμοποιοῦν οἱ πατέρες τοῦ μονα-
 στηριοῦ αὐτοῦ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ, τόσο για μελέτη ὅσο καὶ για
 τὸ κήρυγμα, σὰν παντοτινὸ μνημόσυνό μου καὶ ὄλων τῶν δικῶν
 μου. Καὶ παρ' ὄλο πού λέγω παραπάνω νὰ δοθοῦν ὅλα τὰ βι-
 βλία τῆς Θεολογίας καὶ τῶν Ἁγ. Πατέρων στοὺς κ. κ. Ντεμέ-
 τζους, ὅμως θέλω καὶ ξεκαθαρίζω τὸ «Σύστημα τῆς Θεολογίας»
 τοῦ San Tomaso καὶ ἡ «Χρυσὴ ἙΑλυσις»¹⁸⁵ τοῦ ἴδιου, πού
 εἶναι in foglio, μαζί μὲ τὴ συλλογὴ τῶν Ἁγίων Πατέρων, τὴ
 γινομένη ἀπὸ τὸν Πέτρο Λομπάρνο¹⁸⁶ πάνω στίς ἐπιστολὲς τοῦ
 Ἀποστόλου Παύλου, νὰ μείνουν στὴ βιβλιοθήκη καὶ νὰ πηγαί-
 νουν στὰ χέρια τοῦ Μπερναρντίν καὶ ὕστερ' ἀπ' αὐτὸν νὰ πη-
 γαίνουν ὅπου ἔχω διατάξει παραπάνω. Πρέπει νὰ κάνουν ἀπο-
 γραφὴ τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς για τὸ μέλλον.

Ἐπίσης ἀφίνα στὸν ἐξομολογητὴ Πατέρα, πού θὰ μὲ ἐξο-
 μολογήσει για τελευταία φορὰ στὴ ζωὴ μου 4 τσεκίνια χρυσά καὶ
 σ' ἐκεῖνο τὸ σεβάσμιο καὶ εὐσεβὴ ἱερέα πού θὰ εἶναι κοντά μου
 τὴν εὐλογημένη ἐκείνη ὥρα, για νὰ συστήσει τὴν ψυχὴ μου στὸ
 δημιουργό μου, για νὰ μὲ παρηγορεῖ καὶ νὰ μὲ προετοιμάσει για
 ἓνα τόσο τρομερὸ πέρασμα, ἄλλα 4 τσεκίνια χρυσά. Καὶ στὸν
 ἓνα καὶ στὸν ἄλλο πρέπει νὰ δοθοῦν ἀμέσως, για νὰ κάμει ὁ κα-

*Αριθ. 98. Ἀφίνει στὸν
 ἐξομολογητὴ Πατέρα πού
 θὰ τὸν ἐξομολογήσει για
 τελευταία φορὰ στὴ ζωὴ
 του 4 χρυσά. Ἀ-
 κόμη στὸν παπᾶ πού τὴν
 τελευταία στιγμὴ θὰ δεη-
 θεῖ για τὴν ψυχὴ του ἄλ-
 λα 4 χρυσά τσεκίνια.

No 99. Al nod(a)ro che appresenterà questa sua ordinatione lassa c(echi)ni 8: d' oro.

No 100 Il residuo de tutti li suoi beni presenti et futuri lassa alli Cl(arissimi s(igno)ri Z. Franc(esc)o et Vincenzo Cornaro suoi fratelli.

| cinque piaghe del N. s(igno)re, et preghino, per la | peccatrice anima mia, et al nod(ar)o, che | app(rese)ntara questa mia ordinatione lasso | c(echi)ni otto d' oro essendo però oblig(at)o di far una | copia di esso alla mia consorte, et un' altra | alli s(igno)ri miei fr(ate)lli, et commissarij. Il residuo | ueram(en)te de miei beni p(rese)nti, et futuri à me | per qual si uoglia modo, et ragg(ion)e spettanti | et pertinenti lasso alli pred(ett)i Cl(arissi)mi s(igno)ri Z. franc(esc)o | et Vincenzo miei fr(ate)lli dilet(issi)mi, et la mia beneu(olez)a | et quella del s(igno)r Dio.

119f

Io Andrea Cornaro fuò del Cl(arissi)mo s(igno)r Giac(om)o hò fatto | scriuer il p(rese)nte mio testam(ent)o, et ordinat(ion)e | di mano de m. thomaso chiriacopulo mio | amico, et confidente in mia p(rese)ntia dicendo | io le parole, et ordinando, il qual' ho sotto | scritto di parte in parte di mia propria | mano, come faccio qui nel fine, et quello | laudo, approbbo [et] confermo, in tutte le | sue parti, come tutto fosse scritto da me, | et hò fatto far un' altra

*Αριθ. 99. Στο συμβολαιογράφο που θά παρουσιάσει τή διαθήκη του αυτή άφίνει τσεκίνια χρυσά 8.

*Αριθ. 100. Το υπόλοιπο όλων τών αγαθών του, τών παρόντων και τών μελλόντων, άφίνει στους έκλαμπρότατους κ. κ. Τζουάνε - Φραγκίσκο και Βιτσέντζο Κορνάρο, αδελφούς του.

θένας πέντε λειτουργιές για τις πέντε πληγές του Κυρίου ημών και παρακλήσεις, για την αμαρτωλή ψυχή μου. Στο συμβολαιογράφο που θά παρουσιάσει τή διαθήκη αυτή άφίνω δικτώ τσεκίνια χρυσά, με την υποχρέωση όμως να κάμει ένα αντίγραφό της για τή σύζυγό μου και ένα άλλο για τους κ. κ. αδελφούς μου και Έπιτρόπους μου. Τ'ò υπόλοιπο τής περιουσίας μου, τής σημερινής και τής μελλοντικής, που άνήκει σε μένα με οποιοδήποτε τρόπο και για οποιαδήποτε αιτία, άφίνω στους παραπάνω έκλαμπρότατους κ. κ. Ζ. Φραγκίσκο και Βιτσέντζο, τους προσφιλέστατους αδελφούς μου μαζί με την αγάπη μου και την αγάπη του Θεού.

*Εγώ ο Αντρέας Κορνάρος του ποτέ έκλαμπρότατου κ'ο Τζάκομο διάταξο να γραφεϊ ή παροῦσα διαθήκη και διάταξή μου, από τò χέρι του κ'ο Θωμά Κυριακόπουλου, φίλου μου και έμπιστου, παρουσία μου, υπαγορευοντας εγώ τὰ λόγια και διατάσσοντας ό,τι έχω υπογράψει κατά τμήματα με τò ίδιο τò χέρι μου, όπως υπογράφο κι εδω στο τέλος' και αυτά τὰ εγκρίνω, τὰ επιδοκιμάζω και τὰ επιβεβαιώνω σε όλα τους τὰ σημεία, σαν όλη ή διαθήκη να ήταν γραμμένη από μένα. Διάταξα να γίνει ένα

copia simile, per | app(rese)ntar questo in mano di nod(a-
r)o, et la | copia far, che sia p(rese)ntata in Canc(ella)ria et
| messa nel casson ¹⁸⁷ et tutti duo, l' authen | tico, et la
copia hò interlineato ¹⁸⁸, et di mia | mano cartato ¹⁸⁹.

Item dechiaro, che li libri, che lasso allì sud(dett)i | s(i-
gno)rì de mezo fig(lìo)lì del q(uondam) s(igno)r franc(esc)o
uoglio, | che siano quelli tutti, che hò nel primo | foglio di
mia mano scritte queste parole | franc. de medio col nu-
m(er)o in ciascun di | essi, che tutti sono tra piccioli, et
grandi | n(umer)o | 51 |, et questi habbiano, et non altri.

Item lasso à Nicolachi Zen fig(lìo)llo del s(igno)r mathiò
| mio Cognato tutti li libri di Logica. Item lasso alla
119v chiesa noua di s(an)to onufrio ¹⁹⁰, che si | fabrica al p(re-
se)nte ip(erpe)ri 200 dà esser spesi in d(ett)a | fabrica, et
duo traui di un cipresso delli più | grandi, et migliori, per
le cornison del san | tuario detto in greco agiouema ¹⁹¹
per l' anima | mia.

Io Andrea Cornaro scrissi di mia mano le | sopradette
sette righe, et affermo.

ἄλλο ἀντίγραφο, ὁμοιο, γιὰ νὰ παραδοθεῖ στὰ χέρια τοῦ συμβο-
λαιογράφου, καὶ τὸ ἀντίγραφο ποὺ πρέπει νὰ παραδοθεῖ στὴν
Καγκελαρία καὶ νὰ τοποθετηθεῖ στὸ Κασόνι ¹⁸⁷. Καὶ στὰ δυὸ ἀν-
τίγραφα καὶ στὸ πρωτότυπο ἔχω σημειώσει καὶ ὑπογράψει στὰ
ἐνδιάμεσα ¹⁸⁸ καὶ τὰ ἔχω ἀριθμήσει ¹⁸⁹.

Ἐπίσης δηλώνω, ὅτι τὰ βιβλία ποὺ ἀφίνω στοὺς παραπάνω
κ. κ. Ντεμέτζους, παιδιὰ τοῦ μακαρίτη Φραγκίσκου, θέλω νὰ εἴ-
ναι ὅλα ἐκεῖνα ποὺ στὸ πρῶτο φύλλο ἔχω γράψει μὲ τὸ ἴδιο μου
τὸ χέρι αὐτὰ τὰ λόγια, «franc. de medio», μὲ τὸν ἀριθμὸ στὸ
καθένα ἀπ' αὐτὰ, ποὺ συνολικά, μεγάλα καὶ μικρά, εἶναι 51.
Αὐτὰ νὰ πάρουν καὶ ὄχι ἄλλα.

Ἐπίσης ἀφίνω στὸ Νικολάκι Τζέν, γυιὸ τοῦ κ. Μαθιοῦ, τοῦ
κουνιάδο μου, ὅλα τὰ βιβλία τῆς Λογικῆς.

Ἐπίσης ἀφίνω στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ὁνουφρίου ¹⁹⁰,
ποὺ κτίζεται τώρα, ὑπέρυρα 200, γιὰ νὰ δαπανηθοῦν στὸ κτήριο
αὐτὸ καὶ νὰ δοθοῦν δυὸ τράβες ἀπὸ ἓνα κυπαρίσσι, οἱ πῶ μεγάλες
καὶ οἱ πῶ καλές, γιὰ τὸ τέμπλο τοῦ ἱεροῦ, ποὺ λέγεται ἐλληνικά
«Ἁγιο Βῆμα» ¹⁹¹, γιὰ τὴν ψυχὴ μου.

Ἐγὼ ὁ Ἀντρέας Κορνάρος ἔγραψα μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέρι
τοὺς παραπάνω ἑπτὰ στίχους καὶ βεβαιώνω.

No 101. Faccia dichiara-
zione delli suoi libri las-
ciando al s(igno)r Nico-
lachi Zen fig(lìo)llo del
sig(n)o)r Mathiò suo cu-
gnato tutti li libri di lo-
g'ca.

No 102. Alla fabrica del-
la Chiesa S. Onofrio i-
p(erpe)ri 200: et doi tra-
ui di cipresso.

Ἄριθ. 101. Κάνει δήλωση
γιὰ τὰ βιβλία του, ἀφι-
νοντας στὸν κ. Νικολάκη
Τζέν, γυιὸ τοῦ κουνιάδο του
κ. Μαθιοῦ, ὅλα τὰ βιβλία
τῆς λογικῆς.

Ἄριθ. 102. Στὴν οἰκοδομὴ
τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Ὁ-
νουφρίου ὑπέρυρα 200
καὶ δυὸ κυπαρίσσιες τρά-
βες.

Nota, che à c(ar)te 7. Io hò fattò di mia mano | una postiletta sopra la riga n° 35. di | queste parole, dal tempo passato, et poco | più sotto nella riga doue diceua m. | Piero feci di mia mano da recanati.

Andrea Cornaro mano propria scrissi | et di sopra doue diceua per error in | questa facciata S. Lefteri¹⁹², hò fatto S(an)to onufrio.

Σημείωση, ὅτι στὸ φύλλο 7 ἐγὼ ὁ ἴδιος μὲ τὸ χέρι μου ἔκαμα μιὰ προσθήκη, πάνω ἀπὸ τὸ στίχο 35 μ' αὐτὰ τὰ λόγια: «ἀπὸ τὸν περισμένο καιρὸ» καὶ λίγο παρακάτω, στὸ στίχο ὅπου ἔλεγε μάστρο Πιέρο, ἔγραψα μὲ τὸ χέρι μου «da recanati».

Ἀντρέας Κορνάρος, ἔγραψα μὲ τὸ ἴδιο μου τὸ χέρι καὶ στὸ παραπάνω σημεῖο τῆς σελίδας αὐτῆς, ποὺ ἔλεγε κατὰ λάθος S(an) Lefteri¹⁹², τὸ ἔκαμα S(an)to Onufrio.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹⁾ Τὸ οἰκογενειακὸ ἐπίθετο Κυριακόπουλος ὑπῆρχε στὴν Κρήτη ἀπὸ τὸ ΙΓ' αἰῶνα, ἀπὸ ὅσα τουλάχιστο γνωρίζω. Σὲ συμβόλαιο τοῦ 1301 τοῦ συμβολαιογράφου τοῦ Χάντακα Benvenuto de Brixano ἀναφέρεται: «*Giorgio Chyriacopulo, habitatore Siurites in casali Merona*». (βλ. R. Mοrοzοο della Rocca, Benvenuto de Brixano notaio in Candia 1301 - 1302, Venezia 1950, σ. 168). Ὁ Ant. Trivan ἀναφέρει στὸ Χρονικὸ του (σελ. 82 τοῦ χειρογράφου ὄριθ. 2091 τῆς Bibliothéque Nationale, Paris) τὴν οἰκογένεια Scordili Chirgiacopulo ἀνάμεσα στοὺς κατοίκους τῶν Ρουσιτικῶν, τοῦ Ἁγ. Βασιλείου καὶ τοῦ Ἁγ. Νικήτα, τοῦ Φραγκοκάστελου, τῶν Σφακιῶν καὶ τοῦ Ἀποκορώνου, ποὺ πῆγαν νὰ δηλώσουν ὑποταγὴ στὸ Γεν Προβλεπτὴ Μαρίνο Καβάλι. Ὁ ἴδιος Trivan ἀναφέρει παρακάτω (σελ. 108): «...nell' altre Compagnie del Castelo di Sfachia sono compresi li Lungini, li Labini... el li Chiriacopuli essendo tutti questi del Scordillato. Συνεπῶς οἱ Κυριακόπουλοι τοῦτοι καταγόταν ἀπὸ τοὺς Σκορδίλιδες.

²⁾ Κοινὸς τύπος τῶν διαθηκῶν τῆς τότε ἐποχῆς «... (καὶ) πρώτων δὲ ἀφίνω πᾶσι τοῖς ἐν χριστιανοῖς τῆν) ἐν Κ(υρί)ω ἀγάπην τε (καὶ) τελειωμένην συγχώρησιν...». Διαθήκη τῆς «κερ Ἄννας τῆς Μ(εν)τηνουδένας»... «εἰς τὸν Μπούργ(ο)ν τῆς Ναξί(ας)». (βλ. Ἰακ. Τ. Βισβίτζη, Ναξιακὰ Νοταριακὰ ἔγγραφα τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ δουκάτου τοῦ Αἰγαίου (1538 - 1577). Ἀνάτυπον ἐκ τῆς ἐπετηρίδος τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν, τεύχος 4 (1951) σ. 57). Τύπος βυζαντινῶν διαθηκῶν βλ. καὶ εἰς Κ. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. ΣΤ', Βενετία 1877, σ. 605 κ.ἑξ.

⁴⁾ Ἡ γυναίκα τοῦ Ἀ. Κορνάρου καταγόταν, ὅπως φαίνεται, ἀπὸ τῆ γυναικείας ἀπὸ τὰ συμβόλαια τοῦ Ἀρετίου, οἰκογένεια Τζέν, Τζές, Τζένος· οἱ Τζέν ἦταν φεουδάρχες στὸ Μεραμπέλο. Τὸ χωριὸ Καρές, ἡ σημερινὴ Νεάπολη, ἦταν φεουδὸς τῆς, καὶ τὸ ἄλογο τοῦ φεουδου αὐτοῦ ἦταν γραμμένο στὸ ὄνομά τῆς (βλ. σ. 431). Στὰ συμβόλαια τοῦ Ἀρετίου, ποὺ εἶναι τῆς ἰδίας περιόπου ἐποχῆς, ἀπαντᾶται πολλὲς φορὲς τὸ ἐπίθετο αὐτὸ καὶ ὁ πρῶτος ἡγούμενος τῆς μονῆς Ἀρετίου καὶ πνευματικὸς τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μονῆς Μάρκου Παπουδοπούλου ἦταν ὁ Ἰωσήφ Τζές. (βλ. «Χριστιανικὴ Κρήτη», ἔτος Α' Ἡράκλειον 1912, σ. 373). Ὅπως φαίνεται ἡ οἰκογένεια αὐτὴ εἶχεν ἐξελληνιστεῖ καὶ εἶχεν ἀσπαστεῖ τὸ ὀρθόδοξο δόγμα· δὲν ξέρω ὅμως ἂν καὶ ἡ γυναίκα τοῦ Α. Κορνάρου Κορναρόλα ἦταν ὀρθόδοξη. Ἡ οἰκογένεια Τζέν, εἶχε καὶ ἄλλο κλάδο στὰ Χανιά, ποὺ μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς Τούρκους μετανάστευσε στὰ Ἐφράνγησα. (βλ. Α. Ζώη, Κρητικὲς Σελίδες, στὰ «Κρητικὰ Χρονικὰ» Θ', σ. 75).

Τὸ ὄνομα Κορναρόλα (Κορνηλία) ἦταν τότε συνηθισμένο στὴν Κρήτη. Σὲ συμβόλαιο τοῦ 1614 ἀναφέρεται ἡ Κορναρόλα Μπός, ποὺ εἶχε μὲ τοὺς ἀδελφοὺς τῆς «καβαλαρικὸν ἀράδαγο» τὸν Ἄγ. Ἀντώνιο στὸ Καρύδι Μεραμβέλου. (βλ. «Χριστ. Κρήτη» ὁ. π. Α' σ. 52). βλ. ἐπίσης τὸ γενεαλογικὸ Πίνακα ὅπου ἀναφέρονται καὶ ἄλλες σφύζοι τῶν Κορνάρων μὲ τὸ ὄνομα Κορνηλία. Τὸ ὄνομα Κορναρόλα χρησιμοποιεῖται ἀκόμη καὶ σήμερον σὰν βαπτιστικὸ στὸ χωριὸ Μαργαρίτες Μυλοποτιάμου, μὰ μὲ τὸν ὑποκοριστικὸ χαϊδευτικὸ τύπο Κορμαρά. (βλ. Ν. Στρυβινοῦ, Ἀνδρέας Μηλιώτης, στὰ «Κρητικὰ Χρονικὰ», Β', σ. 549).

⁴⁾ Ὁ Bernardin αὐτὸς εἶναι γιὸς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ διαθέτη Ζ. Francesco, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε στίς 9 τοῦ Γενάρη 1677 καὶ πῆρε γυναίκα τὴν Κορνηλία Μπὸν τὸ 1597. (βλ. Γενεαλ. Πίνακα 11η γενεά). Σ' αὐτὸν ἀφίνει ὁ διαθέτης τὸ ἕνα τρίτο τοῦ Θραψανοῦ (βλ. σ. 422, 423) καὶ μέρος τῆς Βιβλιοθήκης του (βλ. σ. 452).

⁵⁾ Ἡ λ. ἀρκα (arca, sepoltura, tomba, βλ. Βοερίο) ὑπάρχει ἀκόμη στὸ στόμα τοῦ Κρητικοῦ Λαοῦ καὶ σημαίνει τάφο μὲ ξεστουὺς λίθους, ἀντίθετα πρὸς τὸ μνημα, ποὺ σημαίνει τάφο σκαμμένο στὸ χῶμα. Γι' αὐτὸ προτίμησα νὰ χρησιμοποιήσω τὴ λέξη, παρ' ὅλο ποὺ στὴν ἄλλη Ἑλλάδα ἔχει διαφορετικὴ σημασία.

⁶⁾ Τὸ βαπτιστικὸ Ἀνεζίνα, Ἀνέζα, ἦταν συνηθισμένο τότε στὴν Κρήτη. Ἀναφέρεται σὲ πολλὰ συμβόλαια τοῦ Ἀρετίου. Ἀκούεται καὶ σήμερον.

⁷⁾ Livello (libellus). Συμβόλαιο ἐμφύτευσης. Τὸ φεουδαλικὸ τέλος, ποὺ πλήρωνε ὁ καλλιεργητὴς στὸν ἰδιοκτήτη τοῦ κτήματος, ποὺ παραχωροῦσε στὸν καλλιεργητὴ σὰν γονικό. (βλ. σχετικὰ: Σ. Σπανάκη, Μνημεῖα Κρητικῆς Ἱστορίας τ. Ι, Ἡράκλειον 1940, σ. 48, 106, «Χριστιανικὴ Κρήτη», ὁ. π. Α', σ. 75, 336, Β', 288, Ἄγ. Ξηροχάκη, Ἡ Βενετοκρατομένη Ἀνατολή, Κρήτη καὶ Ἐπιάνησος, Ἀθήνησι 1934, σ. 85, 87, Βισβίτζη, ὁ. π. σ. 132, ὑποσ. 4).

⁸⁾ Ἡ ἑλληνικὴ λέξη γονικό, ἐδήλωνε στὴ Βενετοκρατία τὸ κτῆμα ποὺ παραχωροῦνταν ἀπὸ τὸ φεουδάρχη ἢ καὶ τὸ ἴδιο τὸ Κράτος στὸν καλλιεργητὴ μὰ γιὰ πάντα, μὲ δικαίωμα νὰ τὸ κληρονομοῦν τὰ παιδιά του (γι' αὐτὸ λεγόταν καὶ γονικό) καὶ μὲ μόνη ὑποχρέωση νὰ πληρώνει στὸ φεουδάρχη τὸ λιβέλο. Καὶ σήμερον ἀκόμη χρησιμοποιεῖται ἡ λ. στὴν Κρήτη, γιὰ νὰ δηλώσει τὴν περιουσία ποὺ παίρνει τὸ παιδί κληρονομιά ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, γιὰ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὴν περιουσία ποὺ ἀποκτᾶ τὸ ἴδιο μὲ ἄλλο τρόπο (ἀ-

γορά, δωρεά κλπ.). 'Επειδή ἡ καλλιέργεια τῶν κτημάτων αὐτῶν γίνονταν μὲ μεγαλύτερη ἐπιμέλεια καὶ ἐνδιαφέρον, γιατί κάθε βελτίωσή τους ὠφελούσε καὶ τοὺς κληρονόμους τοῦ γονικάρου, οἱ Γενικοὶ Προβλεπτεῖς δὲν παραλείπουν νὰ συνιστοῦν στὴν Κεντρικὴ Κυβέρνηση τῆς Βενετίας νὰ παραχωροῦνται τὰ κτήματα στοὺς χωρικοὺς ὡς γονικά, «*perche tutti quelli, c'hanno terreni a Gonicò, che vuol dire livello, gl' hanno ridotti in stato tale, che rispetto a gl' altri luoghi, si possono dire giardini...*». (Βλ. Σ. Σπανάκη, Μνημεία Ι, σ. 48, ΙΙ, σ. 90. Πρβλ. καὶ «Χρ. Κρήτη» Α' σ. 322 κλπ. καὶ Βισβίζη, ὁ. π. σ. 143 κ.έξ.).

⁹⁾ Τοπωνύμιο κοινὸ στὴν Κρήτη.

¹⁰⁾ Ὁ Ἄντρέας Κορνάρου ἀνήκε στὸ Τάγμα τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου. Κάθε τάγμα θρησκευτικὸ εἶχε τὸ δικό του χαρακτηριστικὸ ἔνδυμα, τὴ λεγόμενη cappa.

¹¹⁾ Ἡ Santa Maria di Barocci ἢ Madonna Barozani, ὅπως ἀναφέρεται στὸ χάρτη τοῦ Werdmüller, ἦταν ὀρθόδοξη ἐκκλησία καὶ βρισκόνταν στὸ οἰκοδ. τετράγωνο 36 (Βλ. «σχέδιον πόλεως Ἡρακλείου» τοῦ Δήμου Ἡρακλείου), ποὺ εἶναι ἀπέναντι στὴ ΒΔ γωνιά τοῦ σημερινοῦ πάρκου τῆς παλαιᾶς Νομαρχίας, (Οἰκία Εὐαγγ. Περάκη) (βλ. σχετικὰ G. Gerola, Topografia delle chiese della città di Candia, estratto dal «Bessarione», Roma 1918, σ. 32, τοῦ ἰδίου, I Francescani in Creta «Collectanea Franciscana» Assisii II (1937) 322 καὶ «Κρητικὰ Χρονικά», Α' σ. 412, ὑποσ. 89).

¹²⁾ Ἡ Santa Maria Formosa, graeco nomine Eumorphi, ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Fl. Cornellius στὴν Creta Sacra, Venetiis 1755 vol. I σ. 220 καὶ 228 καὶ vol. II, σ. 14. (Πρβλ. καὶ G. Gerola, Topografia, ὁ. π. σ. 29 ἀρ. 117).

Ποῦ ἦταν ἡ θέση τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς δὲν μοῦ εἶναι γνωστὸ. Ἡ διάταξη ὁμως αὐτῆ τοῦ Κορνάρου, ποὺ λέει νὰ μεταφερθεῖ τὸ λείψανό του «ἀπὸ τὸ σπίτι του στὴ Santa Maria di Barocci ἢ στὴ Santa Maria Formosa», ποὺ ἀπὸ τοὺς ὀρθόδοξους λεγόταν Εὐμορφη, μᾶς κάνει νὰ υποθέσουμε δικαιολογημένα, πὼς τὸ σπίτι του βρισκόταν κοντὰ στὶς ἐκκλησίες αὐτές. Κι ἀφοῦ ξέρομε τὴ θέση τῆς S. Maria di Barozzi (βλ. ὑποσ. 11) ἐκεῖ κοντὰ πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε καὶ τὴ S. Maria Formosa. Στὸ χάρτη τοῦ Werdmüller ἀναφέρεται, δυτικὰ ἀπὸ τὴ S. Maria di Barozzi μιὰ ἐκκλησία (βλ. G. Gerola, Topografia κ.λ.π. ὁ. π. πίνακα VI ἀριθ. 40), μὲ τὴν ὀνομασία La Madonna, δίχως ἄλλο ἐπίθετο. (Τὸ ἐπίθετο Formosa ἀναφέρεται μόνο στὸν πίνακα ἐκκλησιῶν τοῦ Χάνιακα ποὺ δημοσιεύει ὁ Gerola στὴν Topografia ο. σ. σ. 29 στὴ σειρὰ τῶν ἐκκλησιῶν di rito latino). Μποροῦμε συνεπῶς νὰ υποθέσουμε ὅτι ἡ ἐκκλησία αὐτὴ La Madonna εἶναι ἡ S. Maria Formosa ἢ Εὐμορφη καὶ ὅτι τὸ palazzo τοῦ Ἄντρ. Κορνάρου θὰ βρισκόταν στὴν περιοχὴ αὐτὴ καὶ πιθανῶς ἐκεῖ κοντὰ στὴν ἐκκλησία della Madonna, ὅπου ὁ Werdmüller σημειώνει εὐρύχωρους κήπους· ἴσως ἢ ἐπὶ τουρκοκρατίας οἰκία τοῦ ὀθωμανοῦ Ρασίχ Ἀσπράκη. Τὸ χῶρον ἐκεῖνο τῶν κήπων καὶ τῆς ἐκκλησίας La Madonna καλύπτουν σήμερα τὰ οἰκοδομικὰ τετράγωνα 48 καὶ 56 τοῦ σχεδίου πόλεως Ἡρακλείου.

¹³⁾ Ἡ λ. capitolo σημαίνει adunanza dei canonici. Νομίζω πὼς ἐδῶ εἶχε τὴν ἔννοια τῆς λ. χορός, μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ τῆς σημασία.

¹⁴⁾ Ἡ τόρτσα, ἀπὸ τὸ βενετσάνικο torza ἢ torzo, (torcia), σημαίνει δέση κεριῶν, ἀνάλογο πρὸς τὸ βυζαντινὸ τρικέρι. Ἡ λ. εἶναι ἀκόμη καὶ σήμερα σὲ χρῆσιν στὴν Κρήτη καὶ σημαίνει μακρὸ κηροπήγιο, συνήθως ξύλινο, μὲ τὸ ὄποιο «φέγγουν» τοῦ παπᾶ, ὅταν λέει τὸ Εὐαγγέλιο.

¹⁵⁾ Τὸ ὑπέρπυρο ἦταν χρυσὸ βυζαντινὸ νόμισμα, συνηθέστατο στὰ ἔγγραφα τῆς Βενετοκρατίας. (Σχετικὰ βλ. Ἄγ. Ξηροχάκη, Βενετοκρατούμενη κλπ. δ. π. σ. 113 καὶ 112α καὶ «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 356).

¹⁶⁾ Ἡ Canto gregoriano. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ἢ Gregorio Magno (590 - 605) ἀναμόρφωσε τὸ canto ecclesiastico, πού πῆρε ἔπειτα τὸ ὄνομά του.

¹⁷⁾ Ἡ γνωστὴ μεγάλη ἐκκλησία di rito latino στὸ σημερινὸ Μπεντενάκι. Ἦταν τὸ μοναστήρι τοῦ τάγματος τῶν Padri Domenicani. Ἐπὶ τουρκοκρατίας μετατράπηκε σὲ τέμενος στὸ ὄνομα τοῦ Σουλτάν Ἰμπραχίμ.

¹⁸⁾ Ὁ Ἅγ. Φραγκισκος, τὸ γνωστὸ μοναστήρι τοῦ τάγματος τῶν Φραγκισκανῶν (Franciscani Minori Osservanti), πού ἦταν στὴ θέση τοῦ σημερινοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου. Ἦτανε τὸ πιὸ σπουδαῖο καὶ τὸ πιὸ πλούσιο ἀπὸ ὅλα τὰ λατινικὰ μοναστήρια τῆς Κρήτης, πού γιὰ τὸν ἐξωραϊσμό καὶ τὴ διακόσμησή του συνέβαλε μὲ πολλοὺς τρόπους καὶ ὁ κρητικὸς Πάπας Ἀλέξανδρος ὁ Ε'. (Βλ. σχετικὰ G. Gerola, Monumenti Veneti nell' isola di Creta vol. II, Venezia 1908, σ. 112 κ. ἔξ.). Ἐπὶ τουρκοκρατίας μετατράπηκε σὲ τέμενος στὸ ὄνομα τοῦ Σουλτάν Μεχμέτ Δ' καὶ ἦταν γνωστὸ ὡς Χιουγκιάρ Τζαμισί (Αὐτοκρατορικὸ τέμενος).

¹⁹⁾ Ὁ Ἅγ. Σαλβατόρος ἢ Ἅγ. Σωτήρας, στὴν Τουρκοκρατία γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Βαλιδὲ Τζαμί, μετατράπηκε τελευταῖα σὲ σχολεῖο. (Σχετικὰ βλ. G. Gerola, Monumenti Veneti κλπ. ὁ π. II σ. 120 κ. ἔξ.).

²⁰⁾ Altar privilegiato. Προνομιακὸ δικαίωμα, πού εἶχε δοθεῖ, ὅπως φαίνεται, καὶ στὴ μητροπόλη τῆς Κρήτης, ἀπὸ τὸν Πάπα. Σύμφωνα μ' αὐτὸ ὁ ἱερούργος ἱερέας μπορούσε νὰ δώσει, ὁρισμένες ἡμέρες, πλήρη ἄφεση ἁμαρτιῶν στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου.

²¹⁾ Πρόκειται ἀσφαλῶς γιὰ τὸ γνωστὸ κρητικὸ σοφὸ κληρικὸ καὶ σπουδαῖο ἱεροκέρυκα Μελέτιο Βλαστό. Σχετικὰ μὲ τὸ Μελέτιο Βλαστό βλ.: Charles Astruc, Maxime Margounios et les recueils parisiens, στὰ «Κρητικὰ Χρονικά» Γ' σ. 225, 230, 231 καὶ 234, Μ. Ι. Μανούσας, Αἰ διμιλία τοῦ Νεκταρίου Ἱεροσολύμων «Κρητικὰ Χρονικά» Ζ', σ. 166 ὁ Α. Παπαδόπουλος - Κεραμεύς, ἔχει τὴ γνώμη ὅτι αἱ «Διδαχαὶ Μελετίου ἱερομονάχου Κρητῆς ... ἄς ἔλεξεν εἰς τὸν Χάντακα», πού ἀναφέρονται στὸν ὑπ' ἀριθ. 254 (παλ. 56) κώδικα τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγιοταφίτικοῦ Μετοχίου σ. 807 - 1076, πιθανὸν νὰ ἀνήκουν στὸ Μελέτιο Βλαστό. Ὁ Μελέτιος Βλαστός ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως. (Βλ. Ν. Β. Τωμαδάκη, Ἰπτόλυτος Χίου ὁ Κρής, εἰς «Κρητικὰ Χρονικά», Ζ' σ. 37).

²²⁾ Καὶ ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ διαθέτη, ἡ Agnesina Zen, καὶ ἡ δευτέρη ἡ Cornarola Zen καταγόταν ἀπὸ τὴν ἴδια γνωστὴ οἰκογένεια Zen, βλ. παραπάνω ὑποσ. 3.

²³⁾ Ἡ Santa Caterina Franca τῆς Σητείας εἶναι κατὰ τὸν G. Gerola (Monumenti o. c. σ. 145) ἡ σημερινὴ ὀρθόδοξη ἐκκλησία πού βρῖσκεται στὴ μέση τῆς πόλης, ξανακτισμένη ἀπὸ τὰ θεμέλια.

²⁴⁾ Τὸ μουζούρι εἶναι γνωστὸ μέτρο σιτηρῶν, σὲ χρῆση ἀκόμη καὶ σήμερα, τοῦλάχιστο γιὰ νὰ δείξει τὴν ἔκταση τοῦ ἀγροῦ. Ὅπως φαίνεται ὑπῆρχαν μουζούρια μὲ διαφορετικὸ βῆρος σὲ κάθε διαμέρισμα τῆς Κρήτης, ἀφοῦ κι ὁ Καστροφύλακας κάνει λόγο γιὰ misura caniota. (Βλ. Ξηροχάκη, ἡ Βενετοκρατούμενη κλπ. δ. π. σ. 121 ὑποσ. 3, «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 340 καὶ «Κρητικὰ Χρονικά» Θ' σ. 240).

²⁵⁾ Ὑποθέτω πὼς ἡ φράση τοῦ διαθέτη *ivi sepolti* ἀναφέρεται μάλ-

λον στο χωριό Πισοκέφαλο και όχι στο μοναστήρι Santa Catherina Franca της Σητείας. Πάντως αξιοσημείωτο είναι ότι και ο παππός και ο πατέρας του 'Αντρέα Κορνάρου και συνεπώς και του αδελφού του Βιτσέντζο άπέθαναν και τάφηκαν στη Σητεία. Το γεγονός αυτό συνηγορεί στην άποψη ότι η οικογένεια του 'Αντρέα Κορνάρου ήταν από τη Σητεία, όπου πιθανότατα να γεννήθηκαν τόσο ο διαθέτης 'Αντρέας Κορνάρος όσο και ο άδελφός του Βιτσέντζος, από εκεί δέ θα ήλθαν άργότερα στο Χάντακα, όταν άγόρασαν το φέουδο του Θραψανού, όπου και έπαντρεύτηκε. 'Έτσι, αν πρόκειται για τον ποιητή του 'Ερωτόκριτου, ή διαπίστωση αυτή είναι σύμφωνη με τους στίχους Ε 1545 και 1547 :

*Στη Στείαν έγεννήθηκε, στη Στείαν ένεθράφη,
Στο Κάστρον έπαντρεύτηκε σάν άρμενεύς' ή φύσι.*

'Επαναλαμβάνω το ζήτημα τούτο θα διαπιστωθεί μόνον όταν έρευνηθούν με έπιμέλεια τά 'Αρχεία της Βενετίας, όπου πιθανότατα θα υπάρχουν στοιχεία.

²⁶⁾ 'Ήταν κόρη του Zuanne de Mezzo. 'Η οικογένεια de Mezzo έδασε κι άλλες συζύγους στην οικογένεια των Κορνάρων. Και ο πρόπαππος του διαθέτη, ο Francesco της 7ης γενεάς, είχε σύζυγο τη Modesta (Σεμνή) de Mezzo. (Βλ. Γενεαλ. Πίνακα).

²⁷⁾ Σέ συμβόλαιο του 'Αρετίου του 1639 αναφέρεται ο «έκλαμπρότατος άφέντης Νικολάκης Τζές ποιτέ έλλαμπρότατος άφέντη Φραντζέσκο από το Κάστρον του Χανδάκου». Πιθανόν ο Φραντζέσκος αυτός να είναι ο άναφερόμενος έδώ πρώτος πεθερός του 'Αντρέα Κορνάρου.

²⁸⁾ 'Η Santa Maria Pigaidiotissa είναι ή εκκλησία «Κάτω Παναγιά» του χωριού Θραψανό, που πήρε την προσωνομία Πηγαδιώτισσα από το παρακείμενο πηγάδι. 'Αξιζει, νομίζω, τον κόπο να μεταφέρω έδώ ό, τι γράφει σχετικά μ' αυτή ο σύγχρονος του διαθέτη 'Αντρέα Κορνάρου και γραμματικός του μοναχός 'Αγάπιος :

ΘΑΥΜΑ ΞΗ'

Περί της έν τῷ φρέατι του Θραψανού θαματουργίας.

Είς ένα χωριόν της άνωθεν περιφήμου Κρήτης, λεγόμενον Θραψανόν, είναι ένας Ναός της 'Υπεραγίας, μακράν από το χωριον ώσει λίθου βολήν και τον ονομάζουσιν ή Κυρία ή Πηγαδιώτισσα. 'Εμπροσθεν της 'Εκκλησίας είναι ένα πηγάδι βαθύ όργανιας τέσσαρες, έχει πολύ νερόν και φθάνει το χωριόν και πορεύονται, με δλον όποθ είναι πολυάνθρωπον και το περισσότερον είναι τζουκαλάδες και άλλο νερόν δέν είναι εκεί πλησίον. Λοιπόν από ταύτα ποτίζουν όλα τά ζῶα των και ύπηροστιθνται και αυτοί εις δλαις ταίς χρείαις τους' και πολλαίς φοραίς το εὐκαιρώνουσιν δλον το βράδν και πάλιν αύριον είναι γεμάτον. Είς τούτο το πηγάδι γίνεται ένα θαύμα εξαίσιον από της χάριν και δύναμιν της 'Υπεραγίας Θεοτόκου και δια αὐτό τήν κράζουσιν Πηγαδιώτισσαν' ήγονν πολλαίς ουνέβη και έπεσε τινάς έσω ή άνδρας ή γυναίκα, διατι είναι τσια της γής και όσαις φοραίς το έστησαν παραπάνω της γής, έχάλασεν από λόγον του. Καθώς ουν σπρώχρον ένας ιόν άλλον, τίς να γεμίση την στάμναν του πρότερον, συμβάινει και τίπει μέσα ή άνδρας ή γυνή, και παρευθός (ώ θαύμα εξαίσιον) πληθαίνει το ύδωρ εως το χειλος του πηγαδιου και έβγάξει τον άνθρωπον υγιή τε και άβλαβον ....Είς τούτο είχα πολλήν άμφιβυλίαν και έγώ και μη πιστεύοντας τούτο το θαυμάσιον, όχι πώς να μη δύναται ή Παναγία να κάμη μεγαλήτερα θαύματα, αλλά διατι ή εύλάβεια τῶν άν-

θρόπων τὴν σήμερον ὀλιγόστευε καὶ δι' αὐτὸ δὲν θανατουργοῦσι πλέον οἱ Ἅγιοι. Ἡρώησα οὖν τινὰς ἀπ' ἐκείνους, ὅπου τὸ εἶδαι καὶ τοὺς ὄρμισα εἰς τὸν Θεὸν γὰ εἰποῦσι τὴν ἀλήθειαν· οἷνες ὤμωσαν μὲ ἀφορισμόν, ὅτι οὕτως ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. Καὶ οὐ μόνον ὁ κοινὸς λαός, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐκλαμπρότατος ἀθρόεντης Ἀνδρέας ὁ Κορνάριος, ὁ ποῦ ἦτον ἰδικόν του τὸ χωρίον, μὲ τὸν ὅποιον ἔκαμα δύο χρόνους γραμματικὸς του, ὅπου ἔγραφα τὰ ποιήματά του, διατὶ ἦτον γραμματισμένος πολλά, οὐ μόνον εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν. Τοῦτον οὖν τὸν ἀρχοντα ἠρώησα, ἔαν ἔνυχε κανένα καιρόν, ὅταν ἦτον εἰς τὸ ρηθὲν χωρίον, γὰ πέση τινὰς εἰς αὐτὸ τὸ πηγάδι καὶ μοῦ ἀπεκρίαιτο λέγωντας. Ἀδελφέ, δὲν εἶναι πρόπον γὰ ἔχη τινὰς ἀμφιβολίαν εἰς τὴν δύναμιν τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀλλὰ γὰ πιστεῦν ἀδιστακτως, ὅτι πάντα ὁ.α. βούλεται ποιεῖ. Τοῦτο τὸ θαυμάσιον ὅπου ἐρωτᾷς, ὅταν ἤκουσα καὶ ἐγὼ τὴν πρώτην φορὰν, δὲν τὸ ἐπίστευσα· καὶ ἐρόσασα τοὺς ἀνθρώπους μου ταῖς ἡμέραις ὅπου ἤμουν ἐκεῖ, ὅταν πέση τινὰς μέσα, γὰ μοῦ τὸ εἰποῦσι τὴν ὥραν ἐκείνην· καὶ οὕτως ἔνυχε μίαν ἡμέραν, καὶ ἔπεσέ τις γυνή, ὅθεν ἔδραμα ὡς τὸ ἤκουσα, καὶ τὴν εἶδα τὴν ὥραν, ὅπου τὴν ἔροριξεν ἔξω τὸ ὕδωρ, ὅταν ἦτο βασιλευμένος ὁ Ἥλιος, ὅπου εἶχασιν ὅλον τὸ νερὸν ἐβγαλμένον καὶ πάλιν εὐρέθη γεμάτο τὸ πηγάδι ἕως τὴν κορυφὴν. Τότε ἔκλαυσα ἀπὸ τὴν χαρὰν μου καὶ εἰσερχόμενος εἰς τὸν ἱερὸν Ναόν, ἐζήτησα συγχώρησιν τῆς Ὑπεραγίας εἰς τὴν προίτεραν μου ὀλιγοπιστίαν. Ἐπάνω εἰς τοῦτο μοῦ εἶπεν ἕνας ἱατρός, ὅτι τὸ νερὸν τοῦ πηγαδίου ἔχει τὴν δύναμιν ταύτην...» (Βλ. Ἀγαπίου Μοναχοῦ τοῦ Κρητῆς, Βιβλίον ὠραιότατον καλούμενον Ἀμφιτωλῶν Σωτηρία, ἐν Ἀθήναις 1908 σ. 478 479. Βλ. καὶ I. Γενεϊατάκη, ὁ Θρασαϊνός, «Ἐλευθέρα Σκέψις» Ἡρακλείου, φύλλα 454 - 459).

²⁰⁾ Sono: προστέθηκε ἀπὸ τὸ γραφέα σιτὸ διάσιγχο (in soprallinea).

²¹⁾ Ἡ λ. ameda μοῦ εἶναι ἄγνωστη. Πιθανὸν γὰ σημαίνει τροφός.

²¹⁾ Ἡ μονὴ Κυρία Ἀρχωτηριανὴ εἶναι τὸ σημερινὸ μοναστήριον Τοπλοῦ Σητείας. «Ἀρχικῶς ἐτιμᾶτο εἰς τὴν μνήμην Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Ἡ προσηγορία Κυρία Ἀρχωτηριανὴ εἶναι μεταγενεστέρα, ἀπαντῶσα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Βενετοκρατίας ἐκ προσθήκης ἐτέρου ναοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Θεοτόκου». (Βλ. σχετικὸν ἄρθρον σιτὸ φύλ. 495 τῆς ἐφ. «Ἐλευθέρα Σκέψις» Ἡρακλείου μὲ τὴν ὑπογραφή Φιλήστωρ (Στ. Γεωργίου). Βλ. σχετικά καὶ «Ἀθηνᾶ», τόμ. ΙΕ', σ. 85 - 95).

²²⁾ Hospitale della pietà, ἴδρυμα ἀντιστοιχὸ πρὸς τὸ σημερινὸ βρεφοκομεῖο.

²³⁾ Ἡ Santa Chiara ἦταν σιτὸ σημερινὸ δρόμῳ 1821, περίπου ἐκεῖ πού βρίσκονται σήμερον οἱ οἰκοδομὲς Ν. Μεταξᾶ κ.λ.π. (οἰκ. τετράγ. 189 καὶ 196), (Βλ. Gerola, Topografia κλπ ὁ.π. πίνακα VI (Werdmüller) ἀριθ. 75). Ὁ δρόμος μάλιστα αὐτὸς λεγόταν τότε Via dello Spedale.

²⁴⁾ Gli infermi di San Lazzaro ἦταν οἱ ἀρρωστοὶ ἢ ὀπωσδήποτε περιουρισμένοι σιτὸ λοιμοκαθυστήριον. Ἐκεῖ περιορίζαν τοὺς μολυσμένους ἀπὸ μεταδοτικὰς ἀσθένειες Βλ. σχετικά μὲ τὰ Λαζαρέτα τοῦ Χάντακα Σ. Σπανᾶκη, Μνημεῖα κ.λ.π ὁ.π. τ. III, σ. 68, ὑποσ. 1. Βλ. καὶ τὸ χάρτη Νο 33, τοῦ Fr. Basilicata, ὅπου σημειώνεται S. Lazaro, ἔξω ἀπὸ τὸν Χανίων τὴν Πόρτα.

²⁵⁾ Ὁ ἄγιος Ἰερώνυμος ἦταν σιτὴν ἴδια Via dello Spedale (βλ. ὑποσ 33), σιτὴν περιοχὴ πού βρίσκεται σήμερον τὸ Φαρμακεῖο Θεοδοριδῆ (οἰκοδ. τετράγ. 186). (Βλ. G. Gerola, Topografia κλπ ὁ.π. πίνακα VI (Werdmüller) ἀριθ. 77).

³⁶⁾ Στους καταλόγους τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χάντακα, πού δημοσίεψε ὁ Gerola (βλ. Topografia delle chiese della Città di Candia ὁ π) δὲν ἀναφέρεται Ὁ Άγιος Γεώργιος μὲ τὴν προσωνυμία Fardulazi.

³⁷⁾ Ὁ San Zuane dei Frati Minori εἶναι ἡ λατινικὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, τῶν Φραγκισκανῶν, πού ἐπὶ τουρκοκρατίας πῆρε τὸ ὄνομα <εζαμί τοῦ Μαχμουτ Ἁγᾶ>, στὴν ἴδια Via dello Spedale. Σήμερα εἶναι ἀποθήκη οἰκοδ. ὑλικῶν. (Σχετικὰ βλέπε G. Gerola Monumenti κλπ. ὁ. π. τόμ. II, σ. 117 κ' ἐξ. καὶ τοῦ ἴδιου Topografia, ὁ. π. σ. 29 κατάλογος IV, ἀριθ. 119, S. Ioannes Baptista Praecursor Observantium Monogium καὶ πίνακα VI, (Werdmüller), ὁ. π. ἀριθ. 73).

³⁸⁾ Ὁ Ὁ Ἁγ. Πέτρος, εἶναι ἡ μεγάλη λατινικὴ ἐκκλησία τῶν Δομινικανῶν στὸ Μπεντενάκι, πού εἶναι σήμερα ξυλουργεῖο. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο τέμενος τοῦ Σουλτάν Ἰμπραὶμ. (βλ. σχετικὰ G. Gerola, Monumenti ὁ. π. II, σ. 125 κ' ἐξ., τοῦ ἴδιου Topografia ὁ. π. σ. 29, IV, ἀρ. 120 κλπ. καὶ VI, (Werdmüller), 37).

³⁹⁾ Δὲν μπόρεσα νὰ διαπιστώσω μὲ τὰ πενιχρὰ μέσα πού διαθέτω, πού ἦταν τὸ μοναστήρι καλογραιῶν τῆς Santa Maria Diavatini.

⁴⁰⁾ Στὸ σχέδιο della Città di Candia ἀριθ. 35 τοῦ Fr. Basilicata (βλ. F. Bas. Città, Fortezze, Castelli, Siti Forti, Spiaggie, Porti e Redotti del Regno di Candia) σημειώνονται, σὲ ἀπόσταση 200 - 300 μ. πρὸς νότο τοῦ προμαχώνα Μαρτινέγκο, δηλαδὴ στὸ σημερινὸ Μασταμπᾶ δυὸ μοναστήρια. Στὸ ἓνα ὑπάρχει ἡ λεζάντα: XPO MESSABELITI στὸ ἄλλο δὲν ἀναφέρεται τίποτε. Ἴσως ὑπῆρχε κ' ἄλλο νοτιότερα. Μποροῦμε συνεπῶς νὰ υποθέσουμε βάσιμα ὅτι αὐτὰ ἦταν τὰ τρία μοναστήρια τοῦ Μεσαμπελίτη. Ἴσως ἓνα ἀπὸ αὐτὰ νὰ ἦταν ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Μεσαμπελίτη, πού βρισκόταν κ' αὐτὴ ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη τοῦ Χάντακα. (βλ. Ἁγαθ. Νινολάκη Ἀλληλογραφία Πηγᾶ σ. 46 καὶ 47).

⁴¹⁾ Πρόκειται γιὰ τὴ σημερινὴ ἄρμενικὴ ἐκκλησία Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Ἡρακλείου. Σχετικὰ μὲ τὸν Ἁγ. Γεώργιο Διασορίτη βλ. Κ. Ι. Ἀμάντιο, Γλωσσικὰ ἐκ Χίου, στὸ περιοδ. <Λογογραφία>, Ζ' σ 337, ὑπόσ. 3.

⁴²⁾ Στὸν κατάλογο τοῦ Κομητᾶ (βλ. Gerola, Topografia κλπ., ὁ. π. σ. 31) ἀναφέρεται ἡ Ἁγία Πελαγία, μοναστήριον γυναικῶν. Ἦταν ἐκκλησία ὀρθόδοξη, *chiesa greca* (βλ. Gerola, Topografia κλπ., σ. 35). Στὸ χάμπι τοῦ Coronelli σημειώνεται κοντὰ στὰ quartieri di S. Andrea, δηλαδὴ στὴ Βλᾶκτρα τοῦ Χάντακα, ὅπου ὁ Werdmüller σημειώνει τὴν ἐκκλησία τοῦ S. Dimitri Perati. (βλ. ἀριθ. 135 τοῦ Καταλόγου VI, G. Gerola, Topografia κλπ. ὁ. π. σ. 53 καὶ κατάλογο VI, ἀριθ. 135). «*Ma in realtà S. Demetrio ed il convento di S. Pelagia dovevano costituire una sola cosa, nel senso che la chiesa del monastero di S. Pelagia fosse dedicata a S. Demetrio*». (βλ. G. Gerola, Topografia κλπ. ὁ. π. σ. 50).

⁴³⁾ Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη τοῦ Χάντακα σημειώνεται κοντὰ στὴν παραλία, δυτικὰ τοῦ Προμαχώνα τοῦ Ἁγίου Ἀντρέα, ὅπου περίπου εἶναι σήμερα τὸ ἐργοστάσιο <Τάλως>. (βλ. Pianta della Città di Candia di Rossi τοῦ 1573 στὴ σελ. 103 τοῦ βιβλίου: G. Gerola Monumenti κλπ. ὁ. π. τόμ. I καὶ σ. 317).

⁴⁴⁾ Ὁ Ὁ Ἁγιος Ἀντώνιος ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη βρισκόταν ἔξω ἀπὸ τὴν Πύλη τοῦ Παντοκράτορα (Χανίων Πόρτα). (βλ. ἐπίσης Pianta della Città di Candia di Rossi τοῦ 1573 στὴ σελ. 107 τοῦ Gerola Monumenti κλπ. ὁ. π. I).

⁴⁵⁾ Ὁ Boerio (Dizionario del dialetto veneziano, Venezia 1829) λέει *οἱ scuole ἦταν Compagnie laicali, congregazioni o unioni di persone divote, sotto l' invocazione di qualche santo tutelare*. Δηλαδή εἶδος θρησκευτικοῦ Σωματείου ἢ Ἀδελφότητος. Τὰ μέλη τοῦ Σωματείου λέγονταν *fratelli* (ἀδελφοί).

⁴⁶⁾ Χριστὸς Μεσαμπελίτης. Στὸ σχέδιο τοῦ F. Basilicata τοῦ Φρουρίου τοῦ Χάντακα ἀριθ. 35, τοῦ παραπάνω ἀναφερόμενου ἄτλαντά του σημειώνεται σὲ ἀπόσταση 200 - 300 μέτρα πρὸς νότο τοῦ προμαχώνα Μαρτινέγκο, δηλαδή στὸ σημερινὸ Μαστομπᾶ, μὴ ἐκκλησία μὲ τὴν ὄνομασια ΧΡΟ Messabeliti. Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Κορνάρος ἦταν μοναστήρι Κυλογραιῶν.

⁴⁷⁾ Ὁ Ἅγιος Νικόλαος ὁ Χωστὸς ἦταν μοναστήρι καλογηρῶν καὶ ἀνῆκε σὶὸ διαθέτῃ Ἀντρέα Κορνάρο. (βλ. σελ 420). Πού βρισκόταν τὸ μοναστήρι αὐτὸ μᾶς πληροφορεῖ ὁ F. Basilicata. Στὸ σχέδιό του, Spiaggia di Candia ἀριθ. 33 τοῦ γνωστοῦ Ἀτλαντίος του (Città Fortezze...del Regno di Candia) ποὺ βρίσκεται στὸ Ἱστορικὸ Μουσεῖο, σημειώνεται στὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Γιόφυρο (ποὺ λανθασμένα ἀναγράφεται *Gasi*), τὸ μοναστήρι S. Nicolò Costo. Κι' ὁ Κορνάρος τὸ καθορίζει (σ. 420): *quel da basso, ch'è vicino alla fiumera*. Πιθανότατα ὁ Ἅγιος Νικόλαος ὁ Χωστὸς νὰ ταυτίζεται μὲ τὴ γνωστὴ σήμερα ἐρειπωμένη ἐκκλησία «Ἀη Γιάννης ὁ Χωστὸς» ποὺ βρίσκεται στὴν ἴδια περιοχὴ, τὴ γνωστὴ μὲ τὴν ὄνομασια «Κεραλιᾶς Καμάρα». Τὸ μοναστήρι αὐτὸ τὸ δωρίζει ὁ Κορνάρος στὴ Santa Caterina delle Monache. Ἡ ἐκκλησία φαίνεται οἱ ἦταν ἀπὸ παλιὰ χωσμένη μέσου στὸ χῶμα καὶ ἀπ' ἐκεῖ πήρε τὴν ὄνομασια *χωστική*.

⁴⁸⁾ Ἡ Μονὴ Ἀγκαράθου φαίνεται πὼς καλλιεργοῦσε κτήματα τοῦ φρουδάρχη Κορνάρου. Στὸ χωριὸ Θραφανό, γράφει ὁ Ι. Γενειατάκης, ἐφημ. «Ἐλευθέρα Σκέρις» ὁ π., ὑπῆρχεν «ἀγρός εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου ἀνήκων εἰς τὴν Μονὴν Ἀγκαράθου, ὅπου ἀνηρέθη τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον... Εἰς τὸ βόρειον μέρος τοῦ Σχολείου τούτου καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ εἶναι ἀγρός περιφρακτός ἀπὸ πέτρες, ἐπάνω οἱς ὁποῖτες εἶναι κολλημένα παλαιὰ ἀββεστοκονιάματα, βγαλμένες ἀπὸ ἀρχαῖα θερίλια, τεθαμμένα ἐν τῷ ἰδίῳ ἀγρῷ... τὰ τῆς οἰκίας τοῦ ἄρχοντος Κορνάρου... Ὁ Σεβαστὸς μου καθηγητῆς Στέφανος Ξανθοῦδης πολλαῖς μὲ εἶχεν ἐπισκεφθῆ εἰς Θραφανόν, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἀνακάλυψιν τῆς οἰκίας τοῦ ἄρχοντος Κορνάρου μας... Ἐπηκολούθησαν ἔρθεναί ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦτο, ὅτι ὁ ἀνωτέρω περιφρακτός ἀγρός ἦτο ὁ χῶρος ἐν ᾧ ἦτο ἐκτισμένη ἡ οἰκία τοῦ Κορνάρου». Τὸν ἀγρὸν αὐτὸν τὸν καλλιεργοῦσε φαίνεται, ἡ Μονὴ Ἀγκαράθου a livello καὶ στὸ τέλος ἔμεινε ἰδιοκτησία τῆς. Ὁ Γενειατάκης ἐνόμιζε πὼς πρόκειται γιὰ τὸν Βιτσέντζον Κορνάρου τὸν ποιητὴν τοῦ Ἐρωτόκριτου. Πῶς ἐσημάτισε τὴν ἰδέα αὐτὴ δὲν ξέρω. Πάντως ὁ Ξανθ. ἀπὸ τὸν ὁποῖο πληροφοροῦθηκεν ὅσα ἔγραψε, ἐγνώριζε καλὰ οἱ πρόκειται γιὰ τὸν Ἀντρέα Κορνάρο.

⁴⁹⁾ Στὸν κατάλογο τοῦ Κομητᾶ ἀριθ. 5 (βλ. Gerola, Topografia κλπ. ὁ. π. σ 29) ἀναφέρεται ἡ ἐκκλησία: ὁ Χριστὸς τοῦ Κεφαλά. Τὴν ἐκκλησία αὐτὴ ταυτίζει ὁ Gerola μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 22 ἐκκλησία Christo Chi. τοῦ καταλόγου VI (Werdmüller), Topografia σ. 31 καὶ 36). Ἡ ἐκκλησία αὐτὴ ἦταν ἀπέναντι στὸ Palazzo del Capitan grande, στὸ χῶρο ποὺ βρίσκεται σήμερα τὸ ξενοδοχεῖο «Ἰδαῖον Ἀντρου» (οἰκοδ. τετράγ. 242).

⁵⁰⁾ Ἀσφαλῶς πρόκειται γιὰ τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, ποὺ βρισκόταν ἀπέναντι ἀκριβῶς στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ (βλ. σημείωση 37). Στούς καταλόγους ποὺ δημοσιεύει ὁ Gerola (Topografia ὁ. π.

σ. 46) δὲν ἀναφέρεται ἡ ὀνομασία dello Spedale Ὁ Κορνάρος τὸν χαρακτηρίζει dello Spedale, ἐπειδὴ βρισκόταν στὸ δρόμο dello Spedale, ποὺ ἀναφέρω παραπάνω, (βλ. Gerola, Topografia δ. π. πίνακα VI (Werdmüller) ἔριθ. 76).

⁵¹⁾ Δὲν ξέρω ποὺ ἦταν ἡ Santa Maria Mancariatissa.

⁵²⁾ Πρόκειται γιὰ τὴν Ἀγ. Αἰκατερίνη τῶν Συναϊτῶν, ποὺ ὑφίσταται καὶ σήμερα. (βλ. Gerola, Topografia δ. π. γατὸλ VI (Werd.) ἄριθ. 101,102)

⁵³⁾ Ἡ Κυρία τῶν Ἀγγέλων ἦταν ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες ὀρθόδοξες ἐκκλησίες τοῦ Χάντακα. Ἐίχε τὴ θέση μητροπόλης τῶν ὀρθοδόξων, ἐδρα τοῦ Πρωτοπαπᾶ τοῦ ὀρθόδοξου κλήρου. Ἀναφέρεται σ' ἄλλους τοὺς καταλόγους ποὺ δημοσίεψε ὁ Gerola στὴν Topografia του (βλ. σ. 41). Ἡ θέση της ἦταν ἐκεῖ ποὺ εἶναι σήμερα τὸ κατάστημα τοῦ Ι. Χατζησιωάννου στὴν ἀρχὴ τῆς Λεωφ Καλοκαιρινοῦ δεξιά, ὅπου σώζονται ἀκόμη λείψανά της. (βλ. σχετικὲς πληροφορίες G. Gerola, Topografia δ. π. 41)

Ἡ Κυρία τῶν Ἀγγέλων ἦταν ἀπὸ τὶς παλαιότερες ἐκκλησίες τοῦ Χάντακα Ἐγὼ στὰ χέρια μου ἔνα ἀντίγραφο ἑνὸς ἐγγράφου τοῦ 1323, ποὺ εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ στείλει ἀπὸ τὴ Βενετία ὁ Dottor Mario Brunetti, τὸν ὁποῖο εὐχαριστῶ θερμῶς καὶ ἀπ' ἐδῶ, τέως Διευθυντῆς τοῦ Museo Correr, ὅπου βρίσκεται τὸ πρωτότυπο (Civico Museo Correr, Mss. Prov. Div. C. 675/v). Στὸ ἐγγράφο αὐτό, ποὺ εἶναι μιὰ συμφωνία *inter magnificum dominum dominum Joannem Superentio inclitum ducem et comune Veneciarum ex parte una,* et *Reverendum in Christo patrem et dominum fratrem Alivrando canonicum capitulum et clericum Cretae ex altera*, ἀναφέρεται, μετὰ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν τοῦ Χάντακα καὶ ἡ *Ecclesia vocata Sancta Maria de Angelis prope macellum; habet terram vacuam. Dicte Ecclesia que est a facie dicte Ecclesie, versus ponentem, per suam latitudinem passus V et pedes tres et dimidie, per suam longitudinem est sicut vadit facies ipsi Ecclesie, et habet terra pro cimiterio, que est a facie ipsius Ecclesie; versus tramontanam per suam latitudinem passus quinque; incipiendo dic'a latitudo ab angulis versus ponentem dicte Ecclesie, et eundo recto tramite per tramontanam, et inde vadit versus austrum usque ad viam imperialem* (ἡ σημερινὴ πλατεῖα Στράτα) *per suam latitudinem passus sex, et pedes 4 et dimidie, et inde redit versus ponentem, et venit per suam longitudinem passus 18 et pede uno.* Τὸ ἐγγράφο αὐτό, ποὺ ἔχει πολὺ μεγάλη σπουδαιότητα γιὰ τὴν ἱστορία τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χάντακα, ἐλπίζω νὰ δημοσιέψω σύντομα στὰ «Κρητικὰ Χρονικά».

⁵⁴⁾ Λανθασμένη γραφὴ ἀντὶ *esser*, ὅπως ἀπαιτεῖ καὶ ἡ ἔννοια: *per esser spesi*. βλ. ὁμοίως φράσεις στὴ σελ. 398 στίχ. 1, 401 στίχ. 2 κλπ.

⁵⁵⁾ Τὸ χωριὸ Τραπεζόντα δὲν ὑπάρχει σήμερα. Στὸν κατάλογο τῶν χωριῶν τῆς Σητείας ποὺ ἀναφέρει στὴν ἐκθεσὴ του ὁ Fran. Basilicata ἀναγράφεται πρῶτο τὸ χωριὸ Τραπεσονδα. Ἀναφέρεται ἐπίσης στοὺς καταλόγους τῆς Τουρκικῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1671, (βλ. Ν. Σταυρινίδη. Ἀνεκδότα ἐγγράφα τῆς Τουρκοκρατίας ἐν Κρήτῃ, στὰ «Κρητικὰ Χρονικά» Α', σ. 114). Περὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ χωρίου καὶ φρουρίου εἰς θέσιν Τραπεζόνδα βλ. περ «Μύσιον» Β'. 140. *Hip: Noiret, Documents inédits κλ.* Paris 1892, σ. 225, καὶ Ν. Παπαδάκη, Ἡ ἐκκλησία Κρήτης, Χανιά 1936, σ. 99

⁵⁶⁾ Ὑποθέτω ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ γνωστὸ σήμερο χωριὸ τῆς Σητείας Ζοῦ. Φαίνεται ὅτι τὰ χρόνια κείνα ἐλεγόταν στὴ Ζοῦ, Sisu, γιατί ἔτσι ἀναφέρεται καὶ στὴν ἐκθεσὴ τοῦ Fr. Basilicata (1630).

⁵⁷⁾ Διάσημος ιερός τόπος στήν καιμόπολη Loreto, κονιά στήν Pescara τῆς Ἰταλίας.

⁵⁸⁾ Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ πληροφορία αὐτῆ τοῦ Κορνάρου. Φαίνεται ἀπό τή διαθήκη του ὅτι καί τά χρόνια ἐκεῖνα ὑπῆρχαν οἱ μοιρολοῖτρες, εἰδικές γυναῖκες, πού εἶχαν σάν ἐπάγγελμα νά μοιρολογοῦνται τοὺς νεκροὺς, παίρνοντας γι' αὐτὸ ἀμοιβή. Τά μοιρολόγια αὐτά ἦταν ὁ *θηνος* τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας. Ὁ Θουκυδίδης ἀναφέρει στὸν ἐπιτάφιο τοῦ Περικλέους (Β 34. 19): «καὶ γυναῖκες πάρεσιν αἱ προσήκουσαι ἐπὶ τὸν τάφον ὀλοφρῶμεναι» (Πρβλ. καὶ Ἡροδότου Β 85).

Ὁ Tournefort ἀναφέρει γιὰ τὶς μοιρολόγισσες αὐτὲς τῆς Κρήτης: «... On nous assure que suivant l' ancienne coutume de Grèce, les pleureuses faisoient leur devoir auprès de la défunte; il est vrai que ces femmes gagnent bien leur argent, et Horace a eu raison de dire, que ces sortes de gens se tourmentoient plus que les personnes qui pleuroient naturellement. Ces pleureuses à gage, hurlent et frappent leurs poitrines jusques à s' enfoncer les côtes...». Βλ. Pitton de Tournefort, Relation d' un voyage du Levant, Paris 1717, τ. I, σ. 126).

Τὸ ἔθιμο αὐτὸ δὲν ἄρρεσε στοὺς Βενετσάνους ἄρχοντες. Ἡ Εἰνα Τεα, (Saggio sulla storia religiosa di Candia dal 1590 al 1630, Venezia 1913) ἀναφέρει τὰ παρακάτω σχετικὰ: «...Οἱ Ἑνετοὶ ἄρχοντες, οἱ γνωρίζοντες τὰς σιωπηλὰς κηδεῖας τῶν ἡσυχῶν ὁδῶν τῆς Ἑνετίας, δὲν ἠδύνατο νά μὴ σκανδαλίζωνται, ὅταν ἐβλεπον παρελανοῦσας διὰ τῶν ὁδῶν τοῦ Χάνδακος τὰς νεκρικὰς πομπὰς, καθ' ὅς ἐντὸς φρετέρων ἀνοικτῶν κατέκριντο τὰ λείψανα μὲ φρεθδῆς κομιώσεις, καὶ προπορευομένας τὰς ψαλιτριάς (μοιρολογοῖσσες) λυσικόμοις—(capitatives scapillatas, quae videntur desperare de omni futura resurrectione)» (Βλ. «Χρῆστ. Κρήτη Β', Ἡράκλειον 1914 σ. 253).

Τίς κατ' ἐπάγγελμα μοιρολόγισσες φαίνεται πὼς τὶς πλήρωναν μὲ εἶδος, σιτηρά, ὄσπρια καὶ τὰ παρόμοια καὶ μάλιστα προκαταβολικά. Ὑπάρχει ἀκόμη ἡ παράδοση ὅτι μιὰ ἀπο αὐτὲς, πού τὴν πλήρωσαν μὲ κουκιά, ἄρχισε τὸ μοιρολόι τῆς ἔτσι:

*Πολλὰ μακρὸς μοῦ φαίνεται
καὶ τὰ κουκιά ἔναι λίγα!*

γιὰ νά δείξει πὼς δὲν εἶναι ἱκανοποιημένη ἀπὸ τὴν πληρωμὴ.

Σήμερα δὲν ὑπάρχει πιά στήν Κρήτη ἡ κατ' ἐπάγγελμα μοιρολόγισσα, τοὺς νεκροὺς ὁμως ἐξακολουθοῦν νά τοὺς μοιρολογοῦνται οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι, οἱ ὁποῖοι, μὲ αὐτοσχέδια διστιχα, δεκαεξασύλλαβα ὁμοιοκατάληκτα, ψάλλουν τὶς ἀρετὲς τοῦ πεθαμένου, τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς του, τὰ κατορθώματά του, ἢ παρηγοροῦν τοὺς ἄλλους πού ἔμειναν στὴ ζωὴ ἢ βρῆσκουν ἀφορμὴ νά διηγηθοῦν τὶς ἴδιες τοὺς συμφορὰς καὶ νά θυμηθοῦν τοὺς δικούς των νεκροὺς.

⁵⁹⁾ Καλή τύπος, πού ἀκούεται ἀκόμη καὶ σήμερο στὰ χωριά τῆς Κρήτης, τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος Καλλιόπη. Ἀναφέρεται καὶ σὲ τοιχογραφίες ἐκκλησιῶν.

⁶⁰⁾ Γνωστὸ καὶ σήμερο οἴκοι. ἐπίθετο Σκαρβέλης.

⁶¹⁾ Σχετικὰ μὲ τὴν τοποθεσία πού ἦταν τὸ σπίτι τοῦ Ἀ. Κορνάρου στὸ Θραψανὸ βλ. παραπάνω ὑπόσημ. 48.

⁶²⁾ Δὲν πρόκειται βέβαια γιὰ τὸ γνωστὸ Andrea Perzivalo (γιὰ τὸν ὁποῖο βλ. σχετικὸ ἄρθρο τοῦ R. Cantarella στὸ περιοδικὸ «Μύσων» τόμ. Α', σ. 89 ἐξ. καὶ 64 καὶ Ἢ. Legend, Bibliographie Hellénique 4, σ. 1 - 4) πού ἦταν 12 χρονῶν ὅταν ἔκανε τὴ διαθήκη του ὁ Κορνάρος.

Ἡ Καταπότις («Μύσων» Α, 64) λέγει ὅτι τὸ ὄνομα εἶναι ἑλληνικόν: «Περσιβάλης ἢ Περισσόβαλος ἦτοι ὁ πλείω βαλῶν». Σὲ συμβόλαιο τοῦ συμβουλιουργοῦ τοῦ Χάντανα Benvenuto di Brixano τοῦ 1301 ἀναφέρεται: «...a le *çacha filio quondam Salamonis Percivale iudeo habitatori eiusdem Candide...*». (βλ. Raim. Morozzo della Rocca, Benvenuto de Brixano κλπ. ὁ. π. σ. 178).

⁶¹⁾ Ὅπως εἶδαμε παραπάνω (βλ. ὑποσ. 28) γραμματικός τοῦ Ἁ. Κορνάρου ὑπῆρξε καὶ ὁ μοναχὸς Ἀγάπιος Λάνδος. Πότε ἐχορημάτισε γραμματικὸς τοῦ Ἁ. Κορνάρου; Ὁ Ἀγάπιος Λάνδος, ποὺ τὸ κοσμικὸ του ὄνομα ἦταν Ἀθανάσιος, ἀνῆκε στὸν κλάδο τῆς βενετσιάνικης οἰκογένειας ποὺ ἐγκαταστάθηκε στὴν Κρήτη καὶ ἐξελληνίστηκε. Γεννήθηκε περὶ τὸ 1600 κατὰ τὸ Στέφ. Ξανθοῦδίδη ὁ ὁποῖος σημειώνει τὸ ἔτος αὐτὸ στὸ βιβλίο τοῦ Λάνδου «Ἀμαρτωλῶν Σωτηρία» ποὺ ἀναφέρω πρὸ πάντων. (Ἡ Μεγάλ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. ἀναφέρει ὅτι γεννήθηκε στὸ τέλος τοῦ 16ου αἰῶνα). Ἄρα τὸ 1611, ποὺ ἔκαμε τὴ διαθήκη του ὁ Κορνάρος, ὁ Λάνδος θὰ ἦταν 12 - 15 χρονῶν. Συνεπῶς μετὰ τὴ σύνταξη τῆς διαθήκης, ὅπου ἄλλως τε δὲν ἀναφέρει τὸ Λάνδο, δηλαδὴ τὰ χρόνια 1611 - 1615 περίπου, θὰ ὑπῆρθε ὁ νεαρὸς τότε Ἀθανάσιος Λάνδος τὸν Ἁ. Κορνάρο. Ἀπὸ τὰ παραπάνω βγάζουμε ὅτι ὁ Ἁ. Κορνάρος ἔζησε μερικὰ χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴ σύνταξη τῆς διαθήκης ποὺ δημοσιεύω ἐδῶ.

⁶²⁾ Ὁ Κορνάρος προτιμᾷ τὸν κρητικὸ τύπο στρωμάτσο, ἀντὶ τῆς βενετο - ἰταλικῆ λέξης *stramazzo* (*strame*+*materazzo*).

⁶³⁾ Γνωστὸ βενετοκρητικὸ ἐπίθετο, ποὺ σώζεται μέχρι σήμερα. Τριβιζᾶς (βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' ὁ. π. σ. 374). Τριβιζάκης (βλ. «Κρητικά Χρονικά» Σ' σ. 286). Τριβιζάδες ὑπῆρχαν τὸ 16ο αἰῶνα καὶ στ' ἄλλα νησιά τοῦ Αἰγαίου. (βλ. Ἰακ. Βισβίτζη ὁ. π. σ. 155). Ἐπίθετο *Trivisan* ἀναφέρει καὶ ὁ Ant. *Trivan* στὸ Χρονικὸ του καὶ στὸ Χάντακα καὶ στὰ Χανιά. (βλ. Μ. Ι. Μανούσακας, Ἡ παρὰ Τριβάν ἀπογραφή τῆς Κρήτης (1614) στὰ «Κρητικά Χρονικά» Γ' σ. 49, 51, 54).

⁶⁴⁾ Καὶ ἐδῶ προτίμησε ὁ Κορνάρος τὴν κρητικὴ λ. μίστατο ἀντὶ τῆς λ. *mistacchio* ποὺ χρησιμοποιοῦσαν συνήθως οἱ ἐπίσημοι Βενετσιάνοι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς (βλ. Σ. Σπανάκη, Μνημεῖα ὁ. π. τ. Ι, σ. 32, 33, τόμ. ΙΙ, σ. 103).

⁶⁵⁾ Γιὰ τὴν οἰκογένεια Salamon - Σελωμοῦ στὴν Κρήτη βλ. Ν. Τωμαδάκη. ΕΕΒΣ τ. 14, σ. 163. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὸ ἐπίθετο *Salamone*, *Salomone* ἢ *Salamon* βρίσκεται σὲ κρητικὰ συμβόλαια τοῦ 1271. Πρόκειται διὼς γιὰ ἑβραίους κατοίκους τοῦ Χάντακα. (βλ. Antonio Lombardo *Documenti della Colonia Veneziana di Creta I*, Torino 1942, σ. 186).

⁶⁶⁾ Ὁ Ant. *Trivan* ἀναφέρει στὸ Χρονικὸ του (σ. 27 χειρογράφου ὑπ' ἀριθ. 2091 τῆς Bibliothéque Nationale, Paris) τὸν κατάλογο *Nobili del Conssegio della Città Metropoli di Candace* εἰσὲς *Candia* καὶ τὴν *casata Tandi* ἀπὸ τὴ *Napoli di Ramagnia* (Ναύπλιον). Τὸ μέρος αὐτὸ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Τριβαν δημοσίεψε ὁ Μ. Ι. Μανούσακας στὰ «Κρητικά Χρονικά», τόμ. Γ' σ. 35 κ.εξ. ὁ. π.

⁶⁷⁾ Ἡ τούρκικη λ. *μαστραπᾶς* εἶναι ἀκόμη σὲ χρῆση στὸ Μεγαπέλο.

⁶⁸⁾ Πρόκειται γιὰ διαφορτικὴ γραφή τῆς βενετ. λ. *zogia*, (*gioia*, *pietra preziosa*) γιὰτι συνήθως ἐναλλάσσονται τὰ γράμματα *g* καὶ *z*.

⁶⁹⁾ Κακὴ γραφή τῆς λ. *cassa*, χρηματοκιβώτιο.

⁷⁰⁾ Ἡ λ. *tazzon* εἶναι μεγεθυντικὸ τοῦ *tazza* (λ. παρμένη ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ *tassah*, τὸ γνωστὸ στρογγυλὸ, ἀνάβαθο δοχεῖο νεροῦ, τὸ τάσι).

⁷⁴⁾ Sergente ἐδῶ σημαίνει birro, fattore, rappresentante. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ὑπηρετῶν, πού ἀκολουθοῦσαν τὸν ἀρχοντα καὶ τὸν ὑπηρετοῦσαν. Ἀντιπρόσωπος.

⁷⁴⁾ Γονικάροι λεγόταν ἐκεῖνοι πού εἶχαν κτήματα γονικά, δηλαδή κληρονομημένα ἀπὸ τοὺς γονιούς. Γονικό, γονικάρις, γονικοχάρτι εἶναι λέξεις πολὺ συνηθισμένες στὰ συμβόλαια καὶ στὰ δημόσια ἔγγραφα τῆς Βενετοκρατίας. Τὸ ἐπίθετο γονικός, -ή, -ό, εἶχε γίνει οὐσιαστικὸ μὲ μιὰ εἰδικὴ σημασία, πού χαρακτηρίζει τὸ ἰδιόκτητο κτῆμα τοῦ γεωργοῦ, αὐτὸ πού μεταβιβάζονταν κληρονομικὰ στὰ παιδιά του, σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ κτήματα πού ἀνήκιν στους φεουδάρχες καὶ τὰ καλλιεργοῦσαν σὰν ἐπίμορτοι καλλιεργητές, τριτάρηδες τὶς περισσότερες φορές, δίχως νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα οἱ καλλιεργητές αὐτοὶ νὰ μεταβιβάζουν στους κληρονόμους των. (Βλ. «Χρ Κρήτη» Α' ὀ. π. σ. 322, Μνημεῖα Κρητ. Ἱστορίας τ. I σ. 48, II σ. 90, III σ. 42). Ὁ Ἰάκωβος Βισβιζης, στὴν παραπάνω ἀναφερόμενη ἐργασία του (σ. 144 ἐξ.) παρατηρεῖ οὖν τὰ γονικά κτήματα μεταβιβάζονταν ὑποχρεωτικῶς εἰς τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς.

⁷⁵⁾ Πού ἦταν τὸ μετόχι Μεταξᾶ δὲν μπόρεσα νὰ ἐξακριβώσω. Ὑποθέτω ὅμως πὼς θὰ ἦταν κοντὰ στὸ Χάνιακα, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα δυὸ μετόχια, τῷ Ἀγ. Νικολάου τοῦ Χωστοῦ καὶ στὰ Μπροῦσα, πού ἀναφέρονται ἐδῶ.

⁷⁶⁾ Ἡ λ. metocaro εἶναι βέβαια ἡ ἑλληνικὴ μεσαιωνικὴ λ. μετοχάρης. Μετόχι ἐσήμαινε κυρίως κτῆμα μονῆς, μακριὰ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς, ὅπως καὶ σήμερα. Μετόχι τοῦ Παναγίου Τάφου, τοῦ Σινᾶ κλπ. Μετόχι ὅμως στὴν Κρήτη, κατὰ τὴ βενετοκρατία καὶ σήμερα, σημαίνει κάθε μικρὸ συνοικισμό, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ μεγάλο πού ἀποτελεῖ χωριό. Μετόχι λέγεται ἐπίσης καὶ τὸ μεγάλο κτῆμα πού ἔχει ὁ κάτοικος τῆς πόλης, ὅπου ὑπάρχει στέγη καὶ λοιπὲς γεωργικὲς ἐγκαταστάσεις, ἀγροικία. Στὴν προκείμενη περίπτωση ἡ λ. μετοχάρης μᾶλλον ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἀντιπρόσωπου τοῦ φεουδάρχη στὸ μετόχι.

⁷⁷⁾ Μὲ τὴν ἴδια ὀνομασίαν: στὰ Μπροῦσα ὑπάρχει καὶ σήμερα τοπωνύμιο δυτικὰ τῆς Φορτέτσας τοῦ Ἡρακλείου, ὅπου σφύρονται καὶ ἐρείπια κατὰ τὸ Ν. Σταυρινίδη (Βλ. «Κρητικὰ Χρονικά» Α' σ. 110). Τὸ τοπωνύμιο ἀνογράφεται στὸ χάρτη τοῦ Fr. Basilicata, ἀριθ. 33, Spiaggia di Candia. (Βλ. Ἀτλαντα Basilicata ὀ. π.). Ὁ ἴδιος Fr. Basilicata τὸ ἀναγράφει πρῶτο στὸν κατάλογο τῶν χωριῶν Τερμόνους: Brussa. (fo 37r).

⁷⁸⁾ Ἡ λ. entrata ἀναφέρεται αὐτούσια σὲ κρητικὰ συμβόλαια τῆς ἐποχῆς, (νιτράδα καὶ νιτράδα, μὲ τὴν σημασίαν: εἰσόδημα, πρόσδοδος. (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 329, 341). Ἡ λ. νιτράδα ἀκούεται καὶ σήμερα στὴν Κρήτη, μὲ τὴν σημασίαν πρόσδοδος: ἡ νιτράδα τοῦ πραγμάτου νιου τότε φτάει.

⁷⁹⁾ Ἄς σημειωθεῖ ὁ ἑλληνικὸς τύπος τῆς λ. κουράτορας (βυζαντ. κουράτωρ), ἀντὶ τοῦ Ἰταλικοῦ curatore.

⁸⁰⁾ Ἐναν ἄλλον ἐπίσης Τζώρτζη Χριστιανόπουλο βρῖσκομε τὸ 1682 στοὺς καταλόγους «τῶν ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ζακύνθῳ Κρητῶν Προσφύγων» πού δημοσίεψε ὁ Κ. Δ. Μέρτζιος στὰ «Κρητ. Χρονικά» Ε' σ. 17. Κρητικὴ οἰκογένεια στὴν ὁποία ἀνῆκε καὶ ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Θεοδοσίος Χριστιανόπουλος, ὁ καὶ Μαριδάκης (1769). (Βλ. «Κρητ. Χρονικά» Β' σ. 516. Ἠπειρωτ. Χρονικά τόμ. V σ. 160). Σὲ ἔγγραφο τοῦ 1694, τοῦ Ἀρχιεπισκοπῆς Ζακύνθου ἀναφέρεται καὶ ἄλλος Μιχαὴλ ἱερ. ὁ Χριστιανόπουλος. (Βλ. Ε.Ε.Κ.Σ. Γ' σ. 184).

⁸¹⁾ *Habentie et pertinentie* κοινοὶ συμβολαιογραφικοὶ ὄροι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀναφερόμενοι ἀμετάφραστοι καὶ στὰ ἑλληνικὰ συμβόλαια «...μὲ ὅλα του τὰ δικαιώματα ἀμπέτιζεις καὶ παρτινέντζεις...» πού σήμαινε τὰ περιεχόμενα

καί τὰ ἑξαριθήματα τοῦ κτήματος, ὡς οἰκήματα, σταῦλοι, δάση, πηγές κ.λ.π. Στή συνθήκη τοῦ Ἀλεξίου Καλλέργη μεταφράζονται σὶ τὸ ἑλληνικὸ κείμενο : *μετὰ πάντων τῶν περιεχόντων καὶ μετεχόντων*. (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 44, 45 καὶ «Κρητ. Χρονικά» Γ' σ. 266).

⁸⁷⁾ Τὸ Bortaglio ἐδῶ βαφτιστικὸ ὄνομα. Καί σὲ συμβόλαιο τοῦ Ἀρετίου τοῦ 1615 ἀναφέρεται ὡς βαφτιστικὸ: *ὁμολογῶ ἐγὼ Μπορτάλιος Μπὸς υἱὸς τοῦ μισέο Τζόρτζη ἀπὸ τὸ χωριὸ Κράσι*. (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α', σ. 52). Σήμερα ἀπαντᾶται ὡς οἰκογενειακὸ ἐπίθετο Πορτάλιος, Πορταλάκης στὴν Πλάτη Λασηθίου.

⁸⁸⁾ Ὑποθέτω πὺς εἶναι ἐσφαλμένη γραφὴ τοῦ γνωστοῦ Κρητικοῦ ἐπιθέτου Ἀρχαύλης - Ἀρχαυλοπούλα.

⁸⁹⁾ Σὲ συμβόλαιο τοῦ Χάντακα τοῦ 1301 ἀναφέρεται ὁ Iacobo De Mezo de Venetiis ὡς ἀγοραστής μιᾶς σκλάβας, ὀνομαζόμενης Batana de geneite Tatarum ἀντὶ ὑπέρπ. 18. (Βλ. R. Morozzo della Rocca ὁ. π. σ. 208). Demezo ἀναφέρεται καὶ στὴν ἀπογραφή τοῦ Τρίναν πού δημοσίεψε ὁ Μ. Ι. Μανούσας στὰ «Κρητ. Χρονικά» Γ' σ. 45, 64, καὶ ὁ Φώσκολος ἀφιερώνει τὸ «Φορτουνάτο» του στὸν «Ἀφέντη Νικολὸ Ντεμέτζο» (Βλ. Σ. Ξανθοῦδιδη, Φορτουνάτος, Ἀθήνα 1922, σ. 25). Ἄλλος Νικολὸς Ντεμέτζος, προφανῶς κρητικὸς πρόσφυγας, ὑπογράφει ὡς μάρτυρας σὲ συμβόλαιο τοῦ 1681 στὴ Ζάκυνθο (Βλ. «Κρητ. Χρονικά» Η' σ. 74, 75). Οἰκογενειακὸ ἐπίθετο Ντεμέτζος ὑπάρχει καὶ σήμερα στὴν Ἀνατολ. Κρήτη, ἀπόγονοι ἀσφαλῶς τῆς βενετοκρητικῆς αὐτῆς οἰκογένειας.

⁹⁰⁾ Ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος, ἀδελφὸς τοῦ διαθέτη, ἦταν συνελπῶς συνιδιοκτῆτης σὸ φέουδο τοῦ Θραψανοῦ.

⁹¹⁾ Κάθε φέουδο διαιροῦνταν σὲ ἑξὶ σερβενταρίες καὶ εἶχεν ὑποχρέωση νὰ συντηρεῖ καὶ νὰ παρουσιάζει στὶς ἐπιθεωρήσεις δυὸ ἄλογα, δηλαδὴ ἓνα καπολάντσα γιὰ τὶς τέσσερις σερβενταρίες καὶ ἓνα δευτέρης κατηγορίας ἄλογο γιὰ τὶς ἄλλες δυὸ. (Βλ. σχετικὰ Σ. Σπανάκη, Μνημεῖα ὁ. π. III, σ. 51. Ἀγ. Ξηροῦχάκη, Βενετοκρατούμενη Ἀνατολή ὁ. π. σ. 23 καὶ Σ. Ξανθοῦδιδη, Ἐνετοκρατία κλπ. ὁ. π. σ. 125). Circa la Cavallaria Feudata, ὅπως τὴν ἀναδιοργάνωσε ὁ Giacomo Foscarini βλ. καὶ Ant. Trivan, Varie Cose di Candia, ὑπ' ἀριθ. 2091 χειρόγραφο τῆς Bibliothèque Nationale, Paris, σ. 116 κ. ἐξ.

⁹²⁾ Κάθε σερβενταρία εἶχε εἰκοσιτέσσερα καράτια. (Βλ. Σ. Σπανάκη, Μνημεῖα ὁ. π. III σ. 51 καὶ Ἀγαθαγ. Ξηροῦχάκη, Βενετοκρατούμενη Ἀνατολή ὁ. π. σ. 23).

⁹³⁾ Ἡ λ. scritto ἀναφέρεται καὶ σὲ ἑλληνικὰ συμβόλαια τῆς ἰδίας ἐποχῆς σ κ ρ ἰ τ ο ἢ γραφῆ μετὴν εἰδικῆ σημασίας τοῦ ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου, ἐνῶ ἡ λ. ἰ ν σ τ ρ ο υ μ ἔ ν τ ο ν ἐσήμαινε ἐπίσημο ἐγγράφο, συνταγμένο ἀπὸ τὸ νοδάρο. (Βλ. σχετικὰ «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 322, 328, 351). Ἐδῶ ἔχει τὴ σημασία ἐγγράφου γενικά.

⁹⁴⁾ Ἡ λ. καουτσιὸν ἀναφέρεται καὶ σὲ ἑλληνικὰ συμβόλαια τῆς ἰδίας ἐποχῆς μετὴ τῆ σημασίας ἀσφάλεια, διυσάφηση, ξεκαθάριση, ὅπως ἀναφέρεται σὲ ἄλλα συμβόλαια. (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 330, 342).

⁹⁵⁾ (Στὸ κείμενο φέρει λανθασμένα ἀριθ. 89). Ὑποθέτω πὺς πρόκειται γιὰ τὸ λατιν. tuor μετὴ τῆ σημασία τηρῶ, διαφυλάττω καὶ ἔτσι τὸ μεταφράζω.

⁹⁶⁾ Δὲν πόρεσα νὰ ἐξακριβώσω πὺς βρῖσκειται ἢ τοποθεσία Λιβάδα. Τὸ τοπωνύμιο εἶναι κοινὸ στὴν Κρήτη.

⁹²⁾ Ἀντρουλιός, Ἀντρουλῆς ἦταν χαϊδευτικό τοῦ Ἀνδρέας. Ἀπ' αὐτό προέρχεται καί τὸ κοινὸ οἰκογενειακὸ ἐπίθετο Ἀντρουλάκης. Σὲ ἐπιστολὴ τῆς ἴδιας περιόπου ἐποχῆς, πού στέλνει ὁ ἡγούμενος τοῦ Ἀρετίου Γερμανὸς Συναδινὸς στὸ βενετὸ φεουδάρχη Ἀντρέα Τζέν, τὸν προσφωνεῖ: ἀφέντη Ἀντρουλίη. Ὁ Ξανθουδίδης τὸ σημειώνει ἰδιαίτερα γιὰ νὰ δείξει τὴν οἰκειότητα καί τίς σχέσεις πού ὑπῆρχαν τότε μεταξὺ τῶν βενετῶν φεουδαρχῶν καί τῶν Κρητικῶν, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἀφομοίωσαν σιγά - σιγά. (Βλ. «Χριστ. Κρήτη», Α', 206).

⁹³⁾ Κοινότητα βενετοσάνικο οἰκογενειακὸ ἐπίθετο ἀπὸ τὰ πρῶτα κιόλας χρόνια τῆς Βενετοκρατίας. Σὲ συμβόλαια κρητικὰ τοῦ 1271 ἀναφέρονται πολλοὶ Bon, Bono καί Bonus. *Iohannes Bonus beccarius habitator in Candida. Antonius Bon de Milo habitator in Candida. Thomas Bonus sartor habitator in Candida. Iohannes Bonus clericus in Candida* κλπ. κλπ. (Βλ. A. Lombardo, Documenti δ. π. σ. 175 κλπ.). Ἐπίσης σὲ κρητικὰ συμβόλαια τοῦ 1301 - 1302 ἀναφέρονται πολλοὶ Bon. (Βλ. Morozzo della Rocca, Benvenuto κλπ. δ. π. σ. 252 κλπ.).

Στὴν ἐποχὴ τοῦ διαθέτη ὑπῆρχαν καί ἄλλοι Bon, ἢ Μπὸς στὸ Μεραμπέλο, ἐξελληνισμένοι πιά: Ὁ Ἀφέντης Μπορτάλιος Μπὸς (βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 52) καί ὁ καβαλάρης κὺρ Τζώρτζης Μπὸ (δ. π. σ. 47). (Πρβλ. καί F. Cornelli, Creta Sacra vol. I, Venetiis 1755 σ. XIII). Οἰκογεν. ἐπίθετο Μπουνάκις ὑπάρχει καί τώρα στὸ χωριὸ Ἀρχάνες.

⁹⁴⁾ Δὲν ξέρω ἂν ἔννοεῖ τὴ λεγόμενη κι' ἄλλοιῶς camera apostolica, δηλαδή τὸ θησαυροφυλάκειο τοῦ Ποντίφηκα.

⁹⁵⁾ Santa Caterina franca τοῦ Χάντακα ἔννοεῖ ἀσφαλῶς τὴ Santa Caterina delle Monache πού ἀναφέρει πρὸ κάτω (βλ. σσ. 419, 420, 442, 447) γιὰ τὸ Χάντακα ἀναφέρονται μόνο δυὸ ἐκκλησίες τῆς Ἁγίας Κατερίνας. Μιὰ ὀρθόδοξη, πού ἀναφέρεται πρὸ πάνω (βλ. σ. 399 καί ὑπόσημ. 52), καί μιὰ τῶν καθολικῶν, ἢ S. Caterina delle Monache. Ἡ τελευταία αὐτὴ εἶναι ἡ ὑπ' ἀριθ. 5 τοῦ VI πίνακος (Werdmüller) τοῦ Gerola (Topografia) πού βρισκόταν ὅπου περίπου σήμερον ἢ κατοικία Κουφάκη, βορείως τοῦ Ἀρχαιολ. Μουσείου (οἰκοδ. τετράγ. 89 καί 12 σχεδίου Ἡρακλείου).

⁹⁶⁾ Πιθανότατα ὁ Nicolò Trocali ἦταν πρόγονος τοῦ πατέρα τοῦ Στεφ. Νικολαΐδου Νικολάου Τροχαλάκη (Βλ. Μ. Παρλαμά, Ἱστορικά καί Βιογραφικά Σημειώματα τοῦ Στεφ. Νικολαΐδου στὰ «Κρητ. Χρονικά» Γ' 297).

⁹⁷⁾ Βλ. τὴν προηγούμενη σημείωση 95.

⁹⁸⁾ Βλ. παραπάνω ὑπόσημ. 47.

⁹⁹⁾ Franco e libero, συνηθισμένη νοταριακὴ φράση πού βρίσκεται καί στὰ ἑλληνικὰ συμβόλαια τῆς ἐποχῆς: φράνκο λίμπερο. Φράγγο καί Φραγάτο ἦταν τὸ κτήμα τὸ ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τὴ φεουδαλικὴ δουλεία. Χωράφια φραγγάτα, ἑλιές φραγγάτες. (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α', σ. 203, 357).

¹⁰⁰⁾ Βλ. σημείωση 14.

¹⁰¹⁾ Ὑποθέτω πὺς εἶναι λανθασμένη γραφὴ τοῦ ἐπιθέτου Βαρσάμη. Τὸ ἐπίθετο ἀναφέρεται σὲ κρητικὸ συμβόλαιο τοῦ 1301. «*Johannis Barsamo, & Raymondinus Barsamo, habitator Candide...*». (Βλ. R. Morozzo della Rocca δ. π. σ. 12, 138). Τὸ ἐπίθετο αὐτὸ σῶζεται ἀκέραιο σὰν τοπωνύμιο (κορυφὴ 1515 μ.) στὴν ἐπαρχία Λασιθίου κοντὰ στὸ Μέσα Λασιθί: Σιοῦ Βαρσάμη.

¹⁰²⁾ Ὁ ὄρος *misura raso* εἶναι ταυτόσημος μὲ τὸ *μουζούρι σήγλι* ἀντίθετα πρὸς τὸ *μουζούρι κουμουλάρι*. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὰ σιτηρὰ μετροῦνταν μὲ τὸ μουζούρι, δοχεῖο κυλινδρικό πού στὰ χεῖλη του ἦταν μόνιμα προσαρμωμένη,

σέ τρόπο πού νά στρέφεται, ή *regola* (ρήγλα). Μετά τὸ γέμισμα τοῦ δοχείου ἔσυραν τὴ ρήγλα πάνω στὰ χεῖλη του καὶ ἰσοπέδωνε τὴν ἐπιφάνεια τοῦ καρπού πού μετροῦσαν. Ἀντίθετα τὸ μουζούρι, ἢ ὁποιοδήποτε ἄλλο παρόμοιο δοχεῖο μετροῦμαι, ἦταν *κουμουλάρι* ὅταν σχημάτιζε ὁ καρπὸς πού μετροῦσαν *cupulo* (λατίν. *cumulus*), δηλαδή σωρὸ σάν κῶνο πάνω ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ δοχείου. Εἰκόνα τέτιου μπρούτζινου δοχείου μὲ σχέδια κλπ. καὶ στέμμα βλ. στὸ βιβλίο: *Pomp. Monumenti, Storia di Venezia nella vita privata, parte II, Bergamo 1911, σ. 321.*

¹⁰³⁾ Τὸ οἰκογενειακὸ ἐπίθετο Μαγκαφούρης σὺζεται ἀκόμη καὶ σήμερα. Ἀναφέρεται ἐπίσης σὲ εὐχарιστήριο τῶν κληρικῶν τοῦ Χάντακα πρὸς τὸν Λατίνον ἀρχιεπίσκοπον Παροναξίας Σεβαστιανὸν Κουίρινο τοῦ 1624 ὁ *Παπαϊωάννης Μαγκαφούρης ἢ Μαγκαφούρης* (βλ. Κ. Μέρτζιον, χειρόγραφον ἐκ Χάντακος Κρήτης, «Κρητικά Χρονικά» ΣΤ' 272). Ἐπίσης σὲ συμβόλαιον τοῦ Ἀρετίου τοῦ 1623 ἀναφέρεται ὁ δάσκαλος *κὺρ Μανουὴλ Μαγκαφούρης*, (βλ. «Χριστ. Κρήτη», Α' σ. 108). Ἀκόμη στὸν κατάλογο τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χάντακα τοῦ Κομητᾶ ἀναφέρεται, ὑπ' ἀριθ. 80, ὁ «*Αγ. Γεώργιος τοῦ Μαγκαφούρη*, ἐκκλησία ὁρθόδοξη τὴν ὁποῖαν ὁ G. G e r o l a (βλ. Τοπογραφία ὁ. π. σ. 52) ταυτίζει μὲ τὸν ἅγιο Γεώργιον τὸ Σουργιανό, ὑπ' ἀριθ. 86 στὸν κατάλογο VI (Werdmüller). Ἡ ἐκκλησία αὐτὴ βρισκόταν σχεδὸν ἀπέναντι στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ματθαίου τοῦ οἴκοδ. τετράγωνο 307.

¹⁰⁴⁾ Scagno, τὸ λατίν. *scannum*, τὸ σκαμνίον τῶν Βυζαντινῶν. (βλ. Φ. Κοουκούλῆ, Βυζαντινῶν Βίος καὶ Πολιτισμὸς, τόμ. Β ΠΙ Ἀθῆναι 1948, σ. 78 καὶ πίν. Β' εἰκόνα 4). Εἶδος δίφρου, κάθισμα δίχως ἐρεισίονωτο.

¹⁰⁵⁾ Ὁ φανὸς ἢ φανάρι ἦταν βυζαντινὸ φωτιστικὸ ὄργανον. (βλ. Φ. Κοουκούλῆ, ὁ. π. σ. 93).

¹⁰⁶⁾ Χρησιμοποίησα στὴ μετάφραση τὴ λ. *πόρτεγο*, γιὰτὶ σὺζεται ἀκόμη καὶ σήμερα στὴν Κρήτη καὶ σημαίνει τὸ κυρίως δωμάτιον τοῦ χωριάτικου σπιτιοῦ πού μένει ἢ οἰκογένεια, ὅπου βρίσκεται καὶ ἡ ἐστία. Ἡ λ. βέβαια εἶναι παρμένη ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχὴ βενετσάνικη *portico - portego*=*luogo principale e più vasto della casa.*

¹⁰⁷⁾ βλ. ὑποσ. 86.

¹⁰⁸⁾ Σχετικὰ μὲ τίς «μόστρες» αὐτὲς (ἐπιθεωρήσεις) βλ. *Ξανθοῦδίδη*, Ἐνετοκρατία ὁ. π. σ. 17 καὶ Σ. Σπανάκη, Μνημεῖα ὁ. π. τ. Π σ. 55. βλ. ἐπίσης κανονισμὸ τῶν ἐπιθεωρήσεων αὐτῶν στὸν *Ant. Trivan, Varie Cose di Candia*, χειρόγρ. ὑπ' ἀριθ. 2091 τῆς *Bibliothèque Nationale, Paris.*

¹⁰⁹⁾ *Cori (suoi) d' oro*, ἔλεγαν οἱ Βενετσάνοι δέρματα τυπωμένα μὲ χρυσὸ σὲ διάφορα σχέδια καὶ κοσμήματα, πού τὰ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ στόλισμα τῶν τοίχων τῶν δωματίων.

¹¹⁰⁾ Ὅπως φαίνεται (βλ. σ. 426 ὅπου ὁ Κορνάρος ὀνομάζει ἀνεψιὸ τοῦ τοῦ *Marchetto Foscarini*) οἱ δυὸ οἰκογένειες εἶχαν συγγένεια.

¹¹¹⁾ Ἡ λέξη *vaso* δὲν σημαίνει ἐδῶ, προφανῶς, δοχεῖον. Ὑποθέτω πὺς πρόκειται γιὰ ἓνα εἶδος «κουρτινόξυλου», ὅπου θὰ στηρίζονταν «*il pavion di seda giallo*», σὲ τρόπο πού νά μπορεῖ νά μαζεῦεται ἢ νά τεντώνεται κατὰ βούληση, σάν τίς κουρτινὲς τῶν παραθυριῶν. Ἡ ἔννοια εἶναι πορμένη ἀπὸ τὴ ναυτικὴ γλῶσσα, ὅπου *vaso* λέγονται «*due travi situate lungo i lati del vascello su i parati, sulle quali si possa e si assicura per vararlo*». βλ. λ. στὸ *Boerio*, ὁ. π. Νομίζω πὺς ἀποδίνω καλύτερα τὴν ἔννοια μὲ τὴ λ. *πλαίσιο*. Παρακάτω (σ. 426) ἐπεξηγεῖ ὁ ἴδιος τὴ λ. *col piede ouer vaso indorato.*

¹¹³⁾ *Η λ. samito είναι ή βυζαντινή λ. εξάμιτο' είδος ύφάσματος με έξι μίτους. Πρβλ. δίμιτο.

¹¹⁴⁾ Δέν μπόρεσα νά έξακριβώσω τή σημασία τής λ. caniscasà. Θά ήταν φαίνεται είδος ταπέτου γιά νά σκεπάζουν τίς κασέλες. (camisa di cassa?)

¹¹⁴⁾ Λογχοπέλεκυς. Δόρυ μεσαιωνικό που έκτός από τή λόγγη είχε και πέλεκυ. *Από τò ταυτόσημο άρβικò ΑΙ harbet.

¹¹⁵⁾ *Η rotella ήταν μικρή άσπίδα, στρογγυλή, κοίλη γιά νά προφυλάσσει τò πρόσωπο από τά βέλη.

¹¹⁶⁾ Μιά παρόμοια εικόνα σφαλιχτάρι ή τρίπτυχον ύπάρχει στο *Ιστορικό Μουσείο Κρήτης, ύπ' άριθ. Γ'εν. Καταλόγου 1220.

¹¹⁷⁾ *Ο Ant. T r i v a n (Varie Cose di Candia, χειρόγραφο ύπ' άρ. 2091 τής Bibliothéque Nationale, Paris, σ. 27) αναφέρει οίκογένεια N e g r i - s o l i στο Χάντακα, καταγόμενη da Napoli di Romagna (Ναύπλιο). Βλ. και Μ. Ι. Μ α ν ο ύ σ α κ α, *Η παρά Τριβάν άπογραφή τής Κρήτης (1644) στα «Κρητικά Χρονικά» Γ' σ. 49).

¹¹⁸⁾ *Η λ. termination σημαίνει έδω determinazione, ordinazione della magistratura, δηλαδή άπόφαση, διάταγμα.

¹¹⁹⁾ Chiefalopiroti. Τò τοπωνύμιο αυτό βρίσκεται στην Πεδιάδα βλ. σ. 428. Τò επίθετο κεφαλοπύρωτος, -η, -ο, είναι σέ χρήση σήμερα στην Κρήτη, με τή σημασία: σώς, υγιής. *Ηκαμε δέκα κοπέλια και τά δέκα κεφαλοπύρωτα = όλα ζωντανά και υγιή. Πιθανόν τò τοπωνύμιο νά έχει τήν άρχή του στο ότι στην περιοχή εκείνη τά ζώα άναπτύσσονται όλα, δίχως άπώλειες, κ ε φ α λ ο π ύ ρ ω τ α.

¹²⁰⁾ Φογεντιανά ή φαβεντιανά άγγεία με στυλπή ζωγραφιστή επιφάνεια ή άνάγλυφη σμαλτωμένη διακόσμηση, που κατασκευάζόνταν στη Φαγεντία (Faenza) τής *Ιταλίας.

¹²¹⁾ Peltre = stagno, καλάϊ, πιάτο γανωμένο.

¹²²⁾ Camarlinga ή Camarlenga λεγόταν 1) ή καλόγρια που είχε αναλάβει τά οικονομικά του μοναστηριού, 2) ή κυρία τής τιμής. Προτιμώ ν' άφίσω τόν ύρο άμετάφραστο, όπως έχει καθιερωθεί από τούς άσχολουμένους με τήν ιστορία τής Βενετοκρατίας. (Βλ. Ξ α ν θ ο υ δ ί δ η, *Ενετοκρατία ό. π. σ. 12, Ξ η ρ ο υ χ ά κ η, Βενετοκρατούμένη *Ανατολή κλπ. ό. π. σ. 94, κλπ.).

¹²³⁾ Cuba, cupola, volta, coperta di edifizii sacri. Cuba de carrozza o simile, cielo, θόλος, ουρανός.

¹²⁴⁾ Τò rassetto ή raseto ήταν είδος πολύ λεπτού ύφάσματος. Είδος φέλλας.

¹²⁵⁾ Protto, ό πρώτος, ό άρχηγός, ό πρωτομάστορας. Il primo in alcun' arte.

¹²⁶⁾ Cornelius, Corner, Cornaro, είναι τò ίδιο οίκογεν. επίθετο. (Βλ. Α. Ν. Γ'ιά ν ν α ρ η, Περύ *Ερωτοκρίτου, *Αθήναι 1889, σ. 23, Στ. Ξ α ν θ ο υ δ ί δ η, *Ερωτοκρίτος ό. π. σ. L X I V ύποσ. 1). *Από έδω φαίνεται ότι ύπήρχαν στην Κρήτη τόσες οίκογένειες Κορνάρων, που είχε σβύσει πιά ή άναμεταξύ των συγγένεια και ό γάμος άτόμων που έφεραν τò ίδιο επίθετο δέν άπαγορευόταν. *Έτσι ό Ι. Φραγκίσκος Κορνάρος, άδελφός του διαθέτη, έχει γαμπρό που φέρει κι αυτός τò ίδιο όνομα, Φραγκίσκος Κορνάρος.

¹²⁷⁾ *Η λ. sicuritá, σιγουριά, χρησιμοποιούνταν συνηθέστατα και στα έλληνικά συμβόλαια τής ίδιας έποχής (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 350). Γι αυτό θεώρησα σωστό νά χρησιμοποιήσω τόν ίδιο όρο στη μετάφραση.

¹²⁸⁾ Βλ. παραπάνω ύποσημ. 3.

¹²⁹⁾ 'Η λ. villa σημαίνει ἐδῶ χωριό. (Βλ. καὶ χειρόγραφο "Ατλαντα τοῦ Fr. Basilicata, Città, fortezze ecc. del Regno di Candia,—στό Ἱστορικό Μουσείο Κρήτης, — ὅπου σημειώνεται τὸ χωριὸ Μάλια, vila di Maglia).

¹³⁰⁾ Raso, εἶδος μεταξωτοῦ ὑφάσματος λεῖου καὶ γυαλιστεροῦ ἀτλάζι, Πρβλ. καὶ ὑποσ. 124.

¹³¹⁾ 'Η romanetta, φαίνεται νὰ ἦταν εἶδος κεντήματος ἢ κοσμηματος.

¹³²⁾ 'Ο Ant. Trivani μᾶς πληροφορεῖ στό Χρονικό του (σελ. 85 τοῦ χειρογράφου ἀριθ. 2091 τῆς Bibliothéque Nationale de Paris), ὅτι οἱ γυναῖκες τῶν Σφακιῶν, πού πῆγαν οἰκογενειακῶς στὰ Χανιά νὰ παρουσιαστοῦν στόν αἰμοχαρῆ Γεν. Προβλεπτή Marino Cavalli, φέρναν μαζί τους μέσα σὲ μεταξωτὰ μαξιλάρια τὰ κοσμήματά τους, πού μέσα σ' αὐτὸ ἦταν καὶ: *bottoni massizzi infilzati, li quali, usavano le Done portarsi al colo.*

¹³³⁾ Relievo lo stesso che arlevo, arlievo, allievo, μαθητής, μαθητευόμενος, ψυχογιός: Quegli ch' è educato o con alimenti o con ammastramenti.

¹³⁴⁾ 'Η Ἁγία Μαρίνα στοῦ Δερματᾶ ἦταν ὀρθόδοξη ἐκκλησία. Ἀναφέρεται σ' ὄλους τοὺς πίνακες τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χάντακα πού δημοσίεψε ὁ Gerola (Βλ. Topografia κλπ. ὁ. π. σ. 58). 'Η θέση της ἦταν, σύμφωνα μὲ τὸν Werdmüller καὶ τὸν Coronelli, δυτικὰ τοῦ Καπνοκοπηρίου (Monasterio greco) Πραγματικὰ στὴν περιοχὴ αὐτὴ ἦταν πολλοὶ κῆποι ὅπως φαίνεται στό χάρτη τοῦ Werdmüller.

¹³⁵⁾ Μεγάλη ἔκταση στὴν περιοχὴ αὐτὴ τῆς Ἁγ. Μαρίας στό Δερματᾶ φαίνεται ὅτι ἀνῆκε στὴν οἰκογένεια τῶν Μόσχων. Στὸ νότιο μέρος τῆς Ἁγ. Μαρίας καὶ σὲ μικρὰ ἀπόσταση ὑπῆρχε καὶ μιὰ ἄλλη ἐκκλησοῦλα, ἐπίσης ὀρθόδοξη, πού ἀναφέρεται σὲ πολλοὺς καταλόγους τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χάντακα. (Βλ. Gerola, Topografia, κλπ. ὁ. π. σ. 53: ὁ ἅγιος Γεώργιος τοῦ Μόσχου). Εἶναι πιθανὸ ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν ἴδια οἰκογένεια τῶν Μόσχων πού ἀναφέρεται στό Ρέθυμνο, τῆς ὁποίας ἕνας κλάδος, ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάκτηση τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς Τούρκους, μετόικισε στὴ Ζάκυνθο. Σ' αὐτὴν ἀνήκουν καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἁγιογράφοι 'Ηλίας καὶ Λέως. (Βλ. τὴ διαθήκη τοῦ 'Ηλία Μόσχου, τοῦ 1666 στὰ «Κρητ. Χρονικά» Η' σ. 217 κ. ἐξ. Πρβλ. καὶ τόμ. Β ἴδιου περιοδικοῦ σ. 441). Στὸν Ἁγ. Γεώργιο τῆς Βενετίας ὑπάρχουν εἰκόνες τοῦ ζωγράφου Ἰωάν. Μόσχου. (Βλ. «Κρητ. Χρονικά» Γ. σ. 580).

¹³⁶⁾ 'Η λ. βέργα μὲ τὴ σημασία βέρα, δακτυλίδι, ἔχει φησαυριστῆι στό Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης τοῦ Δημητράκου, Ἀθῆναι 1949.

¹³⁷⁾ 'Η λ. logado εἶναι ἡ ἑλληνικὴ λογάδο. Χρησιμοποιεῖται ἀκόμη καὶ σήμερα ἀπὸ τοὺς ἀμπελοουργοὺς τῆς Κρήτης καὶ σημαίνει ἀμπέλι πού παράγει διάφορες ποικιλίες σταφυλιῶν (λογιῶ - λογιά) σ' ἀντίθεση μὲ τὸ μονόλογο, δηλαδὴ τὸ ἀμπέλι πού παράγει ἕνα μόνο εἶδος σταφύλια.

¹³⁸⁾ Πρβλ. Σ. Σπανάκη, 'Η ἔκθεση τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης Ἰωάν. Σαγκρέντο, στό περιοδ. «Κρητικὰ Χρονικά» Γ' σ. 525 ὑποσ. 9, σχετικὰ μὲ τὴν εἰδικὴ καλλιέργεια τοῦ μοσχάτου στὴν Κρήτη.

¹³⁹⁾ Ὑποθέτω πὼς ἡ βραχυγραφία αὐτὴ σημαίνει cappellano.

¹⁴⁰⁾ A rason = a ragione di = in proporzione e confronto (Βλ. λ. ragione στό Vocabolario della Lingua Italiana di Nicola Zingarelli, Bologna, 1942 καὶ λ. rason στό Dizionario del Dialecto Veneziano di Gius. Boerio, Venezia 1829).

'Η ἴδια ἔκφραση ἀναφέρεται καὶ στὰ Κρητικὰ συμβόλαια τοῦ Ἀρετίου:

«...νά *πέρη γοβέρο ἀραζό άπου πέρονουσι και οί αλλοι μετοχάροι...*» = νά παίρνει μερίδιο τροφῆς ἀνάλογα μέ αὐτό πού παίρνουν και οί ἄλλοι μετοχάροι. (Βλ. «Χριστ. Κρήτη», Α' σ. 243, 244 κλπ). Ἡ λ. ἀραζό ὑπάρχει ἀκόμη και σήμερα στό στόμα τοῦ Κρητικοῦ Λαοῦ μέ δυό σημασίες: 1) ἱστορία, περιπέτεια, καμώματα: *ἤκουσες τήν ἀραζό (ν)του;* 2) ὡς ἐπίρ. τροπ.: *καθώς, ὁμοίως, σάν, κατ' ἀναλογία πρὸς: αὐτός τό 'καμε ἀραζό τόν τάδε.*

Ἡ Ἐανθουδίδης ἀρχικά πήρε τή λ. γιά *raziou* (Βλ. «Χριστ. Κρήτη», Α' σ. 182) «*σημαῖτον φόρον τινά φεουδαλικόν ὅπως τὸ ἀράδεγον*». Τοῦτο ἐπανορθώνεται στό τέλος τοῦ ἴδιου τεύχους, σημειώνοντας τήν πραγματική του σημασία: *κατά τρόπον, ἐξ ἴσου μέ, δίκην*· τὸ ἐτυμολογεῖ ὅμως ἐσφαλμένα ἀπό τὸ *raso*, πού, ὅπως σημειώνω παρμπάνω (βλ. ὑποσ. 102), ἔχει ὀλωσοδιόλου ἄλλη σημασία.

¹⁴¹⁾ *Regalia*, ρεγάγιες ἦταν φεουδαλικὸ οἰκονομικὸ δικαίωμα, προνόμιο. Οἱ *ρεγάγιες* αὐτὲς ἦταν ὀρισμένα δῶρα εἰς εἶδος, πού ὁ καλλιεργητὴς τοῦ φεουδαλικοῦ κτήματος ἦταν ὑποχρεωμένος νά πληρώνει στόν φεουδάρχη. Τὰ ὑποχρεωτικά αὐτὰ δῶρα δίδοταν ἀπὸ τοὺς καλλιεργητὲς γονικάρους ὄχι μόνο στοὺς βενετσάνους φεουδάρχες, μά και στοὺς ντόπιους, *ύκόμη και στά μοναστήρια*, ὅταν τὰ κτήματα πού καλλιεργοῦσαν ἀνήκαν σ' αὐτά, ἢ τὰ γονικά των ἦταν ἀφιερωμένα σ' αὐτά. «...*τοῦ ἐλάβεσιάτου ἡγουμένου γερμανου συναδηνού τῆς ἁγίας Τριάδος Ἀρεῖι να μπορη νά σκοδέρη ἀπό τῆς γονικάρους ὀποῦ κραιοῦ τῶν τόπον του εἶσι ησενιβέλα, νόμι, ρεγάγες και κάθε ἄλλο...*». (Βλ. «Χριστ. Κρήτη», Α' σ. 228. Πρβλ. και Σ. Σπανάκη, Μνημεῖα ὀ. π. Ι, σ. 25, 30, 32 κλπ.).

¹⁴²⁾ Σχετικά μέ τίς ἀγγαρεῖες βλ. μελέτη μου στό περιοδ. «Ἡ Ἐποχή», χρόνος Α' ἀριθ. 1, Ἡράκλειο 1945.

¹⁴³⁾ Τὸ *camisetto* ἦταν σάν μεσοφόρι *gonnella*.

¹⁴⁴⁾ Τὸ *tabi* ἦταν εἶδος ὑφάσματος *ταφτάς*.

¹⁴⁵⁾ *Ninzol*, *ninziol*, *niziol* = *lenzuolo*, σεντόνι μέ δυό, τρία ἢ τέσσερα «*πετσά*».

¹⁴⁶⁾ Ἡ *intinel(l)a* ἦταν εἶδος μαξιλαροθήκης.

¹⁴⁷⁾ *Cavazzale* = *capezzale*, προσκεφάλαιο «*προσκεφαλάδα*».

¹⁴⁸⁾ *Mantil* = *tonaglia da tavola*, τραπέζομάνηλο.

¹⁴⁹⁾ *Tolla* = *tavola*, τραπέζι.

¹⁵⁰⁾ Μᾶς εἶναι γνωστό ἀπό τήν ἐκθεση τοῦ Ζ. Μοσενίγο τοῦ 1589 (Βλ. Σ. Σπανάκη, Μνημεῖα κλπ. Ι, σ. 33) ὅτι οἱ φεουδάρχες δὲν ἐπιτρέπαν στοὺς χωρικοὺς νά κατασκευάζουν πατητήρια, γιά νά «*πατοῦν*» τὰ σταφύλια τους. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ τὸ κρατοῦσαν γιά τοὺς ἑαυτοὺς των, γιά νά ὑποχρεώνουν τοὺς χωρικοὺς νά τοὺς παρσδίνουν τὰ σταφύλια τους γιά ἔκθλιψη, νά τὰ ἔχουν στη διάθεσή τους και νά παίρνουν ὅσο μούστο ἤθελαν μέ πολλὲς και διάφορες δικαιολογίες.

¹⁵¹⁾ *Doga* και *βενετο. doa*. Οἱ γνωστὲς σὲ μᾶς ντόγες, ντούγες ἢ *δοῦγες* μέ τίς ὁποῖες κατασκευάζουν τὰ βινέλια. Δὲν ξέρω πῶς χρησιμοποιοῦνταν οἱ ντόγες στά πατητήρια, τὰ ὁποῖα μᾶλλον ἦταν *κτιστά*. Ἴσως ὅμως κατασκευάζονταν και πατητήρια ξύλινα, μέ ντόγιες, γιά νά μεταφέρονται ὀπό τὸ ἕνα ἀμπέλι στό ἄλλο.

¹⁵²⁾ Τὸ χωρίο τοῦτο τῆς διαθήκης τοῦ Ἀ. Κορνάρου δείχνει ἀνομφισβήτητα τὰ αἰσθηματικά του και τήν ἀγάπη του πρὸς τὴ Βενετία. Παρά τίς χριστιανικὲς δωρεές του σὲ ὀρθόδοξες ἐκκλησίες και σὲ κρητικὸς φίλους του και ὑποτακτικούς, παρά τὸ ὅτι φαίνεται νά ἦταν ἀνεξίτητος και ἤθελε νά προ-

σεύχονται γὰ τὴν ψυχὴ τοῦ τόσο οἱ καπελάνοι καὶ καλόγηροι τοῦ λατινικοῦ δόγματος ὅσο καὶ οἱ ὀρθόδοξοι παπάδες, παρὰ τὸ ὅτι εἶχεν ἐξελληνιστεῖ στὴ γλῶσσα, στὴν ὁποία μποροῦσε νὰ γράφει ποιήματα, ὅπως ἀναφέρω παραπάνω, ἔμενε, πυρ' ὅλα αὐτά, πιστὸς στὴ Γαληνότατη Δημοκρατία· πίστη πού τοῦ ὑπαγόρευε, βέβαια, τὸ φεουδαλικὸ τοῦ συμφέρο.

¹⁵³⁾ Πιθανότατα ὁ s(igno)r "Αγγελος Μπαρμπαρίγος ἀπὸ τὴ Φουρνὴ, πὺ ζοῦσε, ὅπως φαίνεται, ὅταν σύνταξε τὴ διαθήκη τοῦ ὁ 'Α. Κορνάρου, ἦταν ὁ ἴδιος ἐκλαμπρότατος ἀφέντης "Αγγελος Μπαρμπαρίγος, σύζυγος τῆς Κεραλιᾶς Σιλιγαροπούλας ἢ ὁποία τὸ 1619 ἔκαμε τὴ διαθήκη της, χήρα πιά, «ἀπὸ τὸν ποτὲ ἐκλαμπρότατον 'Αφέντη "Αγγελον Μπαρμπαρίγον, καιηκοῦμενη εἰς το Μαρουλά τοῦ Κάστρου». (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α', σ. 66, 95, 262).

¹⁵⁴⁾ Camera fiscal λεγόταν οἱ οἰκονομικὲς ὑπηρεσίες τοῦ Κράτους. 'Ο ὅρος χρησιμοποιοῦνταν καὶ στὰ ἑλληνικὰ συμβόλαια: «θέλω νὰ ντεποσηιάρουνται εἰς τὴν κάμεραν φροκάλιν...». (Βλ. τὴ διαθήκη τοῦ Μάρκου Παπαδόπουλου τοῦ 1603 στὴ «Χριστ. Κρήτη» Α', σ. 281).

¹⁵⁵⁾ Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τοῦ Κορνάρου δὲν ὑπῆρχε στὴν Κρήτη ἡ βιομηχανία τοῦ σαπουνιοῦ, ἢ ὁποία «εἰσήχθη εἰς τὴν νῆσον καὶ ηἰδοκίμητος περὶ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος εἰς τὰς πόλεις 'Ηράκλειον καὶ Χανιά, ὅπου ἐδίδαξαν αὐτὴν πρῶτοι οἱ Γάλλοι ἐκ τῆς Προβηγκίας». (Βλ. Στεφ. Ξανθοῦ διδὴ Χριστιανικὴ 'Επιγραφὴ 'Ηρακλείου Κρήτης στὴν ΕΕΒΣ, Δ' Ἀθῆναι 1927, σ. 108). Συνεπῶς τὰ σαπουνία αὐτὰ τὰ ἔστειλε στὸ Χάντακα ὁ Τζουάνης Τρέν Raudi πιθανότατα ἀπὸ τὴ Βενετία, ἀπὸ ἧπου εἰσαγοτανε, ὅπως μᾶς πληροφοροεὶ ὁ Barth. di Raxi ἀπὸ πολὺ πρίν. (Βλ. 'Αγαθ. Ξηροῦχάκη, Τὸ ἐμπόριον τῆς Βενετίας μετὰ τῆς 'Ανατολῆς κατὰ τὸν μεσαίωνα, στὴν ΕΕΚΣ, Γ' Ἀθῆναι 1940, σ. 274). Τὸ 18 αἰῶνα γινόταν ἐξαγωγή σαπουνιοῦ ἀπὸ τὴν Κρήτη στὴν Ἰταλία, ὅπως μᾶς πληροφοροεὶ ἔγγραφο (πιθανῶς τοῦ 1725) τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας στὰ Χανιά: «Pour le savon on en embarque de fort petites parties encore est ce pour le porter en Italie; cela peu aller de cinq à six cent quintaux par an». (Βλ. Κ. Γ. Κωνσταντινίδη, 'Εκθέσεις καὶ Ὑπομνήματα τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου Κρήτης, στὰ «Κρητικὰ Χρονικὰ» Η' σ. 363).

¹⁵⁶⁾ "Όταν το 1603 ὁ Γενικὸς Προβλεπτής Nicolò Sagredo, *deliberò la total rovina delli Sfachioli con proponim(ent)o abbrugiare li loro Casali et far morir tutti quelli...* ἐκάλεσε μαζὶ τοῦ σάν ὀδηγοῦς τρεῖς, uno di Candia, uno di Canea et uno da Reltimo, li quali furono quello di Candia il S(igno)r Zuane Zened(et)to Raudi. (Βλ. Antonio Trivani, *Varie Cose di Candia* 1182 - 1669, χειρόγραφο ὑπ' ἀριθ. 2091 τῆς Bibliothèque Nationale de Paris, σελ. 97). Πιθανότατα εἶναι νὰ πρόκειται γιὰ τὸ ἴδιο πρόσωπο. 'Αρα τὸν Αὔγουστο τοῦ 1608 ὁ Raudi βρισκόταν στὸ Χάντακα.

¹⁵⁷⁾ Vector - oris = μεταφορέας ἐμπορευμάτων ἢ ἐπιβατῶν «διὰ ξηρᾶς» ἢ «διὰ θαλάσσης». Δὲν ξέρω ἂν ἐδῶ πρόκειται γιὰ κύριο ὄνομα (πιθανὸς βενετσάνικος τύπος τοῦ Vittor(io) ἢ γιὰ ἐπίγγελμα τοῦ dottor Messeri).

¹⁵⁸⁾ Συναθισμένο τότε στὴν Κρήτη βαπτιστικὸ ὄνομα Μουσχάνα ἢ Μοσχάνα. (Βλ. συμβόλ. τοῦ 1271, A. Lombardo, Documenti κλπ. ὁ. π. σ. 35). 'Επίσης στὸ Ροδουβάνι Σελίνου, στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας ἀναφέρονται σὺν κτίτορες τῆς ἐκκλησίας: «Γεώργιος καὶ Μοσχάνα Καντανολέω». (Βλ. G. Gerola, Monumenti ὁ. π. III, σ. 333 καὶ πίν. IX). Μπορεὶ ὁμως νὰ εἶναι τὸ Muschena καὶ οἰκογεν. ἐπίθετο, τὸ θηλ. τοῦ Μόσκος. (Πρβλ. 'Ιακ. Βισβίζη, Ναξιακὰ ὁ. π. σ. 18 «κὺρ Μάρκου τῆς Μόσκνας»).

¹⁵⁹⁾ Ἡ λ. ἄτος, ἄτοι, εἶναι γνωστή στὰ ἑλληνικά συμβόλαια τῆς Βενετοκρατίας μὲ τὴ σημασία: πρᾶξις, συμβόλαιο. Στὸν πληθ. σημαίνει τὸ σύνολο τῶν συμβολαίων ἐνὸς συμβολαιογράφου καὶ συνεπῶς τὸ Ἀρχεῖο του. Σχετικὰ βλ «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 319.

¹⁶⁰⁾ Οἱ νοτάριοι καὶ τότε ἦταν δημόσια πρόσωπα, καὶ γι αὐτὸ ὑπογράφονταν: *νοτάρος πούμπλικος, ἢ νοτάρος τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας*. (Βλ. Ξανθοῦδιδης, «Χριστ. Κρήτη», Α' σ. 8, 341). Ἀναφέροντας ἐδῶ ὁ Κορνάρος *podaro privato* ἔννοεῖ ἀσφαλῶς *podaro di autorità pubblica* τὸν χαρακτηρίζει ὁμως *privato* γιὰ νὰ κάνει διάκριση ἀπὸ τὸν *podaro della Cancellaria*, τὸν ἐπίσημο συμβολαιογράφο τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, τὸν *podaro ducale*, πὺν διόριζε τὸ Collegio καὶ *era iniziato alla Cancellaria ducale*, *cioè all' ufficio de' Segretarii regi*. (Βλ. Boerio, Diz.). Αὐτὸ πὺν ἀποκλείει ρητὰ ὁ διαθέτης.

¹⁶¹⁾ Σπάνια οἱ λατινοὶ ἐπίσκοποι, καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ἔμεναν στὶς ἔδρες τους. Ὁ Μοροζίνι ἀναφέρει στὴν ἔκθεσή του (1629) ὅτι «*ἐνδιαφέρονται νὰ μαζεύουν χορήματα γιὰ νὰ τὰ ξοδεύουν ἄλλοῦ*». (Βλ. Σ. Σπανᾶκη, Μνημεῖα II, σ. 108) τὸυτο δὲν διαφεύγει τὸν Κορνάρο καὶ γράφει: «*se sarà nel Regno*».

¹⁶²⁾ Οἱ *Anvogador*, *avvocatore* ἦταν ἀξιωματοῦχοι τῆς Βενετικῆς δικαστικῆς ἱεραρχίας, στοὺς ὁποίους εἶχεν ἀνατεθεῖ ἡ τήρηση τῶν νόμων καὶ ἡ προστασία τῶν συμφερόντων τοῦ δημοσίου. Εἰσαγγελεῖς, ὅπως τοὺς χαρακτηρίζει καὶ ὁ Ξανθοῦδιδης. (Βλ. Ἐνετοκρατία, ὁ. π. σ. 12 καὶ 139).

¹⁶³⁾ *Da Recanati* = ὁ καταγόμενος ἀπὸ τὸ *Recanati*, πόλη τῆς Ἰταλίας. Συνηθέστατα ὁ τόπος τῆς καταγωγῆς γίνεται ἐπίθετο οἰκογενειακὸ.

¹⁶⁴⁾ Τὸ *ormesin*, *ermisino* ἦταν εἶδος ὑφάσματος ἀπὸ ἐλαφρὸ μετάξι, πὺν πήρε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν περσικὴ πόλη Ormus, ὅπου, ὡς φαίνεται, κατασκευάζονταν. (Zingarelli, Vocabolario ὁ. π.).

¹⁶⁵⁾ Κι ἐκεῖνος πὺν ἔκανε τὶς περιλήψεις τῆς διαθήκης στὸ περιθώριο δὲν μπόρεσε νὰ συμπληρώσει τὸ οἰκογενειακὸ αὐτὸ ἐπίθετο καὶ τὸ ἄφησε *Geni*. Ἴσως πρόκειται γιὰ τὸ γνωστὸ ἀκόμη καὶ σήμερα κρητικὸ ἐπίθετο Γενεατάκης.

¹⁶⁶⁾ Ἡ λ. *bordonaro*, πὺν παράγεται ἀπὸ τὸ *bordone* (λατιν. *burdo-nis* μουλάρι) ὑπάρχει ἀκόμη καὶ σήμερα στὴ γλώσσα τοῦ Κρητικοῦ Λαοῦ, μὲ τὴν ἴδια σημασία τοῦ ἄγωγιάτη. Γι αὐτὸ θεώρησα σκόπιμο νὰ τὴ χρησιμοποιήσω ὅπως ἔχει στὴ μετάφραση.

¹⁶⁷⁾ Κατεργιά, ἢ, ὑποκοριστικὸ τοῦ Αἰκατερίνη, πὺν ἀκούεται ἀκόμη καὶ σήμερα στὰ χωριά τῆς Κρήτης.

¹⁶⁸⁾ *Criczes*, Κριτσές. Πρόκειται βέβαια γιὰ τὸ χωριὸ Κριτσᾶ Μεραμπελου. Ἀναφέρεται στὸν πληθυντικὸ, γιὰτὶ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ διάφορους μικροὺς συνοικισμοὺς, πὺν ἀπέτελεσαν τὸ σημερινὸ χωριὸ Κριτσᾶ. Στὴν ἔκθεση τοῦ *Francisco Basilicata* τοῦ 1630, πὺν ἐλπίζω νὰ ἐκδοθεῖ σύντομα στὴ σειρά τῶν Μνημείων τῆς Κρητικῆς Ἱστορίας, ἀναφέρονται οἱ παρακάτω συνοικισμοὶ τῆς Κριτσᾶς, σὺν ξεχωριστὰ χωριά, πὺν ἀντιστοιχοῦν στὶς σημερινῆς ὁμώνυμες συνοικίες τῆς: *Cricès Chiperiana*, *Cricès Christò*, *Cricès Cornarata*.

¹⁶⁹⁾ Τὸ 1602 - 1604 ἦταν δούκας τῆς Κρήτης ὁ *Zuane Sagredo*. Τὴν ἔκθεσή του τῆς 22 Ὀκτωβρίου 1604 δημοσίεψα στὰ «Κρητικὰ Χρονικὰ» I' σ. 519 κ. ἑ. Δὲν μπορῶ νὰ ξέρω ἂν πρόκειται γιὰ τὸν ἴδιο ἢ εἶναι ἀπλῆ συνωνυμία.

¹⁷⁰⁾ Ἡ γραφὴ *resto* φαίνεται καθαρὰ. Ἀπὸ τὸ συμφραζόμενα ὁμως δὲν ἔχει θέση ἐδῶ. Ἴσως νὰ παράλειψε ὁ ἀντιγραφέας τῆς διαθήκης κανένα

Aut: Resto?

στίχο, ἢ νὰ ἔγραψε λάθος τὴ λέξη *stesso*, πού ἡ ἔννοιά της ταιριάζει μὲ τὸ κείμενο ἐδῶ.

¹⁷¹⁾ Ἰταλ. *vendemmia*, τρυγητός. Ἡ λ. *βεντέμα* ἀκούεται ἀκόμη στὴ γλῶσσα τοῦ Κρητικοῦ Λαοῦ, πῆρε ὁμως ἄλλη ἔννοια καὶ σημαίνει: πλούσια ἐσοδεῖα, τῆς ἐλιάς, κυρίως, ἢ τ' ἀμπελιοῦ. *Οἱ ἐλιές ἔχουν ὀφέλις καλὴ βεντέμα, μεσοβεντέμα.*

¹⁷²⁾ Πρόκειται γιὰ τὸ ἴδιο μετόχι πού ἀναφέρει παραπάνω (βλ. σ. 406 καὶ ὑποσημ. 77), *sta Brussa*.

¹⁷³⁾ Ἡ λ. *ressiduario* δὲν ἀναφέρεται στὰ λεξικά πού διαθέτω. Παράγεται ὁμως ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴ γνωστὴ λ. *residuo* πού σημαίνει ὑπόλοιπο, ὑπόλειμμα. Συνεπῶς ὁ *residuario* πρέπει νὰ εἶναι περίπου ταυτόσημο μὲ τὸ: ἐκκαθαριστής, διαχειριστής. Πραγματικὰ ἡ λ. χρησιμοποιοῦνταν καὶ στὰ ἑλληνικά συμβόλαια τῆς ἴδιας ἐποχῆς. Σὲ συμβόλαιο τοῦ 1616 τοῦ Ἀρετίου ἀναφέρεται: «...διὰ τοῦτο ἐθέλησε νὰ κάμει κομέσον καὶ ρεζεντοβάριο τὸν ἀδελφόν τιν... νὰ μορῆ νὰ ξεκαθαρίσῃ ἀπὸ τζῆ κάτοθεν ντιμπητόρους εἰς οἱ αὐτὶ τζῆ χροστοῦσι...». Ὁ Ξανθοῦδιδης τὸ ἐτυμολογεῖ ἀπὸ τὸ μεσαιωνικὸ λατινικὸ *regendarius* = διαχειριστής, διευθυντής (βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 56, 57).

¹⁷⁴⁾ Προφανῶς πρόκειται γιὰ τὸν Ἅγιο Βασίλειο τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδας. Ὁ *Basilicata* τὸ ἀναφέρει στὴν ἀπογραφή του *S. Baseio de Schilüs*, στὴν *castelania di Pediaada*.

¹⁷⁵⁾ Ὁ ὄρος *bon*, *bono*. *buono* σημαίνει ἐδῶ εἶδος γραμματίου ἢ συναλλαγματοῦ.

¹⁷⁶⁾ *Datio della messetaria* ἦταν εἶδος φόρου μεσιτείας στὰ ἐμπορεύματα καὶ σὲ κάθε σύμβαση. Ἡ λ. ἀπὸ τὸ: *messeto*, *misseto*, πού εἶναι ἡ ἑλληνικὴ λ. *μεσίτης*, μὲ τὴν ἴδια σημασία. βλ. λ. στὸ *Boerio* δ. π. Ὁ φόρος αὐτὸς ἀναφέρεται καὶ στὰ συμβόλαια τοῦ Ἀρετίου: «ἀκόμη κάμει του καλὰ ὀγιὰ τζὶ *μεσίτα ρίες...*». (βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 200).

¹⁷⁷⁾ Πυράθι καὶ Ἀπυράθι, συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Τεφελίου τῆς ἐπαρχίας Μονοφατίου. Ὑποθέτω πὼς εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ χωριὸ *Piratià*, πού ἀναφέρει ὁ *F. Basilicata* στὴν ἀπογραφή τοῦ 1630 στὴν περιφέρεια τοῦ *Castel Belvedere*.

¹⁷⁸⁾ Ἰσπανικὰ τάληρα καὶ ρεάλια κυκλοφοροῦσαν τότε στὴν Κρήτη. Τὸ ἰσπανικὸ τάληρο ἰσοδυναμοῦσε τὸ 1630 μὲ 24 ὑπέρπυρα. (βλ. «Χριστ. Κρήτη», Α' σ. 146, 198, 324, 355).

¹⁷⁹⁾ *Santi Dottori* ἔννοεῖ ὁ Κορνάρος ἐδῶ τοὺς ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς.

¹⁸⁰⁾ Ἄς σημειωθεῖ ἰδιαίτερα ἡ σχέση τοῦ Ἄν. Κορνάρου μὲ τὴ λ α ῖ κ ἡ ποίηση. Πρβλ. καὶ σημείωση 28, ὅπου ὁ γραμματικὸς του «κατὰ κόσμον» Ἀθανάσιος καὶ μετέπειτα Ἀγάπιος Λάνδος ἀναφέρει ὅτι τοῦ ἔγραφε τὰ ποιήματά του, «*διατὶ ἦταν γραμματισμένος πολλὰ, οὐ μόνον εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν*».

¹⁸¹⁾ Ὁ *Ortelio*, *Abt.* (1527 - 1598) ἦταν βέλγος χαρτογράφος πού ἐξέδωκε ἕνα ἄτλαντα μὲ τὸν τίτλο: «*Theatrum Orbis Terrarum*», ὅπου ἐδημοσίεψε ὅλους τοὺς μέχρι τότε γνωστοὺς χάρτες. Αὐτὸ τὸ βιβλίον ἔννοεῖ ὁ Κορνάρος.

¹⁸²⁾ *Carta reale* = *doppia*, *a fogli grandi*.

¹⁸³⁾ *Vulgare*, *volgare lingua* = *dialetto*, *lingua parlata*, *opp. al latino*.

¹⁸⁴⁾ Τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἄντρ. Κορνάρος διατηροῦσε βιβλιοθήκη καὶ στὸ

Θραψανὸ τόνιζει ἀκόμη περισσότερο ὅτι ἦταν ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ ζήσει δίχως βιβλία οὔτε στὴν ἐξοχή.

¹⁸⁶⁾ Πρόκειται γιὰ ἔργα τοῦ S. Tommaso d' Aquino, τοῦ γνωστοῦ στὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα Θωμᾶ Ἀκινάτου. Ὁ Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτος γεννήθηκε στὴν πόλη Aquino τοῦ Λατίου τὸ 1225 καὶ ἐσπούδασε θεολογία καὶ φιλοσοφία. Ἡ δυτικὴ ἐκκλησία ἀπένευμε σ' αὐτὸν τοὺς τίτλους: doctor communis, doctor ecclesiae, princeps scholasticorum καὶ doctor angelicus. Τὸ 1279, μὲ ἐγκύκλιο τοῦ πάπα Λέοντος XIII, «ἐθεωρήθη ὡς ὁ Πάτερων τῶν δυτικῶν σχολῶν, ἐν αἷς ἡ διδασκαλία τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν μαθημάτων ἔπρεπε νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἔργων του». Ἐγγραψε πλεῖστα ἔργα ποικίλου περιεχομένου. Ἡ Summa Theologiae (= σύνολον, σύστημα θεολογίας) εἶναι τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ τὰ συστηματικὰ ἔργα τοῦ Ἀκινάτου, γιὰ τὸ ὁποῖον ἐργάστηκε ἀπὸ τὸ 1265 μέχρι τοῦ θανάτου του (1274), χωρὶς νὰ προφθάσει νὰ τὸ τελειώσει. Διαιρεῖται σὲ τρία μέρη: τὸ α' πραγματεύεται περὶ Θεοῦ καὶ τῆς σχέσης του πρὸς τὸν κόσμον, τὸ β' τὴ σχέση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ Θεὸ καὶ τὸ γ' τὰ περὶ Χριστοῦ καὶ μυστηρίων. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἔχει μεταφραστεῖ καὶ στὰ ἑλληνικὰ σὲς ἀρχὲς τοῦ ΙΔ' αἰώνα.

Δὲν διευκρινίζεται ἂν ἡ Summa ποὺ ἀναφέρεται ἐδῶ εἶναι τὸ παραπάνω βιβλίον ἢ ἓνα ἄλλο τοῦ ἴδιου συγγραφέα: Summa catholicae fidei contra gentiles = «σύστημα τῆς καθολικῆς πίστεως κατὰ τῶν ἐθνικῶν», ποὺ ἔγραψε τὰ χρόνια 1261 μέχρι 1264 γιὰ υπεράσπιση τῆς καθολικῆς πίστεως.

Ἡ «Catena aurea» («Χρυσὴ Ἀλυσίς») εἶναι ἐρμηνεῖα εἰς τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια ἀπὸ τὸν Ἀκινάτο.

¹⁸⁹⁾ Ἴταλὸς θεολόγος τοῦ XII αἰώνα, ἐπίσκοπος στὸ Παρίσι.

¹⁸⁷⁾ Mettere in casson, συνηθισμένη φράση στὰ ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Σημαίνει: κρύβω κάτι, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ πιά λόγος γι' αὐτὸ (Boerio). Στὴν Καγκελαρία ὑπῆρχε ἀρχεῖο, — ποὺ ἀρχικὰ μπορεῖ νὰ ἦταν ἓνα κασόνι, — ἀνάλογο πρὸς τὸ σημερινὸ ὑποθηκοφυλακεῖο, ὅπου παραδίδοταν κυρίως, ὅπως φαίνεται, οἱ διαθήκες, γιὰ νὰ φυλαχτοῦν καὶ νὰ ἀνοιχτοῦν μετὰ τὸ θάνατο τοῦ διαθέτη. Παρόμοια διαθήκη τοῦ 1603 τοῦ «ἐγγενῆ Ἀρχῶν ἀφέντι Μάρκο Παπαδόπουλου» ἀναφέρει ἐπίσης: «καὶ κάνω τρεῖς κόπιαις, τὴν μίαν διὰ τὸ κασόνι, τὴν δευτέραν νὰ κρατῆ ὁ νοδαρὰς καὶ τὴν ἄλλην νὰ κρατῶ ἐγὼ, βουλομένης τὸ βουλοτήριόν μου». (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α' σ. 284). Περίεργο πὼς ὁ Ξανθοῦδιδης ἀμφιβάλλει γιὰ τὴν ἔννοια τῆς λ. αὐτῆς, ἐνῶ εἶχε στὴ διάθεσή του τὸ λεξικὸ τοῦ Boerio. (Βλ. «Χριστ. Κρήτη» Α', ὁ. π. σ. 287 καὶ 331).

¹⁸⁸⁾ Interlineare = postillar, far postille (σημείωση, προσθήκη) al margine di qualche libro o scrittura (Boerio).

¹⁸⁹⁾ Cartare = porre i numeri alle carte dei libri (Boerio)· σελιδώνω.

¹⁹⁰⁾ Σχετικὰ μὲ τὴν ὀρθόδοξη ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ὀνουφρίου τοῦ Χάντακα βλ. G. Gerola, Monumenti Veneti κλπ. II, σ. 211 καὶ εἰκ. 199 καὶ 200, τοῦ ἴδιου Topografia, ὁ. π. κατάλ. IV, ἀρ. 2 σελ. 27, κατάλ. V, (Κομητᾶ) ἀριθ. 96, σελ. 31, κατάλ. VI (Werdmüller) ἀριθ. 57, σελ. 32 καὶ κατάλ. VII (Coronelli) ἀριθ. 34, σελ. 34. Ὁ Coronelli ἀναφέρει ὅτι ὁ S. Onofrio, chiesa greca, βρισκότανε presso il Monte dove si facevano i pegni (ἐνεχυροδανειστήριον).

Ἡ πληροφορία τοῦ Κορνάρου, ὅτι κατὰ τὴ σύνταξη τῆς διαθήκης του (1611) κτιζότανε ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ὀνουφρίου καθορίζει τὴ χρονολογία terminus a quo, ποὺ γράφτηκε ὁ κώδικας del Convento di S. Maria de Ser-

vi in Venezia, πού χρησιμοποιήσε ὁ Flam. Corner στὴν Creta Sacra, ἀπὸ ὅπου ὁ Gerola ἐρανίστηκε τὸν ὑπ' ἀριθ. IV κατάλογο τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χάντακα, ὅπου ἀναφέρεται καὶ ὁ Ἅγιος Ὀνούφριος, ὅπως παραπάνω λέγω. Ὁ κώδικας ἐκεῖνος «*perì molto probabilmente in seguito a quell' incendio del convento dei Servi del 1769*». (Βλ. Gerola, Topografia, ὁ. π. σ. 8).

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Ὀνούφριου σώζεται ἀκόμη καὶ σήμερα (δόξος Τσικριτοῦ, οἰκοδ. τετρ. 212) καὶ χρησιμοποιεῖται σὰν ἐλαιοποιθήκη ἀπὸ τὸν ἰδιοκίτη της Ἰωάν. Ἐλευθεράκη.

¹⁹¹⁾ Στὸ χειρόγραφο εἶναι καθαρὰ γραμμένο αγιονεμα. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ ἀντιγραφείας, πού ἀσφαλῶς δὲν ἤξερε ἑλληνικά, ἀντέγραψε λαμβασμένα τῆ λ. agiouema, Ἅγιο Βῆμα.

¹⁹²⁾ Ἡ σημείωση αὐτὴ τοῦ Κορνάρου ἔχει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον. Στὸ Χάντακα ὑπῆρχε ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Ἐλευθερίου San Liberale (ἄς σημειωθεῖ καὶ ἐδῶ ἡ προτίμηση τοῦ Κορνάρου τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος καὶ μάλιστα τοῦ λαϊκοῦ: San Letteri ἀντὶ τοῦ λατινικοῦ San Liberale), ἡ ὅποια ἀναφέρεται στὸν κατάλογο I (1320) μὲ ἀριθ. 16—S. Liberalis—καὶ στὸν II (τοῦ 1548) μὲ ἀριθ. 8—S. Eleuterii. (Βλ. G. Gerola, Topografia, ὁ. π. σσ. 23 καὶ 24) Ἀπὸ τὴν ἐκκλησία αὐτὴ εἶχε πάρει τὸ ὄνομα ὁ Προμαχώνας τῆς ΝΑ γωνίας τοῦ Φρουρίου τοῦ Χάντακα καὶ ἦταν γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Baluardo di S. Liberale πρὶν ὀνομαστεῖ Baluardo Vitturi, ὅπως ἀναγράφεται στοὺς τελευταίους χάρτες τοῦ Φρουρίου. Ἀπὸ αὐτὸ συμπεραίνει δικαιολογημένα καὶ ὁ Gerola (Topografia ὁ. π. σ. 57) ὅτι *essa (chiesa) doveva sorgere nelle vicinanze di quel bastione*. Σὲ κανένα ὁμοῦ ἀπὸ τοὺς μεταγενέστερους χάρτες δὲν ἀναφέρεται. Ἡ σημείωση αὐτὴ τῆς διαθήκης τοῦ Κορνάρου μὲ κάνει νὰ σκεφτώ: Μήπως ὁ Ἅγιος Λεφτέρης ἦταν προηγουμένως στὴ θέση πού οἰκοδομοῦνταν τότε ὁ Ἅγιος Ὀνούφριος, γεγονός πού θὰ ἔδωσεν ἀφορμὴ νὰ γίνει ἡ σύγχυση στὴν ὀνομασία τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ συμβολαιογράφο Κυριακόπουλο ὥστε ν' ἀναγκαστεῖ ὁ Κορνάρος νὰ κάμει τὴ διόρθωση μὲ τὸ ἴδιο του τὸ χέρι; Ἡ θέση τοῦ Ἁγ. Ὀνούφριου εἶναι nelle vicinanze di quel bastione.

ΣΤΕΡΓ. Γ. ΣΠΑΝΑΚΗΣ